

Zdeňka Měchurová

**Konůvky
- zaniklá středověká ves
ve Ždánickém lese**

STUDIE ARCHEOLOGICKÉHO ÚSTAVU

AKADEMIE VĚD ČR V BRNĚ

ROČNÍK XVII

1

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

**STUDIE ARCHEOLOGICKÉHO ÚSTAVU
AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ**

Studie Archeologického ústavu AV ČR v Brně navazují na řadu Studií Archeologického ústavu ČSAV v Brně. Jsou zaměřeny monotematicky na různé problémy pravěkého až raně středověkého osídlení Moravy a Slezska. Každý svazek obsahuje kresebnou a fotografickou dokumentaci, mapky, plány a cizojazyčné resumé, pokud práce není vydávána celá v některém světovém jazyku.

Na vydání tohoto svazku finančně přispěl:

Obecní úřad Heršpice

Okresní úřad Vyškov

Odpovědný redaktor: PhDr. Jaroslav Tejral, DrSc.,
ředitel Archeologického ústavu AV ČR v Brně
Redakce: PhDr. D. Jelínková, CSc., A. Del Maschio
Adresa redakce: Archeologický ústav AV ČR v Brně,
612 00 Brno, Královopolská 147
Zkratka knižní řady: StAÚ Brno

Zdeňka Měchurová

Konůvky

**- zaniklá středověká ves
ve Ždánickém lese**

**Srovnávací analýza nálezového fondu
ze zaniklé středověké vsi Konůvky,
kat. Heršpice, okr. Vyškov**

S příspěvky J. Šmerdy, M. Stloukala a kol.,
V. Párala a kol. a E. Opravila

STUDIE ARCHEOLOGICKÉHO ÚSTAVU
AKADEMIE VĚD ČR V BRNĚ

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY
V BRNĚ

BRNO 1997

Ročník XVII, sv. 1

Rukopis odevzdán 27. února 1997

ODPOVĚDNÝ REDAKTOR
PhDr. Jaroslav Tejral, DrSc.

RECENZOVAL
PhDr. Pavel Kouřil, CSc.
Doc. PhDr. Zdeněk Měřínský, CSc.

Copyright © 1997 by Archeologický ústav AV ČR Brno

ISSN 1211 - 1457

ISBN 80 - 86023 - 12 - 5

I. Úvod

Záměrem předkládané práce je shrnutí poznatků z badatelské a výzkumné činnosti na poli archeologie středověku v regionu Ždánického lesa. Práce z větší části čerpá z výsledků archeologického působení PhDr. Dagmar Šaurové, která tomuto úsilí zasvětila jako archeoložka Historického muzea ve Slavkově u Brna celý svůj život. Od padesátých let se věnovala studiu zaniklých středověkých sídlišť na Slavkovsku a na Drahanské vrchovině, kde znamenala a zkoumala osady Vilémov, Bohušice, Mezilesice, Skřípov, hrádky Rašovice a Kepkov. Nejvýrazněji se však její jméno pojí se zaniklou středověkou vesnicí Konůvky. Svá zjištění svědomitě publikovala v moravských časopisech, zejména v Přehledech výzkumů AÚ ČSAV v Brně. Mnohá témata prezentovala i v pražských Archeologických rozhledech. Pravidelně se účastnila pracovních setkání a celostátních konferencí archeologů středověku, na nichž podávala průběžné zprávy o pokračování a výsledcích svých výzkumů.

Přesto však většina jí nashromážděného archeologického materiálu zůstala nezpracována. Po její smrti v r. 1982, když se v Historickém muzeu ve Slavkově nenašel pokračovatel v jejím díle, byla celá rozsáhlá kolekce v rámci její pozůstalosti převzata a převezena na historicko-archeologické oddělení AÚ Moravského zemského muzea v Brně. Zde se stala vedle archeologického souboru z Pfaffenschlagu, Mstěnic a Bystřece základní součástí sbírkového fondu tohoto oddělení, zaměřeného na výzkum zaniklých zemědělských sídlišť na Moravě. V uplynulém desetiletí byl konůvecký materiál postupně a spíše po tematických celcích zpracováván. Tato monografie (publikace disertační práce) by měla být jeho komplexním a závěrečným zhodnocením.

Kromě archeologického fondu obsahoval konůvecký soubor také antropologický materiál, jehož se již za života D. Šaurové ujal velmi iniciativně prof. RNDr. M. Stloukal, DrSc., z Národního muzea v Praze a provedl se svými spolupracovníky dílčí rozbor i komplexní zhodnocení, za což mu patří srdečný dík. Další bohatou kolekci doprovodného materiálu představovaly osteologické nálezy zvířecích kostí, na jejichž analýze se pracovalo v Anatomickém ústavu Veterinární a farmaceutické university v Brně, především zásluhou MVDr. V. Párala a jeho kolektivu. Stejně tak paleobotanický soubor nálezů byl předán k analýze RNDr. E. Opravilovi, CSc., z bývalé Expozitury AÚ ČSAV v Opavě a je díky němu důsledně využit a zhodnocen. Numismatické nálezy obětavě posoudil a zhodnotil PhDr. J. Šmerda z numismatického oddělení MZM v Brně. Za zájem o sklo z Konůvek a jeho zpracování i publikaci vděčím odborníci na tuto problematiku PhDr. Z. Himmelové.

Z archeologických odborníků musím především přednímu specialistovi v oboru archeologie středověku PhDr. J. Ungerovi, CSc., za trpělivé ve-

dení, cenné rady, připomínky i konzultace v rámci své školitelské funkce i mimo ni, stejně jako doc. PhDr. Z. Měřinskému, CSc. a PhDr. P. Kouřilovi, CSc. za důležité oponentské připomínky. Zvláště velkým díkem jsem povinována doc. PhDr. V. Nekudovi, DrSc., bývalému vedoucímu historicko-archeologického oddělení MZM v Brně, který se zasloužil o zachování konůveckého archeologického souboru tím, že dal popud k převzetí tohoto fondu do MZM a umožnil mi práci na něm. Je třeba vzpomenout pomoci všech pracovníků Historického muzea ve Slavkově u Brna při třídění a transportu množství archeologického materiálu, včetně jeho administrativního převzetí (tehdejší ředitel slavkovského muzea PhDr. D. Uhlíř, odborní pracovníci PhDr. B. Víchová, PhDr. J. Pernička a konzervátorka pí M. Gottwaldová). V současné době mi byla ve věci studia slavkovského regionu velmi nápomocna tamní historička PhDr. V. Zichová, s níž se společně snažíme v rámci ekologické aktivity finančně podchytit a zajistit zpřístupnění zaniklé středověké vesnice Konůvky v terénu a začlenit ji do areálu naučné stezky Ždánickým lesem. Tímto způsobem by letitá práce D. Šaurové i lokalita sama došly plného ocenění a oblast Ždánického lesa a Slavkovsko by získaly kus ekologicky i kulturně upravené přírody za využití nových poznatků o historii tohoto regionu ve středověku.

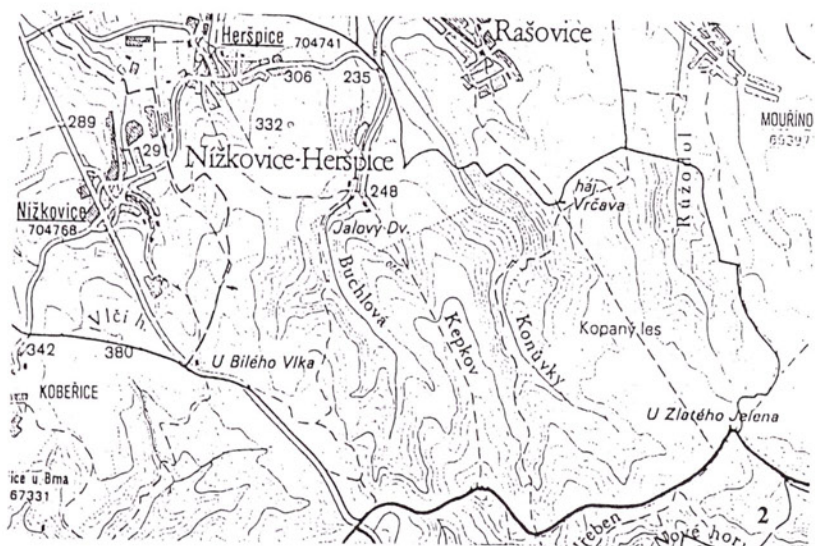
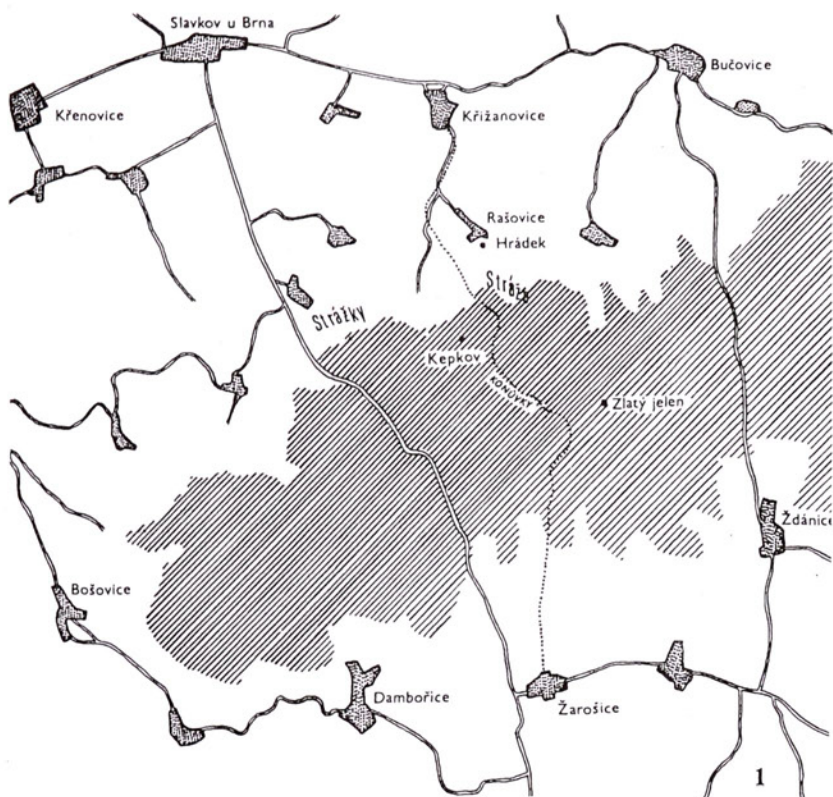
Velkou zásluhu na vydání práce tiskem má Archeologický ústav AV ČR jako hlavní organizátor a vydavatel řady Studií AÚ. Rovněž katastrální obec Heršpice (představitelé Obecního úřadu) za výrazné podpory Okresního úřadu ve Vyškově nemalou měrou (a v dnešní době též nutnou finanční podporou) zaštilili možnost uveřejnění této práce. Bez jejich zájmu o činnost D. Šaurové již v šedesátých letech, ekonomických dotací jejího terénního archeologického výzkumu, jakož i dalších investovaných prostředků na dokumentaci, konzervaci a ochranu nashromážděného archeologického materiálu by nebylo co zhodnocovat a zpracovávat do definitivní publikační podoby.

II. Dějiny výzkumu a přehled bádání

Slavkovský region je na památky středověku poměrně bohatý. Proto byl také již v minulém a počátkem tohoto století v tomto směru zmiňován a zkoumán (Wolny 1836, 153-161; Prasek 1906, 213-215). Z historického pohledu byly zaniklé středověké osady v oblasti Ždánického lesa, podchycené v písemných pramenech (zemské desky, půhony), sledovány v rámci celomoravských přehledů (Hosák 1938, 300-305) a Vlastivědy moravské (Ličman 1921, 202-211). Doklady archivní povahy o různých zaniklých vesnicích, soustředil také I. L. Červinka v rukopise své soupisové práce o pustých vsích, uložené na pravěkém oddělení AÚ MZM v Brně. L. Hosák (1931; 1953; 1957) se věnoval problematice zaniklých středověkých sídlišť podrobněji, speciálně pak na Vyškovsku (Hosák 1957a). Přehled tohoto staršího historického bádání o zaniklých osadách na Moravě shrnul V. Nekuda (1961, 7-12).

Soustavný archeologický průzkum a výzkum určené sběrné oblasti probíhal na Slavkovsku od r. 1955 pod záštitou tehdejšího Okresního vlastivědného muzea, později Městského muzea a od r. 1973 Historického muzea ve Slavkově u Brna, vždy za vydatné podpory Okresního úřadu ve Vyškově a vlasteneckého zájmu občanů i Obecního úřadu v Heršpicích. Tehdy byly jeho sbírkám přiděleny odpovídající místnosti ve slavkovském zámku. Výzkum, prováděný především D. Šaurovou a jejím kolektivem pracovníků, navázal na poznatky řídicího učitele A. Procházky (1875-1940), jenž se velmi zasloužil o dobrou úroveň vlastivědného, historického i archeologického bádání ve slavkovském regionu.

Pro účel výzkumu středověkých sídlišť se nabízela recentně nepoškozená oblast při okrajích Ždánického lesa. Při souběžném zjišťovacím průzkumu pomáhali D. Šaurové také dobrovolní spolupracovníci - místní rodáci, F. Rafaj z Otnic, J. Dostál a M. Svobodová z Heršpic u Slavkova. Bylo zaznamenáno celkem 63 zaniklých vesnic a feudálních sídel na okrese Vyškov, z toho jen 17 jich bylo lokalizováno a doloženo povrchovými sběry především keramického materiálu. Některé však neposkytly žádné archeologické doklady (Nežetice u Holubic, Němčány u Koberic a Sadkov u Otnic), protože byly už tehdy zahlazeny hlubokou orbou. Zaniklá vesnice Skřípov u Bošovic, Malé Otničky u dnešních Otnic, bývalá tvrz Dvorce nad Heršpicemi u Slavkova a zaniklé Bohušky při hájence Mušenice nad Rašovicemi přinesly nálezy keramiky i železných předmětů, vhodných pro datování, ale nebylo objeveno žádné základové zdivo ani stopy po půdorysech domů (Šaurová 1961-1964, 97; 1968c, 362; 1963-1964, 222; 1971a, 203). R. 1958 proběhl zjišťovací výzkum Starých Blažovic při vlárské železniční trati na úseku Brno - Slavkov, při němž byly zachyceny i stavební reliktury v hloubce 50 cm pod dnešní úrovní. Z důvodu

Tab. I. Topografická situace okolí Konůvek ve Ždánickém lese.

urychlené bytové výstavby nebylo možno ve výzkumu pokračovat (Šaurová 1961-1964, 97; 1968c, 362; 1971, 203). R. 1959 tedy přešla D. Šaurová k lokalitám, jež splňovaly požadavek možnosti rozsáhlejšího odkryvu. Nejprve zvolila zaniklou ves Mezilesice u Kobeřic s přilehlou tvrzí Zámčisko v lesní trati Haklíku na severním úpatí Ždánického lesa. Vesnice je doložena v písemných pramenech mezi lety 1210-1497, původně jako majetek zábrdovického kláštera v Brně (Šaurová 1961-1964, 98-99; 1968c, 362; 1963-1964, 219-220; 1971, 203). Půdorysy usedlostí byly předchozími lesními pracemi v terénu velmi rozrušené, cenným nálezem však byla kopulovitá pec na chléb (Šaurová 1962; 1970).

Ani tyto výsledky však D. Šaurovou zcela neuspokojily, a proto přistoupila r. 1960 k výzkumu na lokalitě Konůvky v jižním závěru lučního údolí v krajinném zářezu vrcholového pásma Ždánického lesa mezi vrchy Kopaným a Ličkou, nedaleko tehdy ještě stojící hájenky Zlatý jelen (tab. I). Údolím protéká nevelký potok, jenž je na mapách značený jménem zaniklé vsi Konůvky a ústí v Křižanovicích do řeky Litavy. Při výkopových pracích pro pomocný slavkovský vodovod vedený ve třicátých letech 20. století pod zaniklým hrádkem Kepkovem byly nalezeny kovové předměty, datovatelné do středověku (Šaurová 1963-1964, 220-221; Měchurová 1993, 170). Byly to první nálezy středověké hmotné kultury na Slavkovsku, a tak se staly D. Šaurové jedním z podnětů k výzkumu Konůvek. Dalšími důvody byly zprávy v písemných pramenech a v neposlední řadě i místní tradice, jež jméno Konůvek nejen uchovala, ale i přenesla do kronik a vlastivědné literatury (Červinka rkp., 48; Hosák 1938, 304; 1931, 41; Ličman 1921, 208; Nekuda 1961, 61).

Tato dodnes živá tradice je podpírána vlastivědnou literaturou, dnes ovšem historického charakteru (Ličman 1921, 208-211; Pátek 1928, 7-15; Vrána 1947, 12-14). E. Pátek (1928, 9) zaznamenal také, ovšem bez citace, nejistou pasáž z topografie G. Wolného (1836, 145, 157) o tom, že v Konůvkách býval klášter a osada "Weißdorf". Ta měla být v místech, kde byly později vykopány neúměrně velké lidské kosti. Nepodařilo se dosud zjistit, odkud čerpal Wolný tyto údaje, protože neuvedl prameny; otazník v závorce u výrazu Kloster naznačuje jisté pochyby samotného autora. V jeho pozůstalosti v Zemském archivu v Brně našla D. Šaurová v rukopisném textu upřesnění lokace údajem "im dichten Walddunkel".

Po této stránce jsou nám větším přínosem paměti z pera zasloužilého rašovického písmáka J. Vrány (1947), protože, narozen r. 1863, pocházel přímo z Rašovic, byl zaměstnancem místního polesí a očitým svědkem některých událostí, takže jeho práce má místy charakter historického pramene. Citovost lidového vyprávění přiměla i J. Májka, bývalého řídicího učitele škol na Slavkovsku a člena archeologického kolektivu A. Procházky a F. Kalouska, aby zachytil příběhy legendárního znění s pohádkovým nádechem. Rukopis s názvem Pověsti Ždánického lesa uložil krátce před svým úmrtím r. 1962 do archivu slavkovského muzea.

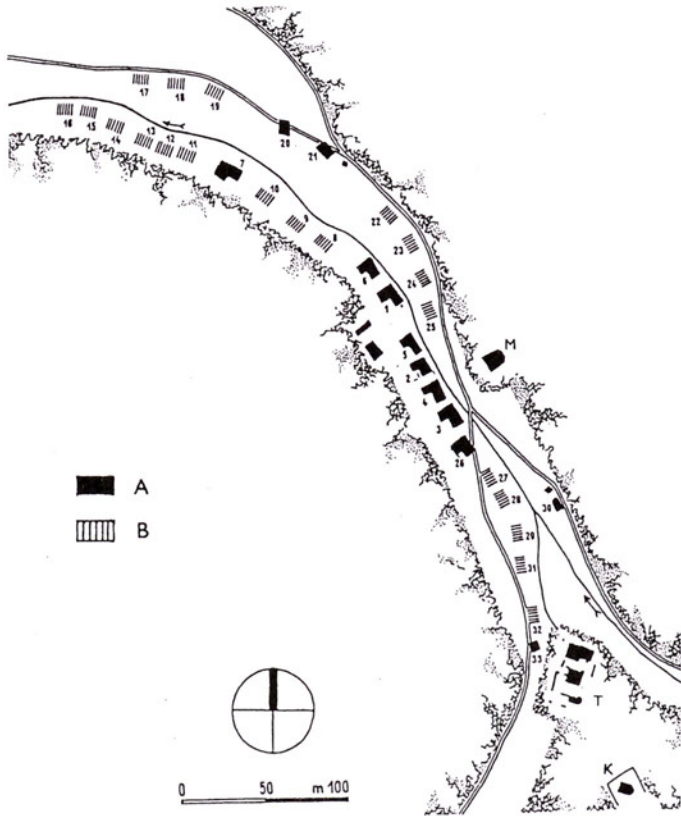
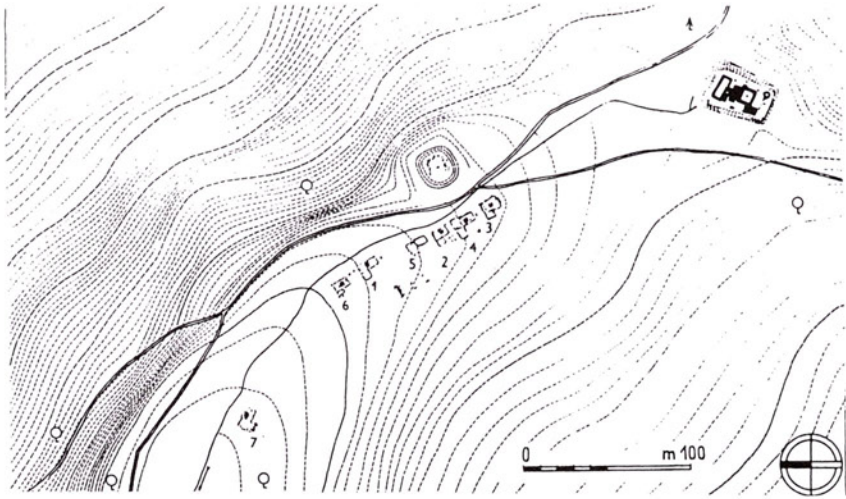
Také vlastní terénní reliéf na lokalitě signalizoval sídlištní celek s větším množstvím objektů. Autorka výzkumu začala odkryvem stavení č. 1, následně

pak půdorysy č. 2 a 3 (Šaurová 1963-1964, 220-221). Při tom zároveň sledovala vlastní metodiku výzkumu, protože jiné rozbíhající se archeologické výzkumy zaniklých sídlišť Pfaffenschlagu a Mstěnic jí pro odlišný region s jiným způsobem stavby základů a půdními poměry nemohly poskytnout potřebnou analogii. Tehdy D. Šaurová prokázala a do literatury uvedla typ domu o třech místnostech ve tvaru písmene L, "do háku" (Šaurová 1967, 163; 1968c, 363; 1973, 97; 1973b, 83). Do konce r.1966 se jí podařilo prozkoumat šest půdorysů domů na levém břehu potoka (Šaurová 1971b, 170-172).

Archeologické nálezy z objektů zkoumaných v první pracovní etapě po r. 1960 vedly autorku výzkumu k datování vesnice nejdříve do 13. století a s ohledem na zjištěný vyspělý typ hospodářských usedlostí spíše do jeho druhé poloviny. Proto lokalitu předběžně charakterizovala jako typicky kolonizační ves (Šaurová 1971b,171). Postupně však objevovala keramické zlomky, které ve srovnání s jinými, dobře datovanými nálezy z lokalit na jižní Moravě, připouštěly datování hlubší (Šaurová 1980a, 54). Nacházely se převážně mimo rámec domových půdorysů a také postupná skrývka zeminy podchytila v řadě případů stopy kúlových jamek, jež mohly být relikty po zastřešení sídelních objektů starších než z poloviny 13. století. Přes jejich sporadičnost zdůrazňuje autorka výzkumu nutnost sledovat jejich výskyt a synchronizaci se staršími typy keramiky a jinými nálezy. Je třeba též vzít v úvahu oválné ohniště pod úrovní pece ve stavení č. 2, které podle ní také odpovídá staršímu osídlení. Na jeho základě a zřejmě i po zkušenostech s povětrnostními podmínkami v údolí mohlo později dojít k dosídlovacímu záměru s nápadně jednotným typem domů. Doba trvání vesnice v průběhu 14. a první polovině 15. století je komentována písemnými prameny. Její zánik spojovala D. Šaurová s r. 1468, kdy v období česko-uherských válek postupovala krajem vojska Matyáše Korvína a zpusťovala mnohé osady sídelní oblasti Ždánického lesa, např. Ždánice, Kyjov (Šaurová 1971b, 182).

V r. 1962 a 1963 se iniciátorka výzkumu věnovala na popud E. Černého (1962) studiu a průzkumu zaniklých osad na Dražanské vrchovině, a to zejména na vsi Vilémov (Šaurová 1971a, 204). Její výzkumy zde pokračovaly v sedmdesátých letech (Šaurová 1971c; 1973d; 1974; 1974-1975; 1975b; 1976a, 162; 1977; 1977a).

V r. 1967 pokračovala také ve výzkumu v Konůvkách, a to odkryvem feudálního sídla v jižním cípu vesnice, ukončeným až v r. 1970 (Šaurová 1968c, 363; 1970, 159-163; 1970a, 58-60; 1971b, 175-183; 1973, 85; 1973a, 98-100), v jehož areálu rozpoznala D. Šaurová dva suterény a pec (1970; 1970a; 1971, 184-185; 1973a; 1973c; 1974a; 1980e). Od r. 1970 byl započat výzkum konůveckého hřbitova, kde byla zachycena destrukce sakrální stavby a kromě běžných hrobů z doby trvání vesnice i nahromadění lidských kostí na východní straně destrukce (Šaurová 1974b, 93-94; 1976a, 159-161; 1978b). Antropologický materiál průběžně analyzoval M. Stloukal (1974; 1978; 1980; 1980a). Postupně se autorce výzkumu podařilo ověřit také směry starých středověkých cest Ždánickým lesem a uvažovat o hospodářském zázemí Konůvek (Šaurová 1973c, 80-82; 1981, 330-332).

Tab. II. Půdorysný plán Konůvek z r. 1972 a 1978. Kresba J. Šaur a Z. Špičák. *A* - odkryté stavby, *B* - identifikované půdorysy, 1-33 - vesnické domy, *K* - kostelík, *M* - motte, *T* - tvrz.

Dalším umělým útvarem v konůveckém údolí je tzv. motte, jejímuž průzkumu se D. Šaurová věnovala od r. 1971 a několik dalších sezon v první polovině sedmdesátých let, tedy paralelně s výzkumem hřbitova (Šaurová 1970b; 1971, 184; 1971b, 175-176; 1972; 1975a; 1978a; 1978b; 1980b). Ve druhé polovině sedmdesátých let doplnila systematický výzkum Konůvek o odkryv dalších stavení č. 26 a 27 v jižním cípu lokality (Šaurová 1978a) a v r. 1978 zauvažovala o existenci větrného mlýna po terénním ověření v proluce nad domem č.1 (Šaurová 1980a, 55-56).

Nálezy z těchto výzkumů byly uloženy do r. 1982 v depozitech Historického muzea ve Slavkově, kde tvořily valnou část jeho sbírkového fondu. Výběr z tohoto fondu byl vkomponován do všech s tímto tématem souvisejících výstav jiných ústavů a v sedmdesátých letech byl expozičně prezentován i v prostorách slavkovského zámku jako stálá výstava s názvem Středověká vesnice na Slavkovsku.

V tomto období do poloviny sedmdesátých let provedla D. Šaurová archeologický průzkum také na dalších lokalitách zaniklých středověkých vesnic ve Ždánickém lese, v Bohuškách (Šaurová 1974c, 92-93; 1976a, 162) a v Dobešovicích (Šaurová 1974d, 84-85; 1976a, 162). Již r. 1959 byla povrchovým sběrem a zjišťovacím výzkumem prověřena lokalita zaniklé středověké vsi Skřípov (Šaurová 1980c).

Středověký hrádek Kepkov, ležící na svahu Ždánického lesa v přibližně stejné vzdálenosti od Konůvek i zaniklých Bohušek (Šaurová 1976a, 162), se dostal do centra pozornosti D. Šaurové v polovině sedmdesátých let. V letech 1973-1974 bylo provedeno jeho výškové a plošné zaměření (Šaurová 1976a, 161; 1977b; 1977c, 167-168), v r. 1975 pak nejprve zjišťovací řez a r. 1976 i plošný systematický odkryv (Šaurová 1976; 1976a, 161; 1976b; 1977b; 1977c; 1978a; 1981a), který přerušovaně pokračoval celou druhou polovinu sedmdesátých let a byl postupně vyhodnocován (Šaurová 1977c; 1980; Měchurová 1986; 1993). Kromě toho se začala D. Šaurová více věnovat zpracování početného souboru archeologických nálezů z Konůvek, provedla rozbor zemědělských nástrojů (Šaurová 1973e), hřebů (Šaurová 1978), podkov (Šaurová 1979a) a závěsných zámků (Šaurová 1980d); z keramiky se kromě tzv. keramických čepelí (Šaurová 1973a, 1974a) a poháru se třemi výlevkami (Šaurová 1979) zabývala podrobněji kolekcí tzv. loštického materiálu (Šaurová 1980e). Analýzy dřeva, rostlinných zbytků a uhlíků se ujal E. Opravil (1971; 1976; 1993).

V popředí zájmu D. Šaurové byly po celou dobu jejího působení na Slavkovsku také středověké výrobní objekty, železářské (Šaurová 1974; 1975b) a hrnčířské pece (Šaurová 1980e), ale i dehtařské pece na výrobu kolomazi ve vyškovském regionu - Ruprechtov, Krásenské Podomí (Šaurová 1966; 1968; 1982). Se svými objevy v tomto směru odbornou veřejnost seznamovala na seminářích industriální archeologie v Technickém muzeu a publikovala ve Sborníku Technického muzea (Šaurová 1980e; 1982). Od r. 1969 byly referáty o průběhu výzkumu v Konůvkách a na Kepkově pravidelnou součástí programu celostátních konferencí a seminářů archeologů středověku, konaných každo-

ročně v různých městech a její příspěvky byly otiskovány ve sborníku *Archaeologia historica* (Šaurová 1976a; 1977c; 1978b; 1979a; 1980; 1980c; 1981). Vědecká publikační činnost D. Šaurové se výrazně projevuje zejména v moravských vědeckých periodících (VVM, PV, ČMM, Sborník OVM v Blansku), ale též v předním pražském archeologickém časopise *Archeologických rozhledech*. V rámci 2. celostátní konference s mezinárodní účastí r. 1970 si prohlédli archeologickou lokalitu Konůvky i zahraniční badatelé. Rovněž laická veřejnost byla postupně informována o výsledcích výzkumu řadou přednášek, články v denním tisku (*Náš život*, *Rovnost*) a rozhlasovým pořadem *Domino*. Zamýšlela vydat také samostatnou monografii, kterou mělo její mnohaleté úsilí vynaložené při výzkumu zaniklé středověké vsi Konůvky vyvrcholit. K tomu již bohužel nedošlo. Zachoval se pouze její náčrt (Šaurová nestr. rkp.) a terénní, grafická i fotografická dokumentace odpovídající úrovni své doby.

Pro svou specifickou a vzhledem k možnostem společenského využití byly Konůvky i přilehlý hrádek Kepkov zařazeny do státního seznamu chráněných archeologických lokalit a r. 1974 určeny s 22 nejvýznamnějšími archeologickými památkami Jihomoravského kraje k přiměřené konzervaci. Tehdy byl ihned za konzultace s Krajským střediskem státní památkové péče a ochrany přírody vypracován plán na jejich údržbu. Spoluautorem tohoto projektu a návrhu na chemické pracovní postupy byl RNDr. Jaroslav Šaur, jenž také již od počátku výzkumu vedl technické práce a prováděl měřičskou a fotografickou dokumentaci. Díky spolupráci s tehdejší odborem kultury ONV ve Vyškově a ředitelství Historického muzea ve Slavkově u Brna byla zajištěna přiměřená údržba a ochrana Konůvek, jakožto památkové rezervace v jejich původním přírodním prostředí, která ovšem nepřežila o mnoho organizátorku výzkumu. Nyní je nutno začít s údržbou areálu Konůvek v rámci naučné stezky znovu, oč se zatím snaží dobrovolníci z řad mladých ochránců přírody v Heršpicích a Nížkovicích.

III. Písemné prameny a otázka zániku vesnice

Propojení archeologických poznatků s písemnými zprávami je nutným vědeckým postupem pro získání úplného obrazu o zkoumané lokalitě, což platí zvláště výrazně pro středověk, kdy archeologie podstatně doplňuje a ověřuje písemné prameny. Dobové údaje bývají často kusé, jak je tomu i v případě Konůvek. Důležitým zdrojem jsou Zemské desky brněnské a olomoucké a Knihy půhonné a náleзовé. První jsou úředním dokladem majetkových převodů, druhé zaznamenávají soudní spory.

Zápisy se o Konůvkách zmiňují od r. 1365. Vesnice se jmenovala Kunovice, později pak také zdrobněle Kunovičky (na počátku 15. století dokonce Malé Kunovičky, Kuničky). Od r. 1464 se v pramenech objevují Konůvky, v lidové tradičním podání došlo brzy nato ke zkreslení na Konůvky. Diskuse lingvisty R. Šrámka s archeology (ZSV 1971, 60-61) připouští možnost zachytit postupné zanikání a ztrátu významu některých osad i ve formě zdrobňování jejich názvů.

První záznam o Konůvkách byl učiněn při majetkovém převodu mezi Jakubem z Kunovic a Pavlem ze Sovince r. 1365. Feudální držitel, zapsaný jako "Jacobus de Chunovicz" prodal tehdy ves Kunovice s loukami, lesy, vinicemi, kostelním podacím a celým panstvím za 155 hřiven "domino Paulo de Sowynecz et heredibus suis" (ZDB IV, 54 č.189). Z prodejní ceny, obsahu zápisu ("cum pratis, silvis, vineis et Juspatronatus ecclesiae") i jeho formulace ("cum omni pleno dominio") lze usuzovat, že prodávané zboží bylo již tehdy významným a rozlehlým hospodářským celkem, podle něhož se jeho majitel dokonce psal jako Jakub z Kunovic. Tudiž muselo trvat a rozvíjet se do uváděné hodnoty už delší čas před uskutečněním transakce, která byla podkladem citovaného zápisu.

O Jakobovi z Kunovic jiné zprávy nejsou známy. Pavel ze Sovince je v 2. polovině 14. století uváděn jako držitel blízkých Rašovic. Byl to strýc Pavlíka ze Sovince, jehož otec Vok z Holštejna dal před r. 1348 postavit severomoravský hrad Sovinec a pojmenoval ho podle tehdejších zvyklostí německy Eulenburg (Sedláček 1893, 296-298).

Z dalších zápisů v zemských deskách vyplývá, že Pavel starší ze Sovince měl několik potomků. Pro dceru Kateřinu zakoupil r. 1365 vesnici Kunovice - Konůvky, pro druhou dceru Bolku r. 1373 sousední Bohušice - Bohušky. R. 1398 se stal spoluvlastníkem obou vsí také Kateřinin manžel Oldřich Hecht z Rosic (ZDB VIII, 217 č. 53), příslušník významné moravské šlechtické rodiny. Když Oldřich Hecht z Rosic zemřel, převedla vdova po něm Kateřina ze Sovince své panství v Konůvkách a Bohušicích do držení moravské větve Dubánků z Duban, Konůvky r. 1412 Oldřichovi (ZDB IX, 276 č.372), Bohušice

r. 1416 Janovi. R. 1420 přešel tento majetek do rukou Jana Kočky z Řičan a jeho manželky Kláry z Lulče (v pramenech někdy též Lilče, I. L. Červinka a D. Šaurová používají první verzi). K tomuto neklidnému období po polovině druhého desetiletí 15. století na Moravě se váží písemné zmínky v popravčích zápisech jihlavských (informace F. Hoffmanna) o tlupě lapků zvané Janáčovo tovaryšstvo, která měla sídelní základnu v oblasti Ždánického lesa a Kyjovské pahorkatiny (Hoffmann 1971, 88). Jako jedno ze zásobovacích míst a opěrných bodů jsou uváděny Kunovičky či Malé Kunovičky, odkud jim dokonce farář nosil pivo a chléb do lesa nad vesnicí (Hoffmann 1971, 90).

Část majetku v nedaleké vsi Rašovicích (na něž jsou Konůvky už nadále vždy majetkově a rodově vázány) držel od r. 1379 též Oldřich z Kostelce (ZDB VI, 142č. 754). R. 1385 ji převzal jeho bratr Ješek zv. Paktuna (ZDB VII, 167č. 300). Zmíněný Ješek Paktuna se psal "de Hradis" nebo "de Hradgiestko", a to buď po vsi s hradem Hradiště u Jemnice (Hosák 1938, 47), nebo přímo po více s tvrzí Hradištko u Konůvek a Rašovic na Slavkovsku (Červinka rkp., 49; Nekuda 1961, 39). Z písemných pramenů dále vyplývá, že byl spřízněn s rodem Pacovských z Batelova (Sedláček 1885, 205-pozn.4; Šaurová 1981, 329). Tento přídomek zakotvil později v Rašovicích dvěma sňatky, a sice Fraňka z Okarce s Kunkou z Batelova a Kateřiny, dcery Jana z Rašovic, s Vilémem z Batelova. Se jménem Fraňka z Okarce a Rašovic se lze setkat od r. 1459 (snad již 1448) též ve spojitosti s Konůvkami (Půhony III, 399 č.431; Červinka rkp., 49). V té době nesou s sebou všechny majetkové držby řadu soudních sporů a nesnází, a to zejména mezi Rackem ze Zborovic, kterému Konůvky postoupila r. 1448 vdova po Janu Kočkovi z Řičan Klára z Lulče, a Fraňkem z Okarce i Vaňkem z Mrdic a Uhřic (Půhony IV, 15 č.89, 47 č.273, 56 č.327; Červinka rkp., 48). R. 1464 prodává Racek ze Zborovic Konůvky (Kunovičky) i Bohušice Fraňkovi z Okarce, ale proti tomu se postavil Klářin bratr Budivoj z Řičan. Úřední zápisy jsou znovu vedeny až od r. 1475, kdy zemský soud přiřkl vsi Konůvky a Bohušice zřejmě Klářinu synovi Karlovi z Lulče (Červinka rkp., 49); výsledky válečných událostí se v nich nijak neodrážejí. Dědictví po ženě Fraňka z Okarce a Rašovic Kunce z Batelova převzal Havel z Batelova, který se psal po Rašovicích od r. 1486, ale lze důvodně předpokládat, že tam již nesídlil. Od něho vede příbuzenská linie přes členy s příjmením Tluksa k Janovi z rodu Brtnických z Valdštejna, jenž se oženil s Kateřinou z Konice a s ní získal panství ve Slavkově (ZDB XIII, 402 č.104), jejich dcera Žofie se provdala za uherského hraběte Petra z Pezinku, a ten připojil k slavkovskému panství postupně okolní vesnice, existující i zaniklé. S nimi též pusté Konůvky, Bohušky i hrádek Kepkov (ZDB XVII, 89 č.56, 57, 58). Od r. 1481 jsou Konůvky už vždy uváděny jako pusté (ZDB XV, 23 č.204), r. 1497 (ZDB XVIII, 86 č.42, VII, 157 č.53,56) a r. 1531 (ZDB XXIV, 211 č.36). Prostřednictvím jmenovaných manželů přešlo celé panství po řadě sporů a dobových formalit do majetku moravské větve rodiny Kouniců. Ti zřídili později v místech zaniklých Konůvek oboru, takže tam nikdy nedošlo k proorání terénu. Luční údolí převzalo jméno a terénní relikty pobořených stavení doložily ústní lidovou tradici o někdejší vesnici (dle rukopisu D. Šaurové).

K zániku Konůvek je třeba připojit ještě několik poznámek. R. 1481 jsou Konůvky zmiňovány v zemských deskách dvakrát: Ctibor z Cimburka vkládá Jindřichovi z Dúbravice a Lickovi z Lulče vsi Bohušice a Konůvky s tvrzí, dvorem, lesy, lidmi poplatnými i nepoplatnými, usedlými i neusedlými a kostelní podací v Konůvkách (ZDB XV, 23 č. 203). Téhož roku vkládá Jindřich z Dúbravice a Líce z Lulče Rackovi ze Zborovic Konůvky ves pustou a ves Bohušice také pustou a znovu autor zápisu opakuje (či opisuje): "s tvrzištěm a kostelním podacím..., lesy, lidmi platnými i neplatnými, s rolí oranů i neoranů, s činžemi, úroky, poplatky, s dvory, robotami, lukami, s pastviščiemi, s lesy, horami, háji, s chrastinami, s rybníky, s rybničištěmi, s mlýny, s vodami tekutými i stojatými, s požitky a užitky i se vším plným právem..." (ZDB XV, 23 č. 204). Z toho lze soudit, že středověký úředník si usnadnil práci tím, že tuto pasáž jednoduše opsal z předchozího zápisu, zvláště jednalo-li se o tutéž vesnici, a zřejmě pro jistotu uvedl bez zjevného ověření a znalosti konkrétní situace všechny typy nemovitého i movitého majetku u feudální držby. Jindy zase mohl údaj o pustém stavu vsi opomenout. Pokud tento údaj byl pro něho notoricky známý či nepodstatný, tak ho nezaznamenal, např. tehdy, když jménem osady písař označoval určité zboží a její název sloužil jen jako lokalizační termín či určující orientační bod v terénu. Také přídomky zemanů uváděné v zemských deskách a púhonech (Racek ze Zborovic a Kunůvek či Franěk z Okarce a Kunůvek) zřejmě neznamenají vždy, že vesnice toho jména ještě v té době existovala. Z toho plyne, že písemné prameny nejsou v tomto směru zcela spolehlivé, a proto je nutno podrobit je náležitě kritice, brát je s rezervou a přihlídnout i k jiným aspektům (zejména svědectví archeologického materiálu).

V případě Konůvek dochází takováto analýza pramenů k závěru, že ves zanikla vskutku násilným zásahem a požárem (což dokazuje archeologická terénní situace), ale přítomnost archeologických nálezů (keramiky) druhé poloviny 15. století není zcela jasně prokázána. Naopak absence numismatického materiálu - mincí datovaných po r. 1436 spíš naznačuje dřívější zánik vesnice. Jako zřejmě ještě prosperující živá osada ležící u obchodní cesty v nejschůdnějším údolí Ždánického lesa, a tudíž hojně využívaná měšťanskými kupci, se Konůvky představují ve druhém desetiletí 15. století, kdy je ves v pramenech několikrát zmiňována v souvislosti s tzv. stavy (útočišti) lapků Janáčova tovaryšstva, s nimiž udržoval kontakty sám vesnický farář (Hoffmann 1971, 90, 92). Neutěšená situace moravského venkova po domácích rozbrojích mezi Lucemburky na počátku 15. století (např. Neumann 1939, 13-18) se zhoršila vinou husitských válek ve 20. a 30. letech, kdy se jižní a střední Morava stala operační oblastí Zikmundových a zejména Albrechtových vojsk proti husitům (Válka 1991, 115-142, 122-123-obr. 50, 51). J. Válka (1991, 141) připomíná zprávu rakouského kronikáře Ebendorfera, že likvidátor husitství na Moravě Albrecht Rakouský zvítězil r. 1431 v těžké bitvě svedené někde v okolí Brna nad moravskými husity, pobyl zde měsíc, ale nakonec byl z Moravy vytlačen. Také kronikář Bartošek hovoří o Albrechtově obsazení Kyjova a porážce husitských "prostředků" r. 1431 (Válka 1991, 141). Celá třicátá léta byla na jihovýchodní

Moravě ve znamení neustálých přesunů vojsk přes uherskou hranici ve směru na Uherský Brod k Váhu a zpět (1431, 1434, 1439). Rovněž J. Válka (1991, 152) shrnuje, že ve 20. a 30. letech trpěla Morava téměř nepřetržitou válkou na rakouském a uherském pomezí. Proto není nepravděpodobné, že vesnice Ždánického lesa už tehdy byly zle postiženy válečnou dobou a zánik Konůvek by bylo docela dobře možno chronologicky zařadit už do tohoto období. D. Šaurová spolu se staršími vlastivědnými badateli (např. Červinka rkp., 49) uvažovala o zpusťování vsi až za česko-uherských válek r. 1468. Tehdejší majitelé panství z rodu Batelovských byli přívrženci Jiřího z Poděbrad, a tudíž jejich državy se mohly stát terčem pozornosti vojenského zásahu Matyáše Korvína na jihovýchodní Moravě. To však neznamená, že Konůvky v té době stále ještě existovaly.

První polovina 15. století byla pro Moravu zlým úpadkovým obdobím, kdy země byla zmítána neustálými vojenskými konflikty: na počátku 15. století domácími neshodami mezi Lucemburky, zejména Joštem a Prokopem, ve 20. a 30. letech husitskými válkami a křižáckými taženými Albrechta Rakouského proti husitům a po polovině 15. století v 60. letech česko-uherskými válkami Jiřího z Poděbrad a Matyáše Korvína. Hlavně venkov byl poznamenán nepříznivými poměry v zemi plné kořistníků, nemohl se hospodářsky rozvíjet, stagnoval a upadal. Tento stav lze ostatně spojit se zduobňováním názvů vesnic v písemných pramenech v tomto období (ZSV 1971, 60-61) a se zmínkami o lapcích (Hoffmann 1971, 88, 90). Za takové situace je velmi těžké či přímo nemožné stanovit zánik některé z vesnic, byť válečným vpádem, bez přesné písemné zmínky o tom. Proto bude jistější omezit se v případě Konůvek na konstatování, že ves v prvních desetiletích 15. století hospodářsky i významově upadala a poté byla s největší pravděpodobností někdy ve 20. nebo 30. letech 15. století její existence násilně ukončena.

IV. Terénní situace a dispozice vesnice

Zaniklá středověká vesnice Konůvky patří podle terminologie E. Černého (1973, 78-79, obr.17-18; 1976, 99; 1979, 56-59; 1992 - tam viz další literatura) k typu krátké dvojrádé lesní lánové vsi seskupené podél osy potoka (tab. II); D. Šaurová (1971, 184-185) ji proto nazývá řadovou potoční vsí. Středověké osídlení se prostíralo v délce téměř jednoho kilometru v údolí širokém 40 - 60 metrů, a to po obou březích potoka v přesném sledu jeho toku. Místy zabíhalo do dnešního lesního porostu podél svahu údolí. Geologickým podložím je zde souvrství místních poměrně měkkých pískovců s jíly, slíny a jílovci. Dnes je udržována pouze část údolí zásluhou dětských ochránců přírody z Heršpic, zbytek je zarostlý bujnou vegetací, náletem olšovic, habrů a křovic. Proto tedy nezbyvá, než se ve věci terénního výzkumu spolehnout na zjištění a vývody D. Šaurové. Při posuzování jejích interpretací, jež jsou ne vždy nesporně archeologicky prokázány, je nutno ponechat prostor pro zdravou míru odborné skepse.

Bylo identifikováno 33 půdorysů vesnických stavení po obou stranách potoka, z čehož 10 bylo prozkoumáno archeologickým odkryvem (např. Šaurová 1973b, 83-86). Pro jejich dispoziční řešení se ujal termín "do háku" ve tvaru písmene L. V jižní části údolí na vyvýšeném pahrbku (zvaném Hradisko) byl situován objekt odlišného charakteru s kopulovitou pecí v jihovýchodním rohu objektu, který autorka nazvala tvrzí. Na pravé straně potoka asi ve střední části údolí se nalézala uměle navršená vyvýšenina, v trati pojmenované lidovou tradicí U kostelíka, kde D. Šaurová kostel také hledala (Šaurová 1972, 113-115; 1975a, 37-40). Na svahu nad vesnicí, opět na pravé straně potoka byl objeven terasovitý hřbitov s kostelem a ossariem-kostnicí (Šaurová 1976a, 159-163). Autorka výzkumu v této souvislosti hovořila výhradně o hromadném hrobu z doby zániku vesnice, souvisejícím se vpádem uherských vojsk (Šaurová 1978b, 347-354). Důležitou hospodářskou úlohu by splňoval i sloupový větrný mlýn, pokud tak lze nazývat nenápadný objekt v řadě mezi staveními na levém břehu potoka (Šaurová 1980a, 54-56, tab.II). Podle D. Šaurové má vesnice zastoupeny všechny existenčně důležité hospodářské funkce, ale sporná je otázka hospodářských budov, polností a plužin, jež nebyly v tomto poměrně úzkém údolí Ždánického lesa archeologicky zachyceny. Z tohoto důvodu interpretuje D. Šaurová lokalitu jako spíše ves řemeslnicko-obchodního zaměření, příp. se strážní funkcí na průchodu obchodních cest Ždánickým lesem, moravským hraničním územím (Šaurová 1973c, 80), čemuž podle ní nasvědčovala i nedaleká vyvýšená opevnění, hrádky Kepkov, Rašovice či pahorek Zámčisko u Mezilesic.

1. Vesnické domy (tab. III - VIII nahoře)

Signifikátorem pozůstatků venkovských stavení byly terénní reliktů ve tvaru mohylovitých kopulek. Ve shodě s tradiční představou a za absence dalších archeologických analogií v té době očekávala autorka výzkumu nevelké domky, nejspíše jednoprostorové, původně dřevěné, ale se zřetelnými základy, po nichž zbyly v údolí již zmíněné terénní útvary. Ve skutečnosti však každá kupovitá vyvýšenina překrývala pouze destrukci velkého topeniště. Stavení sama měla zahlobený základ, domová konstrukce spočívala jen na mělkém kamenném podloží z místních plochých pískovců, které sloužilo k vyrovnání stavební plochy a k izolaci od země.

Systematický výzkum byl zahájen předběžným plošným i výškovým proměřením lučního areálu mezi vrstevnicemi 310-330 m n.m. Profilovým zaměřením byl konstatován podélný spád terénu přibližně 4 ‰. Jemu se výškově podřídila ve stupňovitém seřazení všechna vesnická stavení.

Odkryv půdorysů domů začala autorka výzkumu ve střední třetině lokality, na levém (západním) břehu potoka, kde byly pro výzkum optimální podmínky. Zpočátku pracovala důsledně v síti čtverců 5 x 5 metrů, ale terénní situace si krátce nato vynutila naprosté zrušení kontrolních profilů, protože se tyto bloky shodou okolností téměř kryly se zjištěnými základy. Nejprve bylo odkryto šest půdorysů na ploše 16,5 arů v síti 66 čtverců, jež byly v rozích značeny písmeny velké abecedy s číselnými pořadnicemi. Později po kontrolním proměření celého údolí přešla D. Šaurová ke značení soustavou souřadnic od zvolené relativní nuly.

Číslování prvních sedmi stavení odpovídá chronologii výzkumu. Prvé tři sektory byly totiž otevřeny na nejmarkantnějších vyvýšeninách a teprve po prozkoumání těchto půdorysů byl odkryv rozšířen do souvislé plochy. Proto čísla domků netvoří v terénu souvislou řadu: půdorys č.4 se nachází mezi č. 3 a 2, č. 1 vedle č. 6 a č. 7 mezi č. 10 a 11. Místnosti v jednotlivých domech jsou značeny jako A (jižní místnost, zpravidla s pecí), B (severní místnost k ní přiléhající) a C (místnost postavená k nim kolmo).

Stavební technika dřevohlinitých domků bez zahlobených základů nevykykle kontrastovala s rozlohou stavení. V tomto ohledu je zapotřebí porovnávat s etnografickými paralelami a sledovat jejich vývoj (Frolec 1987, 47-80, tam viz další etnografická literatura). Zmíněné pásy kamenného podložení ohraničovaly tříprostorové půdorysné členění (sín, jizba, komora) vždy v dispozici delší okapovou zdí souběžně s potokem, u všech domů nápadně shodné. Místnosti jsou prostorné (cca 5 x 5 metrů), jedna vždy kolmo na druhé dvě, takže půdorys má tvar písmene "L". Etnografie zná tuto půdorysnou kompozici v mladší časové návaznosti, nazývá ji formou "do háku" a tento termín zdomácněl i v archeologii (Šaurová 1971b, 171; např. Nekuda 1975; 1982, 13).

V několika případech byly podle D. Šaurové při výzkumu domů zjištěny doklady konstrukčních podpěr umístěných vně i uvnitř stavení, zaklínované do země plochými, vertikálně vzpříčenými kameny. V. Frolec (1987, 63, 62-obr.17) řeší problematiku tzv. přístěnných sloupů v rozích domů, ovšem s hli-

něnými či cihlovými stěnami. Šlo o dřevěné sloupy související s konstrukcí střechy (starším typem kleš'ového krovu).

Nálezová situace naznačuje, že domy byly srubové konstrukce, která byla v rozích přitesáním svazována do pravého úhlu a podložena větším kamenem. Tyto kameny se nacházejí někdy již rozpolcené vlivem povětrnosti a tlaku zeminy, ale jejich původní účel je stále patrný. Zřejmě šlo o roubenou konstrukci pravou se zhlavím (Frolec 1987, 54), utvořenou skutečným zaklínováním kuláčů do sebe. Stěny srubové konstrukce byly omítnuty a doplněny hlinítm výmazem, jenž je v pomocném archeologickém materiálu zastoupen fragmenty cihlově červené mazanice s otisky proutí nebo kůlů a trámův. Kromě snahy o tepelnou izolaci stavby byla u této omítky využívána i její estetická schopnost plošného zarovnávání stěn. Tento konstrukční princip, nazývaný "stavení v kožichu" je známý z etnografických analogií z různých regionů (Frolec 1987, 54). O nadzemní části domu (konstrukci stěn, stropu, krovu, střechy aj.) je možno diskutovat pouze v teoretické rovině na základě srovnání s mladšími etnografickými paralelami. Vypovídací schopnost archeologického výzkumu poznamenaného časovým odstupem, s dokumentací odpovídající své době je v tomto směru značně omezena.

V tříprostorovém členění domku byla vždy v jedné místnosti pec, umístěná většinou při vnitřní zdi, ne však v rohu (snad z důvodu maximálního využití sálajícího tepla). Podlaha této místnosti byla zčásti dlážděna plochými pískovci. Další prostory byly bez topeniště, tedy studené a jejich podlahy nedlážděné, někdy zřejmě zpevňovány střepy rozbitých nádob. Těleso pece o čtvercové nebo obdélníkové základně spočívalo na nízkém sterilním podloží prakticky v úrovni podlahy. Dno bylo štětováno menšími nestejnými plochými kameny, překryto hliněným výmazem a často zpevněno ještě střepy keramiky. Značná kamenná destrukce nad pecí naznačuje, že obezdění pískovcovými kvádříky bylo dosti vysoké. D. Šaurová nevyklučuje ani konstrukci pro odvod dýmu do střechy. O způsobu vytápění, příp. umístění topeniště pece lze uvažovat na základě etnografických analogií (např. Frolec 1987, 59-obr.14, 73-74-obr. 26-29). Běžné je přikládání do pece v místnosti, kde pec stojí (v jizbě), pokročilejším způsobem vytápění je vyústění topeniště v předchozí studené místnosti (sini), tedy vytápění přes vnitřní příčku (Frolec 1974, 153-154; Langer 1987, 233-243). V souvislosti s odvodem dýmu je navozena otázka existence stropu. V některých případech byly nad částí domových půdorysů zachyceny silné krustovité příkrovy kompaktní mazanice, snad zborcený hlinou omazaný trámový strop, neboť pod krustou byla dutina a v ní pracovní inventář domku.

Vchody do domů jsou doložitelné jen hypoteticky. D. Šaurová je nepředpokládá v místech, kde v půdorysu chybí kamenné podložení srubových stěn, naopak je pravděpodobné, že dřevěný práh mohl či musel být podložen, a v některých případech byly skutečně nalezeny kameny tomu odpovídající. Uvedenou domněnku opírá autorka výzkumu o nálezy klíčů přímo na základovém kameni a o lidový zvyk, známý z etnografických paralel, o ukládání klíče při odchodu z domu pod jeho práh. Lze uvažovat o vstupu do teplé místnosti stavení ze závětrného zápraží u dvorku. U půdorysu č. 3 a 26 byl v těchto místech

odkryt při výzkumu vždy jeden plochý kámen, jenž by mohl být považován za práh domu. Etnografické analogie připouštějí možnost několika vchodů do stavení, logický by byl v Konůvkách zadní východ, dvířka k potoku.

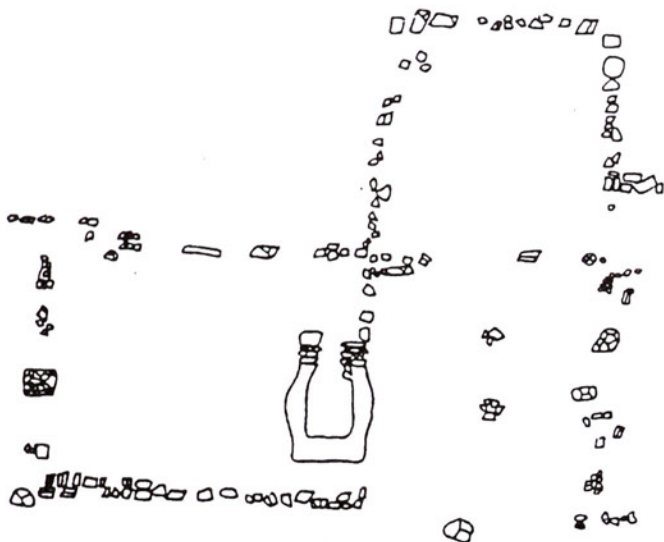
Zajímavým stavebním a provozním prvkem pro dispozici vesnice jsou vodní kanálky vyložené a překryté kameny, které byly objeveny mezi půdorysy č. 26 a 27, na jižní straně domu č. 3 (tab. LXXII dole) a podél stavení č. 4. Všechny tyto kanálky korespondují s malými prameništi v údolí, což poukazuje na dobře uspořádaný vodní režim vesnice. V současné době jsou známy jejich archeologické analogie na lokalitách Mstěnice (Nekuda 1997, 14) a Bystřec (informace L. Belcrediho; Belcredi 1997, 109, 116).

Půdorys č. 1 v liniích P-R-S-T řadí D. Šaurová k nejtypičtějším (tab. III nahoře). Jeho základy zapadají téměř přesně do pětimetrové čtvercové sítě, výjimkou je jižní zeď. Kamenné podložení srubových stěn bylo úplné, chybělo jen zčásti na východní straně místnosti B, což lze vysvětlit sesuvem kamenů po svahu směrem k potoku. V destrukci nebylo mnoho mazanice, která byla zřejmě snesena níže a časem rozmělněna tlakem terénu. Pec v místnosti A s otvorem k západu přiléhala k vnitřní severní stěně a byla ze všech odkrytých pecí nejzachovalejší. Byl zachován úplný výmaz dna i jeho obezdění u vstupního otvoru pece. Na každé straně byl u ústí pece umístěn jeden velký plochý pískovcový kámen z obruby, levý stál vertikálně, zřejmě v původní poloze, pravý byl povalen. Destrukce nad pecí tvořila markantní kopulku, pro niž byl objekt zvolen k výzkumu jako první. Podlaha byla původně, přinejmenším v blízkosti pece, vydlážděna plochými pískovci. V místnosti C tvořilo podlahu pevnější žluté hlinité podloží, tudíž ji nebylo třeba zpevňovat. Místnosti B a C měřily téměř přesně 5 x 5 metrů, místnost A byla jen o málo větší. Zčásti se zachovalo kamenné obložení stěn mezi jednotlivými místnostmi a zbytky dvou kamením zaklínovaných dřevěných podpěr uvnitř místnosti B. Podobné zaklínování zachytila autorka výzkumu i na jižní straně půdorysu a pokládala je za součást konstrukce menšího dřevěného hospodářského přístřešku, kůlničky či jiného zařízení v areálu dvorku. Další dvě výraznější zaklínování zřejmě silných sloupů byla odkryta na severní straně půdorysu; sloupy mohly podpírat pultovou střechu otevřeného úložného nebo pracovního objektu. Bohužel z autorčina popisu umístění sloupů není jasné, zda by se nemohlo jednat o tzv. přístěnné sloupy v rozích stavby (Frolec 1987, 63, 62-obr.17), nesoucí střechu v případě stěn z jiného materiálu než kůlů (např. v etnografickém prostředí omazaný výplet či cihly).

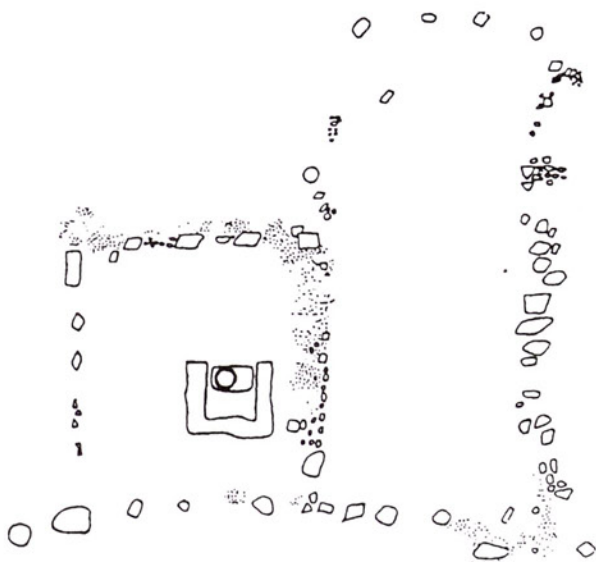
V linii P na západní straně půdorysu č. 1 zachytila D. Šaurová u svahu kamennou suť, kryjící dvě rovnoběžné lícované kamenné zdi, zaústěné do rostlého terénu svahu. Uzavíraly prostor cca 5 m dlouhý a více než 0,5 m široký. Podle etnografických paralel hodnotila autorka výzkumu tento útvar jako kameny vyzděný sklípek; na klasický špýchar, jaký dnes dokládají další archeologické výzkumy (Pfaffenschlag, Mstěnice), se zdá být tento prostor příliš úzký.

Půdorys stavení č. 2 v sektorech G-H-CH patří k nejzajímavějším (tab. III dole). Teplá místnost A a přilehlá místnost B byly překryty silnou krustovitou vrstvou mazanice. Pod tímto příkrovem byly dutiny, místy zanesené hlinou,

Dům č. 1

Dům č. 2

Tab. III. Půdorysy vesnických domů č. 1 (z r. 1967) a 2 (z r. 1963). Kresba Z. Špičák.

některé však byly bohaté na nálezy. V jedné z nich, při zdi mezi místnostmi A a B byla nalezena úplná dlouhá ostroúhlá kosa, kromě koroze v podstatě neporušená. V době jejího objevu r. 1963 byla prvním nálezem tohoto typu kosy v našich zemích (tab. LXX:4).

Bloky mazanice představovaly patrně součást zborceného stropu, jehož trámy byly z obou stran omazány hlinou (snad ještě promíšenou plevami) a po vyhlazení tvořily hladký strop místnosti. D. Šaurová uvažovala na základě etnografických analogií (chalupa č. 17 ve Vážanech nad Litavou) o existenci podkroví či podstřešního prostoru, jehož hladkou podlahu by tvořila svrchní mazanice na trámech.

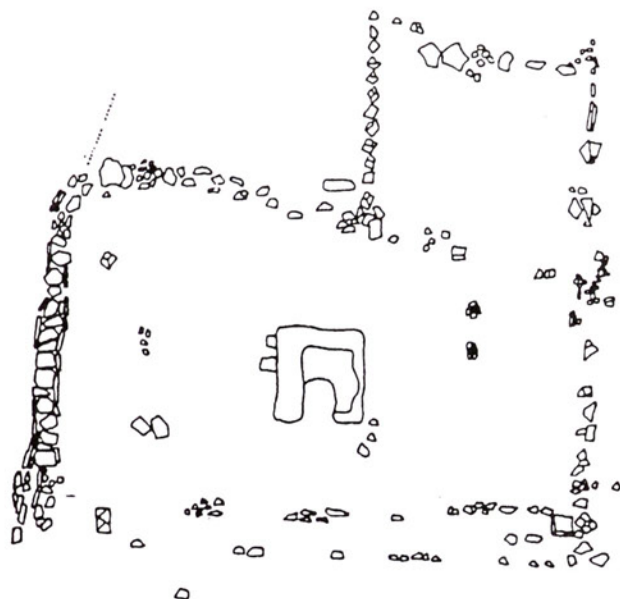
Kamenné podložení stěn domku č. 2 bylo značně torzovité, ale markantně vystupovalo vedle vyhlazené podlahy. Místnost C měla kamenného podložení méně a její podlahu tvořila podobná žlutě hlinitá vrstva jako ve stavení č. 1. Pec byla situována opět při vnitřní stěně, ale nikoliv v rohu. Pecní otvor směřoval k západu. Pod štetovým dnem pece bylo zjištěno nevelké kruhové popeliště, 40 cm hluboké, navazující na polooválný objekt, jaký se nevyskytoval v souvislosti s žádnou jinou pecí na lokalitě. D. Šaurová v tomto případě určila útvar jako důkaz staršího osídlení.

Dům č. 3 (tab. IV nahoře) v liniích alfa-A-B měl svou pec také u vnitřní severní stěny místnosti A, opět ne v rohu. Její kamenné podezdění bylo zachováno velmi dobře, a tak napomohlo identifikaci pece i vnitřní dispozice stavení. Ve studené místnosti B se zachovalo kamenné zaklínování dvou podpěrných sloupů zřejmě střešní konstrukce. Základové zdivo v tomto stavení bylo méně zřetelné u východní a jižní stěny, zřetelně vynikalo zejména u místnosti C, což poprvé na lokalitě naznačilo, že jde o půdorysný typ usedlosti do háku. Všechny tři místnosti domu jsou shodných rozměrů - 5 x 5 m.

Půdorys stavení č. 4 (tab. IV dole) v sektorech C-D-E-F je poněkud výjimečný. Jediný mezi prozkoumanými je větší než ostatní, D. Šaurová ho dokonce po konzultaci s etnografy pokládala za čtyřprostorový. Teplá místnost A je umístěna mezi dvěma studenými B a D, pec stála uprostřed jižní stěny vstupním otvorem směrem k severu. Zachovalo se úplně vyštětování jejího dna i celá jižní část obvodového vyzdění (tab. LXXIII dole). Jen dva velké ploché, původně celistvé předpecní kameny byly nalezeny mírně odsunutě, nejspíše vlivem trvalého tlaku povozů při recentním svážení sena. Při odkryvu však bylo zřejmé jejich původní usazení u pece.

Základové podložení bylo u tohoto domu zřetelné a poměrně dobře zachovalé po celém obvodu. Jen u západní stěny místnosti C bylo částečně rozvlečeno do stran, protože zde zasahoval půdorys stavení již do lesního porostu. Některé nálezy odtud se v jiných objektech neopakují, např. mince - parvus z doby Karla IV. či zvoneček z ušlechtilého kovu. Klíč z tohoto půdorysu patří mezi výtvarně nejzajímavější (nejčlenitější, nejbohatší). Stavení je situováno proti okrouhlému pahorku na protější straně potoka, kam lidová tradice klade místní kostelík. Autorka výzkumu hypoteticky soudila, že dům č. 4 by mohl být sídlem tehdejšího custoda ecclesiae, pastora, presbytera či faráře, což se zdá

Dům č. 3

Dům č. 4

☐ Suť z mazanice

Tab. IV. Půdorysy vesnických domů č. 3 (z r. 1967) a 4 (z r. 1964). Kresba Z. Špičák.

být, pokud vycházela jen z výše uvedených faktů, přece jen tvrzení poněkud odvážné.

Půdorys č. 5 (tab. V nahoře) v liniích J-K-L se shoduje s ostatními svojí formou do háku, liší se však vnitřní dispozicí. Pec je tentokrát menší, okrouhlá bez zřetelného vstupního otvoru: je umístěna v místnosti B, ale nepřiléhá k žádné stěně. Místnost A o rozměrech 5 x 7 metrů je studená a byly v ní nalezeny především železné předměty. Kamenné základové zdivo bylo v této místnosti neobvykle důkladné, složené z velkých kamenů a mohlo dosahovat původně dosti vysoko nad terén. Je stupňovitě odsazeno od úrovně místnosti B, jejíž podlaha je situována níže a kamenné podložení je jen torzovité. Tato dispozice objektu vedla D. Šaurovou k závěru, že domové části A a C byly značně bytelné, ale místnost C byla ponechána na své východní straně bez podezdění, snad otevřená nebo se stěnou vystavěnou jinou technikou (omazaný výplet ?), se střechou spočívající na sloupech. Podle její interpretace pec v této souvislosti nepředstavovala pouze otopné zařízení či vybavení kuchyně, ale snad kovářskou výheň. Dům č. 5 mohl tedy podle autorky výzkumu být dílenským objektem pro práci se železem - kovárnou. Tomuto tvrzení však odporuje naprostá absence strusky v okolí pece. Z osteologických nálezů je pozoruhodný výskyt dvojnásobného množství koňských kostí než u jiných domů (Páral-Měchurová-Riedlová 1995, 418, 420-tab. 3). D. Šaurová (dle rukopisné zprávy) hovořila přímo o nálezu celého koňského skeletu v bezprostřední blízkosti východní zdi domu č.5, což dnes již potvrdit nelze.

Stavení č. 6 (tab. V dole) v sektorech U-V-Y bylo nejhůře zachováno. Bylo totiž překryto lesním porostem, a tím došlo k rozrušení a dislokaci jeho kamenného podložení. Navíc je půdorys domu situován v sousedství svahu, odkud zřejmě často stékala voda, a dokud byl terén ještě nezarostlý a nezpevněný drny, měla značně erozivní vliv na linii základového zdiva. Pec v místnosti A se vstupním otvorem od západu byla také silně destruovaná a chybělo již štětování dna. Uprostřed přiléhající místnosti B se však zachovalo místo po výrazném zaklínování podpěrného sloupu.

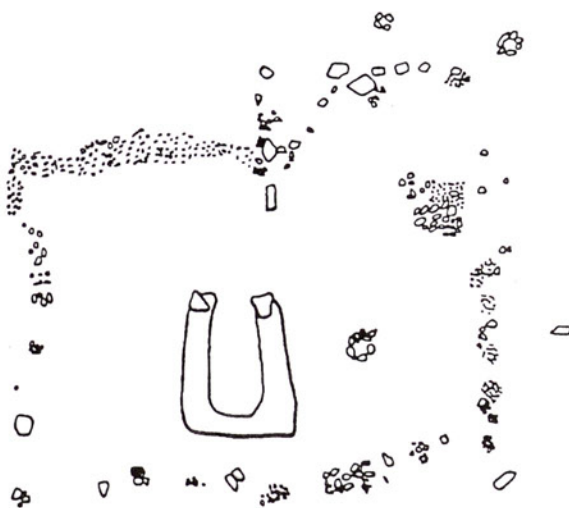
Půdorys domu č. 7 (tab. VIII nahoře) byl odkrýván až v další etapě výzkumu r. 1972, zaměřené k předběžnému zjištění charakteru osídlení v severní části vesnice v místech, kde se údolí lomí v tupém úhlu k severozápadu. Břeh potoka se zvyšuje, a tudíž terénní vyvýšeniny domových destrukcí byly velmi zřetelné. Objekt byl nejdříve výškově zaměřen a na základě poznatků získaných při odkryvu předchozích šesti půdorysů bylo možno již předem stanovit orientaci stavení v terénu. Opět šlo o formu půdorysu do háku se zalomením do pravého úhlu směrem k jihozápadu, přičemž výměra jednotlivých místností činila zhruba 25 m². Pec se nacházela opět pod vrcholem vyvýšeniny v místnosti A uprostřed východní zdi. Souvislý výmaz pece byl stržen ke straně a štětování dna bylo zatlačeno hlouběji do země. Dobře se však zachovalo pecní obezdění. Porušení pece způsobila recentní cesta, dočasně vedená přímo přes objekt. Půdorys domu zasahoval z velké části do lesa, takže některé podložní základové kameny byly vlivem tlaku kořenů dislokovány nebo zatlačeny do hloubky. Na podlaze v místnosti A bylo nalezeno mnoho uhlíků, určených jako zbytky dubu,

Dům č. 5

 Suť z mazanice

Dům č. 6

Tab. V. Půdorysy vesnických domů č. 5 (z r. 1965) a 6 (z r. 1972). Kresba Z. Špičák.

buku, javoru, topolu a smrku (dle paleobotanického rozboru E. Opravila). Archeologický materiál z tohoto půdorysu je méně bohatý než jinde, převládají předměty dílenského (výrobního) zaměření, např. tuhový trojboký kotlík (tyglík ?) či plochá železná lžička (Šaurová 1973c, 80-81).

Destrukce stavení na pravém břehu potoka byly částečně porušeny recentní cestou. Zřetelně však vynikaly relikty domů č. 20 a 21, situované přímo proti půdorysu č. 7 (Šaurová 1974b, 93). Stavení č. 20 (tab. VI nahoře) se nachází přímo v zářezu dnešní cesty, a také lesní dělníci potvrdili, že při jejím zarovnávaní seřízli cestářskou radlicí vystupující vyvýšeninu destrukce domu. Proto byla mazanice z pece nahrnuta až k potoku a na jejím původním místě v půdorysu zůstala pouze část základového podložení. Půdorys č. 21 (tab. VI dole) byl situován podobně, ale přínos výzkumu je větší, neboť se zachovala kromě souvislého okrajového podložení kameny i část místnosti s celou plochou pece. Stejně tomu bylo u půdorysu domu č. 30, kterým končí v jižním cípu vesnice její pravostranná zástavba.

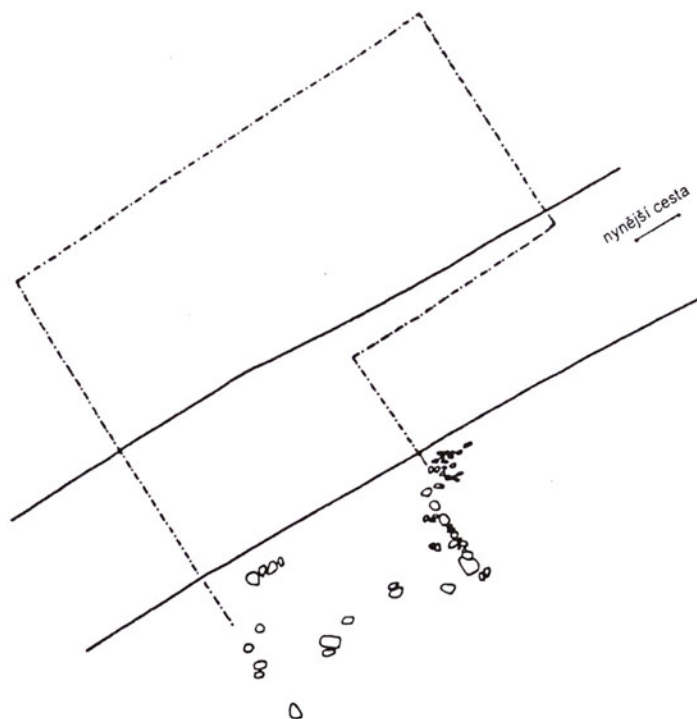
Odkryvem uvedených tří stavení byla otevřena stavební dispozice venkovských domků na pravém břehu potoka. Jsou zcela souběžné s levobřežními, netvoří jejich zrcadlový obraz a jsou tedy okapovou zdí odvráceny od potoka. Tato orientace byla zvolena zřejmě i zde pro docílení slunného, teplého závětrí na jihozápadní straně domu v úhlu mezi místnostmi. Rozdíl je pouze ve vnitřním členění, protože pece jsou vždy v těchto případech v místnosti C.

Půdorysy č. 26, 27, a 28 na levém břehu potoka, zkoumané v letech 1973-1976, odpovídají domům č. 1-6 s okapovou zdí směrem k potoku. Půdorys stavení č. 26 (tab. VII nahoře) na volné louce bez porostu zůstal dobře zachován ve všech částech i s celým průběhem vnitřní stěny mezi místnostmi B a C. Důkladně štětované pecní dno obsahovalo keramické zlomky, jež mohou, stejně jako v ostatních obdobných případech, sloužit při detailním chronologickém zařazení keramiky, dokládají totiž typy nádob, které při novém výmazu pece byly již z používání vyřazeny.

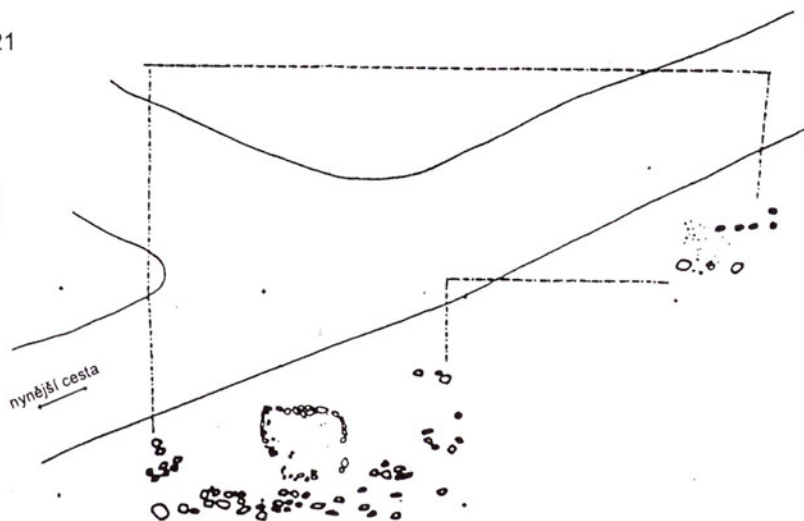
Půdorys domu č. 27 (tab. VII dole) se na začátku odkryvu vyznačoval výrazným rozptylem kamenů ve svrchní vrstvě. Hlubší skrývka prokázala již zřetelné ohraničení celého půdorysu tvaru písmene L. Neporušené pecní dno bylo umístěno tentokrát velmi průkazně na žlutavém hlinitém kubusu.

Konůvecký typ vesnických stavení ve formě do háku (tvaru písmene L) zůstává stále bez analogií, pokud se týká jednotné vnitřní dispozice s pecí u vnitřní stěny, sevřeného a prostorově úsporného stavebního půdorysu se třemi místnostmi o nápadně shodné výměře a uniformního umístění v terénu, tj. shodné orientace domků po obou březích potoka pravouhlym závětrím vždy přesně k teplému jihozápadu. Liší se zejména od hákového tvaru rozlehlejších usedlostí z jihozápadní Moravy, např. Pfaffenschlagu (Nekuda 1975) či Mstěnic (Nekuda 1976; 1982, 10-13). Autorka výzkumu vlastní zkušeností zjistila, že toto uspořádání vesnice i stavení bylo v úzké souvislosti s povětrnostními a klimatickými podmínkami větrného údolí Ždánického lesa.

Dům č. 20

Dům č. 21

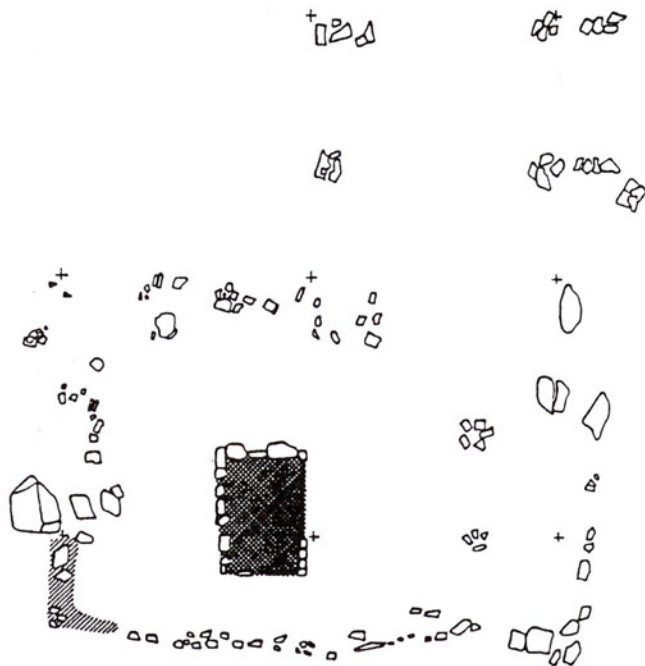

Tab. VI. Půdorysy vesnických domů č. 20 a 21 (z r. 1973). Kresba Z. Špičák.

Dům č. 26

Dům č. 27

Tab. VII. Půdorysy vesnických domů č. 26 (z r. 1974) a 27 (z r. 1975).
Kresba Z. Špičák.

2. Komunikace ve vsi

Současně s výzkumem vesnických stavení identifikovala D. Šaurová na pravém břehu potoka galeriově vedenou, pevně založenou středověkou cestu severojižního směru, která ústila k prvním domkům v severním cípu vesnice a svažovala se tam ke dnu údolí. Nesledovala potoční brázdu, dnes jde lesem po vrstevnici nevysoko ve svahu a je opuštěna, protože byla nahrazena recentní cestou jinde. Galeriové umístění cesty odpovídá předpokladu, že terén u potoka býval dříve citelně zamokřen. O jejím stáří hovoří zpevnění dlouholetým používáním a růst stromů v jejím horizontu. Novější cesty byly na rozdíl od této cesty často překládány, jak je dnes patrné v měkkém hlinitém terénu (Šaurová 1973c, 80). Při dalším terénním průzkumu objevila autorka výzkumu obdobnou komunikaci, rovněž podélnou, dnes opuštěnou a místy zarostlou, vedenou z průsmyku Ždánického lesa po svahu nad staveními na levém břehu potoka. Sleduje celou délku vesnice, na severním okraji přechází potok a spojuje se s cestou na severu.

Zjištění D. Šaurové v tomto směru koresponduje se zmínkami o cestách Ždánickým lesem ve starší literatuře (Wolny 1836, 157; Hosák-Schulz 1966, 25-26; Hosák 1973, 145).

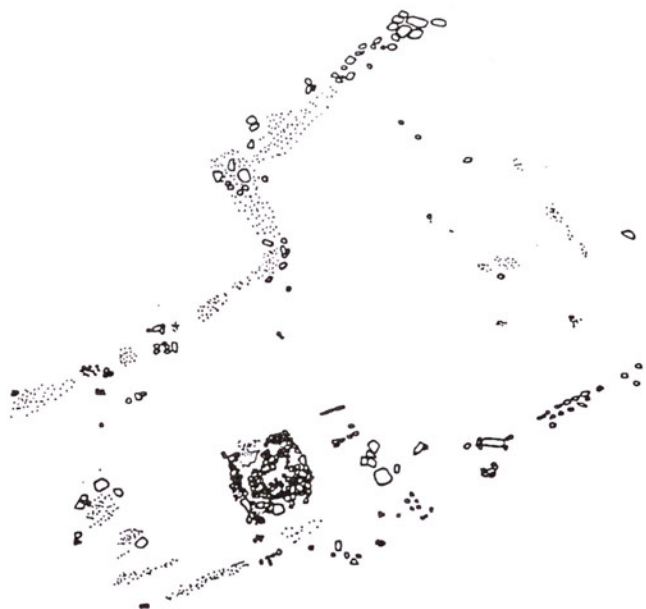
3. Větrný mlýn (tab. VIII dole)

V sektorech L-M-N-O nebyl patrný žádný půdorys domu, avšak proluka nebyla v sídlištním urbanistickém členění bezúčelná. Nad ní v místě, kde se údolní svah výškově lomí a přechází v mírnou plošinu, vyčínal nad úroveň okolního terénu výrazný pahorek o vnějším průměru cca 10 metrů (tab. VIII-A).

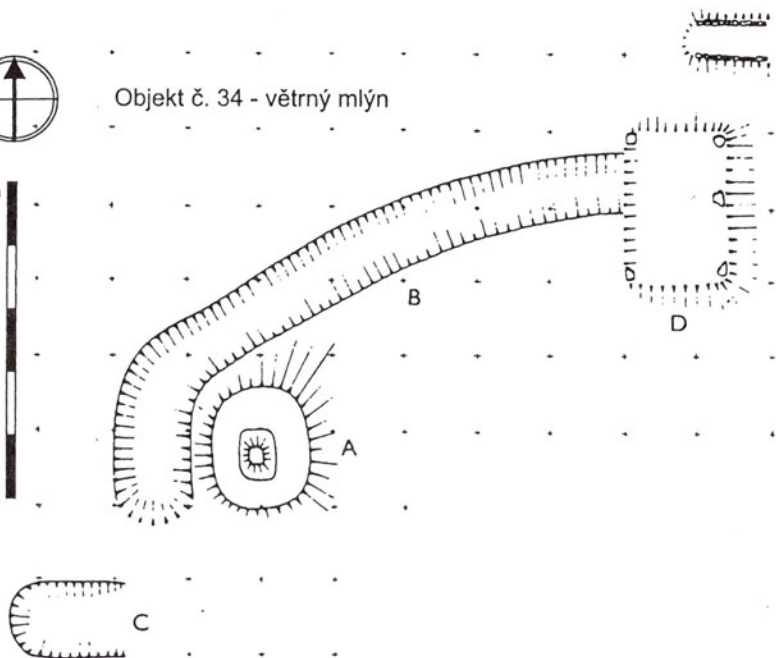
Jeho vrcholek byl uprostřed nálevkovitě propadlý a tvořil zřetelnou prohlubeň. Z ní vyrůstal malý stromek a půda byla promíšena rozpadlým, ztrouchnivělým dřevem, které organizátorka výzkumu nejdříve považovala za zbytek pařezu staré lesní výsadby. Pod dvaceticentimetrovou vrstvou zeminy byly nalezeny drobné roztroušené zlomky pískovců v křížové sestavě na čtyřech protilehlých stranách. Zpod svrchní humusovité vrstvy pochází asi 80 fragmentů keramiky. Nebyla však nalezena žádná mazanice a zjišťovací řez, vedený napříč pahorkem, poskytl jen bezvrstevný žlutý profil jednotné místní zeminy. Měřitelná hloubka nálevkovité propadliny pod úrovní humusu činila přibližně 60 cm a v polovině této výšky byly její rozměry cca 60 x 60 cm.

Před započítáním terénních prací se zdálo, že je pahorek obehnan příkopem. Proto původní interpretace D. Šaurové označila tento objekt jako strážní věž. Neúplný příkop se však později prokázal spíše jako cesta, směřující podél pahorku k jeho jižnímu úbočí (tab. VIII-B). Nedaleko odsud se projevilo mělké mísovité zahloubení, které autorka výzkumu zhodnotila jako lehký přístřešek související s objektem na pahorku (tab. VIII-C). Předpokládaná cesta vede po svahu dolů a v jeho polovině ústí do plošinky cca 10 x 7 metrů s roztroušenými keramickými zlomky a kusy pískovců v rozích, z čehož D. Šaurová usoudila

Dům č. 7

Objekt č. 34 - větrný mlýn

Tab. VIII. Půdorys vesnického domu č. 7 (z r. 1972) a prostoru větrného mlýna. Kresba Z. Špičák.

podle dosavadních stavebních praktik na existenci lehké srubové stavby bez omítky (tab. VIII-D). Celý komplex útvarů zapadá do promyšleného dislokačního řešení urbanistického systému, neboť řada stavení na levé straně údolí plošinu, ležící cca 10 metrů ve svahu nad prolukou, evidentně respektuje.

Po zhodnocení všech indicií a přes nedostatek soudobých etnografických i archeologických analogií se autorka výzkumu odhodlala vystoupit s novou interpretační hypotézou tzv. sloupového větrného mlýna, jež jsou nejstarším typem tohoto druhu objektu (Šaurová 1980a, 55-56). Jejich archeologické reliktů jsou ovšem těžko postižitelné, protože šlo o lehké, někdy dokonce přenosné dřevěné stavby. Jejich konstrukce spočívala na středním nosném sloupu a na něm bylo usazeno bednění, tvořící stěny mlýna. Vně jedné ze stěn byla upevněna ramena (křídla), která, poháněna větrem, zajišťovala chod mlecího zařízení. Nosný sloup zpravidla čtverhranného průřezu (etnografy nazýván otec, tatík či štenýř) byl vsazen hluboko do země, uprostřed kamenné podezdívky tvaru rovnoramenného kříže, jež poskytovala pevnou oporu čtyřem dubovým pražcům (podešvím) a izolovala je od vlhkého podloží. Tyto pražce tvořily kříž a v jeho středu se sbíhaly k nosnému sloupu, do něhož byly zaklíněny. Celá konstrukce byla ještě podepřena čtyřmi šikmými vzpěrami (tzv. apoštoly), jejichž vrchní konce byly začepovány do nosného štenýře a spodní do pražců (dle rukopisu D. Šaurové).

Jedinou stopou v terénu po takovém objektu by mohla být prohlubeň po vyvráceném nosném sloupu a zbytky kamenného podložení křížových pražců. Podobný nález uvádí V. Hrubý (1956, 170-174, obr. 2) z výzkumu Starého Města; jeho časové zařazení do velkomoravské doby hradištní je více než diskutabilní. Rozebrání a nahrazení mlýnem vodním r. 1476 dokládá V. Hrubý (1956, 174) pouze nálezy středověké keramiky v druhotné výplni jeho základů. Zmínka o vodním mlýnu se váže také k zaniklé středověké osadě Vojšice (kat. Hrubá Vrbka, okr. Hodonín) s tvrzištěm typu motte zvaném "Žižkův stůl" (Tribula-Unger 1970, 95-100; Měřínský 1983, 53), která je uváděna už I. L. Červinkou v rukopise "Pusté vsi" jako "dědina prý rozsáhlá s kostelem, mlýnem a dvorem" (Červinka rkp., 97). Svými rozměry neodporuje konůvecký terénní relikt běžným parametřům větrných mlýnů: jejich stěny měřily 5 - 6 metrů a ramena podložního kříže osm střeoviců staré míry, což činí v přepočtu 252,8 cm (Starý 1927, 8, 10). Časný výskyt větrných mlýnů v Evropě je ostatně doložen již anglosaskou listinou z r. 833, uvádějící termín "unum molendinum venticium". Na základě nálezu mlýnských kamenů-žernovů je v období 13.-15. století předpokládán žernovový mlýn v Pfaffenschlagu, domu č. VII (Nekuda 1975, 154), na hradě Rokštejn a Obrány u Bílovic nad Svitavou (Měřínský 1983, 53).

Relikty kamenného podložení v Konůvkách nejsou dobře zachovány vlivem slabé humusové vrstvy a rozpadavosti pískovců. D. Šaurová však považuje za dostatečně průkazné jejich umístění na čtyřech protilehlých stranách v patřičné vzdálenosti a prohlubeň po nosném sloupu o síle (či průměru) 24 coulů, tj. 62,4 cm. Také plató na pahorku srovnává s rozpětím stěn mlýna 5 - 6 metrů. Lehký přístřešek nad mísovitým zahloubením (C) pokládá za prostor k uskladnění

obilí před mletím a objekt D na plošině ve svahu k uložení semletého tovaru k odevzdání či distribuci (dle rukopisu D. Šaurové).

Lze souhlasit s autorkou výzkumu, že mlýny byly v systému středověké ekonomiky nutností a také jsou doloženy dobovou ikonografií i písemnými zprávami, druhým způsobem též v souvislosti s Konůvkami a Bohuškami (např. ZDB XV, 23 č. 204). Typ mlýna závisel ovšem na místních přírodních podmínkách. Větrné mlýny byly zřizovány na místech, kde chyběl vhodný vodní tok pro stavbu vodního mlýna, a kde bylo příznivé větrné proudění. V tomto případě je možno dát D. Šaurové zapravdu, že konůvecké údolí bylo i ve středověku spíše uzpůsobeno pro využití větrného mlýna, neboť vesnický potok by zřejmě vodní mlýn neutáhl a naopak - téměř neustálý větrný průtah údolím přál mlýnu větrnému. Těmto klimatickým podmínkám ostatně nasvědčuje celé sídelní uspořádání vesnice se závětrným náspím stavení. D. Šaurová hledá oporu pro existenci větrného mlýna v Konůvkách i ve sdělení lidového zpravodaje F. Kromera z Křižanovic, že v jižním cípu údolí byl nalezen plochý mlýnský kámen s otvorem a odtud odvezen do Rašovic. Nedostatečnost písemných pramenů týkajících se mlýna autorku výzkumu nezneklidňovala, protože šlo o malé lokální zařízení pro semláni produktů z místních polností.

Dnešní stav terénu neumožňuje potvrdit či vyvrátit úvahu D. Šaurové (jako ostatně i v dalších případech) revizí jejích terénních zjištění. Za předpokladu, že její hodnocení terénních útvarů je možno prohlásit za spolehlivé, lze existenci větrného mlýna v konůveckém údolí připustit.

4. Panské sídlo - tvrz (tab. IX, LXXII nahoře)

Kapitola byla zpracována kromě časopiseckých článků D. Šaurové (např. 1971b,176-181) především na základě dochované terénní dokumentace a její rukopisné zprávy. Je třeba vzít v úvahu, že autorčiny závěry nedovoluje dnešní terénní situace znovu v terénu ověřit a stejně jako v jiných případech je nutno zohlednit stav a úroveň technické a grafické dokumentace, jež je poplatná době svého vzniku a ekonomickým možnostem organizátorky výzkumu.

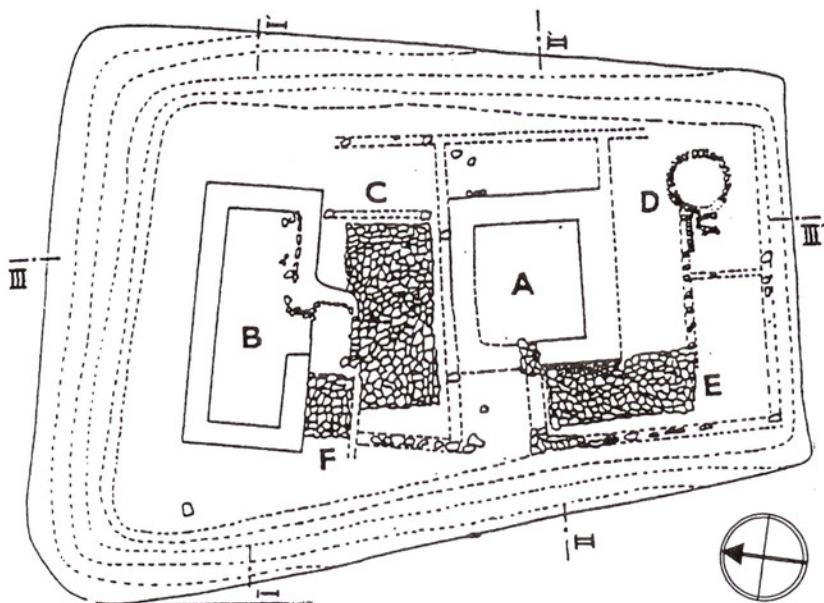
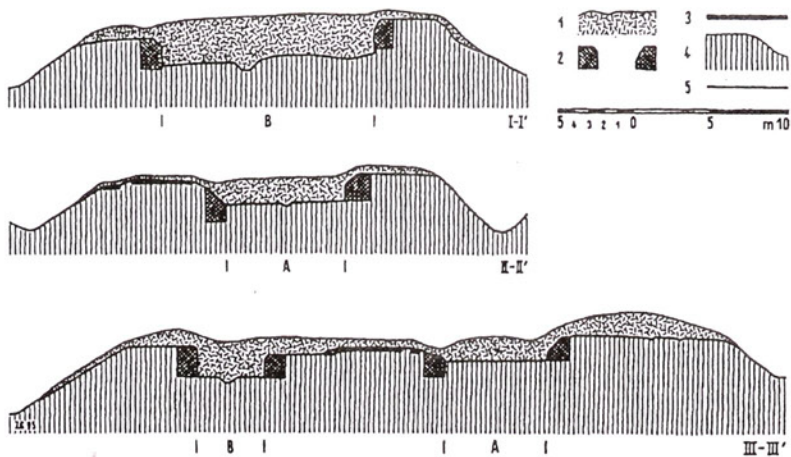
Nad prameništěm konůveckého potoka se luční údolí větví do dvou mělkých průsmyků Ždánického lesa, které vedou k hřebenové cestě Těšance. Mezi nimi - na jižním konci údolí identifikovala D. Šaurová na zalesněné výspě rozlehlý komplex objektů, jenž je v Zemských deskách brněnských označován termínem "munitium". Název "tvrz" uvádí také J. Májek (nestr. rkp.) v již citovaných Pověstech ze Ždánického lesa.

Přírodní výspa byla pro stavbu objektu speciálně připravena. Byla uměle včleněna z terénního svahu příčnými okopy a doplněna zeminou do vodorovné plochy malého návrší, takže horizont objektu byl mírně zvednut nad úroveň okolí i ostatní vesnice. Vznikl tak neúplný příkop, ohraničující objekt na jeho dvou protilehlých stranách (západní a východní), jenž měl zřejmě ryze praktický-odvodňovací účel, i když zároveň odděloval tvrz od vesnických stavení. Panské sídlo tak uzavíralo jižní cíp údolí. D. Šaurová ještě zaznamenala hráz

malého rybníčku, avšak po vyschnutí vodního zdroje přestala tato vodní nádrž existovat. Měla zřejmě regulační funkci v období jarních dešťů a vodních přívalů, kdy chránila vesnici před povodněmi, což si autorka výzkumu mohla sama ověřit během letních terénních prací.

D. Šaurová prováděla odkryv s ohledem na typ objektu bez kontrolních bloků mezi čtverci, což nahradila tím, že plošnou skrývku doplnila kontrolními řezy. Po odlesnění a skrývce silné vrstvy lesního humusu ve výškově členitém terénu se projeví obrysy dvou samostatných, od sebe navzájem oddělených a nesouběžných budov (tab. IX dole). Jejich odlišné rozměry daly stavební ploše tvar lichoběžníka o stranách dlouhých 34, 25, 32 a 15 metrů a celkové výměře 700 m². Výraznými útvary byly na této ploše dvě zahlobené prostory, jež autorka výzkumu pracovně nazvala suterény. Byly tapetovitě vyzděny zalíčovými pískovcovými kvádry (tab. LXXII nahoře). Vzdění se dochovalo do nestejně výšky. Jeho rubní stranu tvořila kamenná drť, prolitá tzv. chudou maltou o mocnosti 110 - 120 cm. Ta navazuje plynule na pevný terén, o nějž je opřena. Kontrolními řezy bylo ověřeno, že terén byl pro zpevnění stavby vždy ve vhodném místě stupňovitě zaříznut, aby mělo zdivo vertikální i horizontální oporu. V místech terénního sklonu byl chybějící přirozený hlinitý kubus doplněn a zpevněn, takže dnes činí dojem terénu intaktního (Šaurová 1970a, 58-60; jinak dle rukopisu D. Šaurové).

Oba suterény (tab. IX dole-A,B) byly při odkryvu zcela zaplněny mazanicovou sutí z nadzemního zdiva budov, v níž bylo nalezeno mnoho předmětů, užívaných v době trvání tvrze (např. Šaurová 1971b, 175-180). Na mazanicových fragmentech jsou zřetelné otisky kůlů, trámů a prken, někdy také vpichy po silných prutech, takže při nadzemní stavbě stěn, vnitřních příček a stropů mohlo být použito různých technik (např. výplňové vyzdívání do dřevěných rámu či řídké dřevěné mřížování, což D. Šaurová považuje za předstupeň hrázděného zdiva, dobře známého z městského prostředí a z mladších etnografických paralel). Zbarvení mazanice nebylo jednotné, převládala slámově žlutá, jinde cihlově červená či temně hnědá. Různá byla i konzistence jednotlivých kusů, od drolivých fragmentů po bloky tvrdosti strusky. Některé zlomky pokrýval tvrdý kovově lesklý nebo sklovitý povlak, což vše nasvědčovalo tomu, že objekt postihl požár. Plocha mezi oběma suterény v šířce 3 - 4 metry, pracovně nazvaná přepážka, byla vydlážděna plochými pískovci a lze ji považovat za volné nádvoří mezi budovami (tab. IX dole - C). Další dlažba menších rozměrů 4 x 9 metrů byla odkryta na jihozápadním okraji objektu. Ostatní plochy areálu o šířce 4 metry jsou mělké, hlinité, nedlážděné. Byly do výše více než jednoho metru překryty stavební sutí, v níž byly nalezeny kromě jiného četné petlice a stavební kování z okenic a dveří se zbytky spáleného dřeva. Autorka výzkumu předpokládala, že jde v těchto místech o pozůstatky dřevěných ochozů kolem obou budov. Kromě podložních kamenů zde byly zjištěny zbytky zuhelnatělého dřeva, zřejmě z podpěrných sloupů i na západní straně při severním suterénu se zachovalo pod sutí in situ úplné okutí gotických dveří se závěsnými prstenci - panty. Střešní krytina obou budov je doložena množstvím drobných jehlovitých hřebíčků zvaných šindeláky (přes 1000 ks), sloužících k upevnění úzkých,

Tab. IX. Konůvky - tvrz. Nahoře - řezy příčné (I-I, II-II) a podélný (III-III). *A* - jižní suterén, *B* - severní suterén; 1 - stavební suť, 2 - kamenné zdivo, 3 - kamenná dlažba, 4 - rostlý terén, 5 - ohraničení rozsahu výkopu. Kresba Z. Špičák. Dole - půdorys tvrze: *A* - jižní suterén (JS), *B* - severní suterén (SS), *C* - dlážděná přepážka, *D* - pec, *E* - dlažba na západním okraji JS, *F* - vstupní přístavek u SS. Kresba J. Šaur.

hlazených a navzájem zadrážkovaných prkének - šindelů.

V areálu objektu zůstalo po jeho odlesnění v r. 1967 více než 50 smrkových pařezů, jejichž kořeny prorostly kulturními vrstvami až na podloží. Bylo nutno je odstranit velmi opatrně, aby nedošlo ke zkreslení archeologické situace. Nejvyšší mazanicový zával byl zaznamenán na jižním ochozu, kde byla také nejprostrannější podlahová plocha ze všech ochozů. Množství kulových jamek ji členilo podélně i příčně. Na západním rohu byla ukončena dlažbou; v protilehlém východním rohu byla odkryta okrouhlá milířovitá pec (viz níže, tab. IX dole - D, X nahoře; např. Šaurová 1970, 159-163; 1973a, 252-256).

Jižní suterén (tab. IX dole - A, v dokumentaci a při evidenci nálezů značený jako Tv.I a II) je přibližně čtvercového půdorysu o stranách 7 a 8 metrů. Je zahlouben 2 metry pod úroveň recentního terénu. Jeho podlaha byla při odkryvu zcela rovná, hlínou vyhlazená. V některých místech se na ní zachovaly otisky předmětů, které tam zastihl náhlý zával při zřícení budovy. Přesně ve středu místnosti byl do podlahy vtlačen plochý kámen elipsovitého tvaru, sloužící zřejmě původně jako podložení středového dřevěného nosného sloupu. Etnografické paralely potvrzují předpoklad D. Šaurové, že na něm spočívala křížová vazba stropu ze silných dubových trámů, což dokládají zlomky uhlíků v destrukci.

Uprostřed východní zdi tohoto suterénu se nacházel mělký, kamením vyzděný výklenek. V jeho blízkosti byly na podlaze rozloženy cihly (o rozměru 8 x 11 x 21-27 cm), některé mírně kónické. Nad nimi v destrukci až do výše dvou metrů byly rozptýleny úlomky kachlů nádobkového typu, v mnoha případech i celé kachle, někdy požárem značně deformované. Všechny však mají zevně stopy výmazu po zazdění do topného (kamnového) tělesa. Tyto nádobkové kachle jsou 15 - 17 cm vysoké s nálevkovitě formovanými okraji ve všech čtyřech rozích. Patří k nejstaršímu typu kachlů, datovanému do 14. století (Smetánka 1958, 262an; 1968, 543an; 1969, 228an). Autorka výzkumu (viz rukopisná zpráva) hodnotí nálezovou situaci jako důkaz existence dvoupodlažního objektu, který byl vytápěn ze spodní - suterénní místnosti.

Při západní zdi suterénu odkryla D. Šaurová pod destrukcí kruhovou jámu cca 40 cm v průměru s obsahem mazanice, střepů a uhlíků. Její interpretace není jasná: může jít o zbytky podpěrného sloupu či jen tlakem rozrušenou podlahu. Organizátorka výzkumu však uvažuje, v souvislosti se zjištěním aglomerace kostí z lovné zvěře v destrukci přesně nad tímto místem, že zde mohl být zasazen dřevěný špalek k výseku masa a suterén mohl sloužit jako zásobárna. Odvolává se při tom na analogické situace z kovářských dílen, kde jáma v podlaze je pokládána za otisk špalku s kovadlinou (Pleiner 1962, 182). V tomto ohledu s D. Šaurovou nelze bezvýhradně souhlasit. Kovářská práce na kovadlině je mnohem údernější, kovadlina musí být pevněji osazena, zatímco špalek lze postavit i bez větší hloubkové fixace. Velká nadzemní prostora s kamny byla jistě využita k obytným, např. stravovacím či hodovným účelům (?). Podobnou interpretaci nevyklučuje (naopak podporuje) i nález džbánku s peckami černého bezu a ohořelá jádra ořechů ve zbytcích spáleného košíku (Opravil 1971, 121-124; Šaurová 1971b, 180). Hladká podlaha tohoto suterénu

se mísovité zvedá v místech, kde byl rostlý terén při východní a zčásti při jižní zdi před stavbou objektu dostačující. Tam tvoří stupeň do výše 15 - 20 cm. Na něm spočívají již zmiňované lícované a tapetovitě zazděné kvádríky. Při západní a severní zdi, kde nebyla opora ve vyšším přirozeném terénu, končí podlaha na vlastní úrovni a spodní kvádríky tapetovitěho vyzdívání jsou zahloubeny až pod její úroveň (tab. IX, řez III-III'). Pokles tohoto základového vyzdívání byl průkazně podchycen při severní zdi suterénu, kterou původně tvořily větší kvádry: ty však byly již dříve z velké části vytěženy pro stavbu nedaleké hájenky Zlatý jelen a v objektu zůstalo toto zdivo jen v negativu. Zjištěný pokles základu od severovýchodního k severozápadnímu rohu dosahuje podle D. Šaurové až 1,5 metru (tab. IX, řez II-II').

Na vnější straně této zdi, při dlažbě přepážky je doloženo kamenné zaklínování podpěrného sloupu bez jasného funkčního určení. Při recentní těžbě kamene byla rozebrána také skoro polovina západního ochozu. Zachovaná část ochozu je kryta menší dlažbou (rozměry 4 x 9 metrů) a autorka výzkumu předpokládala, že jde o přístupový úsek ke vchodu do objektu (tab. IX dole - F). V místě, kde dlažba končí, zjistila odpadní jámu, o níž se poněkud rezervovaně vyjadřuje jako o možném hygienickém zařízení, prevetu.

Suterén severní budovy (nazývaný v nálezové dokumentaci jako severní suterén Tv.III a IV) je obdélníkového tvaru orientovaný západovýchodním směrem, zahloubený téměř do tří metrů původního terénu (rozměry 13,5 x 4,5 m, tab. IX dole - B). Budova byla členěna horizontálně i vertikálně. V blízkosti ústřední dlažby nádvoří (tzv. přepážky) bylo objeveno malé dlážděné závětrí ve stejné úrovni (tab. IX dole - C). Podél něho byl zjištěn pás zuhelnatělých trámů, snad ze slabší dřevěné stěny. S touto dlážděnou plochou hraničí o 30 cm nižší podlahová úroveň hliněná, na níž bylo nalezeno v destrukci kamení a malty jednak spálené dřevo, jednak úlomky okenních olověných obrouček, do nichž byly původně vsazeny skleněné terčíky. Nálezový celek tedy interpretovala D. Šaurová, jako rozpadlé okno s rámem a trámovým. Nad popisovanou úrovní byly zjištěny další nálezy skla, fragment tzv. české číše a několik zlomků nálepořitě zdobeného poháru na kotoučovitě nožce (tab. LXV:1; Himmelová 1990, 131-140).

Západní část vlastního suterénu je opět o dalších 50 cm snížena, její podlaha je hladce zarovnaná, lícované tapetovitě vyzdění se uchovalo v torzech na severní, západní a jižní straně. Na východní straně této části předpokládala autorka výzkumu na základě nálezové situace pouze lehčí dřevěné pažení. Při něm se nachází v podlaze prohlubeň po silném nosném sloupu, zaklínovaném kameny. Na rozdíl od jižního suterénu je v těchto místech podlaha značně písčitá, což D. Šaurová hodnotila jako původně pískovcové vydláždění. V destrukci nad podlahou západní části severního suterénu byly výzkumem zachyceny doklady dalšího sesutého podlaží. Projevily se souvislou udusanou hliněnou vrstvou se zbytky spáleného dřeva. Nad tím bylo zjištěno zřetelné navrstvení prohořelých trámů s četnými drobnými jehlovitými hřebíky - šindeláky.

Východní část severního suterénu se od západní výrazně liší. Je mělká a zřejmě bez tapetovitěho vyzdění boků. Byly postiženy jen stopy zhořelého

trámoví a při severní zdi jediná kúlová jamka, snad pro opěrný sloup. Autorka výzkumu soudila, že zde bylo kamenné vyzdění nahrazeno pouze výpletem z proutí, omazaným hlínou. Rubní část zdiva z kamenné tříště prolité maltou existovala i zde, takže je možné, že tapetovité vyzdění bylo odsud vytěženo až při druhotném recentním zásahu.

Podlaha v této části suterénu je nehlazená a hrubá, v jednom místě prohloubená v nepravidelnou jámu, která při odkryvu obsahovala amorfní kusy struskovitě přepálené hlíny. Protože tam byl nalezen i poříz vyrobený z vyřazené kosy, jaký užívali hrnčíři při práci s keramickou hmotou, považovala D. Šaurová tuto prostoru za sklad a dílnu pro zpracování hrnčířské hlíny. Svě tvrzení podpírala (jak bylo u ní zvykem) etnografickou analogií z praxe hrnčířské rodiny Tureckých v Modré u Velehradu (dle rukopisu D. Šaurové; Landsfeld 1950, 22, 53-58). K této interpretaci se ovšem autorka výzkumu přiklonila až po zhodnocení v kontextu s odkrytím miliřovité kopulovité pece na jižním ochozu tvrze, kterou se nakonec rozhodla interpretovat jako hrnčířskou. S jejími závěry v tomto směru nelze bezvýhradně souhlasit.

Výzkum na tvrzi dokázal, že jde o panské sídlo tvaru nepravidelného čtyřúhelníka o rozměrech jednotlivých stran 34, 32, 25 a 15 metrů se dvěma zřejmě vícepodlažními budovami (stavěné hrázděnou technikou), dlážděným nádvořím, přístupovými dřevěnými ochozy a výskytem předmětů luxusního charakteru. O hospodářském zázemí vypovídá nález velké pece v jihovýchodním rohu tvrze, navazující na jižní ochoz, z bezpečnostních protipožárních důvodů poněkud mimo centrální areál budov. D. Šaurová (1971b, 181) se zmiňuje dokonce o možnosti špýcharu a mlatu na tvrzi. Výzkum tedy potvrdil písemné zmínky archivních pramenů, zemských desek, o existenci tvrze - "munitium" (příp. "locum munitium") v Konůvkách, avšak zřejmě nešlo vysloveně jen o opevněné místo obranného charakteru. J. Unger (1976a, 59) stavbu hodnotí jako přechodný typ mezi hospodářským dvorcem a opevněným sídlem s důrazem na hospodářské složce. V Konůvkách jde zřejmě o typický příklad tzv. rezidenčního panského dvora s bezprostředním hospodářským zázemím v sídle vlastníka (Chotěbor-Smetánka 1985, 48).

5. Pec (tab. X nahoře)

Jak již bylo výše zmíněno, v jihovýchodním nároží lichoběžníkové výspy tvrze byly odkryty zbytky kopulovité pece (tab. X nahoře). Rozrušena byla pouze stropní hlinitá klenba, která se ve svrchním lesním humusu projevila cihlově červenými fragmenty mazanice. Jinak zůstalo zachováno celé pecní těleso - úplné dno s kamenným, oboustranně lícovaným věncem obvodového obezdění i úzká zídka, oddělující předpecní pracovní prostor od ostatních obytných objektů. Horizontálně je celek v úrovni ochozů a umístění v rohu poněkud mimo obytný areál zřejmě bralo ohled na ochranu před ohněm zároveň s promyšleným využitím stavební plochy.

Spodek pece je mírně oválný o vnitřních osách 350 x 310 cm, vnějších 480 x 430 cm (Šaurová 1973c, 81). Dno spočívá na žlutém bochníkovitě upraveném podložení z pískovců, na němž je vrstva pečlivě provedeného štětování z menších plochých pískovcových kamenů, zbarvených žárem pece (přepálených) dočervena. Štětování překrývaly dvě zřetelné vrstvy hliněného výmazu: spodní, 5 cm silný byl dobře zachovaný, svrchní, o něco slabší, byl rozpraskaný. Do obou vrstev byly přimíseny za termostatickým účelem drobné říční valounky. Celé dno se po obvodu mírně svažuje k okraji, což mohlo mít funkční záměr, ale také mohlo být způsobeno poklesem okrajového vyzdění pece při její destrukci (Šaurová 1980e, 102-103).

Vstupní otvor do pece (zv. čeluseň, čelušen, čelusti aj.), orientovaný k západu, byl umístěn nad kamenným hranolovým předpecím (rozměry: š = 100 cm, v = 80 cm), které vybíhalo z pecního oválu do schodovitě sníženého pracovního prostoru o rozměrech 350 x 150 cm. Schodovité snížení usnadňovalo manipulaci při obsluze pece. Obsahovalo četné, 30 cm mocné navrstvení popela a vyhrabaných oharků, jímž bylo zahrnuto kamením hrazené popeliště, rozevřené k vnější svažité straně objektu, zřejmě pro snadné odstraňování popela. Na severním obvodovém vyzdění pece zaznamenala autorka výzkumu kamenný schod a jemu odpovídající nižší schůdek na vnitřní straně pece, což interpretovala jako tzv. petýlko, otvor pro ukládání vsádky do bezroštových milířovitých hrnčířských pecí. K tomu ji vedly opět etnografické paralely recentních hrnčířských pecí. Podle interpretace V. Goše (1980, 95-100) byly archeologicky zaznamenány na Mohelnicku, hlouběji studovány pak byly R. Snášilem (1970, 328-335).

Hrnčířský rošt se v milířovitých pecích nahrazoval sestavou starých hrců, zvaných kabáty. Teprve nad ně byla vyrovnána vsádka zboží určeného k vypálení. Proto se také tyto pece nazývají povrchové. Z čeluseň se podpálilo dříví, zasunuté mezi kabáty, takže oheň tudy procházel jakoby několika kanály. Při rovnání vsádky do pece zasahoval hrnčíř do pece otvorem, zvaným šejdlo, které souviselo s petýlkem. Bylo vždy orientováno kolmo k čelusni, což vše odpovídá konůvecké situaci (Šaurová 1970, 159). Ačkoliv v počátcích výzkumu, po zkušnostech z Mezilesic (Šaurová 1962, 701-704), interpretovala objekt jako pec chlebovou, několik dalších faktů vedlo D. Šaurovou k pozdějšímu přesvědčení o jeho hrnčířské funkci (Šaurová 1974a, 101-103; 1980e, 101-107). Poblíž pece bylo nalezeno masivní drtidlo kyjovitého tvaru s příčným břevnem místo držadla, sloužící podle autorky výzkumu k roztírání tvrdšího ostříva či slídy do hrnčířské hmoty. Tento nástroj však mohl rozmělnovat i jiné, např. kuchyňské přísady pro pečení chleba či placek, mohl splňovat funkci masivního tlouku v hmoždíři (dřevěném, tudíž nedochovaném) či máselnici. Jiný nástroj - kovový, tyčinkovitý a do tupého úhlu zahnutý předmět označila D. Šaurová za pohrabáč, formovaný speciálně k zasunutí mezi kabáty. Stejně tak by mohlo jít o nářadí sloužící v kuchyni či u pece k vyhrabávání oharků, nebo k manipulaci s horkými bochníky v peci. Také již zmiňovaný poříz řadí D. Šaurová k důkazům o hrnčířské funkci pece, ač byl nalezen ve východní části severního suterénu. Souvislost těchto nástrojů s hrnčířstvím na tvrzi není zcela průkazná.

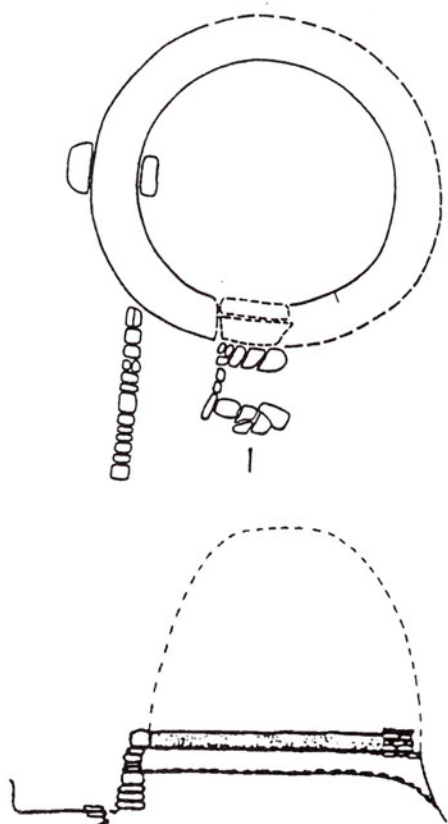
Podlahová úroveň ochozu a zejména v blízkosti pece byla pokryta keramickými zlomky v tak silné vrstvě, že autorce výzkumu vnucuje představu odpadového střepníka. Upřesňuje však, že zde ho bylo použito zároveň ke zpevnění měkké hliněné podlahy ochozu, jak to bylo běžné i ve vesnických staveních. Zrovna tak však mohlo jít o záměrné využití rozbitých kuchyňských nádob k vydláždění tak frekventovaného prostoru, jakým jistě byl přístup k chlebové peci.

Při rozebírání obsahu tohoto "dláždění" D. Šaurová zjistila značný počet (více než 300) střepů s ohlazenými hranami, jež jí připomínaly keramické hrnčířské čepele (Šaurová 1973a, 252-256; 1974a, 102-103). Mají tvar rovnostranného či rovnoramenného trojúhelníka se zaoblenými rohy a šikmo zabroušenými hranami, některé jsou zašpičatělé jako rydlo (viz níže). Opět na základě konzultace s etnografy a keramikem H. Landsfeldem je autorka výzkumu za čepele skutečně prohlásila. Nevylučuje však, že některých těchto střepů se v tehdejších domácnostech používalo též jinak, např. k vyhlazování domácího vyrobeného dřevěného nádobí či jako brousku nebo pilníku. To dokazuje také jejich ojedinělý výskyt v areálu vesnice. V poslední době jsou při pozorně prováděném archeologickém výzkumu tyto čepele nalézány velmi často, např. na Rokštejně (informace Z. Měřinského), cca 10 ks v Lelekovicích nebo v Brně na Petrově (informace J. Ungera), tedy v prostředí nižší šlechty, ale i městském.

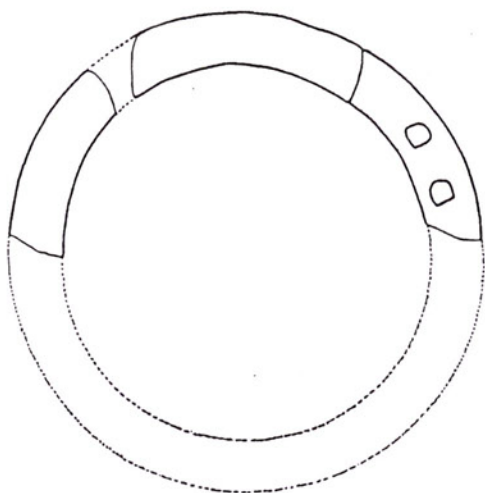
Dalším dokladem pro hrnčířské zaměření pece byl podle D. Šaurové nález hliníku, jámy na těžení hrnčířské hlíny, na svahu nad tvrzí, stejně jako výskyt defektních tvarů nádob. S tím se pojí problematika tzv. keramiky loštického typu z Konůvek (Měchurová 1989, 217-228). Např. loštický pohár s širším hrdlem bez oušek s deformovaným ústím (Šaurová 1980e, 112-obr. 6) a nedokonalé vypálení některých "loštických" střepů i poháru se třemi výlevkami (Šaurová 1979, 66-67) považuje D. Šaurová za důkaz existence místní hrnčířské výroby s případnými zmetky. Loštická keramika z Konůvek představovala především hrnce a zásobní nádoby, nikoliv typické stolní loštické poháry. Nemuselo tedy jít o defektní, ale méně kvalitní vypálení pro běžnou potřebu kuchyně (viz dále, Goš-Novák 1976, 399-404; Mačalová 1984, 101-110; Měchurová 1989, 217-228). Toto hrubší kuchyňské zboží se objevuje i na severní Moravě, takže se nejednalo zřejmě o místní konůveckou výrobu z domácí suroviny. Zdá se, že ani tyto další doklady autorky výzkumu o hrnčířské funkci pece nejsou zcela přesvědčující.

Hlavním nedostatkem této hypotézy však je interpretace celé tvrze jako výrobního objektu, s hrnčířstvím, kteréžto řemeslo nebylo ve středověku příliš vysoce společensky hodnoceno. I z této stránky se jeví původní úvaha D. Šaurové o chlebové peci na tvrzi logičtější a pravděpodobnější, zvláště s přihlédnutím k tomu, že jiná pec nebo černá kuchyně nebyla v objektu tvrze identifikována. Dobrou analogii v tomto směru poskytuje nález chlebové pece v totožné poloze vůči ostatním stavbám na hrádku v Újezdě u Tišnova (Poláček 1990a, 225, 224-obr.1, 228-obr. 5) a zaniklá vesnice Zalužany na Spiši (Polla 1962a, 47, 43-obr. 38:VI), kde je rovněž doložena chlebová pec v areálu šlechtického sídla.

Tvrz - pec

Křítelnice

Tab. X. Nahore - půdorys a profil pece na tvrzi, dole - rekonstrukce křítelnice (z r. 1974). Z archívu AÚ MZM.

6. Hřbitov a kostelík (tab. XI nahoře, LXXIII nahoře)

Hřbitov situovala místní tradice 200 metrů od okrouhlého pahorku motte, tedy k jižnímu okraji vesnice na úpatí Ždánického lesa, na svah nad tvrzí. Autorka výzkumu na jeho stopy narazila již první sondou r. 1970 (Šaurová 1971b, 185; 1976a, 159). Během dalších let tam provedla systematický výzkum na ploše 20 x 20 metrů. Zjistila jednak regulerní hroby kostrové z doby trvání vesnice, jednak nahloučeninu lidských kostí, jež interpretovala jako hromadný hrob obětí válečného přepadu z roku 1468 (Šaurová 1976a, 161; 1978b, 348).

Přibližně ve středu hřbitovního pole se nacházela kamenná destrukce s úlomky malty, z nichž některé nevylučují i vrstvu zbarvené omítky (tab. XI nahoře). Analýza vzorků prokázala velice pevnou, silně vápennou maltu s poloviční příměsí jemného, pravděpodobně prosívaného písku (Šaurová 1976a, 160; 1978b, 348). Technologicky se blíží interiérové omítce nebo renesančnímu štuku a v porovnání se vzorky archivovanými ve Středočeském středisku památkové péče připomíná omítku ze Spišského hradu. Zároveň byly v destrukci nalezeny skoby a křídlovité i jehlovité hřebíky s kousky spáleného dřeva, určeného E. Opravilem (1993, 182) jako lípa, smrk, jedle, brslen, líska, buk, babyka a v největším počtu dub.

Byl objeven též fragment z kamene vytesané, mísovité křtitelnice (Šaurová 1974b, 94; 1978b, 348), k němuž patřily dva další, k sobě náležející zlomky, nalezené již dříve ve zdivu nedaleké panské hájovny v lesní trati U zlatého jelena (tab. X dole). Hájovna byla postavena r. 1472, což snad dokazuje datum objevené v jednom rohu stropu, jenž byl při rekonstrukci r. 1933 vybourán na původní maltu (Vrána 1947, 15). Proto D. Šaurová pokládala zlomky křtitelnice v jejím zdivu (které je podobného složení jako kamenné reliкty v Konůvkách) za jeden z dokladů toho, že pro stavbu hájenky bylo použito při místním nedostatku zdrojů stavebního kamene z Konůvek. Na okraji křtitelnice se zachovaly dva čtvercové otvory pro upevnění víka. Nádoba je mezi dosud nemnohými známými analogiemi, např. z Řezovic (Král 1986, 290-291, 293; Konečný-Kuča 1988, 394, 398, 395-obr.10) zřejmě jednou z nejstarších (dle rukopisné zprávy D.Šaurové).

V tomto případě autorka výzkumu nepochybovala o tom, že jde o destrukci církevní stavby v areálu vesnického hřbitova; nebyl však zřetelný její půdorys. Zároveň překvapovala její zdánlivě nevhodná stavební dispozice přímo na svahu. Vlastní základy stavby se projeví jasně až po snížení terénu o dalších 50 cm do hloubky, přičemž se od linií destrukce poněkud odchylovaly. Skutečný půdorys kostelíka byl podle autorky výzkumu polygonní, na východní straně s trojbokým, poněkud nepravidelným presbyterním uzávěrem. Rozměry zachované části kostela - presbytáře lze stanovit podle archivní dokumentace D. Šaurové jen velmi rámcově: šířka = 3,6 - 5 m, délka = 5,83 m. Statika budovy byla promyšleně zajištěna zářezem do svahu; zároveň i plocha hřbitova byla pro svůj účel terasovitě vyrovnána.

Základové zdivo kostela o šířce 110 cm sahá při svahu do hloubky 60 cm. V těch místech je tvořeno velkými zalícovanými plochými kameny a je zabudo-

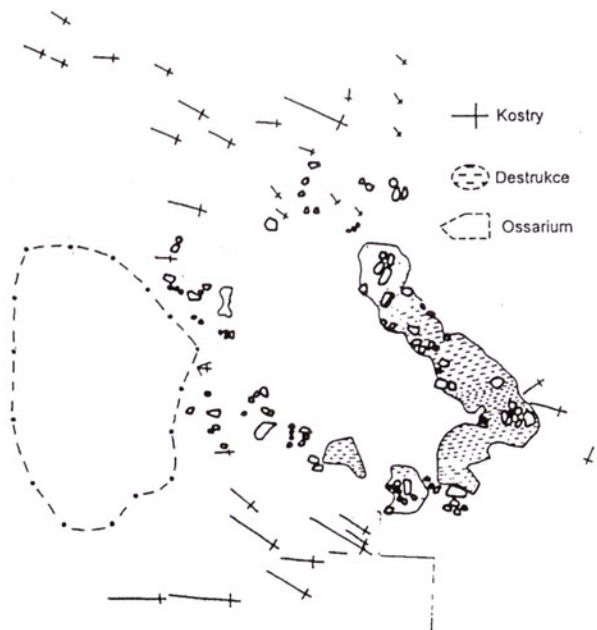
váno pevně do stávajícího terénu, zatímco jeho protější jihozápadní, od svahu odvrácený roh a celá jižní stěna jsou poměrně mělce vloženy do terénního zářezu. Základovou rýhu tam vyplňuje hrubá, maltou prolitá drť z nelicovaných kamenů, což je technologický úzus, jaký autorka výzkumu pozorovala již při výzkumu tvrze v rubní části zdíva jejich obou suterénů. Základy stěn presbytáře na východní straně kostelíka navazují na terénní sklon. Autorka výzkumu narazila na zánikový horizont, tudíž zaklenutí u všech stěn bylo původně větší (dle rukopisné zprávy D. Šaurové).

Nevelké raně gotické kostelíky s polygonálním závěrem bez vnějších opěráků jsou známy v Čechách i na Moravě: např. Myšenec (okr. Písek), Chvojínek (okr. Benešov), Stonařov, Vílanec, Kostelec, Přísek na Jihlavsku či Dolní Loučky u Tišnova (Měřínský-Unger 1983, 121-122, tam viz další literatura i analogie). Nejvíce dokladů lze datovat do 2. poloviny 13. až počátku 14. století, což dobře zapadá do časového schématu existence Konůvek. Takto datuje J. Unger (1994, 30) reliktu obdobného kostela s polygonálním kněžištěm na zaniklé vsi Koválov u Žabčic. Jako regionálně nejbližší analogii uvádí D. Šaurová gotický kostel v Uhřicích s presbytářem, který je částí původní stavby ze 13. století, k níž byla později přistavěna obdélná loď. V obou případech jsou jejich presbyterní uzávěry navzájem v relaci jak nestejnou délkou jednotlivých zdí, tak i úhlem, kterým k sobě stěny presbytáře navzájem dosedají (Šaurová 1978b, 349-350). Autorka výzkumu se rovněž zmiňuje o dobře identifikovatelné kamenné mísovité křtitelnici v uhřickém kostele, zcela obdobné konůvecké; je zazděna na polygonálním podstavci a tvoří podnož ke dnešní nevelké kazatelně, jež zde byla zřízena nejspíše při stavbě chrámové lodi (dle rukopisu D. Šaurové).

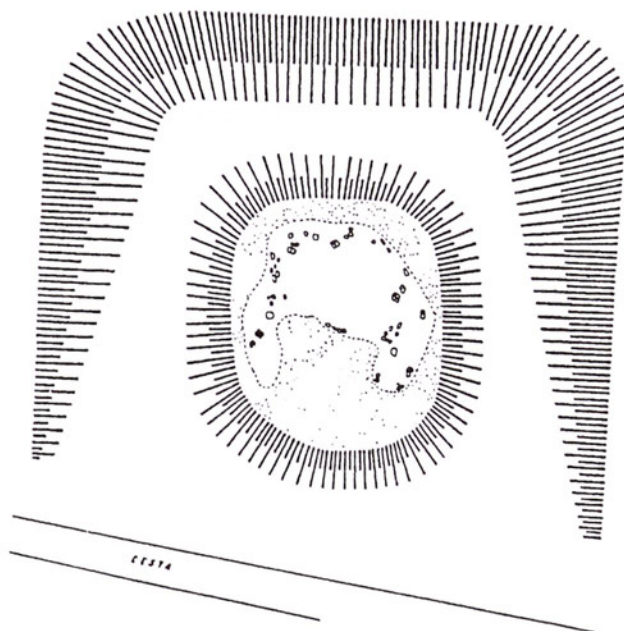
Přítomnost pohřebiště při archeologickém výzkumu je vždy nesporným badatelským přínosem, zejména když historická antropologie prokazuje ve své specializaci stále širší možnosti poznání. Studium kosterných pozůstatků ze hřbitova završuje výsledky archeologického výzkumu, protože poskytuje přímou výpověď o věku, výšce, robusticitě či subtilitě, formování lebečních kostí jednotlivců a tím i celé populace, sleduje utrpěná zranění, případně tělesné deformace a dovoluje dokonce hodnotit do jisté míry zdravotní stav a jeho vývoj během života jedince. Odborným antropologickým rozbořením se zabývalo antropologické oddělení Národního muzea v Praze, jehož pracovníci podali komplexní antropologické zhodnocení a antropologický závěr (Dobisíková-Stloukal 1993, 173-179).

D. Šaurová zjistila hřbitov přesně v místech, kam ho kladla lidová tradice. Je podepřena písemným údajem G. Wolného (1836, 145, 157) o nálezích kostí neobyčejné velikosti (... der ungewöhnlichen Grösse ...). Toto konstatování navazuje na vyprávění pamětníků, kteří se autorce výzkumu často zmiňovali o tom, jak lidé odváželi koncem minulého století kosti nalezené v místech hřbitova do cukrovaru ku zpracování na spodium pro rafinaci cukru. Později po zjištění, že jde o kosti lidské (jejich neobyčejná velikost značila urostlé jedince) došlo k úřednímu zákazu a již vykopané tělesné pozůstatky byly znovu pohřbeny v Rašovicích. Tím lze vysvětlit, že na celé ploše hřbitova byl lesní hu-

Hřbitov

Motte

Tab. XI. Půdorysný plán prostoru hřbitova s kostelíkem (z r. 1974) a motte (z r. 1971). Z archívu AÚ MZM.

mus silně promísen kosterními úlomky, což svědčilo o někdejších druhotných zásazích (Šaurová 1974b, 93; 1976a, 160). Také ve vrstvě bezprostředně pod humusem byly kosterné reliкты špatně dochovány a ani hrobové jámy nebyly v hrubozrné půdě Ždánického lesa patrné. Ve spodních vrstvách však byly kostry konzervovány velmi dobře.

První nálezy koster byly zaznamenány už r. 1970, kdy autorka výzkumu objevila trojhrob starší ženy se dvěma malými dětmi (Šaurová 1974b, 93; 1976a, 159). Výzkum pak pokračoval v letech 1973 - 1974 (Šaurová 1975, 83).

Hřbitov není rozlehlý, jeho prostor byl dán terasou ve svahovitém terénu (tab. LXXIII nahoře). Pohřbívalo se proto hluboko a v hustých aglomeracích. U některých koster se podařilo zjistit kamenná obložení, nebyly však zaznamenány stopy rakví, což mohly ovlivnit půdní podmínky a provedení výzkumu v lesním prostředí. Mrtví byli ukládáni do hrobů po křesťanském způsobu, tj. bez milodarů a pravděpodobně v rubáších, protože D. Šaurová nepostihla stopy po oděvu. Jen v jediném případě byla nalezena u nebožtíka kulatá přezka, snad z opásání nebo z obuvi; její přesnou lokalizaci není možno pro nedostatečnou nálezovou terénní dokumentaci blíže určit. V hrobových zásypech se nacházely černé slídové střepy, nelze však předpokládat nějaký způsob jejich rituálního využití (Šaurová 1976a, 160). Orientace hrobů není jednotná: Z-V, JJZ-SSV, u malých dětí S-J, nejčastěji však byli mrtví orientováni obličejem k východu v poloze natažené na zádech s rukama podél těla nebo v mírném pokrčení, někdy byla jedna nebo obě ruce ohnuty v rovině pasu. V několika hrobech se našly neúplné kostry, nebo naopak shluk kostí z více jedinců, což autorka výzkumu vysvětlovala vzhledem k délce trvání hřbitova rozrušením starších hrobů při kladení pohřbu mladšího.

Při postupné hlubší skrývce horizontu uvnitř sakrální stavby konůveckého hřbitova zjistila D. Šaurová čtyři různě orientované dětské a jednu již velmi porézni kostru dospělého jedince, zasahující pod základové zdivo kostela. Jedná se o uložení koster ještě před výstavbou kostela, který byl budován až po stabilizaci vesnice, tak jak tomu bylo také v Narvicích (Unger 1976, 169) v případě přístavby sakristie k již stojícímu kostelu (Unger a kol. 1980, 45) nebo v Koválově u Žabčic (Měřínský-Unger 1983, 127; Unger 1994, 31). Posledně jmenovaná lokalita též vykazuje silnou podobnost s konůveckým hřbitovem co do hustoty hrobů a počtu pohřbených jedinců.

Také v prostoru hřbitova, v sektoru za presbytářem kostelíka došlo k interpretačně problematickému objevu. Byly zde nalezeny chaoticky uložené kosterné pozůstatky nesčetných jedinců, u nichž nebylo možno určit polohu ani orientaci. D. Šaurová nejprve soudila na hroby rozrušené druhotnými zásahy v minulém století při těžbě kostí pro cukrovar. Když však bylo antropologickým rozbohem prokázáno, že jde o kosti až 140 jedinců (Stloukal 1974, 94), její předpoklad se stal neúnosným; na ploše pouhých 5 x 5 metrů nemohlo být pohřbeno tolik mrtvých ani v sebhustším navrstvení. Kromě dospělých (po upřesnění 122 jedinců) byly rozpoznány i ostatky malých dětí (34 jedinců) a jednoho půlročního nemluvněte (Šaurová 1976a, 161).

Ve vztahu k širší písemně doložené historii celého regionu, postiženého válečnými událostmi za česko-uherských válek doby poděbradské, došla autorka výzkumu k přesvědčení, že jde o další důkaz válečného vpádu r. 1468, a to o hromadný hrob jeho obětí, skutečně zřejmě rozrušený buď lesní výsadbou, či zmíněným těžebním kostí pro cukrovar. Antropologický rozbor této archeologické interpretaci neodporoval, a proto byl její názor akceptován i M. Stloukalem (1974,95). Pokrok v archeologii, stav výzkumů i etnografické paralely však v současné době přinášejí jiná vhodnější vysvětlení této situace. Na hřbitově kolem kostelíka v Narvicích byly v analogických místech odkryty jámy s velkým obsahem lidských kostí se stopami utřídění, což bylo interpretováno jako ossarium (Unger a kol. 1980, 47). Dá se říci, že jde o jakousi jednodušší formu kostnice, snad její starší, primitivnější vývojovou fázi, kdy pro pietní uložení tělesných ostatků ze zrušených starých hrobů nebyly stavěny samostatné přístřešky. Nelze si v této souvislosti nepřipomenout podobnou situaci ve starobylém solnohradském městečku Halstatt. Zde silně svažitý terén k jezeru neumožňoval dlouhodobé, mnoho generací trvající pohřbívání na malém terasovitém hřbitůvku; proto bylo zbudováno v místní krasové jeskyni v areálu hřbitova ossarium, kde jsou uloženy stovky lebek a dalších ostatků předchozích generací obyvatel městečka.

Z dosavadních dílčích antropologických analýz (Stloukal 1974; 1978; 1980; 1980a) lze uvést zajímavé a dosud unikátní paleopatologické zjištění, a to závažný případ brucelozní spondylitidy na kostře 40-50letého muže v hrobě č. 36 (Stloukal 1978,97-101; Měchurová 1987,115). Brucelóza - Bangova nemoc náleží podle odborníků k nejčastějšímu onemocnění dobytka, přenosnému i na člověka, nebyla však až k případu z Konůvek na středověkém kosterném materiálu antropologicky zaznamenána.

V předběžné stručné informaci o antropologických zjištěních lze ještě uvést, že pohřbení jedinci byli vesměs manuálně pracující, často postižení tělesnými úrazy a zlomeninami kostí. Jiné změny na kostech, jako spondylozy, artrozy a dekalifikace zřejmě odpovídají věku zemřelých. Početná je úmrtnost juvenilní a dětská. Velká zubní kazivost a četné zubní alveoly uzavřené po ztrátě zubů ještě v mladém věku nasvědčují nepřilíživé výživě a přirozeně též absenci zubní péče (dle rukopisné zprávy D. Šaurové).

7. Motte (tab. XI dole)

Nejproblematictějším útvarem na lokalitě, jenž přinesl nejvíce diskusí (zejména v souvislosti s lokalizací kostela), byla motte (D. Šaurová užívala nepřesný termín "motta"), umělý okrouhlý pahorek na pravém břehu potoka ve střední části vesnice, proti půdorysu usedlosti č. 4 (tab. XI dole). Upoutal pozornost autorky výzkumu pro svůj terénní reliéf již při první návštěvě údolí r. 1958 v doprovodu kronikáře J. Májka, a tak brzy nato (3. 11. 1960) zde byla položena zjišťovací sonda (Šaurová 1972, 113-115). Poskytla však jen kamenou tříšť bez náleží, a proto D. Šaurovou nelákala k dalšímu odkryvu.

Teprve s ohledem na živý zájem domácích i zahraničních odborníků, kteří navštívili Konůvky r. 1970 u příležitosti II. celostátní konference středověké archeologie, se rozhodla ve výzkumu zde pokračovat. Tehdy již byla během jedenácti pracovních sezon na lokalitě bezpečně zjištěna celková sídlištní dispozice původní středověké vesnice. Výzkum přinesl bohaté výsledky - fond keramiky i železných předmětů, takže bylo nutné přikročit ke zkoumání objektů chudších na nálezy, o to více však interpretačně složitějších.

Nevysoký okrouhlý pahorek tvaru komolého jehlanu o průměru 20 metrů s příkopem o šířce cca 5 metrů je situován v terénním zárezu na pravé straně potoka. Zárez je čtvercový o stranách délky 40 metrů. Pahorek je poněkud vysunut z osy vesnice, nachází se však téměř přesně v polovině jižní části údolí a vytváří tam určitou dominantu. Příkop bývá za dešťů a především na jaře silně zamokřen.

K vlastnímu odkryvu přikročila D. Šaurová na jaře r. 1971 (Šaurová 1972, 113-115; 1973b, 85; 1976a, 159-163; 1978b, 347-354). Po vymýcení porostu, převážně černých bezů, vynikla vrcholová plošina o rozměrech cca 10 x 15 metrů, která se plošným skrytím ještě o něco rozšířila. Pod půlmetrovou vrstvou lesní zeminy se nacházel v ostrém barevném rozhraní jednak černý hlinitý terén, jednak sytě žlutá vrstva s kamennou tříští zvětralých pískovců, které sice místy nasvědčovaly určité konfiguraci, ale byly již tak rozpadlé, že celkové linie půdorysu nebyly zřetelné. Podle D. Šaurové měla žlutá plocha tvar polygonu, pěti- až šestiúhelníka, jehož strany měřily 4 - 5 metrů a přepona měla délku 8 metrů. Při pomyslném doplnění na osmiúhelník by přepona procházela jeho středem, což autorku výzkumu utvrzovalo v přesvědčení, že stavba na pahorku byla prováděna s přesným a záměrným vytyčením plochy a orientací k východu. V koncových bodech přepony však pokračoval rozptýl pískovců do dvou nestejných lalokovitých výběžků, jež mezi sebou svíraly nepravidelnou černou hlinitou plochu. Po prohloubení odkryvu o 50 cm se začaly objevovat souvislejší linie zvětralých kamenů, naznačujících pět stran osmistěnu. Podle propočtů D. Šaurové objem vyvezeného písku a zvětraliny ukazoval na destrukci celokamenného objektu(?). Tím si také zdůvodňovala naprostou absenci mazanice na pahorku i v příkopu. Její snahu po interpretaci tohoto útvaru jako kostela mařila především neexistence hřbitova v nejbližším okolí.

V dalších letech se tedy autorka výzkumu věnovala průzkumu hřbitova a kostelíka na svahu nad tvrzí, ale přesto se později vrací k nedokončenému odkryvu zatím neinterpretované stavby na pahorku uvnitř vesnice. Sejmula další pískovcovou vrstvu s drobnou kamennou drtí, takže pahorek převyšoval úroveň příkopu o pouhé 2 metry. Zároveň odstranila osm jasanových pařezů se spleť kořenů na černém lalokovitém zárezu, čímž se objevily na východní straně žluté plochy zřetelné zbytky základového zdiva o šířce 110 cm. Úhly polygonu naznačovaly podle D. Šaurové nápadně pravidelný trojboký presbyterní závěr. Černá hlinitá vrstva pod pařezy obsahovala množství zatvrdlých poréznic slitků vápenatého výluhu, který je možno považovat za výplav z malty, jejíž stopy se našly i na některých kamenech. Jinak byl celý odkryv bez nálezů. Teprve pod horizontem stavby v černé půdě na straně k vesnici v místech, kde

byla kubatura pahorku doplňována na žádaný tvar, se nacházely drobné zlomky slídkové keramiky, datovatelné do 14. století, a ještě hlouběji několik pravěkých střepů (podle rukopisné zprávy D. Šaurové).

Na komisích odborníků (zejména r. 1970 a 1974), jež D. Šaurová pravidelně pořádala, probíhala diskuse o účelu okrouhlého pahorku "motty" (či tumulu, jak jej také v materiálové dokumentaci nazývala) a na něm umístěné budovy. Iniciátorka výzkumu prosazovala názor o existenci dvou církevních staveb a zejména novějšího kostela na okrouhlém pahorku ve vsi a o jeho postupném rozebrání po zániku vesnice válečným přepadem r. 1468, kdy byl ušetřen plenění. Jeho zdivo pak použili místní obyvatelé na stavbu hájenky Zlatý jelen, případně jako stavební materiál v okolních vesnicích. Místní tradice proto uchovala v této trati název "U kostelíka", zanesený rovněž do map. D. Šaurová považovala v této souvislosti za zajímavé pasáže v kronikách a vlastivědné literatuře, hovořící o památkově chráněném zvonu s letopočtem 1451 na věži kostela v Křižanovicích, jež pochází údajně ze zaniklých Konůvek (Májek, rkp.; Vrána 1947, 13-14). Většina odborníků byla k jejím interpretačním závěrům skeptická, neboť jim nepřipadaly dostatečně průkazné (Šaurová 1975a, 41). Parametry pahorku a jeho profil (složení vrstev) odpovídají uměle navrženým vyvýšeninám typu motte, které sloužily ve středověku jako základ pro stavbu menšího panského sídla (Unger 1985, 207). Byly obehnány příkopem částečným či úplným, jehož obsahová výplň byla použita k nahrnutí pahorku. Tato interpretace vyhovuje také situaci na motte v Konůvkách. Zcela nejasná je však otázka datování tohoto útvaru. Zarážející je, že odtud nepocházejí téměř žádné nálezy keramiky, staviva ani mazanice. Na přelomu 13. a 14. století dochází ke změně nároků na způsob bydlení příslušníků nižší šlechty. Obytná stavba mohla být snad právě pro bažinatý terén na "mottě" demontována a poklidnou cestou v dobách míru i prosperity vesnice odtud přemístěna do polohově výhodnější jižní části vsi, přičemž bylo pravděpodobně použito i původního stavebního materiálu. Tak lze vysvětlit absenci nálezů na pahorku i v příkopu, až na několik drobných keramických úlomků, datovaných do 14. a počátku 15. století (Šaurová 1978b, 352). Po akceptování tohoto „důkazu“ je možné připustit myšlenku i opačného postupu od původní tvrze v jižním cípu údolí k budování nového, třeba již z časových důvodů nedokončeného sídla uprostřed vesnice snad až někdy během husitských válek.

Zmínky o kostelním podací (ius patronatus ecclesie) v písemných prame-
nech zřejmě patřily kostelíku ve svahu, jež obklopuje po obvyklém středověkém způsobu také hřbitov. Název trati U kostelíka není úplně směrodatný. I v jiných případech archeologickým výzkumem prověřených umělých vyvýšenin typu motte byla trať v lidovém podání pojmenována "Na kostelíčku" či "Kostelík", avšak církevní stavba byla situovaná jen v blízkosti motte. Tak tomu bylo na zaniklé středověké vsi Divice u Brumovic (Unger 1985, 211-217), kde vedle regulární motte, tj. torza hrádku, byly ve vzdálenosti 76 metrů nalezeny reliktů kostela. Analogickou situaci zachytil J. Unger (1985, 209-210) v Koválově u Žabčic, kde kostelík stával 65 metrů od nasypané "motty". Jako uměle navržený pahorek pro stavbu panského sídla obytného účelu byla motte

v Konůvkách také interpretována v novější archeologické literatuře (např. Nekuda-Unger 1981, 155-156).

V současné době již zřejmě není možno se stoprocentní jistotou potvrdit pravdivost jedné z hypotéz. Lze se ovšem na základě nových výzkumů, modernějších archeologických metod a zejména výše shromážděných důvodů přiklonit k názoru většiny odborníků, že v případě okrouhlého pahorku v Konůvkách se jedná o základ menšího panského sídla spíše obytného charakteru, jehož stavební materiál byl beze zbytku přemístěn a použit při stavbě nové tvrze. Pro nedostatek nálezů na „motté“ nelze vyloučit ani hypotézu stavby drobného opevnění časově následného tvrzi, které zůstalo při zániku vsi nedokončeno ve stadiu zemních úprav.

Pro zkoumání otázek kolem jednotlivých objektů ve vesnici je třeba se ještě zamyslet nad jedním termínem, který se objevuje v písemných pramenech v souvislosti s Konůvkami; vyjasnila se problematika tvrze - munitia, hřbitova a kostela, tzv. "motty" a "ius patronatus ecclesiae", ale zbývá ještě latinský výraz "curia allodialis" - svobodný dvorec. Konečné řešení viděla autorka výzkumu v interpretaci komplexu budov domu č.1 jako centrálně ve vesnici umístěného svobodného dvorce. Stavení č. 1 je prostorné, za ním stál kamenný sklep či špýchar, v sousedství objekt s pultovou střechou, na opačné straně byly nalezeny stopy po zaklínování podpěrného sloupu z dalšího hospodářského příslušenství a nad ním ve svahu byl umístěn obdélný objekt - snad stodola či seník. D. Šaurová zařadila do areálu svobodného dvorce i sloupový větrný mlýn s přístřeškem, situovaný v proluce nad domky, k němuž podle ní vedla cesta přímo od hlavního stavení. Mlýn jakožto objekt volné živnosti pro ni ještě zdůraznil charakter svobodného dvorce. K celému komplexu přičlenila autorka výzkumu i následné stavení č. 5, které označila za kovárnu (dle rukopisné zprávy D. Šaurové). Tuto její interpretaci nutno odmítnout, neboť není prokázána. V areálu domu se nenašla struska a ani typ otopného zařízení nesignalizuje podobné užití. Archeologické analogie zatím nejsou dostačující: je známa provizorní kovárna z hradu Rokštejna (informace Z. Měřinského), o této funkci uvažuje L. Poláček (1990, 225) v souvislosti s objektem III na hrádku Újezd u Tišnova, hovoří se o této funkci v souvislosti s jednou usedlostí a její hospodářskou budovou na zaniklé osadě Bystřec u Jedovnic (sdělení L. Belcrediho). Také zahrnutí domu č. 5 do areálu svobodného dvorce není ničím doloženo ani předznamenáno, stejně jako příslušnost větrného mlýna k tomuto celku. Je možno tedy shrnout, že úvaha autorky výzkumu o svobodném dvorci - stavení č. 1 v komplexu s dalšími okolními stavbami (mlýnem a kovárnou) není dostatečně archeologicky prokázána a bude lépe k ní zaujmout skeptické stanovisko.

V Konůvkách je ještě jedno významné stavení č. 4, které se svou výbavou poněkud liší od běžného průměru. Výskytem luxusnějších nálezů (plastika koníčka, zdobený gotický klíč, mince) by snad tato usedlost spíš naznačovala svobodného a bohatšího majitele. Faráře v Konůvkách uvádí důležitý písemný pramen - popravčí zápisy jihlavské, a to v souvislosti se skupinou lapků Janáčova tovaryšstva, ovšem o jeho obydlí se nezmiňují.

Podobně by se dalo uvažovat o dalších účelově zaměřených staveních ve vsi: na trase obchodní cesty jistě byly krčmy poskytující občerstvení a nocleh formanům, kupcům i jejich koním. Zmínky tohoto druhu obsahují mnohé písemné prameny počátku 15. století, snad i v souvislosti s tzv. stavý lapků, které přitahoval ruch obchodních cest (Hoffmann 1971, 90).

Závěrem tohoto oddílu nutno poznamenat, že pouze důsledný rozbor zachovaných hmotných dokladů, nálezové situace a keramického, železného i jiného inventáře může sloužit jako podklad úvah o funkci objektů, jež je však mnohdy archeologickou metodou neprokazatelná.

8. Velikost vesnice

Je třeba se zamyslet i nad velikostí vesnice. Počet 33 identifikovaných domů, z toho 10 ověřených archeologickým výzkumem představuje na svou dobu a geografickou polohu velkou lidnatou osadu, která by potřebovala příslušné zázemí a polnosti. Zdá se, že všechna archeologicky prokázaná stavení existovala současně, neboť nelze najít chronologický rozdíl v jejich inventáři, ať již keramickém, železném či luxusním. Také dispoziční systém vesnice nenaznačuje chronologické rozvrstvení, domy se navzájem respektují. Archeologickým výzkumem však byly odkryty pouze obytné části usedlostí, hospodářské budovy nebyly kromě několika výjimek (např. špýchar u půdorysu 1) zaznamenány, a to zřejmě proto, že vlastní výkopy se soustředily jen na pás cca 10 metrů kolem potoka, na místa, kde byly zřetelné terénní relikty pecí domů. Hospodářské zázemí se pravděpodobně rozbíhalo výše do strání poměrně úzkého údolí a jeho stavby nezanechaly výrazných reliktnů.

Stejný problém provází i typ plužiny polností. Jak lze usoudit z etnografických analogií v hornatých oblastech, mohly být plužiny situovány na nyní zalesněných svazích či plošinách nad vesnicí ve Ždánickém lese, tedy je možno ji srovnat s plužinou rozštěpenou či rozptýlenou podle E. Černého (1973, II-obr.65-66; 1992 - tam viz další literatura); E. Černý (1976, 99) dokládá vliv vertikální členitosti terénu na typ vsi i plužiny. Přesto však zaráží absence zmínek o polnostech v písemných pramenech a nedostatečné množství obilok a obilovin v paleobotanickém materiálu (Opravil 1993, 184). Nenalezené rostlinné makrozbytky vinné révy částečně nahrazuje současný výskyt dřínu v místech jejího dřívějšího pěstování na nejteplejších svazích konůveckého údolí, jak je tomu i na jiných lokalitách se zaniklými středověkými i pozdějšími novověkými vinohrady na jižní Moravě (Opravil 1976, 165-166). O vinicích v Konůvkách hovoří písemné zmínky v zemských deskách k r. 1365 (ZDB IV, 54 č.189) a stará vlastivědná literatura (Wolny 1836, 157; Pátek 1928, 9). Signifikantní jsou též nálezy vinařských nožů v archeologickém kovovém inventáři Konůvek.

Zdá se, že polnosti v Konůvkách nebyly jediným zdrojem obživy jejich obyvatel. Kromě vinařství se vesnice zřejmě věnovala řemeslu a tržně obchodním zájmům, které umožňovala cesta vedoucí Ždánickým lesem k brodům na řece

Moravě a do Uher (Hosák 1973, 145), označovaná ještě G. Wolným (1836, 157) jako "Poststraße nach Ungarn". To ostatně potvrzují nejen archeologické nálezy luxusnějších předmětů - bronzových kování a skla na tvrzi i "dole" ve vsi, ale též v písemných pramenech zmiňované kontakty s lapky Janáčova tovaryšstva v druhém desetiletí 15. století (Hoffmann 1971, 88, 90, 92).

V neklidných válečných dobách mohlo obyvatelstvo Konůvek i jiných vesnic ve Ždánickém lese (za určitou úlevu na daních a dávkách) také plnit hlídkovací, pozorovací a strážní funkci (Hosák 1973, 145), k čemuž by sloužily hrádky či pozorovatelný na okolních vrších tohoto pomezního území (např. Kepkov nad Konůvkami). Stejně tak mohla drobná opevnění poskytovat útulek lapkům, kteří působili ve zdejším hustě zalesněném a přitom kupci navštěvovaném kraji. Nezbyvá než upozornit, že na tomto poli se úvahy pohybují především v hypotetické rovině, jen spíše podepřené archeologickým materiálem a kusými písemnými prameny.

V. Rozbor archeologického materiálu

V archeologickém nálezovém fondu z Konůvek jsou zastoupeny tyto skupiny podle druhu materiálu: keramika, železné předměty, bronzové předměty, sklo, výrobky z kosti a kamene, kamenné architektonické články a nálezy mincí. Pro poznání života na vesnici, zaměstnání obyvatel, jejich stravy a zdravotního stavu jsou důležité i další nálezy - soubor mazanícových zlomků, uhlíků a rostlinných zbytků, osteologický a antropologický materiál (viz níže).

Mazanice jsou myšleny zbytky výmazu spár u srubových nadzemních částí domů, části zborcených stropů, přepálených hlíněných podlah, stěn, kleneb pecí, často ještě s otisky dřevěné konstrukce, na níž spočívaly nebo ji pokrývaly a obalovaly. Největší množství mazanice pochází samozřejmě z tvrze, odkud se zachovaly masivní přepálené bloky s otisky silných trámů, které shořely a zborstily se při požáru tvrze.

1. Keramika

Největší skupinu archeologického nálezového fondu z většiny středověkých lokalit tvoří keramický střepový materiál, který se v Konůvkách za dvacet let terénního výzkumu nashromáždil do počtu řádově deseti tisíc fragmentů. Tato významná část konůveckého souboru byla již zpracována samostatně (Měchurová 1997a, 149-181).

Jen nepodstatný zlomek bylo možno laboratorně rekonstruovat (41 kusů), z čehož je 6 hrců (z toho 1 kus loštický), 18 zvoncovitých poklic, 1 plochá poklice, 4 mísy, 2 glazované trojnožky, 2 kahánky, 2 malé nádoby, 1 džbán, 2 poháry (z toho 1 loštický), 1 hrnek s uchem a 2 kachle.

Rozbor keramiky byl proveden podle klasického schématu:

- 1.1. Technologie výroby (hmota a barva, typ dna)
- 1.2. Morfologie a chronologie
- 1.3. Výzdoba
- 1.4. Glazura
- 1.5. Typologie nádob
- 1.6. Červeně malovaná keramika
- 1.7. Loštická keramika
- 1.8. Výtvarná keramika a drobná hrnčířská plastika
- 1.9. Kamnářská a stavební keramika

1.1. Technologie výroby

Hmota nádob je převážně středně zrnitá, a to buď slídová, nebo písčitá (cca 50 %). Z hrubě zrnité hrnčářské masy s výraznou příměsí tuhy jsou vyráběny zásobnice, tuha se objevuje i ve hmotě nedostatečně vypálených hrnců loštického typu. Ojedinelý je nález trojbokého tyglíku (i.č. 98702, půd. č. 7), jehož hmota má většinový podíl tuhy, ale velmi jemně rozptýlené. Samostatnou skupinu tvoří tuhová keramika staršího (mlado- a pozdně hradištního) horizontu (viz níže).

Jemně zrnitá či plavená keramická hmota se vyskytuje u glazované keramiky, u trojnožek, hrnků s uchem, u malých nádobek, ale též u větších nádob s bílým lomem a kovově lesklým povrchem (třída *H R*. Procházky 1994, 332). Barevně se vyděluje od většiny černošedého a šedého zboží cihlová nebo okrově nažloutlá keramika pod glazurou a bílá či šedobílá barva jemných drobných exemplářů (kromě již zmiňovaných nádob s kovovým leskem na povrchu). Je zastoupena též světlá okrová keramika, o níž uvažuje R. Procházka (1994, 333) v kombinaci s okružím jako o severomoravské resp. olomoucké produkci. Zvláštním případem je zlomek růžové barvy s bílým lomem (i.č. 85960, tab. XL:6), snad z pokladničky či dózičky. Počátky výskytu cibulovitých pokladniček klade R. Procházka (1991, 235) do 2. poloviny 13. století, jejich existence vrcholí kolem r. 1350 a pokračuje i dále.

Dna jsou většinou s podsýpkou. Jen u jemnějších a drobnějších tvarů, pohárů a hrnků s uchem, jsou dna odsazená a lasturovitě odříznutá. Lze říci, že tvoří asi 30% souboru. Lasturovitě odříznutí je zřetelné též u některých knoflíkovitých držadel zvoncovitých poklic. Jiným typem je odříznutí nožem, které se vyskytuje u větších šedých hrnců s tvrdým výpalem.

Dna se značkou patří nejstaršímu horizontu ještě tuhové středověké keramiky, přežívají z mlado- a pozdně hradištního období. Z Konůvek jsou známy především z vesnických stavení - půdorysů č. 27 a 33. Jde o typ celoplošně složitější značky čtvrceného kruhu (tab. XLII:10, XLVIII:10).

1.2. Morfologie a chronologie

Obecně lze v Konůvkách vydělit dvě zásadní skupiny středověké keramiky, jež jsou odlišné hmotou, tvarem okrajů, mnohdy i den, jakož i druhem výzdoby.

Horizont starší keramiky 13. století (její spodní hranice je nejistá, snad i konec 12. století) představuje zboží hrubě zrnité hmoty se silnou příměsí větších zrn tuhy nebo středně zrnité s jemně rozptýlenou tuhou. Okraje jsou dvoukornické, svisle vytažené, jejich ukončení je zaoblené či rovně a šikmo seříznuté. Výjimečně se objevuje dno se složitější značkou tvaru členěného čtverce (1 kus z půd. č. 33 - ev.č. 33/33, 1 kus z půd. č. 27 - ev. č. 27/569). Tuto skupinu keramiky lze řadit podle třídění jihomoravského zboží J. Ungera (1984a, 288-292, obr. 2,3) k horizontu pozdně hradištní keramiky konce 12. a 1. poloviny 13. století.

Tab. XII. Konůvky - keramika: typy okrajů nádob.

Tab. XIII. Konůvky - keramika: typy okrajů nádob.

Výzdoba je provedena u této starší skupiny keramiky rytou jednoduchou i vícenásobnou vlnicí, často v kombinaci s rýhováním, opět většinou vícenásobným. Vyskytne se i větévkový ornament pod hrdlem či přerušované šikmé zásky. Takto zdobená keramika z Brna je R. Procházkou (1991, 234) chronologicky řazena před r. 1250 (mezi léta 1200-1250), ale dále už nesahá. Zvláštní kapitolou je výzdoba radélkem v nepravidelných horizontálních liniích, která je v brněnském materiálu datována stejně, ale pokračuje i za r. 1250 (Procházka 1991, 234). Obdobné mlado- a pozdně hradištní tuhové zboží zdobené radélkem a vícenásobnou vlnicí nalézá J. Unger (1984a, 288-292) na zaniklých osadách jižní Moravy v okolí Pohořelic. Tento horizont starší tuhové keramiky tvoří asi 20% veškerého keramického fondu z Konůvek, přičemž na tvrzi se zdá být zastoupen méně než ve staveních. Jde především o hrnce a větší zásobní hrncovité tvary, jež podle R. Procházky (1991, 234) nejsou dostatečně průkazným chronologickým činitelem. Shodu vykazují jeho morfologické rozbory pozdně hradištní keramiky z Blanenska a Uherskohradištska (Procházka 1984, 430-442), ale také z Brna (Procházka 1991, 233-245, tab. na str. 234). Velmi příbuzná se jeví této skupině hrnců z Konůvek keramika z vrstvy 6, 7 a 8 zemnice č. 57 ze zaniklé osady Bystřec na Dražanské vrchovině (Belcredi 1987, 126, 130), která je datována od počátku do 2. poloviny 13. století (Belcredi 1987, 135). Keramika obou lokalit má výrazně podobné rysy, což naznačuje společnou geograficko-kulturní sféru a regionálně styčnou oblast. Myšlenku teritoriální a kulturně sociální souvislosti těchto regionů podporuje i výsledek chemických analýz při hledání původu tuhy v konůvecké kuchyňské keramice loštického typu na severu (např. naleziště Velké Tresné v Boskovické brázdě) (Měchurová-Zalabák-Čejka 1992, 211).

Běžná keramika 2. poloviny 13. - počátku 15. století (horizonty *A, B* J. Ungera 1984a, 292-294, obr. 4,5) zahrnuje typologicky všechny druhy středověkého sortimentu. Převládají hráněné okraje šikmo seříznuté, na druhém místě jsou ovalené, zaoblené, šikmo vně vyhnuté a okruží různé šířky či výšky, časté u džbánů a hrnců (tab. XII, XIII). Za chronologicky mladší lze považovat vyspělé ovalené okraje, vysoká tenkostěnná okruží džbánů a zvoncovité poklice. Keramika loštického typu, která je také chronologickým ukazatelem, je zastoupena starobylými tvary hrncovitých pohárů 14. století a kuchyňskými hrnci s vyšším a nižším okružím. Červeně malované zboží je doloženo jen několika střepy s jednotlivými červenými taženými liniemi, jež se považují rovněž za jednodušší starobylější rys (Nekuda-Reichertová 1968, 150; Gabriel 1991, 6-10). Vyspělá jemná keramika s kovovým leskem na povrchu se objevuje už ve 2. polovině 14. století. Analogie jsou známy např. z lelekovického hradu, který zanikl za domácích válek v prvním desetiletí 15. století (Unger 1990, 155).

1.3. Výzdoba

Nejčastější výzdobou na běžné keramice 14. - 15. století je tzv. šroubovice, krytí výdutě a podhrdlí hustým nehlubokým žlábkováním. Rytý dekor je častý zejména na jemnější keramice se sytě šedým povrchem v podobě povlovné vlnovky v kombinaci se dvěma rýhami kolem ní (tab. XXIII:2,9,10).

Pro starší horizont je typická výzdoba radélkem, kterou lze datovat do 1. poloviny 13. století (např. tab. XLII:3,5), tvořící často nepravidelné řady na hrncích hrubší tuhové hmoty (např. tab. XLV:11). Radélko mladšího období (14.- 15. století), pokrývající souvisle plošně nádobu, se vyskytuje především na zlomcích pohárů (tab. XXIX:2,4). Složitější radélkový motiv zdobí též okraj misky (tab. XLII:6). Plošný dekor na pohárech je nejčastěji tvořen vlnicemi (tab. XXIX:3,5). Častá je také kombinace rytých obloučků a nepravidelných rýh a vlnic (tab. XV:12, XXIII:3,5). Plošný dekor důlků se vyskytuje na štíhlejších tvarech pohárů, džbánů či hrnků (tab. XLIX:4,10, XV:1).

Pásková ucha džbánů jsou zdobena šikmými hlubokými záseky (tab. XXII:1,2,9, XLVIII:7), menší ucha hrnců či hrnků jsou plasticky prožlabena (tab. XXII:3,7), jindy opatřena podélným svislým zásekem (tab. XXII:11,12, XLVIII:8) nebo prstovým důlkem u okraje (tab. XXII:10). Výzdoba okrajů spočívá ve vícenásobných i jednoduchých vlnovkách na hráněných střechovitých typech (tab. XLVI:7, XLVII:3), častěji jsou tímto způsobem zdobeny dvoukonické a svisle vytažené okraje staršího horizontu (tab. XIV:6,7,8-11, XV:3,4), ale i masivní manžetovité okraje zásobních hrnců (tab. XIV:1, XIX:2,6,7) a okruží (tab. XX:2,4,5,8).

Podobně jako ucha jsou skupinami záseků a důlků opatřeny ovalené a rovně seříznuté okraje krajáčů a misek (tab. XXVIII:3, XXIX:10, XXX, XXXI:3). Plastický dekor zahrnuje různé výčnělky pod okrajem (např. u typů ložtické keramiky, tab. XXXII:5,7), rozšíření na rovně seříznutých či vyložených okrajích pro skupiny rýh a důlků (např. tab. XXX:2,6), jakož i plastické zvlnění okraje (tab. XXIX:1, XXX:1). Zdobným prvkem jsou vlastně také výlevky (hubičky) u některých misek (např. tab. XXXI:2), džbánů a pohárů.

1.4. Glazura

V polévaném zboží se objevují především trojnožky a jejich zlomky (tab. XXXIX:1,2), ale také hrnky s uchem (tab. XXXIX:3) a malé nádoby s lasturovitě odříznutým dnem, glazovaným zevnitř. Zajímavý je nález džbánu (části výdutě) šedobílé barvy se zelenou polevou zevnitř, rýhováním na podhrdlí a páskovým uchem (i.č. 82001). Je v souboru netypický a nelze vyloučit, že jde o novověkou či recentní příměs. Výjimku tvoří nález drobné ploché glazované pokličky cihlové hmoty s oranžovou polevou z půd. č. 3 o průměru 6 cm (ev.č. 238, tab. CXVII:6). Na dně jsou stopy lasturovitěho odříznutí překryté glazurou. Snad patřila k materiálově podobné nádobce a obojí mohlo sloužit k uchovávání koření či masití. Polévaná byla i drobná hrnčířská plastika - fragmenty

figurek dvou koníčků (i.č. 72381 a 72384, tab. LI:2,3; Měchurová 1988, tab. I:2, III:2, IV:5,7).

Glazura je ponejvíce hnědočervené barvy na cihlové hmotě, méně se nalézají poleva žlutozelená (např. i.č. 82087, tab. XXXIX:4) a žlutá. Zastoupení polevy na tvrzi je hojné, ale stejně početný výskyt lze zaznamenat i ve vesnických staveních. Z tvrze pocházejí zlomky hnědočerveně glazovaného poháru na nízké nožce s plastickou výzdobou - natavenými kytíčkami ve svislých pásech (i.č. 85968, tab. XL:11) a tři střepy jiného kusu s motivem natavených malin (i.č. 85969, tab. XL:9). Tato keramika je u nás vzácná. Zdá se, že její původ se váže k oblasti Porýní, kde je známa tzv. keramika s kolky (Stempelkeramik). Poháry s malinovým dekorem se objevují také v Dolním Rakousku a Maďarsku - Enns, Buda (Holl 1955, 193, 167-obr.37-41), ovšem narozdíl od hnědočerveně polévaných konůveckých zlomků mají glazuru zelenou. Pohár s malinami pochází též z výzkumu manského domu na hradě Křivoklátě (informace T. Durdíka).

1.5. Typologie nádob

Podle obvyklého klíče se keramické tvary dělí na:

- 1.5.1. Hrnce a hrnky s uchem
- 1.5.2. Poklice
- 1.5.3. Mísy, kahánky, naběračky
- 1.5.4. Džbány
- 1.5.5. Poháry
- 1.5.6. Trojnožky
- 1.5.7. Zásobnice a zásobní hrnce
- 1.5.8. Malé nádobky a zvláštní tvary
- 1.5.9. Přesleny
- 1.5.10. Keramické čepele

Představu o zastoupení jednotlivých typů na tvrzi a ve vesnických domech podávají typologicko-statistické tabulky (viz str. 78-79, 80-81). Za směrodatné nelze považovat údaje o počtu zdobených a nezdobených výdutí, neboť byly ve vydatné míře skartovány již před transportem celého fondu z Historického muzea ve Slavkově do Moravského zemského muzea v Brně.

1.5.1. Hrnce a hrnky s uchem

Celých kusů (nebo zlomků, jež se daly restaurovat) se z Konůvek nezachovalo mnoho. Jde o čtyři nádoby oválného tvaru těla s maximální výdutí v horní části blíže k hrdlu. Jejich výška se pohybuje mezi 17 a 20 cm (i. č. 98047 a 98048, tab. LXVIII:1,2). Okraj je šikmo vně vyhnutý, v prvním případě zaoblený, ve druhém hráněný. Výzdoba je skromná, tvořená pouze rýhováním. Pocházejí z půdorysů č. 26 a 2. Do této skupiny lze zařadit také tři zásobní hrnce,

kteří jsou vyšší (36, 29 a 40 cm) a vejčité (i.č. 94377, 80858 a 94376, tab. LXVI:2,3,4). I.č. 80859 (tab. LXVI:5) patří k tzv. keramice loštického typu, z hrubé porézní keramické hmoty s nevzhledným bublinatým, bradavčítým povrchem. Mají okraj ve tvaru vyššího okruží. Lze předpokládat, že většina keramického inventáře byla tvořena hrncovitými tvary, z tvarů výdutí a okrajů však není možno rekonstruovat jejich tvar a přesný vzhled. Z tvrže pochází asi 2114 fragmentů, které lze přiřadit hrncům.

Rovněž hrnce s uchem je možno ve střepovém materiálu identifikovat jen obtížně. Z tvrže bylo jen 53 střepů, o nichž lze s jistotou tvrdit, že patřily hrncům s uchem. Jsou známy i z vesnických stavení, např. z půdorysů č. 26 a 27. Možno usuzovat, že zlomky menších uch náležely tomuto typu. Vybíhají přímo z oblého okraje hrnce a dosedají na podhrdlí. V keramickém inventáři zřejmě existovaly také masivní hrnce s uchem, příp. výlevkou naproti, s širším a robustnějším ovaleným nebo vodorovně vyloženým okrajem ze šedé neslídové hmoty, jakési „krajáče“. Jejich výška je nižší než u hrnců, nemají také zvýrazněné hrdlo, a tudíž je lze tvarově zařadit na rozhraní mezi misky a hrnce. R. Procházka (1994, 328) je označuje za *hrncovité misky* (podle rakouského názvu „Halbtöpfe“) a datuje na přelom 14. a 15. století. Menší jemnější tvary hrnků s uchem, jakým je např. glazovaný hrnek i.č. 82085 (tab. XXXIX:3, LXIX:2), jsou z jemné cihlové hmoty s hnědočervenou polevou zevnitř. Podobný byl zřejmě i hůře zachovaný exemplář i.č. 82087 (tab. XXXIX:4, LXIX:5).

1.5.2. Poklice

Podle V. Nekudy (1985, 98) patřily poklice k hrncům, chránily jejich obsah před znečištěním a urychlovaly vaření. Na základě tvaru lze u tohoto typu rozlišit dvě hlavní formy: *ploché poklice* s talířovitým tělem a knoflíkovitým držadlem ve středu (někdy nazývané jako terčovitě) jsou všeobecně uznávaným chronologickým ukazatelem staršího horizontu 2. poloviny 13. a počátku 14. století (Unger 1981, 80-81; Nekuda 1985, 98), R. Procházka (1991, 235) je ve své tabulce datování brněnské keramiky skupiny B řadí mezi léta 1250 a 1350; v mladším období se už pozvolna vytrácejí. Proto také se na tvrzi v Konůvkách vyskytuje pouze jeden fragment tohoto typu poklice, zatímco ve staveních jsou zastoupeny podstatně častěji (tab. XLVI:13,14). To lze považovat za jeden z důkazů o dodatečné - pozdější stavbě tvrže v již osídleném údolí. Např. v půdoryse stavení č. 5 bylo nalezeno asi 50 zlomků plochých poklic, stejné množství jako poklic zvoncovitých, jinak řádově do 10 ks pocházejí fragmenty plochých pokliček z půdorysu č. 1,2,3,4,6 a 26. Některé jsou zdobeny na ploché části těla rýhováním či vlnicí (tab. XLVI:13,14). Okraj bývá rovně seříznutý, někdy mírně šikmo dovnitř zkosený, dno podsýpané. Drobný kus pochází z proluky mezi domy č. 1 a 5 (ev.č. 27, tab. XLV:2).

Druhým, chronologicky mladším typem jsou *poklice zvonovité* či *zvoncovité* (tab. XXXVII-XXXVIII). Na tvrzi jich bylo 374 zlomků a 8 celých, příp. restaurovaných kusů. Průměr jejich obvodu se pohybuje od 11 do 19 cm, podle velikosti ústí hrnců, k nimž patřily. Hmota bývá šedočerná, ale také světlá ok-

rová, většinou s příměsí slídy. Za starší považuje V. Nekuda (1985, 98) variantu tvaru obrácené misky, s velkým knoflíkem (často s podsýpkou) a šikmými, málo prohnutými stěnami (např. i.č. 82064 z půdorysu č. 7, tab. XXXV:1). Na velkých poklicích této varianty lze pozorovat výzdobu povlovnou jednoduchou vlnicí na vnitřní straně stěn (např. i.č. 85169, tab. XXXVIII:1, XLVIII:9). Je možno je zařadit spolu s V. Nekudou (1985, 98, 106-obr.87:2) na přelom 13. - 14. století, do horizontu *A* J. Ungera (1984a, 292-293, 291-obr. 4:10). Postupem vývoje se profilace stěn zvoncovitých poklic zostruje, knoflíkovité držadlo nese stopy lasturovitého odříznutí, což mnoho napovídá o technologii výroby na rychle rotujícím nožním hrnčířském kruhu (např. i.č. 84852, 84863, tab. XXXVII:2, XXXVIII:2). I.č. 85010 má na knoflíku stopy otisku dřevěné desky hrnčířského kruhu nebo podložky, na němž se kus sušil (tab. XXXVII:1). V. Nekuda (1985, 98) tento typ datuje do konce 14. a do 15. století, J. Unger (1984a, 294, 293-obr. 5:3) do horizontu středověké keramiky *B*. Některé kusy mají provrtaný knoflík (ev.č. 425 z půd. č. 1, tab. XLII:4). Jde snad o funkční průduchy (Šaurová 1968, 254-255), kterým při vaření unikala pokličkou pára. Držadlo jiného exempláře (bez č. z půd. č. 2, tab. XLV:12) je rozčtvrceno čtyřmi ostrými záseky, což představuje zřejmě výzdobný prvek.

1.5.3. Mísy, kahánky a naběračky (tab. XXIX-XXXI, XXXVI)

V areálu tvrze byly nalezeny dva fragmenty mís, které se daly rekonstruovat: i.č. 80856 (tab. LXVIII:7) a i.č. 80857 (tab. LXVIII:6), další dvě pocházejí z půdorysu č. 1 (i.č. 98050, tab. LXVIII:5) a půdorysu č. 3 (i.č. 98049, tab. LXVIII:4). Průměr okraje se pohybuje kolem 20 až 30 cm, výška mezi 7 až 14 cm. Tvar okraje je zesílený, vodorovně seříznutý nebo vyložený, v případě masivní žlutavé mísy i.č. 80857 je okraj ovalený s hubičkou, mísa je vyšší a podobá se krajáci. Exemplář i.č. 80856 má rovněž hubičku, ale vodorovně seříznutá ploška okraje je zdobena dvěma řadami radélkovaných čtverečků. Jde o typ větších konických misek s jednou až dvěma rýhami pod okrajem. Podle Z. Váni (1958, 202-206) představují typ *Ia a IIIb*. Střepy rovně seříznutých okrajů těchto mís, nalezené v Konůvkách, jsou často zdobeny řadami důlků, rýhami, zvlněním vnější části okraje (i.č. 81934, tab. XXIX:1, i.č. 86283, tab. XXX:1, i.č. 97144, tab. XLII:7), složitějším radélkem (bez č., O-P, tab. XLII:6), záseky (i.č. 81883, tab. XXIX:10), rozšířením v jednom místě okraje pro značku (i.č. 86497, 86488, 86478, 86464, 86480, tab. XXX:2,3,4,5,6). Pocházejí bez rozdílu z vesnice i z tvrze. Poněkud odlišný okraj má mísa ze žlutobílé hrubší keramické hmoty ev.č.103 R (tab. XXXV:2). Její okraj je masivní, vodorovně vyložený s oblým ukončením a zcela bez výzdoby. Tento exemplář se hrubším masivním provedením blíží hrncům-krajáčům.

Odlišný typ malé mističky s mírně esovitě tvarovaným profilem se širší rýhou na maximální výduti se zachoval z půdorysu stavení č. 3 (i.č. 98411, tab. XLIII:8); její analogie je známa z Koválova u Žabčic (Měřínský-Unger 1987, tab. 35:1). Liší se pouze výzdobou třemi žlábkami na výduti. Snad jen poněkud více rozevřený okraj s výlevkou má podobná mísa z Brna - Starobrněnské ul.

(Nekuda-Reichertová 1968, 442, 361-tab. LVI:3). Jiné typy malých misek - s mírně zataženým ústím (ev. č. 127 K-L 0-5, tab. XLVI:8) nebo jen ploché nízké misky (ev.č. 364 J-K 0-5, tab. XLVI:6) nejsou ve středověkém keramickém materiálu neobvyklé, období pocházejí např. ze Mstěnic (Nekuda 1985, 99-obr.146:a,i, 102-obr. 150:c).

Misky s mírně zataženým okrajem opatřené pahýlovitým výběžkem - držadlem sloužily jako *naběračky*. Jednoduchá jazykovitá rukojeť vybízí k výzdobě důlky (na exempláři z půd. č. 6), nebo alespoň je opatřena podélnou rýhou, např. z půdorysu č. 27 (ev.č. 27/2, tab. XLVIII:3) či z půdorysu č. 3 (i.č. 98419, tab. XLIV:11). Z vesnice pocházejí tři zlomky těchto zahnutých držadel. Na tvrzi se nenašla žádná naběračka, zřejmě však nepůjde o souvislost s určitým společenským prostředím. Nálezy ve vojenském táboře u Šumic i na dalších zaniklých vsích u Pohořelic (informace J. Ungera) ukazují, že naběračky se užívaly i ve 14. a 15. století, takže nemají ani valný chronologický význam. Podle V. Nekudy (1985, 100) jim byly předlohou dřevěné vzory.

Malé nízké misky s hubičkou - *kahánky* patří k technické keramice - osvěcovadlům. Z tvrze pocházejí dva rekonstruované kusy a 92 zlomků. Barva materiálu je většinou šedočerná, slídová (i.č. 83469, tab. XXXVII:8), jeden rekonstruovaný exemplář je světle okrový (i.č. 83436, tab. XXXVI:6). Narozdíl od misek mají kahánky velmi úzká dna, často lasturovitě odříznutá, okraj pak mírně dovnitř zatažený, zaoblený. Výzdoba se omezuje na minimum, jen jeden kahánek má ve střední výšce stěny odsazení v podobě schůdku (i.č. 83517, tab. XXXVI:10). Zastoupení kahánek ve vesnických staveních je rovněž poměrně hojné (např. 6-7 zlomků v půdorysu č. 27, 5 kusů v půdorysu č. 3, 2 kusy v půdorysu č. 7, po jednom pak ve staveních č. 33, 30, 26 a 5). Přesto lze předpokládat, že ke svícení zde sloužil ještě jiný světelný zdroj, otevřené ohniště u pece nebo louče, což může být rozdílné podle společenského prostředí.

1.5.4. Džbány a konvice

Celý džbán (i.č. 98046) bylo lze rekonstruovat z jižního suterénu na tvrzi z blízkosti destrukce kachlových kamen (tab. LXVIII:3). Je tmavě okrové barvy s místním přepálením dočerna, středně zrnité slídové hmoty. Okraj má tvar nízkého okruží, výzdoba je tvořena jednoduchou šroubovicí na podhrdlí. Patřil k menším stolním džbánům, neboť jeho výška činí 18 cm. Obsahoval zrnka bezu černého a chebdí, zřejmě zbytek nápoje či zavařeniny (Opravitel 1971, 122; 1976, 165).

Ve střepovém materiálu tvrze bylo jinak nalezeno 131 fragmentů džbánů, pokud bylo možno části výdutí rozlišit od ostatních typů nádob. Pro džbány typické jsou masivní dlouhá pásková ucha s rytou výzdobou šikmých záseků (i.č. 83617, 83666, 85939, tab. XXII:1,2,9), podélné rýhy či žlábků (i.č. 83546, tab. XXII:12). Střep je poměrně tenký, okraj má tvar vyššího či nižšího okruží, často profilovaného vodorovnými rýhami (i.č. 83415, 83547-83550, 83548, tab. XXI:1-3). Výzdoba se soustřeďuje především pod hrdlem a není nijak složitá, většinou jde o šroubovici či rýhování, příp. v kombinaci s vlnicí (i.č. 94828,

94536, 94594, tab. XXIII:2,9,10). Některé části okrajů džbánů bez zřejmého nasazení ucha lze zaměnit s okrají hrnců s tzv. manžetovitým okružím, které však bývají masivnější a mnohdy většího průměru (např. i.č. 84480, 85979, 88289, tab. XX:3,5,9).

Také ve vesnických staveních jsou džbány zastoupeny, zejména zlomky uch - z půd. č. 3 (ev.č. 42, bez č., ev.č. 381, tab. XLIV:5,6,7), půd. č. 27 - ev.č. 27/1235, 27/1, tab. XLVIII:7, 8) a výdutí - z půd. č. 27 (ev. č. 27/346, tab. XLVIII:6), z půd. č. 5 (ev.č. 110 K-L 5-10, tab. XLVI:10). Zajímavý je fragment nízkého malého džbánu s rovným vysokým hrdlem (ev. č. 148 CH-J 5-10, i.č. 98599) z půdorysu č. 5 s jednoduchou výzdobou rytých rýh na hrdle a výdutí, primitivně formovaný a povrchově upravený ohlazením, který má analogii v malém džbáněčku s hubičkou s obsahem mince ze 12. století (přesněji datovaná k r. 1170) z Cizkrajova (Nekuda-Reichertová 1968, 443, 368-tab. LXIII:1; Nekuda 1980, 391, 398, obr. 5), který je bohužel ztracen. Hlazený povrch má též džbánek z Holubí Zhoře u Velkého Meziříčí (Nekuda-Reichertová 1968, 443, 366-tab. LXI:2), jenž je datován rovněž mincemi do poloviny 15. století, je však lesklejší a hladký bez jakékoliv další výzdoby. Na mladší tvary ukazuje tenkostěnný zlomek výdutě ev.č. 242 z půdorysu č. 3 (tab. XLIV:4) s radélkovaným motivem na hrdle.

V tomto souboru zvláštním a vzácným nálezem je střep z okraje *třmenové konvice* i.č. 98118 z okolí domu č.1. Tento druh nádoby je považován za typologicky starší a v českém prostředí je chronologicky řazen do 13. století (Richter 1982, 126, tab. 29:1,3,4,7-9). Poměrně hojný výskyt těchto konvic s třmenovým uchem byl zaznamenán na regionálně blízké lokalitě zaniklé vsi Bystřec (Belcredi 1987, 135, 127-obr.6:d, 131-obr.11:b), z objektu zemnice č. 57, vrstvy 7, která je datována do období 1. poloviny 13. století (Belcredi 1987, 134-136). R. Procházka (1991, 235) klade jejich existenci pro brněnský region s příslušným rozptylem mezi léta 1250-1300.

Tomuto typu konvice snad patří uzavřená trubkovitá výlevka ev.č. 358 J-K 0-5 (tab. XLVI:15), objevená v půdoryse č. 5, jejíž obdoba pochází z Koválova (Měřínský-Unger 1987, tab.36:6). Analogie poskytují exempláře ze Stojedína a Kroměříže (Nekuda-Reichertová 1968, 443, 368-tab.LXIII:2,4), které však nemají okraj zcela zachovaný, ale zvláště u kusu z Kroměříže je zřejmé, že jde o konvici s třmenovým uchem. Datování mincí stojedínského exempláře spadá do počátku 15. století. Jiným mimořádným tvarem je zlomek výdutě konvice s výlevkou z odvodného kanálku u stavení č. 3 (i.č. 98421, tab. XLIV:8). Fragmentárnost kusu však umožňuje uvažovat v tomto případě také o části tulejky neglazované hrubší trojnožky, i když jde o interpretaci méně pravděpodobnou, příp. ještě o jiném účelu (např. technická keramika).

Pokud se výzdoby týče, za zvláštní lze pokládat celoplošný ornament nehtování či kapkovitých důlků na štíhlých výdutích ev.č. 30/52, 860 XXVI (tab. XLIX:4,10). Stejný ornament, ale pouze ve třech řadách, zdobí hrdlo štíhlého džbánu i.č. 86496 (tab. XXIII:1) z tvrze.

1.5.5. Poháry

Z tvrze bylo možno identifikovat 99 zlomků pohárů. Odtud též pochází celý hrncovitý pohár loštický (i.č. 83466, tab. LXVII:2). V člancích D. Šaurové (1979,66-67) je zmíněn ještě jeden celý kus, a to pohár se třemi výlevkami ze severního suterénu tvrze, který se však už v současném archeologickém fondu z Konůvek nenachází. Naštěstí je důsledně popsán i kresebně publikován v citovaném článku D. Šaurové. Autorka ho na základě analýz tohoto typu pohárů J. Ungera (1977, 188-194) datuje do konce 14. a počátku 15. století. Navíc ho považuje (pro defektní jednostranné vypálení) za jeden z důkazů existence hrnčířské dílny a pece v Konůvkách. Také jeho užívání k pití je už z jeho tvaru více než zřejmé. Nově se jejich zařazením do chronologie jihomoravské keramiky zabýval R. Procházka (1994, 327, 343-obr. 4:6) v souvislosti s nálezem tří celých kusů v jímce na Dominikánské ul. v Brně.

Celý dochovaný loštický pohár patří k Měřínského typu *I A* (Měřínský 1969, 90-91,95) a spolu s dalšími 10 zlomky z tvrze (např. i.č. 86074, tab. XXXV:7) i půdorysů vesnických domů je analyzován v kapitole o loštické keramice z Konůvek (viz dále).

Z tvrze pochází torzo velkého poháru (i.č. 88674) na široké nožce nálevkovitě se rozevírající, bohužel bez horní části a okraje. Je vyroben z šedobílé písčité hmoty a zdoben rýhami a dvojitou nepravidelnou strmou vlnicí na výduti (tab. XV:11). Zdá se pravděpodobné, že celý pohár se typově svým kalichovitým tvarem mohl blížit exempláři ze mstěnické tvrze (Nekuda 1985, 106-obr.157).

Zvláštní torzo dna poháru na nožce s lasturovitě odříznutým dnem a hráněným odsazením z tvrze, sektoru III (i.č. 88962, tab. XV:10) hraničí až s představou knoflíkovitého držadla strmé zvoncovité poklice. Strukturou keramické masy se loštickým pohárům blíží zlomek poháru z cihlové mírně porézní hmoty se zataženým okrajem a žlábkováním v horní části výdutě (i.č. 84846, tab. XXXIV:5), který byl nalezen v půdorysu č. 1. Zatažený okraj se dvěma žlábkami se též vyskytuje na jinak hladkém poháru z hradu Vartnova (Nekuda-Reichertová 1968, 443, 370-tab.LXV:4).

Z Konůvek se zachoval značný počet částí pohárů ode dna s hustým plošným dekorem radélka či vícenásobné vlnice (tab. XXIX:2,3,4,6). I.č. 86070 (tab. XXIX:5) má plasticky odsazené dno, stěny tvaru nízké, prudce se rozšiřující nožky s plošnou výzdobou trojúhelníkových záseků či důlků. Jejich tvar se zřejmě příliš nelišil od typů uváděných V. Nekudou a K. Reichertovou (1968, 370-tab.LXV:1-3,5) z různých výzkumů moravských měst a zaniklých vesnic - Brna, Opavy, Mstěnic. K této skupině patří i dno poháru s neumělou výzdobou rýhami (i.č. 94319, tab. XL:7) ze sektoru IV na tvrzi. Zajímavé je torzo snad odsazeného dna z jemné hmoty na lomu bílé s kovově lesklým povrchem (ev.č. 191, tab. XLV:9) ze stavení č. 2, které lze zaměnit opět s masivním knoflíkem zvoncovité poklice. Hmota však naznačuje, že střep patřil spíše poháru na nožce. Vývalkovitě odsazená dna a celoplošnou výzdobu mají také fragmenty pohárů ze mstěnické tvrze (Nekuda 1985, 108-obr.159). Z půdorysu č. 26 po-

chází pět zlomků z výdutě poháru s celoplošným hustým kapkovitým ornamentem (ev.č. 860 XXVI, tab. XLIX:10), drobný střep byl nalezen v domě č. 30 (ev.č. 30/52a, tab. XLIX:4). Poháry s radélkovým dekorem patrně náležejí ke specifickým Brněnska v předhusitském období a tvarově byly předchůdci brněnských pohárů (informace Z. Měřinského).

Celkově lze říci, že zlomků pohárů z vesnických domů je méně než z tvrze, což zřejmě souvisí se způsobem a kulturou stolování v těchto společensky odlišných prostředích. O vysoké úrovni stolování na tvrzi, speciálně v obytném severním suterénu, svědčí nález torza hnědočerveně glazovaného poháru na štíhlé nožce s baňatou výdutí a zvláštní plastickou výzdobou svislých pásů nálepů ve tvaru kytiček (i.č. 85968, tab. XL:11). Podobné, ale drobnější tři střípky s plastickým dekorem hrozniček či malin (i.č. 85969, tab. XL:9) pocházejí z jižního suterénu tvrze, sektoru II. Řemeslné provedení všech fragmentů představuje vysoce profesionální práci a výskyt analogických nádob je zvláště ve vesnickém prostředí v podstatě neznámý; v městském prostředí Dolního Rakouska a Maďarska se objevují častěji (Holl 1955, 193, 167-obr. 37-41). Novinkou je nález podobného kusu s malinami v manském domě na Křivoklátě (informace T. Durdíka). Konůvecký objev ukazuje bezpochyby na dobře rozvinutou obchodní směnu, neboť ho lze považovat za import ze západní, snad až porýnské oblasti.

1.5.6. Trojnožky

Nejčastějším typem glazovaného zboží jsou trojnožky. Jde o pánev či plochou misku s tulejí a na třech nožkách. Jsou většinou z jemné cihlové hmoty s hnědočervenou až oranžovou polevou uvnitř a vně jen na okraji. Vespod bývá jejich dno často zakouřené. To svědčí o jejich účelu: sloužily k přípravě pokrmů přímo na otevřeném ohništi. Do duté tuleje se zasouvalo zřejmě dřevěné držadlo při manipulaci se zahřátou nádobou.

Z tvrze pochází jeden celý restaurovaný kus (i.č. 94374, tab. XXXIX:2) a 116 dalších fragmentů. Celý exemplář byl objeven též v půdorysu č. 27 (i.č. 80874, tab. XXXIX:1). Velikost trojnožek není jednotná. Podle rozměrového třídění V. Nekudy (1985, 109) lze oba kusy z Konůvek s průměrem okraje 16,5 cm a 14,5 cm označit jako malé. Okraj bývá šikmo vně vyhnutý, někdy úplně svislý, zaoblený s plastickým zvlněním nebo přímo dvěma žlábkami pod okrajem. K materiálu z půdorysu č. 3 patří dva zlomky trojnožek - okraje a části stěny s tulejí (i.č. 98418, ev.č. 993, tab. XLIII:4,6), které nejsou glazované, ale jsou vyrobeny z jemné šedobílé hmoty s kovově lesklým šedým povrchem. U tohoto typu nádob jde o výjimečné provedení. Část rovněž nepolévané trojnožky - nožka z růžové keramické hmoty - pochází z půdorysu č. 6 (ev.č. 85 U-V 0-5).

Polévané trojnožky se běžně vyskytují v keramickém materiálu 14.-15. století na hradech, vesnicích i ve městech, např. Mstěnice (Nekuda-Reichertová 1968, 442, 362-tab. LVII:4; Nekuda 1985, 109-obr.160), Brno-Kapucínské nám. 5 (Nekuda-Reichertová 1968, 442, 362-tab.LVII:5), Brno-Česká ul.

(Procházka 1994, 330, 342-obr. 3:8) a jsou typickou glazovanou nádobou horizontu středověké keramiky *B* (Unger 1984a, 294, 292-obr. 5:1).

1.5.7. Zásobnice

Na konůvecké tvrzi bylo nalezeno 197 střepů silnostěnných masivních zásobnic, z čehož bylo možno rekonstruovat čtyři vrchní části (ústí) čtyřech zásobnic s úplným okrajem, podhrdlím a náběhem k výduti (tab. LXVI:1). Pocházejí ze sektoru II jižního suterénu tvrze. Jde o největší typ zásobnic s kyjovitým okrajem o průměru 44-52 cm a výzdobou nepravidelnými mělkými širokými rýhami a volnými vlnicemi, jež byly provedeny nahrubo prsty či otepí slámy nebo roští. Hmota těchto exemplářů je hrubě zrnitá se zrnky písku, tuhy, kaménků. Rekonstruované části jsou okrové až cihlové barvy (zřejmě též druhotně přepálené při požáru tvrze), ostatní masivní střepy dosahují mnohdy až hnědočerveného odstínu. Tento typ zásobnic je znám z materiálu zaniklých středověkých vesnic na Moravě - Pfaffenschlagu (Nekuda 1975, 118-120), Mstěnic (Nekuda 1985, 109, 111-obr.162,163) a Bystřece (Belcredi 1987, 125, 133-obr.13), kde bylo možno rekonstruovat tři celé nádoby s konickým tělem o výšce 83-87 cm a průměru ústí cca 50 cm.

Slovanským a středověkým zásobnicím severní Moravy se věnovali V. Goš a J. Karel (1979, 163-175, tam viz další literatura). V rámci jejich typologie lze konůvecké kusy zařadit k typu *III A* nebo *IV B* (Goš-Karel 1979, 166, 165-obr.1), ovšem bez markantního prožlabení pod kyjovitým okrajem, který přechází v konické tělo zásobnice zcela plynule. Celá nádoba se zřejmě nejvíce blížila zásobnici z Mohelnice (Goš-Karel 1979, 167-obr.2:3), datované do 15. století. Typ *III A* je řazen do 13. století, typ *IV B* do 14.- 15. století (Goš-Karel 1979, 169), což koresponduje s předpokládanou dobou existence Konůvek.

Z půdorysu domu č. 4 pochází fragment kyjovitého okraje zásobnice se zajímavou výzdobou v podobě širokého esovitého žlábků (tab. XLV:13), buď součástí obvodové klikatky, jak ukazuje analogie z Koválova u Žabčic (Měřinský-Unger 1987, tab. 43:1), anebo spíš jen značky na okraji zásobnice, což dokládají nálezy z Pfaffenschlagu (Nekuda 1975, 129-obr.121:b,c).

V Konůvkách byl zaregistrován výskyt menší zásobnice stejného tvaru asi poloviční velikosti, s okrajem rovněž kyjovitým a výzdobou vícenásobné vlnice na konickém těle (i.č. 88539, tab. LXVII:3). Hmota je výrazně tuhová, barva tmavě hnědočervená.

Třetí skupinu tvoří *zásobní hrnce* vejčitého tvaru o výšce kolem 30-40 cm. Sem patří rekonstruované kusy i.č. 94377, 80858 a 94376 (tab. LXVI:2,3,4) z půd. č. 2 a 7 a také loštický hrnec ze stavení č.1 s manžetovitým okružím i.č. 80859 (tab. LXVI:5). Množství dalších střepů stejného charakteru (121 ks okrajů a den) pochází z tvrze (tab. XXXII, XXXIII). Nové chemické analýzy hledají možný původ tuhy v této hrubé kuchyňské loštické keramice nejen na Jesenicku u Svinova, ale připouštějí také užití grafitu z Velkého Tresného

v Boskovické brázdě (sdělení I. Čejkové z Výzkumné chemické laboratoře Národního muzea v Praze).

Ve vesnických staveních se objevují větší zásobní hrnce starobylého rázu, např. v půdorysu č. 1 (i.č. 97264, tab. XLII:1) torzo nádoby s otvorem po reparaci, svislým, nahoru vytaženým až manžetovitým okrajem, zdobeným vícenásobnou vlnicí střídající se s rýhováním. Také z domu č. 3 pochází fragment masivního zásobního hrnce bez výzdoby s rozevřeným manžetovitým okrajem (ev.č. 51, tab. XLIII:1). Mlado- či pozdně hradištní charakter keramické hmoty s tuhovou příměsí, ornament vícenásobné vlnice, příp. v kombinaci s rýhami, a dvoukonickým okrajem mají střepy zásobních hrnců z domu č. 27 (tab. XLVII:8,9). Jsou dokladem o existenci vesnického osídlení v konůveckém údolí minimálně v období kolem poloviny 13. století, ne-li dříve, jak to naznačují četné analogie např. z příslušných vrstev zemnice č.57 regionálně blízké zaniklé středověké vesnice Bystřec u Jedovnic (Belcredi 1987, 126-obr.5, 128-obr.8, 130-obr.10).

Ke hrubé keramice lze přiřadit též zlomky okraje masivního pekáče z půdorysu č. 28, který se strukturou hmoty podobá mazanici. Vyvolává asociace velkých pekáčů-pražnic obilí slovanského období, vyrobené ze směsi hlíny a plev (Galuška 1990, 578-579, tam viz starší literatura).

1.5.8. Malé nádoby a zvláštní tvary

Malé nádoby jsou všeobecně interpretovány jako hračky, nebo schránky na masti či koření. Druhé interpretaci odpovídá nález drobné glazované pokličky (viz kapitola o glazuře), která zřejmě dosedala na podobnou malou polévanou nádobku, jejíž střepy se u pokličky našly, a tvořila s ní zřejmě jeden celek. Kromě glazovaných střepů malých váziček se objevuje v půdorysu č. 3 i kolekce zlomků z jemné bílé keramické hmoty s kovově lesklým šedým povrchem, docíleným snad olovnatým přetahem povrchu nádoby. Části okraje a dna ukazují na příslušnost těchto zlomků rovněž k rozměrově malým nádobkám. O podobných nálezech z Brna hovoří R. Procházka (1994, 331-332, 343-obr. 4:3,4, 344-obr.4:2).

Vcelku se zachovaly dvě miniaturní vázičky i.č. 80872 z půdorysu č. 6 (tab. XLI:13) a i.č. 80873 z jižního suterénu tvrze, sektoru II (tab. XLI:14). Tento exemplář má kalichovitě rozevřený šikmý okraj a jeho tělo s náznakem žlutozelené polevy či engoby je zdobeno výraznými vodorovnými drážkami. I.č. 80872 je prostšího tvaru s odsazeným hrdlem a nevýrazným okrajem. Rovněž vcelku zachovanou analogii přinesl výzkum z Uherského Hradiště - Otakarovy ul. (Procházka 1984, 439, obr.3:14); nádobka je provedena v glazuře a považovaná za cizí výrobek. Z tvrze, sektoru I pochází torzo lahvičky i.č. 85952 (tab. XL:8) s válcovitým hrdlem. Horní polovina nádoby z jemné bílé kaolinové masy i.č. 85949 (tab. XL:1) byla nalezena na východním okraji tvrze. Dna byla u těchto drobných tvarů většinou lasturovitě odříznutá, což dokazuje např. i.č. 94378 ze sektoru III tvrze (tab. XL:4). Dva zlomky jemné, na povrchu růžové keramiky i.č. 85960 (tab. XL:6) z tvrze, sektoru II by mohly být torzem malé

pokladničky, což je interpretace čistě hypotetická, bez opory v analogiích. Běžný je výskyt těchto nádobek ve městech, např. v Olomouci (sdělení J. Bláhy). Ve vesnickém prostředí nejsou tyto doklady luxusnějšího způsobu života příliš časté. V Konůvkách se však objevují jak na tvrzi, tak ve staveních, tedy nelze říci, že přísluší jen určité, vyšší společenské vrstvě. Spíš je možno soudit na poněkud odlišné postavení Konůvek ve srovnání s běžnou zemědělskou vesnicí ve středověku.

Pro evropský středověk nezvyklý je nález zlomku blíže neurčitelného mírně oblého předmětu z jemné kaolinové keramické masy, šedobílé až slonovinové barvy, navenek vskutku připomínající kost, s plastickým reliéfem lístků a kroužků a stopami zakouření zevnitř (i.č. 75802). Pochází z tvrze, z prostoru severního suterénu. Podobný fragment, ale z poněkud hrubší slídové hmoty se našel v archeologickém materiálu zaniklé osady Bystřec (informace L. Belcrediho). S největší pravděpodobností půjde o fragment *troubele dýmky*, jak to dokazují i celé, nebo jen mírně poškozené exempláře např. z Kežmarku (Polla 1971, 115, obr.100). Tyto nálezy jsou ovšem datovány až do 17. - 19. století. O dílně na výrobu dýmek na Spišském hradě v 17. a 18. století informoval A. Vallašek (1983, 233-241) jako o dodatečném využití už nefunkčního hradního objektu. První výskyt dýmek v Evropě je uváděn v 16. století, samozřejmě v následnosti po objevení Ameriky a tabáku pro Evropu (Sprušanský 1967, 234-270). Archeobotanicky byl tabák (r. *Nicotiana L.*) poprvé rozlišen v obsahu jímký Kanovnické ul. na Hradčanech v Praze a chronologicky zařazen dle náleзовých okolností do 1. poloviny 17. století (Čulíková 1995, 615). V případě zlomků z Bystřece i Konůvek by se mohlo tedy jednat o mladší, druhotnou příměs ve středověkém materiálu.

Ke zvláštním, ne zcela běžným druhům nádob je třeba zařadit *cedníky*. Jejich existenci lze zkoumat jen velmi omezeně, protože nalezeno musí být dno s otvory, aby bylo možno tento druh nádoby identifikovat, neboť se tvarově neodlišují od běžných hrncovitých či mísovitých nádob. Proto četnost jejich zastoupení není příliš signifikantní, nemá valnou vypovídací hodnotu a může údaje dokonce zkreslit. Přesto se zdá, že jejich výskyt převažuje ve vesnických staveních: např. v půd. č. 1 - i.č. 97179, 97122 (tab. XLII:9), ve stavení č. 3 - ev.č. 891-64 (tab. XLIV:9). Zdá se, že mnohdy mohly být druhotně vyráběny z poškozených hrnců, protože otvory na dně nesou stopy po dodatečném prorážení (ev.č. 891-64). Na tvrzi je zastoupen pouze jeden zlomek cedníku.

Jiným mimořádným tvarem je zlomek okraje *násypny - nálevky* i.č. 98420, ev.č. 833. Násypnu lze přirovnat k velké masivní poklici z hrubší slídové hmoty, mnohdy také s vlnicí na vnitřní straně, jíž však chybí knoflíkovité držadlo a místo něho je nevelký otvor. Funkce je dosud nevyjasněna. Jde v podstatě o nálevkovitou pomůcku, na sypání obilí, přelévání tekutin nebo sloužící při výrobě tvarohu a sýra, když se plátnem ovázal okraj násypny (sdělení J. Ungera). Jiný názor tyto keramické předměty označuje (na základě mladších analogií) za součásti dymníků pro odvod kouře (Skrůžný 1991, 305 an). Rekonstruovaný kus s výzdobou povlovné jednoduché vlnice uvnitř pochází ze Mstěnic (uloženo ve sbírkách AÚ MZM v Brně; Nekuda 1990, obr.30:6), jako

další analogie lze zmínit dva dobře zachované exempláře z Gaiselbergu (Felgenhauer-Schmiedt 1977, 294-tab.7:5,7).

Za zlomek *neurčitelného předmětu* je nutno považovat ev.č.144 z půd. č. 3 (tab. XLIV:10) z hrubší ostřené cihlové keramické masy, s rovně seříznutým okrajem, který je možno nazvat válcovitým hrdlem či tulejí, příp. částí roury. Hmotou se blíží technické či kamnářské keramice. Vzdálenou analogií je např. vodovodní trubka z Brna-Špilberka (Nekuda-Reichertová 1968, 445, 390-tab. LXXXV:2).

1.5.9. Přesleny (tab. XLI)

Přesleny (34 kusů) patří mezi nálezy ze všech částí vesnice, pocházejí jak z tvrze (6 celých a 11 zlomků), tak i ze stavení (17 celých a 3 zlomky; viz typologicko-statistická tabulka níže).

Jeden exemplář (i.č. 75748 z půd. č.6) je vyroben z kamene, jinak jde vždy o keramický materiál, v případě i.č. 85865 (tab. XLI:2) a i.č. 75786 (tab. XLI:3) dokonce o velmi jemně hlazenou kaolinovou bílou masu. Některé kusy jsou konicky kuželovitého tvaru, např. i.č. 83243 (tab. XLI:6), dobře opracované a vyrobené rovněž z jemné hmoty, pět kusů je dokonce polévaných hnědou (i.č. 75757), hnědočervenou, hnědožlutou (i.č. 85856-7, tab. XLI:4,5, i.č. 85854, 85863, tab. XLI:10, i.č.85864, 85865, tab.XLI:2) či nazelenalou glazurou (i.č. 85855). Přesleny i.č. 85856, 85862 a 85863 jsou také zdobeny rýhou či žlábkou. I.č. 85861 z půd. č. 4 (tab.XLI:9) a i.č. 98286 z půd. č. 2 jsou vyrobeny z knoflíkovitých držadel zvoncovitých poklic. Stejným způsobem byly druhotně užity i střepy nádob, a to v případě přeslenů i.č. 85868 z půd. č. 4, 83241 a 75925 z tvrze. Velikost se v průměru pohybuje od 2,1 do 4 cm. Výjimkou je větší masivní přeslen dvoukonického tvaru s výzdobou z půdorysu domu č. 26. Přeslen i.č. 75786 z půdorysu stavení č. 3 (tab. XLI:3) je zajímavý jemnou hmotou i technologickým prvkem výroby - lasturovitým odříznutím na jedné z plošek.

Množství přeslenů v konůveckém souboru není zanedbatelné. Polévané exempláře se našly jak na tvrzi, tak i ve vesnici, stejně tak kusy vyrobené ze střepů nádob se objevují (i když poněkud méně) též na tvrzi. Zřejmě tedy jejich výskyt není vázaný na typ společenského prostředí.

1.5.10. Keramické čepele

Ve středověkých keramických souborech z různých lokalit se při pozorném třídění najdou trojúhelníkové zlomky keramiky s ohlazenými hranami, většinou ze střepů výdutí. Ze současných výzkumů, kde byly tyto předměty registrovány, lze zmínit Rokštejn (Měřinský-Plaček 1989, 28), Lelekovice nebo Brno-Petrov (informace J. Unger). Dvě keramické čepele se našly i na nedalekém hrádku Kepkově nad Konůvkami.

D. Šaurová se zabývala těmito předměty několikrát ve svých studiích (např. Šaurová 1973a, 252-256; 1974a, 101-103). Nazývá je hrnčírskými čepely, a to na základě konzultace s keramikem H. Landsfeldem, který jejich použití jako

pracovních nástrojů hrnčíře připustil (Šaurová 1980, 104, 110-obr.3). Etnografické analogie (sbírkové předměty v depozitáři Etnografického ústavu MZM v Brně) či publikované ikonografické prameny, např. vývěsní štít tovaryšů hrnčířského a kamnářského cechu z Muzea hlavního města Prahy z poloviny 16. století (Smetánka 1968, 547-obr.2) a štít Velvarské brány ve Slaném (Smetánka 1968, 545-obr.1:1,3) však tvarově neodpovídají těmto nálezům z archeologického materiálu. Zmiňované štíty zobrazují hrnčířskou čepel jako podlouhlý dřevěný předmět s hranatým obdélníkovým držadlem či hlavou, odsazeným krčkem s otvorem a čepelovitým tělem - pracovní stranou nástroje, a potvrzují tak přesně tvar skutečného hrnčířského náradí známého z národopisných paralel.

Archeologické nálezy - keramické čepele z Konůvek a jmenovaných dalších lokalit sloužily tedy zřejmě k jinému účelu. Jednotlivě se vyskytují též ve vesnických staveních, např. v půd. č. 30 - ev.č.XXX/66. Fakt, že se jich na tvrzi v okolí pece našlo na 300 kusů, D. Šaurová (1973a, 255) jich uvádí 280 (ve sbírkovém fondu zachován a evidován vzorek v počtu 76 kusů) svědčí o tom, že pracovní činnost, při níž byly čepelky používány, se konala nedaleko tohoto místa. Úvaha, že šlo jen o rozbité nádoby, které byly zašlapány do země a ve funkci "dláždění" byly ohlazeny jejich ostré hrany (viz výše), neobstojí. V případě, že na konůvecké tvrzi jde o chlebovou pec (tedy kuchyňskou záležitost), je nasnadě hypotéza, zda keramické čepele nesloužily při nějaké činnosti v kuchyni, např. jako brousky kuchyňských nožů, nebo při obyčejných úkonech pro přípravu pokrmů (vaření, pečení), např. vyškrábávání chlebového těsta (či zbytků jídel) z misek a hrnců. Rovněž je možno zvážit, zda se v zásobárně (jak D. Šaurová nazývá jižní suterén tvrze) také nepřipravovalo maso pro kuchyň či k uskladnění, tedy tam probíhalo stahování kožek z domácího dobytka i lovené zvěře, a pak jejich čištění a vyčiňování. Je pozoruhodné, že se čepele nacházejí i na hradech, a to vesměs v místech práce se železem, např. v areálu kovárně na Rokštejně (Měřínský-Plaček 1989, 22, 28).

Druh prostředí, v němž se tyto předměty nalézají, příliš otázku jejich interpretace řešit nepomáhá. Jejich výskyt na opevněných sídlech by mohl ukazovat na jejich užití jako hracích kamenů nebo kostek. Ve snaze o představu středověkého způsobu života, hospodaření a stravování, včetně stolování, lze připadnout ještě na množství dalších variant, které se ovšem všechny pohybují na ryze hypotetické bázi za použití maximální míry fantazie. Nezbyvá než čekat, že další důsledně prováděné archeologické výzkumy časem ozřejmí funkci těchto jednoduchých předmětů.

1.6. Červeně malovaná keramika

Červeně malované zboží představuje zvláštní skupinu středověké keramiky světlé, běloztluté až žlutohnědé barvy s červeně malovanou výzdobou, většinou v liniích, v mladším období též plošnou. Tvarově se od obecné středověké keramiky příliš neliší, výrazná odlišnost je však v technologickém zpracování,

způsobu ostrého vypálení v oxidační atmosféře horizontálních pecí (Gabriel 1991,4) a výzdobném pojetí. Malování je prováděno už před výpalem železitou hlinkou. Výjimečně se objevuje ve 13. století, především je typická pro 14.- 15. století (Nekuda-Reichertová 1968, 137).

Z Konůvek je známo jen několik zlomků. Jeden stěp žlábkované výdutě se dvěma jemnými červenými liniemi pochází ze základového zdiva tvrze (i.č. 85948, tab. XXXV:3), masivní vodorovně vyložený okraj mísy či hrnce-krajáče okrové až světle cihlové barvy se stopami červené malby na okraji pak ze sektoru II jižního suterénu tvrze (i.č. 94914); dva zlomky z podhrdlí džbánu či konvice zdobené rýhováním a dvěma červenými linkami pod hrdlem a na výduti byly nalezeny v půdorysu domu č. 1 (i.č. 97710, 97711), v půdorysu č. 2 se vyskytuje jeden kus výdutě s náznakem červeného malování (i.č. 98291) a jedno široké páskové ucho s nepravidelnou červenou skvrnou (i.č. 98342). Protože jsou to vesměs atypické části nádob, nejsou přínosné pro upřesnění datování lokality. Ve všech případech půjde o starší, jednodušší způsob malby v podobě jednotlivých jednoduchých linií, který patří ke staršímu horizontu 14. století (Nekuda-Reichertová 1968, 150). Další tři fragmenty z tvrze, sektoru III severního suterénu (i.č. 83431-83433, tab. XXXV:4) a z půdorysu č. 5, sektoru J-K 0-5 (i.č. 83434, tab. XXXV:5) jsou odlišného charakteru. Jedná se o sice světlou, ale hrubostěnnou keramiku bez výraznější profilace, snad výduť zásobnice. Hmota by odpovídala hrubému talíři či pekáči, na němž nelze dekor v podobě širokých červeně malovaných linií přijatelně vysvětlit. Zlomky spíš působí dojmem malované omítky či mazanice, což by mohlo znamenat např. barevné malování vnitřních stěn místností obytné budovy a bylo by možno uvažovat čistě hypoteticky o estetické úpravě interiéru příbytků zemanské šlechty ve středověku.

Rozmístění červeně malovaného zboží jak na tvrzi, tak ve venkovských staveních nijak nepomáhá ke specifikaci jednoho z těchto prostředí.

Červeně malovaná keramika má původ svého vzniku v porýnské oblasti, kde byla nazývána "pingsdorfským" zbožím podle nejstaršího výrobního střediska (Nekuda-Reichertová 1968, 146). Odtud se šíří do českoněmeckého prostředí a do severních Čech, zde se významnými hrnčířskými centry stávají ve 2. polovině 13. století Česká Lípa (Gabriel 1991, 12) a Levín na Litoměřicku (Nekuda-Reichertová 1968, 142). Další středisko výskytu této keramiky na Sekance u Davle bylo zničeno r. 1278 braniborskými vojsky (Gabriel 1991, 13). Středomoravská oblast červeně malované keramiky je poněkud mladší. Kusy z Litovle u Olomouce patří na přelom 13. a 14. století (Gabriel 1991, 15). Novější nálezy tohoto druhu pocházející přímo z Olomouce (ze staveniště obchodního domu Prior) datuje J. Bláha (1987, 7 - A 32495) do doby kolem r. 1300. K. Reichertová hovoří o 18 lokalitách na Moravě s výskytem tohoto zboží (Nekuda-Reichertová 1968, 142). K nim lze nyní připojit nově také Mstěnice - - prostor A na tvrzi (Nekuda 1985, 44, obr. 60) a brněnský Špilberk, neboť zde byla při stavebně historickém průzkumu hradu objevena dvě torza červeně malovaných nádob, datovaných obecně do 15.-17. století (Loskotová 1987, 93-94). Zajímavá je geografická blízkost Konůvek ke tvrzi v Čejkovicích, kde byla

tato keramika rovněž z 15. století (tedy pokročilejší, pozdní fáze) nalezena ve větším množství. Podle rozboru materiálu lze uvažovat o její tamní výrobě (Tribula-Bednaříková 1980, 205; Bednaříková-Tribula 1982, 5-6; Unger 1984, 178).

Pokud lze z atypických střepů a jednoduchých linií malování vyvodit nějaké závěry, dá se říci, že zlomky červeně malované keramiky z Konůvek patří její starší fázi vývoje ve 14. století. Zřejmě sem tento druh keramického zboží pronikal ze severočeské oblasti přes východní Čechy a střední Moravu a znovu zdůrazňuje významnou roli obchodu pro tuto vesnici uprostřed Ždánického lesa.

1.7. Loštická keramika

Keramikou severomoravské provenience z Loštic, která je zastoupena také v Konůvkách (Měchurová 1989, 217-228), se již zabývala řada badatelů, její typologií, původem, datováním i rozšířením. Starší literaturu a vývoj bádání shrnul A. Lang (1961, 54-63). Zájem odborníků na Moravě byl zejména soustředěn na loštické poháry, nejtypičtější a nejefektivnější skupinu této keramiky (Drobná 1957, 98-107; Nekuda-Reichertová 1968, 150-155; Měřínský 1969, 89-105). Po stránce technologie výroby se celému severomoravskému výrobnímu okruhu věnoval širěji V. Goš s týmem spolupracovníků z jiných vědních oborů.

Podle jeho zjištění je zjevné, že vlastní loštické zboží (vyráběné v dílnách v Lošticích) je jen nejdokonalejší skupinou širšího okruhu keramiky, pro nějž V. Goš (1980, 99) zavádí termín severomoravský výrobní okruh, rozšířený na Mohelnicku. Typickým znakem tohoto hrubého kuchyňského zboží je záměrné přidávání tuhy do hrnčířské hlíny z ložisek v okolí Svinova (Goš-Novák 1976, 399 an.). Vypálením této hmoty na vysoký tepelný stupeň došlo ke spálení tuhy, k vysrážení příměsí - kysličníků železa, obsažených v tuze, a k vytvoření bradavčitého, bublinatého povrchu, který je pro loštickou keramiku tak charakteristický.

Loštické zboží bylo v Konůvkách nalézáno především na tvrzi, zejména ve výzkumném sektoru II (97 ks), méně již v sektoru III (47 ks), IV (21 ks) a přepážce tvrze (26 ks). Ojedinele se nacházelo v půdorysech vesnických stavení (pūd. č. 1,2,3,4,5,27,30,33). Soubor keramiky tvoří 245 kusů a 237 inventárních čísel (tab. na str. 82). Jedná se především o střepový materiál, z celkového množství byly rekonstruovány dvě celé nádoby. Jednou je bezuchý zásobní hrnec (i.č. 80859 z pūd. č. 1; Měchurová 1989, tab.I,XI) o výšce 30 cm, průměru okraje 19 cm a průměru dna 13,5 cm. Tento typ vejčitého hrnce s okrajem ve formě okruží nahoře zduřelého a vespod podříznutého je nejčastějším keramickým tvarem zastoupeným v této skupině.

Rídce se vyskytuje *hrncovitý pohár* - pohár hrncovitého typu, Měřínského typ I A. Je zachován 1 celý exemplář ze sektoru II na tvrzi s nepravidelným ústím 9 x 11 cm, o výšce 17 cm a průměru dna 7,5 cm, (i.č. 83466, tab. LXVII:2)

a 24 zlomků, např. i.č. 83927 (tab. XXXIV:1), i.č. 83960, 84850, 86074 (tab. XXXV:7). Tyto poháry mají široké ústí o průměru 12 cm a okraj tvaru vně profilovaného okruží. Zajímavé jsou zlomky dalších dvou pohárů: cihlově zbarvený i.č. 84846 z půd. č. 1 (tab. XXXIV:5; Měchurová 1989, tab.II:5, VIII:2) se zataženým okrajem o průměru 6-7 cm a žlábkováním v horní části výdutě a tmavě šedý střep poháru z půd. č. 3 i.č. 84845 (tab. XXXIV:3; Měchurová 1989, tab.II:3, VIII:8), u něhož je okraj o průměru 9 cm rovně seříznutý, tvaru okruží vně profilovaného do tří žeber a výzdoba je provedena žlábkováním na podhrdlí. U těchto dvou kusů je příslušnost k loštickému zboží sporná.

Hrnce lze podle tvaru okrajů členit na větší zásobní nádoby s okrajem ve formě vysokého (širokého) okruží a menší jemnější hrnce s okrajem tvaru nízkého (užšího) okruží (tab. XXXII:1-4,6,8, XXXIII:1-4; Měchurová 1989, 218-obr.1). V pěti případech je spodní okraj okruží v jednom místě vytažen ve výčnělek, zřejmě zcela nefunkční nebo jen pro přidržení či nadzvednutí nádoby, např. i.č. 83923, 83942 (tab. XXXII:5,7; Měchurová 1989, tab. III:5,7, IV:2,3). V jednom případě je třeba se zmínit o deformovaném okraji (i.č. 83924), který se blíží elipse, nikoliv kruhu. Jiná výzdoba se vyskytuje jen ojediněle, např. žlábkování horní části výdutě (i.č. 83951, tab. XXXIV:4; Měchurová 1989, tab.II:4, VIII:7) na menším typu hrnce s nízkým okružím. Dna všech nádob jsou rovná, hrubá, podsypaná o průměru 7-14 cm podle velikosti hrnců (Měchurová 1989, tab.X:6-10).

Pro loštické zboží je charakteristická zejména hmota. Jde o hrubě zrnitou keramiku s bradavčítým, bublinatým či puchýřkovitým povrchem, což způsobuje záměrné přidávání tuhy s příměsí feroxidů. Právě spálením tuhy a vytavením těchto železitých příměsí dochází ke zdrsnění povrchu při vystavení vysokým teplotám: některé kusy jsou tvrdě, zvonivě vypáleny a mají typické hnědočervené zbarvení. Jiné střepy, při jejichž vypalování teplota nedosáhla tak vysokého stupně, jsou na lomu silně zrnité s výraznými hrudkami tuhy a jejich barva je světlejší, šedoběžová.

Keramika loštického typu z Konůvek byla podrobena znovu chemickému rozboru spolu se vzorky ze Žádlovic a Loštic (Měchurová-Zalabák-Čejka 1992, 201-215). Pro výzkum vzorků byla použita rentgenová fázová analýza s následným statistickým zpracováním výsledků shlukovou analýzou. Rentgenová difrakční data byla zpracována ve Výzkumné chemické laboratoři Národního muzea v Praze. Výsledkem je určení fází, které jsou ve vzorcích přítomny, nikoliv jejich kvantitativní fázové složení. Ve zkoumaných vzorcích byly identifikovány tyto nerosty: křemen, grafit (tuha), muskovit (slída), ortoklas (živec), mullit, albit (živec), diopsid a cristoballit. Nejpodobnější se zdají být střepy ze Žádlovic a Konůvek, čemuž odpovídá i vzhled a makroskopický rozbor střepů, se silným podílem grafitu v základní jílovité hmotě i jako příměsí - ostřiva (dle analýzy S. Zacherleho z Moravského zemského muzea v Brně). Podobnost vzorků zvonivě vypáleného "pravého" loštického poháru a loštického hrnce, zřetelná již pouhým okem, rozbor fázového složení jen potvrdil. Analýzy prokázaly, že tyto vzorky již neobsahují grafit, který zřejmě při výpalu na vysokou

teplotu shořel. V obou střepech je však velmi výrazně zastoupen minerál cristoballit (vysokoteplotní modifikace SiO_2), který může vznikat z křemičitanů v základní hmotě při normálním tlaku za vysokých teplot kolem 1400°C (přesně v rozmezí $1470\text{-}1723^\circ\text{C}$).

Zdá se, že toto nové zjištění zpřesňuje teplotu výpalu "pravé" loštické keramiky a posunuje ji nad původně uváděnou hranici 1100°C . V ostatních grafitických vzorcích ze Žádlovic a Konůvek se cristoballit neobjevuje vůbec, z čehož lze odvodit, že se toto hrubé keramické zboží nevypalovalo za tak vysokých teplot, a proto i tuha zde zůstala zachována. Přibližná teplota výpalu této tuhové keramiky nepřesahovala 700°C v oxidační atmosféře. V redukční atmosféře mohl grafit vyhořívát z keramických střepech při podstatně vyšších teplotách, neboť současná tuhová keramika se obvykle vypaluje v redukčních pecích při teplotě $1200\text{-}1400^\circ\text{C}$.

Chemickému rozboru byly podrobeny též vzorky tuhy z různých moravských nalezišť, aby je bylo možno srovnat s grafitem obsaženým v tuhové keramice a stanovit tak jeho původ a ložisko (dle analýzy I. Čejkové z Výzkumné chemické laboratoře Národního muzea v Praze). Geograficky nejbližšími ložisky jsou naleziště na jihozápadní Moravě, na Oslavansku, v okolí Ketkovského hradu, v Řehořově u Jihlavy a u Jemnice; druhým centrem je boskovická oblast, a to Velké Tresné a okolí Olešnice. Tudy se táhnou pásy výskytu grafitu z jižních Čech severovýchodním směrem až do Jeseníků. Výsledky rentgenové difrakční analýzy a optické emisní spektroskopie keramických střepech a vzorků přírodních grafitů různých lokalit v Čechách a na Moravě napovídají, že grafitický materiál přidávaný do hrnčířské hmoty keramiky z Konůvek nepochází z ložisek jihozápadní Moravy. Otázku importu tuhového zboží do Konůvek tedy tato chemická analýza zcela nevyřešila, stanovila však možný původ obsaženého grafitu spíše v boskovické a jesenické oblasti.

V platnosti však zůstává, že teprve další fází produkce grafitické keramiky (pak již s dílnami v Lošticích) jsou všechny typy loštických pohárů, datované do 15. století. Severomoravský okruh hrubého tuhového zboží je chronologicky starší, řadí se do 13.- 14. století (Goš-Novák 1976, 402), přičemž jeho výroba zřejmě neustává ani v 15. století, kdy se obě skupiny vyskytují paralelně vedle sebe. Často se toto zboží objevuje i na hradech, např. Tepenec (Burian 1971, 65-68), Rýmařov-hrádek (Novák-Karel 1972, 105), Melice (informace P. Michny). Z nálezů této keramiky jižněji v brněnské oblasti (i přímo v Brně) a dokonce ve východních Čechách (Chrudim - informace J. Frolíka) je zřejmé, že tato skupina nebyla jen regionálním severomoravským specifíkem, ale že se šířila i do vzdálenějších oblastí.

1.8. Výtvarná keramika a drobná hrnčířská plastika

V keramickém materiálu z Konůvek má své místo i drobná hrnčířská plastika, kam lze zařadit čtyři torza figurek (Měchurová 1988, 71-78; Měchurová 1988a, 76-79). Ve třech případech jde o zvířecí plastiku: zlomek přední části

trupu koníčka i.č. 72384 (tab. LI:2) je zhotoven ze žlutobílé plavené keramické hmoty. Povrch kryje žlutozelená poleva se zřetelnou výzdobou rytých přerušovaných šikmých rýh. V hrudi zvířete je otvor o průměru 0,5 mm (rozměry 2,5 x 1,3 x 2,1 cm). Nález pochází z proluky u severní strany domu č. 4. Torzo hlíněné figurky koníčka bez hlavy i.č. 72381 (tab. LI:3) bylo nalezeno rovněž v prostoru půdorysu č.4. Je z jemně plavené narůžovělé keramické hmoty se šedozelelou, místy odprýskanou glazurou a výzdobou krátkých šraf na hrudi a bocích zvířete, provedenou již pod polevou (rozměry 4,2 x 4 x 2,1 cm), v hrudi je umístěn opět otvor o průměru 0,8 cm. Třetí exemplář i.č. 72379 (tab. LI:4) ze stavení č. 27 představuje tentokrát koně s jezdcem. Z jezdce se zachoval pouze trup se stehny přitisknutými ke zvířecímu hřbetu. Koníkovu skloněnou hlavu drží mohutná šíje, přední nohy jsou odlomeny. Figurka je vyrobena ze šedobílé kaolinové masy (rozměry 7,5 x 5,5 x 3 cm). Narozdíl od plastiky předchozí je uhnětena jednoduše stisky prstů a ohlazená.

Jedinečným nálezem je fragment figurální plastiky i.č. 75380 (tab. LI:1) rovněž z domu č. 27. Jde o hlavičku ženy s jemnou úzkou, dokonale vypracovanou tváří a vysokým čelem. Ústa, oči i nos jsou velmi zřetelné. Ze zlomku není zcela zřejmé, zda hlavu kryje záplava kadeřavých vlasů, nebo se jedná o vinutí čepce, v tomto případě znázorněné dvěma řadami vlnovky (Měchurová 1988, 72-73; Měchurová 1988a, 77). Plastika je zhotovena z bílé, velmi jemné kaolinové hmoty (rozměry 2,7 x 2,5 cm).

Zvířecí plastika má u nás četné analogie (starší a etnografická literatura viz Smetánka 1961, 109). D. Šaurová (dle rukopisné zprávy) předložila k úvaze interpretaci těchto zvířecích figurek jako zmenšených napodobenin středověkých akvamanilií. Koník však patřil ve středověku k oblíbeným dětským hračkám (Šmahel 1990, 300-301), nebo mohl tvořit součást různých her i pro dospělé (Felgenhauer 1974, 44; Waterstradt 1987, 150-obr.77). S tím souvisí další možná interpretace, kterou navozuje nález koňské hlavičky s prohnutou šíjí z Kutné Hory (Melniková-Papoušková 1948, tab.I), silně připomínající šachovou figurku koně.

Soška koně s jezdcem patří do okruhu drobné hrnčířské plastiky vyráběné z volné ruky. Velmi podobná je této figurce kompletně zachovaná plastika koně s jezdcem v kápi, zhotovená rovněž jen stisky prstů, z německé Kostnice-Rybího trhu (Denkmalpflege 1985, titulní list), a ta je vrstvou a nálezovou situací datována k r. 1300. Ze Sezimova Ústí (předměstí Nové Město) pochází soška koníčka stejným způsobem vymodelovaná, se stejným formováním hlavy a šíje (Hrdlička-Richter-Smetánka 1966, 670-obr.201). Autoři ji datují podle nálezových okolností před r. 1420. Z volné ruky je pravděpodobně vyroben fragment trupu koně z hradu Obřan, ovšem s kvalitní lesklou žlutou glazurou na povrchu (Měchurová 1988, 72, tab.III:3,IV:4). Analogicky klenutou šíjí má koník jezdecké figurky z Kutné Hory (Melniková-Papoušková 1948, tab.2). Tvarem hlavy a sklonem krku se podobá odlomené koňské hlavičce ze Mstěnic (Měchurová 1988, 72, tab.I:3,IV:6). Ta mohla navazovat na stejně modelované tělo, jaké se dochovalo z Konůvek (i.č.72381, tab. LI:3), a také materiál - růžová jemně plavená hlína a nažloutlá poleva, tomu odpovídá. Torzo koníčka

(přední část trupu s hlavou a předními nohama), pokryté žlutohnědou glazurou pochází z Černé Hory, trati U zeleného kříže, z objektu datovaného keramikou do 13. století (Procházka-Štrof 1983, 54, 55-obr.5:8). Jiný zlomek koníčka s křeslovitým sedlem na hřbetě byl nalezen na hradě v Lelekovicích (Unger 1990, 151-154, 152-obr.6:2) v objektu, který nepatří zánikovému horizontu na počátku 15. století. Nejnovější analogie, bohužel bez přesných nálezových okolností, ale v profilu s početním penízem s datem 1578 a renesančními kachli, byla objevena při záchranné archeologické akci v budově Moravského zemského muzea v Brně-Kapucínském nám. 8 (Měchurová 1991, 145-146, 157-tab.I:1). Jde o přední část koníčka z bílé nepolévané kaolinové hlíny, s výzdobou rýžkami a otvorem v hrudi. Celý koník tohoto druhu je zachován z Moravské Třebové (Nekuda-Reichertová 1968, 388-tab. LXXXIII:3). Jiné dvě figurky koníčků s jezdcí pocházejí z Uherského Hradiště (Nekuda-Reichertová 1968, 388-tab. LXXXIII:1,2), zřetelně vyrobené z volné ruky. Velmi neuměle a primitivně vypadá figurka koníka datovaná do 14.-15. století z Klatov (Smetánka-Zyková 1969, 242). Dva glazované exempláře s mohutnou šjíjí a náznakem sedla jsou uváděny ze sbírek Muzea hlavního města Prahy a jsou datovány rámcově do období české renesance na přelom 15. a 16. století (Liška 1943, 17-obr.10; Šourek 1942, 38-39). Těmto mladším kusům s kvalitní lesklou polevou a tvarováním šjíje a sedla se nejvíce podobá koník z Obřan. Tyto předměty byly vyráběny zřejmě i na vesnici a jejich produkce nesouvisí s tzv. "vysokým uměním" (Smetánka 1961, 107).

Figurální plastika je zastoupena v Konůvkách hlavičkou ženské sošky i.č. 75380 (tab. LI:1). Je vyrobena pomocí jednostranné formy, a tedy určena pouze pro pohled zepředu. Na rubu poněkud vmáčklém jsou zachovány otisky prstů na nepravidelném a jen zběžně ohlazeném povrchu. Analogie ukazují opět na okruh jihočeské plastiky. Dva podobné nálezy pocházejí ze Sezimova Ústí (Hrdlička-Richter-Smetánka 1966, 670-obr.201; Richter 1978/79, 20), kde patří k inventáři hrnčířské dílny s těmito výrobky ze zánikového horizontu z let 1419-1420 (informace Z. Hazlbauera). Další dvě figurky byly nalezeny v obsahu studny v Chebu-Mincovní ul. (Šebesta 1979, 267-obr.1,2). Čepec či vlasy jsou u těchto exemplářů tvořeny čtyřmi a šesti řadami vlnkovitého vlnutí a tvář je oválnější a méně zřetelná než u konůvecké plastiky. Podle kroje jde o zpodobnění ženy ve světském dobovém oblečení a čepci. O znázornění čepce se jedná zřejmě i v případě zahraničních analogií z hradu v Budě (Maďarsko) a ze švýcarské lokality Frenkendorfu-Alt Schauenburgu (Boldiszár 1989, 99-obr.6-8). Shodně s maďarským autorem (Boldiszár 1989, 95, 110) datuje figurky podle módního oděvu také P. Šebesta (1979, 270) do 2. poloviny 14. století. Nejbližšími moravskými analogiemi však jsou dvě plastiky ze starých sbírek AU MZM v Brně, kompletně dochovaná soška z Bystrého a horní polovina postavy ze Seloutek (Měchurová 1988, 71-72, tab.II:1,2, V:1,2). Podle prvního kusu lze soudit, jak vypadala spodní část těchto figurek: splývavé řasnaté roucho s visutými rukávci a ruce sepnuté v pase, v podstavě je kruhový otvor. Taková spodní část sošky byla nalezena na zaniklé osadě Bystřec u Jedovnic (Měchurová 1988, 73, tab.II:4, V:4), dokonce dva fragmenty

v Boskovicích-Komenského ul. (informace A. Štrofa) a torzo dolní části šatu bez rukou v Sezimově Ústí (Hrdlička-Richter-Smetánka 1966, 670-obr.201). Z cizích analogií lze uvést exemplář z Norimberka-Vinného trhu, kde postava v řasnatém rouchu drží v náruči pravděpodobně zvířátko - beránka? (Aus dem Wirtshaus 1984, 98-obr. 49). Předmět je označen jako dětská hračka. Narozdíl od konůvecké plastiky byly tyto obdoby nalezeny v městském prostředí.

Torzo ženské figurky z Újezda (Nekuda-Unger 1981, 298-obr.247) se zachovalo ve velmi špatném stavu, plastika je velmi ohlazená a otřelá. Ruce jsou rozpaženy a hlavu zdobí rovněž čepec s vinutím a zřetelným zašpičatělým kapucovitým ukončením, patrným zejména při pohledu z profilu. Figurka byla však vyrobena ručně bez užití formy z hrubší keramické hmoty, jako by šlo o rustikální napodobeninu výše uváděných městských, trhových výrobků. Určité shodné rysy vykazuje také ženská hlavička světice z Bratislavy-západního suburbia (Polla 1979, 166-obr.87:2) s poněkud jinak tvarovaným čepcem či svatozáří i obličejem. Pokud se týče výrazu a ostrosti provedení tváře, jeví se konůvecká soška jako nejdokonalejší, nejzručněji vyrobená a nejlépe zachovaná.

Figurky žen v dobovém oblečení (límece, rukávce) s čepci či kadeřavými vlasy byly světského zaměření a lze je zřejmě interpretovat jako dětské hračky - panenky (Šmahel 1990, 301). Tak jsou interpretovány středověké hliněné postavičky z polského území, které mají mnohé znaky (oděv, umístění rukou) totožné s popisovanou skupinou (Szafranski 1947, 100-obr.13). Ženská plastika náboženského charakteru, symbolizovaná svatozáří či zvířátkem v náruči, snad sloužila ve venkovských staveních i městských příbytcích na domácích oltářících, nebo měla jiné umístění - ve výklencích, nade dveřmi, u krbu apod. (podle mladších etnografických paralel; Šmahel 1990, 300-301).

U drobné hrnčířské plastiky vyráběné pomocí forem zřejmě nejde o podomáckou produkci místních hrnčířů, ale o profesionální výrobky, prodávané ve městech, na trzích a jarmarcích. Formy byly buď jednostranné (v případě konůvecké hlavičky a jejích analogií), nebo uzavřené (sošky tvarované i na zadní straně, např. torzo světice z Bratislavy, koničci). Kruhové otvory v tělech figur (u obou fragmentů koníků z Konůvek a na dalších exemplářích z Bystřece, Mstěnic, Bystrého a Seloutek) mohly být technologickou záležitostí - průduchy pro vysoušení a vypalování. S. Felgenhauerová (1974, 44 an.) hovoří o funkčním účelu otvorů. Podle ní šlo v případě zvířecí plastiky o hračku či figurku turnajového koníka a dutina v jeho hrudi byla určena pro zasunutí dřevce (tzv. "Lanzenpferd"). Druhým typem těchto hraček byl "Aufsteckpferdchen" (napichovací koník), který měl příčný otvor v trupu v místě sedla. Mohl snad být pomocí tyčinky doplněn figurkou jezdce a zespodu voděn jako loutka. Stejně mohly být užívány i lidské sošky s dutinou vespod; rovněž se daly nasadit na čep samostatné podstavy, a sloužit tak např. jako šachové figurky.

Datování drobné hrnčířské plastiky není neproblematické. Zdá se, že figurky vyráběné z volné ruky možno chronologicky řadit už k r. 1300 (Denkmalpflege 1985). Torzo konička z Černé Hory je keramikou datováno dokonce už do 13. století (Procházka-Štrof 1983, 54, 56). Plastika vyráběná za užití formy patří

spíš polovině 14. století a mladšímu období. To podporuje i datování figurek ze Sezimova Ústí těsně před r. 1420 ze zánikového horizontu (Hrdlička-Richter-Smetánka 1966, 670-obr.201). Chronologické řazení dvou koničků ze sbírek Muzea hlavního města Prahy jde až na přelom 15. a 16. století (Liška 1943, 17), stejně jako nejisté datování torza z Brna-Kapucinského nám. 8 (Měchurová 1991, 145-146). S. Felgenhauerová (1974, 48) se ztotožňuje s obecným chronologickým řazením mezi 14. až 16. století, ačkoliv některé rakouské analogie jsou datovány už k r. 1200 (Felgenhauer 1974, 50). Podle V. Buriana (1962, 301 an.) pokračuje výskyt figurek koníků až do novověku. Tedy drobná hrnčířská plastika sama o sobě není přesným chronologickým ukazatelem, ačkoliv i zde lze pozorovat určitý typologický vývoj (např. šíje koničků). Z nálezů této skupiny výtvarné keramiky také při výzkumu venkovských sídlišť je patrné, že nejde jen výlučně o projev městského prostředí, ale že byla hojně zastoupena i v prostředí vesnickém, což by mohlo ukazovat i na případné hospodářské a obchodní kontakty s městem a konkretizovat představy o způsobu obchodování, dopravy zboží a stavu i systému obchodních cest ve středověku.

1.9. Kamnářská a stavební keramika

Způsoby vytápění jsou v Konůvkách doloženy destrukcemi pecí ve vesnických staveních a na tvrzi v sektoru II jižního suterénu nálezy kamnářské keramiky - kachlů a kouřovodu (tab. L:3, LXVII:6). Skupinu stavební keramiky doplňující cihly a zlomky střešních korýtek. Kachlová kamna z tvrze jsou již předmětem samostatného příspěvku (Měchurová 1997, 191-196).

Nahloučení kachlů a jejich fragmentů pochází od východní zdi jižního suterénu tvrze (sektor II), kde se v jejím středu nacházel mělký, kamením vyzděný výklenek. V jeho okolí bylo na podlaze nalezeno pět mírně konických cihel o rozměrech 8 x 11 x 21-27 cm. Tyto kusy svou velikostí zhruba odpovídají tvarům cihel z Dolan a Anežského kláštera v Praze (Nekuda-Reichertová 1968, 59). Nad nimi byly až do výše dvou metrů destrukce rozptýleny fragmenty kachlů, v několika případech i celé kusy (dle rukopisu D. Šaurové), vždy se stopami výmazu po zazdění do kamnového tělesa. Celá destrukce kamen nese výrazné stopy zničení požárem. Organizátorka výzkumu uvažovala o vytápění nadzemních místností jižního suterénu tvrze ze spodního, suterénního prostoru. Zajímavé svým místem nálezu jsou fragmenty kachlů ze sektoru III a IV na tvrzi, tedy severního suterénu.

Většina kachlů se našla ve zlomcích (549 ks) a značně poznamenaná požárem tvrze - zvonivě doruda přepálená, ožehlá, zakouřená a deformovaná (tab. LXVII:4,5). Kachle jsou nádobkového typu s různým tvarem ústí:

1) s čtvercovým či trojúhelníkovým ústím a výlevkovitě (lalokovitě) formovanými rohy (213 fragmentů okrajů), jež se označují též jako tyglíkovitě, dlouhé s malým ústím (Smetánka 1969, 236, 245-obr.13:1,2,4,6). Hranatý tvar okraje je na střepech těžko blíže určitelný.

2) s kruhovým ústím (34 ks okrajů) - tzv. pohárovité (též pohárové) kachle (Smetánka 1969, 234, 241-obr.9).

3) kachle baňkovité, určitelné ze zlomků jen podle sklonu stěn (3 ks), jejichž výskyt v Konůvkách z důvodu nízké četnosti a problémového určení (ovlivněného deformací kachlů) není jistý.

4) jeden fragment se podobá zadní stěně komorového kachle (i.č. 94604). Pochází z přepážky tvrze, ale jeho torzovitost a možná deformace nedovoluje s ním dále v interpretačních úvahách počítat.

Za současného stavu archeologického materiálu byly rekonstruovány dva celé kachle: i.č. 94373 - silně deformovaný žárem - a i.č. 82124 (tab. LXVII:1), zachovaný poměrně dobře. Kromě fragmentů okrajů se zachovalo mnoho částí výdutí (102 ks) a zlomků den (134 ks), které většinou do typologie podle tvaru ústí zařadit nelze. U některých fragmentů např. pohárovitých kachlů je vůbec příslušnost ke kachlům nejistá (cca 20 zlomků).

Okraj kachlů se čtvercovým ústím je rovněž seříznutý, u některých kusů prožlabený rýžkou (9 ks - i.č. 82279-82286, 94373, tab. L:1). Kachle pohárovité mají ústí cca 12 cm v průměru s okrajem svislým, zaobleným či seříznutým, dva zlomky jsou opatřeny na okraji výlevkovitými vychlípeninami (i.č. 82273 a 82275). Některé fragmenty jsou na výdutí souvisle rýhované (i.č. 82256, 82547-82549), ostatní nesou jen jeden nebo dva žlábký pod okrajem.

Výška kachlů obojího typu dosahuje 15-17 cm, hrubé dno bývá podsypané, vsazované o průměru 8-10 cm (tab. LXVII:7,8). Přepálené exempláře mají rozměry vždy o 1-2 cm větší. Uvnitř mají stopy po hrubém formování na hrnčírském kruhu. Původní barva byla okrová až cihlová (u 7 kusů - i.č. 82531, 82549, 82559, 82566, 82567, 82598, 82599 ze severního suterénu tvrze šedá či šedobílá, zlomek výdutě i.č. 82600 šedočerná), hmota je středně až hrubě zrnitá, v několika případech s příměsí slídy (i.č. 82580, 82231-82235).

Je třeba se ještě zamyslet nad místem nálezů kachlů. 107 ks pochází ze sektoru I jižního suterénu tvrze, 56 ks ze sektoru III severního suterénu, 14 ks ze sektoru IV a ostatních 371 ks bylo nalezeno v místě kamen v sektoru II jižního suterénu. Lze předpokládat, že v areálu jižního suterénu se kachle při zřícení kamen rozptýlily, zajímavý je však jejich výskyt v severním suterénu, i když není hojný. Mohlo dojít k promíšení nálezů při transportu či k omylu při evidenci materiálu, neboť D. Šaurová se při vši své pečlivosti v dokumentaci o kachlích v severním suterénu nezmiňuje. V tomto prostoru u menší dlažby blízko vstupu do objektu uvažovala o umístění odpadní jámy (např. podle nálezů střepů české číše). Protože není přesně známo, odkud zlomky kachlů z areálu severního suterénu pocházejí, bylo by možno uvažovat o vyhození některých vadných kusů mezi odpad ještě za funkce kamen a jejich nahrazení novými. Pro to svědčí odlišná šedá barva těchto několika exemplářů. Třetí hypotéza se dotýká existence jiného, podobného otopného zařízení také v severním suterénu, což je při interpretaci této stavby jako obytné vícepodlažní budovy zcela přijatelné. Vzhledem k nejisté lokalizaci a malé četnosti těchto fragmentů se tato hypotéza přesto jeví jako nejméně pravděpodobná. Stejně výjimečný je objev střepů pohárovitého kachle (?) cihlové barvy v půdorysu

domu č. 27 (ev.č. 27/1113-1117), jejichž určení není jisté. Jako osamocený nález je exemplář těžko interpretovatelný a nelze z něj usuzovat na existenci nějakého dokonalejšího otopného zařízení v tomto stavení, spíše jen na jinou, příp. druhotnou funkci tohoto kusu.

V archeologickém souboru se vyskytuje také neúplná *masivní trubka* s jedním koncem mírně nálevkovitě rozšířeným (i.č. 82404, d = 17,5 cm, průměr ústí = 11 cm, tab. L:3, LXVII:6) a několik zlomků dalších kusů (i.č. 82405, 82385, 82278, 82525-82530, 82585-82588, tj. 14 kusů se sektorů II a III na tvrzi). Účel těchto trubek nebyl dosud přesně objasněn. Často jsou označovány za kouřovody, ale na žádném z fragmentů nejsou stopy zakouření. Do rozšířeného konce jednoho kusu zřejmě vždy zapadala další roura opačným užším koncem, a tak tvořily dobře těsnící izolovaný odtah. Protože nalezená část konůvecké trubky nebyla očázená, mohlo by jít o tu část, do níž byl zasazen užší konec následné roury. Vzdálenou dokonalejší obdobu skýtá archeologický výzkum ze Sezimova Ústí (Hablbauer-Chotěbor 1990, 371-obr.9:1-3), odkud pochází několik kouřovodů i odtahových trubek. Stejně jako některé kachle i fragmenty těchto odtahových trubek nesou stopy omazání zvenčí, stopy po upevnění v kamnech či stěně. Také nálezy *cihel* odpovídají rekonstrukci kamen ze Sezimova Ústí (Hablbauer-Chotěbor 1990, 377), která měla podezdívku alternativně navrženou z lomového kamene či cihel, a to buď plnou - tvaru podstavce, nebo jako plochou křížovou klenbu na čtyřech zděných pilířích. Druhá varianta umožňuje podle obou autorů sušení a skladování palivového dříví v prostoru pod kamny a lepší využití tepla. Plná cihlová podezdívka je znázorněna též na rekonstrukci kamen z Melic (Michna 1981, 347-obr.11). Zřejmě tedy i v Konůvkách tvořily kamnový podstavec první či druhé varianty cihly.

Kachlová kamna s nádobkovým typem kachlů mají již zmiňovanou příkladnou analogii v Sezimově Ústí (Hablbauer-Chotěbor 1990, 376-obr. 14,15). V tamním případě jde ovšem o kachle nádobkové miskovité s nižší a širší funkční plochou. Konůvecké kachle jsou vyšší a štíhlejší, dokonce výška poněkud přesahuje i analogické tyglíkovité kachle z Pražského hradu (Brych-Stehlíková-Žegklitz 1990, 9-t.7,8, 10-t.9) a jejich ústí je narozdíl od pražských formováno v rozích výlevkovitě, přesto je lze k tomuto podtypu zařadit. Také okrová barva odpovídá. Datování pražských exemplářů je také pro Konůvky přijatelné - 14. až 1. polovina 15. století. V. Nekuda a K. Reichertová (1968, 58) hovoří v této souvislosti shodně se Z. Smetánkou (1958, 262 an) o tyglíkovitých kachlích jako o nejstarším typu, datovaném do 14. století. Pohárovité kachle se našly také na mstěnické tvrzi (Nekuda 1985, 112-obr.165). Na základě západních analogií, kde se tento typ kamen používal již od počátku 13. století, a bližší rakouské obdoby z Gaiselbergu, chronologicky řazeném do 2. poloviny 13. století (Felgenhauer-Schmiedt 1977, 265-266), je V. Nekuda zařazuje rovněž do doby vzniku tvrze ve Mstěnicích. Kamna z miskovitých kachlů, nalezená ve druhé místnosti, považuje za mladší (Nekuda 1985, 112). Typ baňkovitých kachlů datují Brych-Stehlíková-Žegklitz (1990, 7-t.2) do 14. století (exempláře z Pražského hradu), stejně jako jsou určeny nálezy z Brna (Nekuda-Reichertová 1968, 392-tab.LXXXVII:2,3).

Pokud se týká kombinace tyglíkovitých a pohárovitých kachlů, je možné, že patřily k jednomu kamnu, ale byly umístěny v různé výšce. Čistě hypoteticky lze např. tyglíkovitým kachlům s hranatým ústím přisoudit funkci na tzv. soklu - nižší a širší části kamen nad podezdívkou, pohárovité, příp. několik kusů baňkovitých kachlů mohlo sloužit v užším kamnovém nástavci, na něž nasedal kouřovod a odtahová trubka (Brych-Stehlíková-Žegklitz 1990, 5; Hazlbauer-Chotěbor 1990, 376-obr.14, 15). Konůvecká kamna měla zřejmě věrnou obdobu v kachlových kamnech z Kovalova (kresebná rekonstrukce viz Unger 1994, 27-30, 31-obr.24), řazená zároveň s druhou stavební fází šlechtického sídla do 2. poloviny 13. století (Unger 1994a, 37). Stylizovanou dobovou rekonstrukcí kamen z pohárovitých kachlů předkládá V. Nekuda (1985, 111-obr.164) z hradu Buda (podle I. Holla 1958, obr.1,2). Bohužel žádná z uváděných rekonstrukcí neřeší otázku funkční, tedy způsobu přikládání. Zřejmě předpokládají vytápění z vedlejší místnosti, nikoliv však ze spodního suterénního prostoru, což by vyžadovalo zvláštní konstrukční úpravu a propojení se suterénem. Pravděpodobnější by snad byl i způsob přikládání zvenčí přes stěnu z ochozu tvrze.

Jiným prvkem stavební keramiky jsou prejzová střešní korýtká, druh krytiny na hřebeni střechy. Kus i.č. 98422 pochází z půdorysu č. 3, což je zajímavé ve srovnání se současnou představou střešní krytiny středověkého domku z došků či šindele. Zřejmě byl korýtky chráněn pouze hřeben, vrchol střechy, jak to dokládají vlámské krajinomalby 16.- 17. století (Nekuda 1985, 114). Analogie v archeologickém materiálu jsou známy ze všech větších výzkumů, např. Pfaffenschlag (Nekuda 1975, 121), Mstěnice, Dolany u Olomouce, hrad Šternberk u Telče (Nekuda 1985, 112-114, 113-obr.169), Narvice (Unger a kol. 1980, 41, obr.29,30, tab.VIII).

Typologicko-statistická tabulka keramiky na tvrzi:

Typ	Tv.	Tv. I	Tv. II	TV. III	Tv. IV	Tv. P	Tv.VR	Tv.NZ	celkem
hrnce									
- celé									
- okraje	59	216	602	220	125	141	45	47	1455
- dna podsyp.	9	102	178	72	62	52	37	21	533
- dna odříz.	4	8	43	24	8	18	2	9	116
- se značkou	-	2	2	3	1	2	-	-	10
hrnce s uchem									
- celé	-	-	1	-	-	-	-	-	1
- okraje	2	1	7	2	1	2	1	-	16
- ucha	3	1	24	2	4	1	-	1	36
poklice zvonovité									
- celé	-	5	3	-	-	-	-	-	8
- střepy	4	65	136	64	30	56	8	11	374
poklice ploché									
- celé	-	-	-	-	-	-	-	-	-
- střepy	-	-	-	1	-	-	-	-	-

mísy									
- celé	-	-	2	-	-	-	-	-	2
- střepy	-	30	28	28	14	23	2	5	130
džbány									
- celé	-	-	1	-	-	-	-	-	-
- střepy	10	14	37	28	16	24	2	-	131
poháry									
- celé	-	-	-	-	-	-	-	-	-
- střepy	7	14	38	21	6	11	1	1	99
trojnožky									
- celé	-	-	1	-	-	-	-	-	1
- střepy	-	4	45	26	15	14	-	12	116
kahánky									
- celé	-	2	-	-	-	-	-	-	2
- střepy	3	15	21	24	7	12	1	7	90
zásobnice									
- střepy	19	6	36	37	75	23	1	-	197
malé nádobky									
- celé	1	-	-	-	-	-	-	-	-
- střepy	-	1	3	2	-	-	-	-	-
cedníky									
- střepy	-	-	-	-	1	-	-	-	1
keramické									
* čepelky	11	30	30	3	-	-	2	-	76
přesleny									
- celé	-	-	6	-	-	-	-	-	6
- zlomky	-	6	2	1	-	-	1	1	11
výdutě									
- zdobené	12	129	268	133	* 72	69	36	14	733
výdutě									
- nezdobené	18	130	169	104	4	49	95	28	597
střepy									
- glazované	-	3	10	15	4	6	-	-	38
kachle									
- celé	-	-	2	-	-	-	-	-	2
- střepy	-	107	371	56	14	1	-	-	549
vyhřívací									
trubky	-	-	9	4	-	-	-	-	13
cihly									
střešní	-	-	5	-	-	-	-	-	5
krytina									
krytina	-	-	-	-	-	-	-	-	-
CELKEM									5360

* počet kusů vytříděného vzorku po skartaci

Typologicko-statistická tabulka ložtické keramiky z Konůvek:

Typ	tvrz										půdorysy								celkem
	Tv.	I	II	III	IV	VV	VR	P	NZ	pec	1	2	3	4	5	27	30	33	
hrnec																			
- celý	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1
- okraj	-	-	36	9	9	1	1	11	3	1	-	2	6	5	-	-	2	-	86
- výduť	-	-	31	22	5	1	1	6	3	1	-	-	5	1	1	1	1	-	79
- dno	2	-	22	14	2	1	-	6	-	1	-	-	3	1	-	-	1	-	53
pohár																			
- celý	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
- okraj	-	-	4	2	5	-	-	-	1	-	-	-	1	1	-	-	1	-	15
- výduť	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	3
- dno	-	-	2	-	-	-	-	3	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	6
celkem	2	-	97	47	21	3	2	26	7	3	1	2	17	8	1	1	5	1	244

2. Železné předměty

Železné předměty tvoří v souboru archeologického materiálu z Konůvek cca 1700 inventárních čísel. Tabulka (viz str. 125-127) podává statistické zastoupení jednotlivých skupin železných předmětů podle funkce a užití, jak je pak tato kolekce analyzována: zemědělské nářadí, řemeslnické nástroje, militaria (tj. zbraně, výstroj jezdce a koně), stavební vybavení a drobné předměty. Pod pojem stavebního vybavení jsou zařazeny zámky a klíče, stavebním kováním se pak rozumí skoby, svorky, petlice, oka s trnem, části řetězu, pásové závory a zejména velké množství různých druhů hřebíků. Dveřní kování zahrnuje panty a okutí dveří. Značná část fondu železných předmětů jsou však kusy, které nelze náležitě interpretovat, ať z důvodu jejich zlomkovitosti, nebo u předmětů dnes již neužívaných z nedostatku etnografických či ikonografických analogií. S těmi mnohdy dále již nelze pracovat.

K řešení těchto otázek interpretace, třídění a terminologie středověkých želez na Moravě výrazně přispěl L. Belcredi (1988, 459-485; 1989, 437-472), v Čechách se touto problematikou hloubkově zabýval především R. Krajč (1991, 323-344). Hutnictví a kovářství na východním Slovensku zpracoval M. Slivka (1978, 217-263; 1980, 218-288; 1981, 211-276). Všechny typy železných předmětů objevených ve slovanských depotech (tedy poněkud starší horizont) sledovala A. Bartošková (1986, 67-97).

Celkem pochází z Konůvek 4733 železných předmětů. Toto číslo je třeba brát s rezervou, neboť jen hřebíků je na 3400 ks, neurčitelných zlomků 366 ks, tedy pro smysluplnou archeologickou analýzu zbývá cca 1000 železných předmětů. Kromě již uváděných etnografických a ikonografických paralel slouží pro komparaci bohatého kovového inventáře z Konůvek soubory želez

z jiných rozsáhlých archeologických výzkumů (Pfaffenschlag, Mstěnice, Bystřec, Hradištko u Davle, Zalužany, Bratislava, Krásna nad Hornádou) či starších muzejních sbírkových celků (Kepkov, Melice, Rychleby, Batňovice, Posádka pri Gajaroch). Kapitola o železných předmětech z Konůvek byla již zpracována jako samostatná studie s úplným kresebným vyobrazením (Měchurová 1995, 141-197).

Jak bylo výše uvedeno, železné předměty jsou tříděny tradičním způsobem:

- 2.1. Zemědělské nářadí
- 2.2. Řemeslnické nástroje
- 2.3. Zbraně
- 2.4. Výstroj jezdce a koně
- 2.5. Stavební vybavení
- 2.6. Drobné předměty

2.1. Zemědělské nářadí

Nejvýraznějšími kusy zemědělského nářadí z Konůvek a jejich detailním popisem se už značně podrobně zabývala autorka výzkumu (Šaurová 1973, 336-339). Zemědělské a řemeslnické nástroje ze zaniklých osad jihozápadní a střední Moravy studoval rovněž L. Belcredi (1983, 411-422), později v rámci souhrnných prací o kovech (Belcredi 1988, 459-485; 1989, 437-472). Vyčerpávající shrnutí o zemědělství u Slovanů a v raném středověku včetně rozboru nástrojů provedla M. Beranová (1957, 99-117; 1975; 1980).

V železném inventáři z Konůvek tvoří zemědělské nástroje a jejich zlomky skupinu 161 ks, tedy asi 16% z počtu 1000 ks jako celku. Největší podíl mají *srpy* (100 ks), celé exempláře se však našly jen v několika případech (12 ks, tab. LXX:1,2,3), 13 ks jsou neúplná torza. Značka na rozhraní mezi čepelí a trnem se zachovala v osmi případech. Většinou je značka tvořena různě členěným kruhem, např. čtvrceným (i.č. 75438 z půd. č.26 a i.č. 82977 z půd. č.30, tab. LII:8,9) nebo se vsazeným soustředným kroužkem (i.č. 75714). Při vnější zdi stavení č. 5, ve čtverci CH-J 0-5 byla nalezena sada čtyř pilovitých srpů (i.č. 75711-75714; Měchurová 1995, tab.I:2), zřejmě v původní nálezové situaci po zborcení prohořelé dřevěné srubové stěny, na níž byly zavěšeny. Jeden kus má značku představovanou dvěma soustřednými kruhy. Typologicky je lze řadit k typu *II-III* srpů s řapem M. Beranové (1957, 105-obr.2d; 1975, 20-23). Pravoúhlé odsazení řapu od oblouku čepelí je krátké, zato špice srpů jsou štíhlé a protáhlé a byly hlavní sečnou funkční částí nástroje. Jimi je také dána hloubka oblouku. Variabilita srpů z Konůvek není velká, ale částečně tato pozorování ovlivnila fragmentárnost nálezů. Pilovité zoubkování bylo zaznamenáno na 9 kusech (včetně této sady z půd. č. 5) a zřejmě umocňovalo ostrost a neotupitelnost nástroje (např. i.č. 72811, 75681). Zastoupení srpů na tvrzi a ve vesnici je nerovnoměrné. Z tvrze pochází pouhých 10% z celkového počtu.

Srpy se však běžně vyskytují i v kovovém inventáři hradů a drobných opevněných sídel, např. Bradlo u Hostinného (Hejna 1974, 394-obr.13:20,21) a Rychleby na Jesenicku (Goš 1976, 297-obr.3:5) či blízký Kepkov (Měchurová 1986, 169, tab.II:4, V:4). V. Goš (1976, 298) je považuje v tomto prostředí za nástroje na žetí trávy pro koně. Význam srpů ve vesnici je více než zřejmý - do 14. století sloužily jako jediné nářadí ke sklizni obilí, neboť byly odsekávány pouze klasy, jak to naznačují též ikonografické prameny, např. Velislavova bible (Beranová 1975, 20-23).

Za mimořádně významný lze označit nález neporušené a velmi dobře zachované *kosy* i.č. 75707 v půd. č. 2 (tab. LXX:4; Měchurová 1995, tab.I:1, XIX:4), objevené r. 1963 ve čtverci H-CH 0-5 v dutině pod krustou mazanice při vnitřní zdi místnosti, kde byla pravděpodobně zavěšena (Šaurová 1973, 337; Beranová 1975, 40-obr.12:2; 1980, 283-obr.89:3). Zlomek široké kosy, snad i druhotně použitý, pochází ze sektoru IV na tvrzi (i.č. 75751). Dosud není známo příliš analogií. Dobře zachovaná zůstala dlouhá travní kosa z usedlosti IV na Bystřeci (Belcredi 1988, 461, 471, 468-obr.6D). V mnohem horším stavu se zachovala kosa z Pfaffenschlagu (Nekuda 1975, 135, 139-obr.133:4, tab. LXV:1; Nekuda 1982, 21-obr.38), stejně tak i exemplář z Posádky při Gajaroch (Polla 1962, 126, 138, 123-obr.11:8, 132-obr.20:5). Nový, nicméně rovněž torzovitý je nález části ostří kosy ze zaniklé vsi Bizovo, okr. Rimavská Sobota (Drenko 1994, 148, 146-obr.21:1), jejíž založení v 15. století je zachyceno písemnými prameny. Výskyt kos se neomezuje pouze na vesnické prostředí, jejich užití i na opevněných sídlech signalizuje fragment z Bradla u Hostinného (Hejna 1974, 397, 394-obr.13:21, 398-obr.15:1). Jde o kosy ostroúhlé, dlouhé. Zakřivení konůveckého kusu se soustřeďuje na konečnou část ostří, která u zmiňovaných analogií chybí. Přesto lze souhlasit s názorem M. Beranové (1975, 40-42) a V. Nekudy (1975, 135), že jde od 14. století o nástroj ke sklizni obilí, což bylo doloženo nejen ikonografickými prameny, ale i archeobotanickými analýzami (Měřínský 1987, 122). V tomto období už bylo možno využít i slámu účelněji než jako pouhé na poli zaorávané hnojivo, zejména k podestýlání dobytku. L. Belcredi (1988, 471; 1989, 446) spojuje užití kosy výhradně se sklizní travin. O zlomku kosy z tvrze hovoří D. Šaurová jako o druhotně použitém nástroji k tzv. strouhání hrnčířské hlíny v souvislosti s jejími úvahami o dílně hrnčíře na tvrzi.

Ke kosám jsou přiřazovány i jejich *objímky* typického podkovovitého tvaru, které ukazují způsob upevnování k násadě (kosišti) pomocí klínku přiloženého k trnu na utěsnění. Stejný způsob se v podstatě praktikuje dodnes. Svůj význam při zaklínování kosiště touto objímkou zřejmě měly oba výčnělky na trnu kosy z půd. č. 2. Kromě objímky s toutéž lokalizací (i.č. 75639, tab. LII:5), jež evidentně náležela k objevenému exempláři kosy, pocházejí z Konůvek ještě další dva kusy, i.č. 71989 z půd. č. 1 a 71681 z půd. č. 21.

K zemědělským pracím slouží také polní brány, z nichž jsou v archeologickém materiálu rozeznatelné většinou jen jejich zuby - tzv. *hřeby do bran*. Z Konůvek je známo 20 ks, pocházejících jak z tvrze tak z půdorysů venkovských stavení, např. 6 ks z půd. č. 2. Bývají však často zaměňovány s jinými

hřeby, kolíky či zlomky. Jejich výrazným znakem jsou šikmé záseky nebo jen jeden odsazený ozub na hráněném dřívku, hlava narozdíl od hřebu úplně chybí (např. Beranová 1975, 15-16, obr.7). To je dobře patrné na analogiích ze mstěnické tvrže (Nekuda 1985, 125-126, obr.182:d,e). V kovovém inventáři tvrže v Semonících jich bylo rozeznáno 24 ks (Huml 1967, 7-10, tab. IV:10-12). Názorný soubor těchto zubů poskytuje M. Beranová (1980, 251-obr.78). Ve středověkém archeologickém materiálu nebývají vzácné, ale náročné je jejich rozlišení mezi hřeby a hroty jiného účelu, zvláště pak při nepečlivé konzervaci, kdy nejsou postiženy hranové záseky jako jejich poznávací znak.

Hroty vidlí se vyskytují v Konůvkách pouze ve dvou vesnických staveních č. 1 a č. 2 (7 ks). Nález z půd. č. 2 má zvlášť velký význam, neboť zde byly hroty vidlí nalezeny pohromadě ve čtverci G-H 0-5. Nálezová situace určila příslušnost tří nápichových hrotů ke trojzubým vidlím s dřevěným tělem i bodci, které byly zpevněny kovovým okutím s tulejí a výběžkem pro zafixování hřebíkem (i.č. 72573-72575, tab. LII:12-14; Nekuda 1982, 23-obr.45:i,h). D. Šaurová (1973, 337-338) dokládá svou interpretaci tradičně etnografickými analogiemi, jejichž hroty jsou poněkud méně masivní a formované kornoutovitě. Ve vesnickém prostředí se objevují často, např. v Pfaffenschlagu (Nekuda 1975, 135, 141-obr.135:1), ve Mstěnicích (Nekuda 1985, 126, 127-obr.184) či na hradě Tepenci (Burian 1971, 66, 131-tab.47:1). Podobné kusy z Hradišťka u Davle (Richter 1982, 166, obr.111) interpretuje autor zajímavě jako bodce dřevců či tyčí pro plavbu na vodě.

Fragment dvouzubých vidlí i.č. 72659 (tab. LII:7) z půd. č. 4 má analogii v lépe zachovaném exempláři z lokality Bystřec u Jedovnic (Belcredi 1988, 471, 468-obr.6A) a též z hradu Tepence (Burian 1971, 66, 131-tab.47:5). Větší zlomek s jedním hrotem celým pochází z Bratislavy (Polla 1979, 190-obr. 99:12), z Čech pak ze Semonic (Huml 1967, tab.I:15) a hradu Vizmburku (Lochmann 1983, 224). Z etnografických paralel je známo, že jde o vidle senné (Beranová 1980, 250-obr.77:6), narozdíl od trojzubých, které jsou určeny ke kydání hnoje a označovány za hnojné (Beranová 1975, 43, 22 - obr. 9:1,2). Jsou zaznamenány též ikonografickými prameny, Velislavovou biblí (Drobná-Durdík-Wagner 1956, část XI-tab.1:13)

Ovčácké nůžky (9 ks) jsou zastoupeny jak na tvrzi, v sektoru III (i.č. 72076) a na přepážce (i.č. 75716, tab. LII:10), tak též ve vesnici, např. ve stavení č. 2 (i.č. 75586, 75587), č. 3 (i.č. 75490, 75671a,b a 82978, tab. LII:11), v půdorysu č. 4 (i.č. 72655, 75558) a 6 (i.č. 71984). Ve všech případech jde o nůžky pérové, pružinové.

Exemplář z přepážky tvrže má menší kruhovou pružinu o průměru 4,3 cm a délku čepelí 20 cm, zatímco u nůžek z půdorysu č. 3 je kruh 7 cm v průměru a hroty čepelí jsou odlomené, jejich rukojeti - napojení ke kruhové pružině - jsou však delší než v prvním případě. Výskyt ovčáckých nůžek na středověkých lokalitách není nijak vzácný, ačkoliv nedosahuje hojnosti srpů. Jsou známy např. z Pfaffenschlagu (Nekuda 1975, 147-obr.140:4, tab. LXV:3; Nekuda 1982, 45-v.6), Mstěnic (Nekuda 1985, 127, obr.185:f), v Čechách ze Semonic (Huml 1967, tab.III:1,2,7), z Mariánské louky v Děčíně (Velímský 1991, 34-

obr. 28:10), ze Sezimova Ústí (Richter-Smetánka-Špaček 1964, 707-obr.216) a celá řada z Hradištku u Davle (Richter 1982, 159-obr.101:2-5). Ze Slovenska lze jmenovat opět Posádku pri Gajaroch (Polla 1962, 126-obr.14:1, 4-6) nebo Bratislavu (Polla 1979, 195, 190-obr.99:8-11, tab. XXVIII:1-4). O funkční podobě ovčáckých nůžek přesvědčuje tabulka těchto nástrojů z časného středověku v Evropě (Beranová 1980, 289-obr.92).

Vinařské nože pocházejí v Konůvkách pouze z vesnice: ze stavení č. 12 i.č. 75790, č. 26 i.č. 75702 a č. 27 dva kusy - i.č. 75126 (tab. LII:3) a i.č. 75519 (tab. LII:4; Nekuda 1982, 22-obr.43; Belcredi 1983, 415, 414-tab.II:10). Nejsou zcela jednotného typu, ale typické je pro ně zakřivení čepele a trn pro nasazení dřevěné rukojeti. O klasifikaci vinařských nožů se z etnografického hlediska pokusil V. Frolec (1984, 35-40). Konůvecké exempláře patří k typu bez tzv. "securis", zvláštního hranatého výběžku na hřbetu nože. Jejich nemalý výskyt na této lokalitě dokládá fakticky písemné zmínky v archivních pramenech o vinicích v Konůvkách. Toto tvrzení poněkud nahlodává poznatek M. Beranové (1980, 84), že tyto srpkovité nože bez výstupku byly užívány též v ovocnářství jako nože sadařské (Bartošková 1986, 71), což dobře koresponduje s archeobotanickými nálezy některých ovocných dřevin v Konůvkách (viz níže). Přesnou analogii k i.č. 75519 (tab. LII:4) je kus z Koválova (Měřinský-Unger 1987, titulní list, tab.21:4), hůře zachovaný je nůž ze Šakvic označený nesprávně za část nůžek (Novotný 1976, 78-tab.XIV:2), poněkud širší srpkovitou čepel má exemplář z Bratislavy (Polla 1979, 192, 214-obr.111:7, tab. XXVIII:8). Nakovaný nástavec, tzv. "securis" (Frolec 1984, 33-36) má vinařský nůž z maďarské zaniklé vsi Sarvaly (Holl-Parádi 1982, obr.110:3).

Ke kování vozu patří *zákolníky kol* (7 ks) s plochou čtvercovitě nebo vějířovitě roztepanou hlavicí a oblým dřikem, např. i.č. 71683, tab.LXI:9). Některé méně výrazné typy by mohly být zaměněny za masivní hřebíky. Většina pochází z vesnických stavení, jen dvěma kusy je zastoupena tvrz. Zákolníky se vyskytují velmi často ve venkovském prostředí, např. v Pfaffenschlagu (Nekuda 1975, 144-obr.138:6), na Hradištku u Davle (Richter 1982, 173-obr.120:5) či v Bratislavě (Polla 1979, 194-obr.101:3-8, tab. XXIX:1-3,5-8), ale též na maďarské lokalitě Sarvaly (Holl-Parádi 1982, obr.123:5).

Kování oje z půdorysu č. 28 (i.č. 75928) byla interpretace D. Šaurové pro masivní objímku podkovovitě až hranatého tvaru o šířce 5 cm. Kompletní kus uvádí L. Belcredi (1988, 473, 479-obr.12F), který se v této souvislosti zabývá i dalšími kovovými částmi vozu, jako jsou váhy u koňského zápřahu a okutí kol. Za kování vozu-žebříňáku lze považovat mnoho různých kování, která představují vždy okutí dřevěných kůlů, (podle svého zaobleného tvarování), a je tudíž problematické je jednoznačně přiřadit ke stavebnímu či dveřnímu kování, nebo je dávat do souvislosti s vozem, pokud k tomu nevybízí konkrétní nálezová situace.

Za součást *kování klanic vozu* tzv. lušeň by bylo lze považovat též zlomek i.č. 72659 (tab. LII:7) z půdorysu č. 4, který by se dal doplnit o tulej a kruh na opačném konci, jak to naznačuje srovnávací materiál např. ze Mstěnic (Nekuda 1985, 127, 128-obr.186:f), Posádky pri Gajaroch (Polla 1962, 124-obr.12:2,3)

nebo zaniklé osady Sarvaly (Holl-Parádi 1982, obr.108:4,5). Pro správnou interpretaci je nutno znát rozchod ramen, což není možné u konůveckého exempláře pro jeho přílišnou zlomkovitost zjistit.

Mezi kovové části náradí na obdělávání a přípravu půdy - pluhu náleží *radlice*. Všeobecně jsou známy tři typy radlic - kopinatá (nejdrobnější), symetrická a nejvyspělejší asymetrická. Radlice i.č. 82973 (tab. LXX:14; Nekuda 1982, 19-obr. 34:d; Belcredi 1983, 412, 413-tab.I:2) patří spolu s krojidlom a drtidlem k nejmasivnějším a největším železným výrobkům z Konůvek. Je symetrická, srdcovitého tvaru se širokou čepelí a krátkými laloky ($v = 23,5$ cm, $\text{max.š} = 16,7$ cm). V archeologickém materiálu ze středověkých lokalit není její nález ojedinělý, výjimečná je však tím, že její ostří je reparováno či vyztuženo. Poškozený-proděravělý střed a otupený okraj listu jsou totiž zdvojeny masivními železnými pásy. Reparace je dokladem nejen jejího dlouhého užívání, ale vůbec ukazuje na šetrný způsob zacházení s kovovými nástroji a dobrou péčí o ně. Železná surovina byla stále vzácná, předměty sloužily co nejdéle, nejprve se opravovaly a až teprve při zjištění nemožnosti dalších reparací byly použity jako železný odpad a surovina, což platilo zřejmě i pro masivní kusy. Z teritoriálně blízkých analogií nutno zmínit zlomek kovového plátu se zdvojeným okrajem z Bystřece (Belcredi 1988, 471, 469-obr.7H), jehož interpretace jako část radlice je pravděpodobnější než označení za kování rýče. Nejpodobnější exemplář (bez lokality a datování), jen poněkud protáhlejší, pochází ze sbírek historicko-archeologického oddělení Národního muzea v Praze (Beranová 1980, 249-obr.76:3). Zdá se, že symetrická radlice je zastoupena ve středověkém archeologickém materiálu podstatně méně než asymetrická (Pfaffenschlag, hrad Sovadina na Moravě, Semonice), kterou M. Beranová (1980, 248, 253) přisuzuje záhonovému pluhu 13.-14. století, zatímco o symetrické radlici hovoří jako o součásti rádlu, užívaného už ve slovanském období (8.-10. století). Radlice s pásovým zesílením ve středu a na ostří však nalézá M. Beranová (1980, 263-obr.83:2-3) ve východoslovanské lesostepní oblasti, exemplář z Komarovky je datován do 14.-15. století, kus z Knjažej Gory od 12. do poloviny 13. století. Evidentně jde o méně dokonalý starší typ, související s primitivnějším povrchovým obděláváním půdy jednodušším nástrojem a způsobem. U konůveckého exempláře mohlo jít o opravu, renovaci starého, již vyřazeného kusu, tedy o výrobek sloužící vskutku po několik generací. Srovnávací materiál neskýtá příliš možností pro přesné chronologické zařazení, oporu bohužel neposkytnou ani nálezové okolnosti konůveckého kusu, jež nejsou známy. Lze však říci, že se jedná o předmět ze staršího, snad i počátečního období trvání vesnice.

Krojidlo (i.č. 72571, tab. LXX:12; Nekuda 1982, 19-obr.34:b; Belcredi 1983, 412, 413-tab.I:6) je největším a nejtěžším předmětem z Konůvek (Šaurová 1973, 339, 338-obr.2:5) o celkové délce 47 cm a délce nože 20 cm. Podle nálezové situace lze soudit, že se našlo nedaleko sady srpů v sektoru CH-J 0-5 půdorysu č. 5. Nálezy těchto těžkých krojidel jako součástí záhonového pluhu jsou ve 13.-14. století dosti časté (Beranová 1980, 253). Masivní kus z Konůvek náležel zřejmě k témuž typu pluhu s asymetrickou radlicí. Srovnáva-

cí materiál poskytují např. Mstěnice (uloženo ve sbírkovém fondu AÚ MZM v Brně), Batňovice v Čechách (Beranová 1975, 12, tab.I:2; Lochmann 1989, 108, tab.1:2) či Semonice (Huml 1967, 6, tab.I:2,3). Konůvecké krojidlo je však velmi dobře zachované, se zřetelným prožlabením po délce držadla (násady) a jeho rovným zařízutím. Tvarově je také vzpřímenější, rovnější než uváděné české analogie, obloukovitě zakřivené (Beranová 1980, 250-obr.77:4,5). Takové přinesl výzkum na maďarské lokalitě Sarvaly (Holl-Parádi 1982, obr.120:4).

K masivním kusům patří také úzká krompáčovitá *motyka* zvaná klučovnice i.č. 75703 ze sektoru IV severního suterénu tvrže (tab. LXX:13; Nekuda 1982, 22-obr.43; Belcredi 1983, 412, 413-tab.I:8; 1989, 447), u níž je patrný i způsob zaklínování tulejky na dřevěnou násadu, neboť železný klínek zůstal natavený v podkovovité objímce nástroje. Motyka je zajímavá především svou výzdobou či výrobní značkou na vnitřní straně přechodu tuleje v ostří - ve tvaru větévky s bobulemi na koncích, snad symbolikou snítky vinné révy. To by mohlo naznačovat i její hlavní použití - při obdělávání vinohradu (Frolec 1984, 41). Podobnou rytinu nese např. sekera z Hradiščka u Davle (Richter 1982, 172-obr.117:2), není však tak členitá a výrazná. Výzdobu má také analogická, jen více zakřivená motyka z maďarské zaniklé osady Sarvaly (Holl-Parádi 1982, obr.110:5), která je na ostří i objímce pokryta výrazným šikmým šrafováním, rýhami a mřížkováním. Mohlo by se jednat v tomto případě o funkční zdrsnění povrchu nástroje, aby na něm neulpívala zemina při práci. Srovnávací materiál z Čech přinášejí Semonice (Huml 1967, 10-11, tab.II:3,9) či Sezimovo Ústí (Richter-Smetánka-Špaček 1964, 703-obr.214), ze Slovenska pak Zalužany (Polla 1962a, 125, 126-obr.101:7a,b). Úzký tvar listu zdůvodňuje B. Polla (1962a, 125) užitím těchto motyk v lesnaté, hrudovité půdě, což by odpovídalo též terénu v Konůvkách. Vzdálenější obdobou je širší motyka z Krásné nad Hornádom (Polla 1986, 257-obr.125:7, tab.XVIII:7) s kruhovou tulejí. Na fakt, že jde o starobylou, čistě funkční a málo se měnící či vyvíjející se formu, svědčí její nálezy v depotu železných předmětů z Moravského Jána, datovaný do 8. století (Beranová 1980, 225-obr.72:3). Ikonografické prameny dokládají její existenci kolem r. 1420, např. malba Rajhradského oltáře (Drobná-Durdík-Wagner 1956, část XI-tab.1:5). Zajímavý je nálezy malého klínku (i.č. 72823 z půdorysu č. 20), který mohl sloužit k upevnění, zaklínování různých podobných nástrojů v dřevěných násadách, jak je patrné u konůvecké motyky.

Jako zlomek motyčky interpretovala D. Šaurová předmět trojúhelníkového tvaru i.č. 71766 (tab. LII:2) ze sektoru III na tvrzi, s kolmo nasazeným trnem, který zřejmě pokračoval v delší kovové držadlo. Tak to alespoň naznačuje analogický nástroj (zachován celý) z maďarské lokality Sarvaly (Holl-Parádi 1982, obr.96:3). Na tento hrot mohlo být nasazeno dřevěno madlo. Podobným se zdá být i trojúhelníkový zlomek z Krásné nad Hornádom (Polla 1986, 266-obr.130:9). Funkce předmětu není zcela jasná, lze také uvažovat o nářadí ke kamnům, pohrabáči apod. Nejméně pravděpodobná se jeví interpretace motyčky u předmětu i.č. 75514 z půdorysu č. 26. Jde o lichoběžníkové kování s větším otvorem u kratší strany. Funkci nelze blíže určit bez užití značné dávky

fantazie, ale snad se jedná spíše o kování nábytku (truhlice), dveří či jiné stavební kování, např. zavíracího systému.

Jiným masivním předmětem je *drtidlo* o délce 38 cm s obuchovitou funkční částí, oblým dřikem a příčně nasazeným břevnem délky 16,5 cm rovněž kruhového průřezu coby držadlem (i.č. 72576, tab.LXX:11). Pochází z tvrze, sektoru I jižního suterénu. D. Šaurová uvažovala o jeho užití při drcení ostřiva na přípravu hrnčířské hlíny. Drtidlo však mohlo stejně dobře sloužit při drcení jiné hmoty, např. pochutin či surovin do pokrmů při kuchyňských pracích, což by při interpretaci jižního suterénu tvrze jako zásobárny či snad černé kuchyně v blízkosti pece bylo spíše akceptabilní. Analogie zatím nejsou známy.

Pro středověk typickým nálezem, souvisejícím se zemědělským náradím je *kování rýče*. Z mnoha lokalit se dochovaly zcela jasně určitelné exempláře, např. Pfaffenschlag (Nekuda 1975, 140-obr.134:1), Posádka pri Gajaroch (Polla 1962, 123-obr.11:9), Zalužany (Polla 1962a, 124-obr.100:22) či Trebišov (Slivka 1980,254-obr.4:1); z Konůvek pochází jen několik zlomků, které nelze přesně funkčně zařadit (i.č. 71672 z půdorysu 6, i.č. 71827 z půdorysu 26 a i.č. 72329 z přepážky tvrze). I.č. 71672 má charakteristické zdvojení kovových plátů. Předmět i.č. 72329 (tab. LII:1) je ještě opatřen čtyřmi hřebíky na upevnění k podložce (d = 13,3 cm, š = 3,5 - 6,0 cm). Tento kus ovšem D. Šaurová interpretovala jako část přílby k ochraně pravého ucha, a to na základě ikonografické analogie ze švédského Wendelu, datované do 7. století (Montelius 1915-1917, 36-obr.5), což je interpretace sice odvážná, nikoli však vyvrátitelná.

Jako *objímka cepu* či kování vozu, tzv. vroublík (Belcredi 1989, 459), může být označen kruh podkovovitého tvaru i.č. 72943 z půdorysu č. 21, jak ukazuje srovnávací materiál ze zaniklé vsi Zalužany (Polla 1962a,124- obr.100:12,13, 126-obr.101:1, 136-obr.106:19). Tomuto kusu se blíží podkovovitá objímka doplněná masivním hákem (i.č. 75692, tab. LXII:2) z půdorysu č. 1, jejíž účel mohl být podobný. Snad jde o dosud v archeologickém materiálu postrádaný *prclík* z vah vozu (Belcredi 1989, 459).

2.2. Řemeslnické nástroje

Kromě přehledové studie L. Belcrediho (1983, 411-422) se tomuto druhu kovového inventáře věnují badatelé většinou v rámci rozboru celých kolekcí železných předmětů ze systematicky zkoumaných středověkých lokalit (viz níže). Předmětů, o nichž lze s určitostí tvrdit, že jde o řemeslnické náradí, je z Konůvek 45 ks, tedy cca 4,5% celkového množství 1000 ks).

Jsou to především čtyři *kladiva*. Všechna byla nalezena ve vesnických staveních: z půdorysu č. 3 pochází kus i.č. 75676 (tab. LIV:6) netypického tvaru, oblý s otvorem v rozšířené středové části a protaženou funkční částí; také jeho zadní konec nese stopy pracovní činnosti. I.č. 71647 (tab. LIV:9; Nekuda 1982, 27-obr.55) z půdorysu č. 5 je tzv. ševcovské neboli americké kladívko s rozšířením pracovní části a rozeklaným zadním koncem. Tento rozštěp sloužil evidentně k vytahování hřebíků. V těchto místech je zřejmě nástroj nejkřehčí, ne-

boť ve dvou případech (z Konůvek a Sezimova Ústí) mají kladívka jednu nožku rozštěpu odlomenu. Analogický typ kladívka je možno najít v ikonografických pramenech 14. století, např. v rukopise Krumlovském nebo v rukopise "De moribus viventium", a to vždy v ruku řemeslníka-kováře (Drobná-Durdík-Wagner 1956, část XI-tab.2:8). Stejný exemplář se vyskytuje v souboru železných předmětů ze zaniklé vsi Bystřec (Belcredi 1988, 474, 478-obr.11E) a z hradu Melic (Unger 1974, 194, 195-obr.1:7), v tzv. kovárně ze Sezimova Ústí (Richter-Smetánka-Špaček 1964, 710, obr.217) či v materiálu z výzkumu kláštera v Krásné nad Hornádom (Polla 1986, 257-obr.125:5, tab. XVIII:6).

Z téhož stavení pochází kus i.č. 75718 (tab. LIV:10; Nekuda 1982, 27-obr.55), který je prototypem klasického hranatého kladiva, jehož tvar se do současnosti nezměnil. Naopak sporným předmětem je zlomek i.č. 72777 (tab. LIV:14) z půdorysu č. 2. Materiál zřejmě není železo, výrobek je příliš těžký a téměř nezkorodovaný, pravděpodobně půjde o slitinu barevných kovů (bronz?). Tvarem by se mohlo jednat o malé kladívko šperkaře, určené na jemnou práci, s úzkým otvorem pro lehké topůrko. Funkční strana je poškozena.

Soubor tří kladívek vcelku klasického typu uvádí M. Richter (1982, 171-172, obr.119) z Hradiščka u Davle. Jsou nářadím v každé dílně na zpracování kovů, nejen v kovárně. Masivní kladivo bylo nalezeno v Pfaffenschlagu (Nekuda 1975, 152-obr. 145:e). Jinou kolekci objevil v kovárně Liptovského hradu V. Hanuliak (1983, 482-tab.IV). Zdá se, že konůvecká kladívka jsou určena pro jemnější práci, neboť jsou malá a poněkud odlišně, speciálně tvarovaná ve srovnání s uváděnými masivními kladivy kovářskými.

Kleští a jejich zlomků se nachází v konůveckém souboru 7 ks. Jeden exemplář pochází z tvrže (i.č. 75509, tab. LIV:4). Jsou to malé kleště s čelistmi kruhového tvaru. Podstatně hůře zachovaný kus zmiňuje B. Polla (1979, 206-207, 201-obr.105:7) z Bratislavy-západního suburbia a považuje tento typ za nástroj ševce-obuvníka či koželuha. Fragment z Kežmarku (Polla 1971, 243-tab.LI:3) nemá čelisti zachovány, ale určitě se jedná o podobný typ kleští. Rameno i.č. 72886 z domu č.1 (tab. LIV:3) má funkční plošku formovanou do tvaru miskovitě prožlabené kapky. I.č. 75546 (tab. LIV:5; Belcredi 1983, 417, 416-tab. III:8) z půdorysu č. 6 představuje rovněž drobné ohýbací kleštičky téměř recentního tvaru, zvané též kleště s čelistmi tvaru vlčí tlamy (Belcredi 1989,450). Z téhož stavení pocházejí dva zlomky rukojetí kleští, blíže neurčitelného tvaru (i.č. 71670, 71671). Ve všech případech jde o pracovní nástroj řemeslníka, provádějící jemnou práci. U dalších zlomků je často příslušnost ke kleštím nejistá, např. 75448 (tab. LXI:11) nebo i.č. 72887 (tab. LXI:12) z půdorysu č. 1. Tyto předměty by mohly sloužit jako odlomená funkční ramena kleští, ale analogie známy nejsou. Nedopatřením se do literatury dostaly v souvislosti s Konůvkami výhňové kleště (Belcredi 1983,417,416-tab.III:9; 1989,450), které pocházejí ze mstěnické tvrže (Nekuda 1985, 147,126-obr.183 f). Pěkná kolekce kleští pochází také ze starých sbírek, pořízených při výkopu slavkovského vodovodu r. 1931 a pravděpodobně souvisejících s nedalekým hrádkem Kepkovem (Měchurová 1993, 170).

Pět kusů jsou na lokalitě zastoupena *dláta*. Masivní exemplář dláta či průbojníku (průrazníku) i.č. 71696 (tab. LIV:11) byl nalezen v půdorysu č. 2. Podobné velké dláto přinesl též výzkum v Lelekovicích (Unger 1990, 151-obr.5:4). I.č. 71835 představuje snad subtilní, jemné dlátko, které bylo objeveno ve stavení č. 26. Také z tvrže, sektoru I pochází jeden neúplný exemplář i.č. 72265. Příslušnost fragmentů dlát k této kategorii je opět nejistá. Masivní dláto je uváděno z Koválova (Měřínský-Unger 1987, tab.44:8), další analogie lze nalézt na hradě Melice (Unger 1974, 194, 195-obr.1:3) a ve spíšských Zalužanech (Polla 1962a, 130, tab.XIII:16), tyto exempláře se ovšem nezdají být tolik masivní. Kratší široké dláto pochází z Hradišťka u Davle (Richter 1982, 173-obr.120:2). Dva kusy obsahuje soubor železných předmětů ze semonické tvrže (Huml 1967, tab.V:7,8). Hojné zastoupení mají dláta v archeologickém materiálu výzkumů B. Polly (1979, 203, obr.106:2,3,7,8) v Bratislavě. Zahraněční analogie jsou známy ze zaniklé středověké osady Sarvaly (Holl-Parádi 1982, obr.121:3, 122:4).

V kovovém inventáři z Konůvek zaujímají významné místo *sekery* (3 ks). I.č. 75708 a 75709 (tab. LXX:5) ze sektoru II tvrže jsou masivní kusy seker se širokým ostřím. Dřevorubecká sekera i.č. 71869 pak byla nalezena "v bahnisku" v Konůvkách r. 1963 p. Ševčíkem z Heršpic, který ji odevzdal do sbírek slavkovského muzea. Na rubu má výrobní značku ve tvaru uzavřené podkovy. Často je zaznamenávána ikonografickými prameny, např. biblií krále Václava IV. (Drobná-Durdík-Wagner 1956, část XI-tab.2:4). Čtyři velké sekery pocházejí také ze starých nálezů pod nedalekým hrádkem Kepkovem při stavbě vodovodu pro město Slavkov r. 1931 (Měchurová, 1993, 170). Stejný typ byl nalezen na mstěnické tvrzi (Nekuda 1985, 147-obr.202) a v usedlosti V na Bystřeci (Belcredi 1988, 474, 466-obr.4D). Oba druhy jsou zastoupeny rovněž v Posádce při Gajaroch (Polla 1962, 135, 118-obr.6:1-4,6,7, obr.17:15,19, obr.19:19, obr.21:4), přičemž je autor řadí mezi *militaria*. Dřevorubecká sekera s širokým obloukovitým ostřím je nazývána také husitskou a zřejmě patřila k účinným zbraním husitských vojsk. Čtyři exempláře pocházejí z Bratislavy (Polla 1979, 203, 202- obr.106:9,10,11). Z českých nálezů lze namátkou jmenovat tvrz v Semonicích (Huml 1967, 16, tab.VIII:6,IX:1-3), o níž se předpokládá, že zanikla r. 1307 (Huml 1967, 32). Sada seker se vyskytuje v materiálu z Hradišťka u Davle (Richter 1982, 167, 169, 171), ale jen dva kusy se blíží konůveckým exemplářům i.č. 75708 a 75709 (Richter 1982, 172-obr.118:2,3).

Ze *sekáčů* (4 ks) lze jmenovat především i.č. 71693 (tab. LIV:12) z domu č. 1. Jde o štíhlý dlouhý předmět s trnem pro dřevěnou rukojeť, čímž se podobá masivnímu noži, ale čepeli chybí hrot na konci a je nahrazen rovným tupým ukončením se stopami po upevnění pomocí oka či kloubu. Na čepeli je vyražena značka tvaru sličky. Připomíná často ještě dodnes na venkově sloužící zařízení na sekání nažaté trávy, kopřiv či řepného listí pro dobytek, kdy na podlouhlém dřevěném stolíku s masivní deskou je pohyblivě ukotven tento sekáč. Sekaná tráva je přidržována pod ostřím levou rukou, pravá uchopí držadlo nože (obyčejně v dřevěné tuleji) a kolmým pohybem za posouvání sekaného materiálu dochází ke krouhání. Z půdorysu č. 2 pochází masivní nůž

s tupým koncem ostří a silným trnem, který by mohl být používán obdobně (i.č. 75535, tab.LV:10). Ve stavení č.3 byl nalezen zlomek podobného sekáče (i.č. 75390). V muzejní evidenci D. Šaurové figuruje také tzv. klínový sekáč i.č. 71779. Nožovitý sekáč, zcela analogický konůveckému, byl objeven na lokalitě Bystřec (Nekuda 1976, 60-obr.21:2), poněkud širší kus pochází ze Mstěnic (Nekuda 1985, 160-obr.214:c). Sekáče jsou známy i z jiných nalezišť, jsou však silnější a mnohem širší, např. Posádka při Gajaroch (Polla 1962, 127, obr. 15:2,4) či Semonice (Huml 1967, 20-21, tab.V:10). Ze zahraničních analogií lze zmínit zaniklou osadu Sarvaly (Holl-Parádi 1982, obr. 103:10, 106:8, 125:5). K úzkým sekáčům se blíží snad jen jeden nástroj z Posádky při Gajaroch (Polla 1962, 122-obr.10:14), který má však navíc rukojeť ohnutou do pravého úhlu a je B. Pollou (1962, 138) označen jako obouručný nůž kováře na okovávání dřevěných výrobků - vozu, kol aj.

Nebozezů a jejich zlomků bylo v Konůvkách nalezeno 12 ks. Jsou to štíhlé, dlouhé tyčinky s vrtákovitou (tordovanou) funkční stranou a nejčastěji háčkem pro lepší upevnění na druhém konci, který se nasazoval do dřevěné rukojeti. Někdy se mohou zaměnit se štíhlým dlátkem, nebo bývají dokonce kombinované. V tomto případě není jasné, zda nástroje byly bez dřevěné násady a užívaly se jako funkční oba jejich konce, jeden opatřen vřetenovitým vrtáčkem a druhý dlátovitou ploškou, nebo zda tato dlátovitá ploška sloužila jen k uchycení v násadě. Podle recentních analogií lze připustit i kombinované, oboustranné použití tohoto nářadí.

Z tvrze pocházejí dva kusy (i.č. 75510 a 72764, tab.LV:5). Ve vesnici byly objeveny po jednom v půdorysech č. 2, 6, 26 a 27. Ze stavení č. 2 jde o zlomek snad nebozezu s dlátovitým ukončením (i.č. 75589), z půdorysu č. 3 o dva fragmenty, avšak bez funkční části i.č. 73037 (tab.LV:7), jen s háčkem pro uchycení násady, a i.č. 75494 s rovným hrotem pro rukojeť. Také stavení č. 4 je zastoupeno dvěma exempláři - celým nebozezem i.č. 72475 a špicí funkční strany i.č. 72594. Podobný zlomek byl nalezen v půdorysu č. 5 (i.č. 71685). Velmi zachovalý kus patří k domu č. 6 (i.č. 72449, tab.LV:4), masivní, dlouhý, s mírně zahroceným koncem pro násadu. I.č. 71834 pochází z půdorysu č. 26. V domě č. 27 byl objeven nebozez či dláto i.č. 75515 (tab.LV:6) s nejasným nebo deformovaným ukončením funkční strany. Významným nálezem z tohoto půdorysu však je vrtáček (nebozízek) i.č. 72069 (tab. LIV:2) zcela jiného tvaru: je krátký s jemně tordovanou pracovní stranou a dvěma stočenými očky pro uchopení prsty místo rukojeti. K tomuto vrtáčku lze uvést analogii až z východního Slovenska, hradů Šariše a Trebišova a zaniklé vsi Svinica (Slivka 1981, 214, 251-obr.1:2,4, 252-obr.2:5,6,8), zatímco dlouhé typy se vyskytují poměrně hojně: maďarská lokalita Sarvaly (Holl-Parádi 1982, obr.117:4), několik kusů s různým ukončením funkční strany ze semonické tvrze (Huml 1967, 21, tab.V:1-6), dva hezké exempláře různé velikosti pocházejí z Hradišťka u Davle (Richter 1982, 174-obr.122:1,2). Ze Slovenska pak zasluží zmínky Posádka při Gajaroch (Polla 1962, 122-obr.10:4,9,10), odkud je známa i nejbližší obdoba vrtáčku s očky (Polla 1962, 122-obr.10:1). Téměř stejný kus uvádí B. Polla (1979, 201-obr.105:3,5, tab.XXXI:3) z Bratislavy. Jak vypadala rukojeť vrtáčku

v Pfaffenschlagu (Nekuda 1975, 147-obr.140:2) není jasné, ale subtilnost jeho pracovní části by připouštěla i možnost držadla s očky. Tímto způsobem je řešena rukojeť drobného dlátkovitého nástroje ze zaniklé osady Sarvaly (Holl-Parádi 1982, obr.131:17).

Koželužské nože jsou v archeologickém kovovém inventáři dobře rozlišitelné. Jde o vějířovitý tvar nože s řapem, připomínající poněkud sekeru se širokým ostřím. Z Konůvek pocházejí čtyři exempláře. V sektoru IV tvrze byl objeven koželužský nůž i.č. 75706 (Belcredi 1983, 419, 418-tab.IV:5), ostatní pak patří stavením ve vesnici: půdorys č. 4 je zastoupen i.č. 72572 (tab. LV:9), dobře zachovaným výrazným kusem (Nekuda 1982, 42-v.9; Belcredi 1983, 419, 418-tab.IV:4), půdorys č. 27 pak i.č. 71694. Ze stavení č. 3 pochází zlomek připomínající vějířovitým ostřím koželužský nůž, ale čepel je masivnější a vybílá jakoby v náznak tulejkovitého zaoblení, V tomto případě by spíše mohlo jít tesařský pracovní nástroj - *teslu* neboli loupák či strouhák na stromovou kůru (Belcredi 1989, 453). Analogii s poněkud užším ostřím poskytuje soubor kovových předmětů ze slovanské osady v Mohelnici, datovaný vrstvou do poloviny 13. století (Goš 1986, 193-195, 198-obr.1:13) nebo hrad Šariš na východním Slovensku (Slivka 1981,213-214,251-obr.1:6).

Tvarově přesná obdoba vějířovitých koželužských nožů není zatím známa. O stejném druhu náradí však hovoří B. Polla (1979, 205, 201-obr.105:12, tab.XXXI:6) v souvislosti s koželužským náčiním, ale jde o zcela jiný typ obouřučného nože - škrabadla na čištění kůží. Zlomek podobného nože uvádí z Bratislavy také (Polla 1979, 201-obr.105:17, tab.XXXI:1), nepřirazuje ho však ke koželužské výbavě. Z vyobrazení nelze usoudit, zda se nejedná o zlomek např. širokého sekáče s poškozenou čepelí.

Z dalších řemeslných nástrojů v archeologickém materiálu vzácných až ojedinelých lze jmenovat malou *kovadlinku* - *babku* i.č. 75717 (tab. LIV:16; Nekuda 1982, 27-obr.55; Belcredi 1983, 417, 418-tab.IV:3) z domu č. 4, k níž lze uvést analogii ze Semonic (Huml 1967, 10, tab.V:24), nazývanou autorem jako „bobka“. Poněkud mimořádným nálezem byl do tupého úhlu zakřivený „*pohrabáč*“ s tulejí na dřevěnou násadu i.č. 72987 (tab.LV:2) z jižního ochozu tvrze. D. Šaurová uvažovala o jeho použití při manipulaci u pece v jihovýchodním rohu, s čímž lze souhlasit, aniž by v tomto případě musela tato funkce souviset s hrnčířským zaměřením tvrze a pece či hrnčířským řemeslem vůbec. Nástroj sloužil zřejmě při čištění pecního topeniště od popela a ohrků.

Z půdorysu č. 1 pochází také *poříz* i.č. 75682, určený pro práci tesaře se dřevem. Analogii skýtá Hradištko u Davle (Richter 1982, 173-obr.121) a Mstěnice (Nekuda 1985, 148-obr.203:b). Na východním ochozu tvrze byl nalezen předmět určený D. Šaurovou jako tzv. *lavičník* - masivní hřeb s asymetrickou trojúhelníkovou hlavicí (i.č. 75554). Srovnávací materiál zmiňuje z hradu Melic J. Unger (1974, 197, 198-obr.4:4), jakož i M. Richter (1982, 182-obr.131:8) z Hradištku u Davle, ale řadí jej ke dveřnímu kování. Také ze zaniklé osady Sarvaly v Maďarsku pochází stejný předmět (Holl-Parádi 1982, obr.112:4). Jako součást zavíracího systému interpretuje tento předmět též

R. Krajíc (1991, 334-obr.11) a chronologicky jej zařazuje mezi polovinu 14. a polovinu 15. století.

V půdorysu č. 3 a 26 byly nalezeny nástroje zvané *průbojníky*, probíjáky, průrazníky či dírkovače (i.č. 75608, 75871), jimiž kovář vyrážel otvory do rozžhaveného železného polotovaru. Za takový lze označit i kus i.č. 72907 (tab. LIV:13) z jižního suterénu tvrze. Ve středověkém archeologickém materiálu jsou tyto nástroje celkem časté, ale mnohdy těžko rozlišitelné od masivních hřebů, úzkých dlát či klínových sekáčů. Analogií je tudíž dostatek, např. z Bratislavy (Polla 1979, 202, obr.106:2,3,7), Zalužan (Polla 1962a, 136-obr. 106:11-4, tab.XIII:1,2,16, XIV:1, XVI:19a-c), na Moravě ze Mstěnic (Nekuda 1985, 128-obr.186:1), v Čechách z tvrze v Batňovicích (Lochmann 1989, 115-tab. 3:2,3,5) či Hradištku u Davle (Richter 1982, 173-obr.120:1;3). Tomuto druhu náradí by mohly patřit různé zlomky blíže neurčitelných hrotů, jichž pochází z konůveckého souboru 35 ks.

2.3. Zbraně

Zastoupení zbraní (52 ks) v poměru k celému souboru je zcela srovnatelné se skupinou řemeslnických nástrojů, tedy cca 5% z 1000 kusů. Militarii jako atraktivními nálezy se v minulosti zabývalo více badatelů (např. Durdík 1953; Ruttkey 1976), jsou propracovány typologické řady, a tudíž jsou tyto předměty lepším chronologickým kritériem.

Pro středověk typickou metací zbraní je kuše (samostříl). V archeologickém materiálu všech druhů lokalit, ale zejména na opevněných sídlech se proto nacházejí *šipky - hroty střel* do luku a kuše. Konstrukční rozdíl není rozhodující, podle V. Goše (1976, 297) náleží delší, štíhlejší a lehčí šipky k lukům, těžší, masivnější kusy se používaly ke střelbě kuší. Z Konůvek pochází 34 ks; 12 exemplářů bylo nalezeno na tvrzi, 22 ks ve vesnici, tedy rozdíl ve společenském prostředí se u tohoto druhu militarií neprojevuje.

Detailní typologii šipek uvádí více autorů (např. Nadolski 1954, 60-66), nejnovější však předložil A. Ruttkey (1976, 325-333, 327-obr.54). Zhodnocení v tomto směru přinášejí práce M. Slivky (1980, 230-241), na jehož dělení navázal L. Belcredi (1989, 463-464). Základní třídění vychází ze způsobu nasazení na dřevěné ratiště střely, a to prostřednictvím tuleje nebo trnu (řapu). Šipky s řapem tvoří skupinu 7 ks, ostatní šipky v počtu 27 ks jsou opatřeny tulejí. Jemnější třídění je pak provedeno podle tvaru čepele (listu). Většina exemplářů jsou šipky romboického tvaru o kosočtverečném průřezu (23 ks). Druhou skupinu představují šipky listovité (3 ks) a třetí pak šipky s křídélky (2 ks).

Podle Ruttkeyova třídění patří tedy většina střel k typu *A7a*, nazvané jako úzké romboické šipky s tulejí (Měchurová 1995, tab. VII:1,8-10,13,14, VIII:1-4,6,8-12,15,17,20). Listovitá šipka s plochým listem tvaru kosočtverce (i.č. 75520, tab. LVI:15) z půd. č. 27 se řadí k typu *A8* (Ruttkey 1976, 327), který je celkem dobře datován do 12.-13. století (Ruttkey 1976, 329). Listovitá šipka i.č.

72797 (Měchurová 1995, tab.VIII:14) z půd. č. 1 je silně zkorodovaná, měla úzkou tulej a zřejmě protáhlou listovitou čepel. Šipka i.č. 72751 (Měchurová 1995, tab.VIII:7) ze sektoru II tvrže je větší (d = 9,9 cm) a lze uvažovat o jejím užití v souvislosti s oštěpem či praporcem (např. Drobná-Durdík-Wagner 1956, část VI-tab.22:11).

Šipka s křídélky i.č. 72801 (tab. LVI:12) z půd. č. 26 má křídélka protažená až po okraj tulejky (d = 8 cm), a představuje tudíž typ *A1d A*. Ruttkaye (1976, 327), který též uvádí srovnávací materiál, exemplář z Gemerského muzea v Rimavské Sobotě (Ruttkay 1975, 208, 209-obr.32:9), další dva kusy jsou uloženy ve Východoslovenském muzeu v Košicích a v prešovském muzeu (Slivka 1980,239,279-obr.17:4), jedna šipka pochází z Posádky pri Gajaroch (Polla 1962,116,obr.7:10,17:4). Podle šířky tuleje lze soudit, že patří střele do kuše, užívané spíše při lovu na velkou zvěř, rámcově řazené do 14. století (Szendrei 1896, 137-obr.364, 368). Ikonograficky je podchycena na oltáři uloženém ve Vlastivědném muzeu v Bojnici, jenž je datován do období kolem r. 1400 (Ruttkay 1976, 328).

Druhá šipka tohoto typu i.č. 72761 (Měchurová 1995, tab. VIII:13) ze sektoru IV na tvrzi má křídélka odlomena, takže nelze stanovit jejich původní délku. Přesto je možno ji zařadit k Ruttkayovu typu *A1a*. Za všechny lze zmínit analogii z Bošan (okr. Topolčany), datovanou keramikou do 11.-12. století (Ruttkay 1975, 133, 189-obr.19:20). Chronologicky jsou starobylé, ale jinak nepříliš zajímavé (10.-12. století). Region jejich rozšíření představuje celá Evropa, ale ponejvíce se vyskytují v západní a střední Evropě, méně již na Rusi. Sloužily stejně k boji jako k lovu (Ruttkay 1976, 327-328).

Zvláštním tvarem, nejvíce se blízcím šipce střely šípu, je jehlancovitý hrůtek se stříškovitě přesahujícími křídélky a náběhem na trn (i.č. 72783) z půd. č. 26. S ohledem na fragmentárnost předmětu (a absenci srovnávacího materiálu) je jeho bližší určení nejasné.

K příslušenství kuše nepopíratelně náležely *napínací háky*. Jsou v zásadě dvojího typu: složitější dvojitý napínák k heveru se dvěma háky paralelně vedle sebe (např. kusy ze Mstěnic či Posádky pri Gajaroch) a druhý typ - protáhlý hák se středovým rozšířením v otvor. Druhý typ je v Konůvkách zastoupen dvěma exempláři - i.č. 72806 z půd. č. 1 a i.č. 72931 ze sektoru III na tvrzi (Měchurová 1986, tab.I:2,3, IV:3,2). Analogický kus i.č. 75805 pochází z nedalekého hrádku Kepkova (Měchurová 1986, tab.I:1, IV:1).

Napínací hák tvoří typickou součást kovového inventáře středověkých opevnění. Srovnávací materiál poskytuje zaniklá ves Bystřec (Belcredi 1989, 464) a hrádek Lipňany, okr. Třebíč (Nekuda-Unger 1981, 178-obr.132). Tamní kus má ještě speciální ukončení v podobě rozšířené koncové části s otvorem, snad pro zavěšení k opasku v nefunkční poloze. Zastoupení těchto předmětů ve Slezsku dokládají nálezy z hradu Vartnova (Kouřil 1985, 294) a Luginslandu (Kouřil-Plaček 1985, 120) či Vildštejna na Chrudimsku (Durdík T. 1983, 11). Rakouskou analogii uvádí katalog výstavy Die Kuenringer (1981, 591-592, č. kat. 777), kde je napínací hák chybně označen jako ševcovské šídlo. Způsob použití a zavěšení na opasku u pasu střelce ukazují Drobná-Durdík-Wagner

(1956, část VI-tab.6:2, 8:2). Napínák nebyl při použití z opasku snímán, jak zaznamenávají ikonografické prameny, např. Velislavova bible (Demmin 1891, 902-903).

Jako *nášlapec na kuši* lze označit kruhový zlomek masivního železa s hranolovitým náběhem na tulej (i.č. 71762; Měchurová 1995, tab.VIII:12) z přepážky tvrze. Z archeologického materiálu není známo mnoho analogií, např. Posádka pri Gajaroch (Polla 1962, 120-obr. 8:5,10, 130-obr.18:5), proto je třeba se spokojit s ikonografickými srovnávacími prameny (Drobná-Durdík-Wagner 1956, 78, část VI-tab.2:4). Předmět se podobá třmenu, takže je L. Belcredim (1989, 464) také označen jako třmenový napínák. Pomáhá udržovat kuši ve stabilní poloze při natahování tětiny napínacím hákem či jiným mechanickým zařízením, např. heverem (Drobná-Durdík-Wagner 1956, 78, část VI-tab.2). Nutno zvážit, zda neúplný konůvecký exemplář by nebylo možno interpretovat spíše jako část kování vozu. Totéž platí o kruhovém zlomku i.č. 97707 z tvrze. Rozšiřující se rameno s plastickým středovým žebrem (i.č. 72887, tab. LXI:12) z půd. č. 1 by bylo lépe považovat také za nášlapec kuše nežli za třmen, neboť jako třmen se zdá příliš drobný, ačkoliv tvarově vyhovuje obojí interpretaci. Za třmen označuje V. Nekuda (1985, 135 - obr. 191:c) zachovalejší kus se závěsem opatřeným příčnou plochou záštitou ze mstěnické tvrze. Tvar ramene se středovým žebrem konůveckému nálezu přesně odpovídá.

Do skupiny *kopí* lze z Konůvek čistě hypoteticky zařadit dva celé kusy a dva zlomky. Hrotem kopí je zcela nepochybně dobře zachovaný předmět se štíhlou rombickou čepelí a masivní širokou tulejí i.č. 72459 (tab. LVI:5) ze sektoru III severního suterénu na tvrzi. Tento typ považuje L. Belcredi (1989,463) za typickou zbraň jízdy. Úzké kopí lze označit za mladší, související s vývojem ochranné zbroje, kdy bylo nutno nasměrovat čepel mezi pláty brnění jezdce či koně (informace Z. Měřinského). Analogický krásně zachovaný exemplář pochází z příhradebních prostor hradu Rokštejna (Měřinský 1991, 71, 72-obr.4:1) a také z Uherského Brodu (Procházka 1984a, 149). Věrnou obdobu poskytuje sbírkový soubor z Východoslovenského muzea v Košicích bez bližšího udání lokality, ale zřejmě z okolí Košic (Ruttkey 1975, 206, 207-obr.31:13). Exemplář je s ostatními hroty kopí datován obecně mezi 11. a polovinu 14. století. Také z bitevního pole u Loděnic pochází podobné hrotité kopí s tulejí opatřenou dvěma úchytkami pro připevnění hřeby (Měřinský 1980, 42, 43-obr.4:5). Bitva se odehrála r. 1185. Analogii s poněkud kratším hrotem poskytuje kovový inventář z hradu Freudenštejnu (okr. Bruntál). Je označena za součást střely do balisty či zbraň lehké jízdy a datována obecně do 2. poloviny 13. století (Kouřil-Plaček 1988, 243, tab. III:6). V Ruttkeyově typologii jde o typ *Vlc*, ale bez kulovitého zduření mezi čepelí a tulejí (Ruttkey 1976, 299-obr.36). A. Ruttkey (1976, 302-303) uvažuje o jejich východním, nomádkém či staromadarském původu a chronologicky je řadí obecně do 11.-13. století. Stejný typ uvádí ve své typologii též A. Nadolski (1954, 53-54, tab.XIX:4,5) jako typ *I*, jenž datuje hluboko do 10.-11. století. Konůvecké kopí by tedy mohlo být opět jedním z dokladů starobylosti zdejšího osídlení. Ikonografické prameny české gotické malby zobrazují hraněný rombický tvar kopí nejčastěji

(např. Drobná-Durdík-Wagner 1956, část VI-tab.22:10), je však kratší a silnější. V archeologickém materiálu je více obvyklá forma protáhlé listovité čepele (Drobná-Durdík-Wagner 1956, část VI-tab.22:11), charakteristická pro kopí pěšího vojska (Belcredi 1989, 463). Zcela vzácně je zachycen tvar oštěpu s křídélky, např. na malbě Rajhradského oltáře z let kolem r. 1420 (Drobná-Durdík-Wagner 1956, část VI-tab. 22:12). Škálu všech typů hrotů kopí a oštěpů z východního Slovenska uvádí M. Slivka (1980, 225-229, 264-obr.2).

Už méně určitě lze interpretovat předmět i.č. 72834 (tab. VII:6) ze sektoru II jižního suterénu tvrže. Jde o plochý úzký hrot s kornoutovitě sevřenou tulejí. Na kopí či oštěp se jeví tento předmět příliš málo mohutný, křehký a čepel po stranách velmi tupá. Spíš by se snad mohlo jednat o řemeslnický nástroj či kuchyňské náradí k rožnění, o jehlu-špíz. Takové užití přisuzují I. Holl a N. Parádi (1982, 81-obr.31:2) podobným kusům z lokality Sarvaly, ačkoliv jimi uváděný předmět by bylo lze též interpretovat jako hrot kopí. Analogické nálezy jsou rovněž v kovovém inventáři ze zaniklé osady Zalužany na Spiši (Polla 1962a, 126-obr.101:5, 137-obr.107:7).

I další dva zlomky jsou těžko přesně interpretačně zařaditelné. Ostrý masivní hrot rombického průřezu i.č. 75634 (tab. LVI:11) pochází z půdorysu č. 1 a část těla hrotu či rombické čepele i.č. 71648 (tab. LVI:16) byla nalezena ve stavení č. 5. Teoreticky může jít v obou případech o fragmenty podobného kopí jako u i.č. 72459. Zvláště pravděpodobné je to u i.č. 71648, zatímco větší kus i.č. 75634 by bylo lze považovat též za hrot dýky.

Předmět i.č. 75848 z půdorysu č. 26 představuje masivní hraněný *hrot rombického průřezu s řapem*. Pravděpodobně jde o hrot menšího kopí či oštěpu; hroty kopí s trnem považuje L. Belcredi (1989, 463) za samostatný typ a uvádí příklady z Bystřece (Belcredi 1988,478,475-obr.8E) a ze slovenských lokalit Svinice a Marcelova hradu u Hrabušic (Slivka 1980,228,264-obr.2:8). Podle ikonografických analogií (Drobná-Durdík-Wagner 1956, část V-tab.36:2-5,8,9) by stálo za úvahu interpretovat ho jako hrot či bodec okovaného kyje nebo cepu, přičemž řap vězel v dřevěném těle zbraně. Není pochyb, že takto několika bodci opatřená zbraň náležela k účinné válečné výbavě bojovníka doby husitské.

K materiálu stavení č. 1 náleží též bodec s tupým až zaobleným koncem a širokou hlubokou tulejí i.č. 75690 (tab. LVI:17). Po srovnání s nečetnými analogiemi, např. z Mariánské louky v Děčíně (Velímský 1991, 33-obr.27:16) a spišských Zalužan (Polla 1962a, 213-tab.XVII:15), lze předmět označit za *botku* k ratišti praporce, kopí či halapartny. Jiný podobný, ale ostřejší exemplář ze Zalužan zahrnul B. Polla (1962a, 133- obr.104:2) k šípkám do kuše. Bodec z hrádku Bolkova v Čechách (Hejna 1962, 459-obr.3:3) je jiného tvaru, násada byla sevřena čtyřmi páskovými pruhy železa s nýty namísto tuleje.

Zřejmě tedy další nález z půdorysu č. 1, považovaný za *fragment halapartny* (i.č. 75691, tab. LX:3) není náhodný. Za zmínku stojí též jeho interpretace jako hrotu kopí s křídélky. Jde o masivní nedovřenou kornoutovitou tulej s výrazným rozšířením v místě jejího přechodu v kulatý štíhlý dřík, jenž zřejmě končil ostrým hrotem. Ze středového zesílení pravděpodobně vybíhaly postranní části

zbraně, buď také ostré hroty, nebo jen křídélka. Jak tato zbraň přesně vypadala, určit nelze. Je však možno tvrdit, že byla spíše bodná než sečná či vrhací, čemuž napovídá šířka její tuleje a potažmo tedy síla ratiště, které bylo opatřeno výše zmiňovanou okovanou botkou. Jiná možná interpretace tohoto neúplného předmětu se vymyká řazení ke zbráním a včleňuje nález mezi součásti vozu - kování klanice vozu-žebříňáku (informace T. Durdíka).

V sektoru III severního suterénu tvrže byl nalezen masivní *velký nůž* se širokým ostřím a rukojetí se dvěma otvory pro nýty ($d = 40,5$ cm, $\text{max.š} = 5,5$ cm) i.č. 75715 (Nekuda 1982, 40-v.15; Měchurová 1995, tab. XIV:12). Lze ho jednoznačně interpretovat jako zbraň, což dokládají ikonografické prameny. Tento typ tesákovitého nože se označuje za bojový nůž z výbavy žoldněře z období před r. 1400 (Drobná-Durdík-Wagner 1956, část V-tab.3:11). V Ruttkayově třídění je zahrnut do skupiny A (Ruttkay 1976, 297-obr.34). Varianty 1-4 jsou členěny podle kování pochvy, což se v konůveckém případě zjistit nedá. U všech variant je poměrně krátká, úzká rukojeť nasazena asymetricky na širokou čepel. Chronologicky je skupina řazena jen rámcově od velkomoravského období do doby poloviny 12.- poloviny 13. století, kam autor datuje typ A2 na základě slovenského nálezů kování pochvy z hradiště Hubina (Ruttkay 1976, 295-296).

Fragment i.č. 71824 (Měchurová 1995, tab. XIV:17) pochází ze stejného prostoru na tvrzi. Jde o masivní *rukojeť tesáku* či delší sečné zbraně (např. šavle) se stopami po nýtech a trnovitým ukončením. Na tuto železnou kostru zřejmě dosedalo obložení z organického materiálu (kosti, dřeva či textilu). Trnovitý výběžek sloužil asi rovněž pro upevnění knoflíkovitého (či jiného) zakončení, např. z barevného kovu, organické hmoty nebo kosti. Podobná rukojeť je uváděna z maďarské zaniklé vesnice Sarvaly (Holl-Parádi 1982, 80-obr.30:4), má však zobákovité ukončení. Tloušťka držadla není pravidelná, zdá se, že rukojeť má hřbet, stejně jako u konůveckého kusu. Lépe zachovaný exemplář šavle dokládá B. Polla (1962, 132-obr.20:2) z Posádky pri Gajaroch. Jedná se rovněž o analogii vzdálenou, protože konůvecký kus není zobákovitě ukončen. Nálezy šavlí ve vrcholném středověku jsou záležitostí výjimečnou, známou spíše z ikonografických pramenů, z archeologického materiálu téměř neznámou (Durdík-Pertl 1988, 613).

Ze skupiny nožů lze mluvit ve dvou případech také o *nožích tesákovitých*, a to u i.č. 72144 (tab. LX:8) a i.č. 72145 (tab. LIII:8) z půdorysu č. 27. V prvním případě chybí dlouhému noži pouze koncová část čepele, druhý fragment představuje jen kovovou rukojeť podobného nože. Oba kusy mají zvýrazněné ukončení držadla polokruhovým plátovým lemováním s náběhem na ve středověku oblíbený zobákovitý tvar. Analogie skýtají opět Mstěnice (Nekuda 1985, 140-obr.196:a), Bystřec (Belcredi 1988, 478, 475-obr.8G), Rokštejn (Měřínský-Plaček 1989, 61-obr.11:2) a Posádka pri Gajaroch (Polla 1962, 117-obr.5:1). Kolekci tesáků ze Slovenska uvádějí a nad způsobem jejich užití a nošení se zamýšlejí B. Egyházy-Jurovská a L. Zachar (1987, 109-111, obr.11) a hovoří o jejich výskytu od poloviny 13. do poloviny 15. století. Chronologicky nejsou

tyto předměty tedy nijak zvlášť použitelné. L. Belcredi (1989,463) označuje tesáky za lovecký a bojový nástroj.

Deformované kování i.č. 72424 (tab. LXI:5) ze stavení č. 4 je nutno zmínit i v tomto oddíle militarií. Podle analogií z Hradištká u Davle (Richter 1982, 165-obr.109:4) by se mohlo jednat o *kování konce pochvy - nákončí*, ačkoliv D. Šaurová tento předmět označila zřejmě nesprávně za pinzetu. Je tvořen pružným páskem přehnutým do tvaru písmene V s rozšířenými kornoutovitě stočnými ploškami, což by napovídalo upevnění na konci pochvy.

2. 4. Výstroj jezdce a koně

Výstroj jezdce a koně představuje v Konůvkách kolekce 259 kusů. Tato skupina kovového inventáře již byla částečně publikačně zpracována (Měchurová 1985, 69-84). Dělí se na součásti koňského postroje, podkovy, hřebľa, ostruhy a vlastní výstroj válečníka, části brnění, kroužky a přezky.

Ke koňskému postroji patří od pravěku především *udidla*, jichž (včetně zlomků) pochází z Konůvek 16 kusů. Je možno je označit za součást koňského postroje jen obecně, bez upřesnění, zda patřila k postroji tažnému (zapřahacímu) či jezdeckému. Výjimku tvoří složitější udidla kočárová s více udítky a hýbly, která se v konůveckém souboru nenašla. Jde většinou o jednoduché tvary udidel kruhových (s kruhy po stranách) s dvoudílnými plnými tyčinkovými udítky typu II Ruttkayovy typologické řady (Ruttkay 1976, 356-357, obr.75).

Z udidel se pouze čtyři našla na tvrzi, ostatní pocházejí z půdorysů č. 1, 2, 5, 6, 20 a 21. Neodlišují se od nálezů z ostatních venkovských lokalit. Velikost kruhů se pohybuje od 4 do 7 cm v průměru. Dvoudílné tulejkové udítka má jedině udidlo i.č. 71667 z půdorysu č. 1 (tab. LVIII:1), z něhož se zachovala jen polovina. Je doplněno rovnou postranicí s kuželkovitým ukončením a střední částí napojenou do tulejky udítka. Postranice je opatřena jednootvorovou podkovovitou záštitou s úchytným okem a příčnou zajišťovací ploténkou, která je rozšířena v místě otvoru pro nýt. Tím se zřejmě upevňoval do stabilní polohy řemen ohlávky zvaný lícnice. Úchytným okem se provlékala otež (u těžkého postroje opatř) k ovládní koně. Tento tvar je běžný na většině středověkých nalezišť - Mstěnice (Nekuda 1985, 134-obr.190:f, 135-obr.191:a,f, 136-obr.192:a), Pfaffenschlag (Nekuda 1975, 143-obr.137:2,4), Posádka pri Gajaroch (Polla 1962, 121-obr.9:2,4,6), Zalužany (Polla 1962a, 126-tab.101:10,11, 140-tab.109:1), Bolkov (Hejna 1962, obr.1:8), Semonice (Huml 1967, 28, tab.I:14), Templštejn (Kouřil 1979, 131-obr.2:10), ale přesnou analogii dokládá B. Polla (1979, 196-obr.102:3,5) z Bratislavy. Drobná-Durdík-Wagner (1956, 92, část IX-tab. 34:2,3) označují druh udidla s tyčinkovým i tulejkovým udítkem a přímým napojením postranic či kruhů jako uzdečku, tedy typ jednoduchý - bez páky. Tulejkové udidlo uvádí A. Demmin (1891, 662-663, obr.14) z hradu Tannenbergu a datuje ho zpusťšením hradu r. 1399 do 14. století. V nové literatuře je zastoupeno exemplářem s kruhy z hradu Templštejna (Kouřil 1979,

131-obr.2:9), ze Mstěnic pochází pěkný kus, mistrovsky provedený i po výrobně-technologické stránce (i.č.Ha 67124, AÚ MZM v Brně; Měchurová 1985, 72-obr.1).

Postranici udidla i.č. 71667 se podobá bočnice i.č. 71644 ze stavení č. 2 (tab. LVIII:3), ale chybí jí příčná zajišťovací ploténka. Podle jamek u kořene záštity lze soudit, že původně ploténku měla. Konstrukčně obdobná je neúplná postranice i.č. 72217 z jižního ochozu tvrze (tab. LVIII:8), ovšem bez kuželkovitých ukončení. Tyto předměty jsou také běžné v železném inventáři středověkých lokalit. V hojně míře je uvádí např. B. Polla (1962, 121-obr.9:3, 5,7,8,9,12, 129-obr.17:11,12, 131-obr.19:21) z Posádky pri Gajaroch. A. N. Kirpičnikov (1973, 12-obr.4) řadí rozebíraný druh bočnic k udidlům typu *II* s dvoudílným tyčinkovým udítkem, jež označuje za typickou součást výbavy středověkých rytířů a datuje je na Rusi v rozmezí 12.- poloviny 13. století. Tato velmi účelná forma přetrvala až dodnes (Kirpičnikov 1973, 16). V jeho samostatné typologii bočnic představuje typ *10* (Kirpičnikov 1973, 13-obr.5). A. Ruttkay (1976, 356-357, obr.75) přiřazuje tyto postranice k variantě *1B* udidel se zjednodušenou konstrukcí. Takto tvarované bočnice považuje za variantu *4* nebo *6* (s kuželkami na koncích).

Jinak formovaná je postranice i.č. 71664 z půd. č. 1 (tab. LVIII:6). Koncové části jsou zahnuty jedním směrem a opět ukončeny kuželkami. Záštita s úchytným okem je podkovovitého tvaru jako u ostatních exemplářů. Vhodný srovnávací materiál poskytuje zaniklá ves Mstěnice (i.č. 1159, AÚ MZM v Brně). Z literatury je třeba citovat znovu starou práci R. Zschilleho a R. Forrera (1893, tab.VIII:7), kde je uváděn případ udidla s těmito postranicemi z Francie (lokalita Chassémy-Aisne), i když je autory datován do časného laténu (?). Způsob napojení řemenů k těmto bočnicím (a zřejmě i kruhům) ukazuje kromě literatury (např. Zschille-Forrer 1893, tab.X:8) i dobře zachovaná zdobená postranice ze zaniklé vsi Otničky na Slavkovsku (Měchurová 1985, 73-obr.2).

Postranice i.č. 71658 rovněž z půd. č. 1 (tab. LVIII:2) představuje odlišný typ. Je mnohem kratší se dvěma otvory. Podkovovitá záštita s úchytným okem má stejnou funkci jako u výše uvedených (tyčinkových) bočnic, horní konec však přechází v další menší očko. Stejný druh postranice uvádí P. Kouřil (1976, 147-tab. V:9) z tvrze v Čalonicích, který je více poškozený než konůvecký exemplář. Kompletní udidlo s použitím této formy postranic publikoval B. Polla (1962, 129-obr.17:10) z Posádky pri Gajaroch. Jde o složitější udidlo pákové kombinované s jednoduchým, opatřené dlouhou dolní pákou (jež u obou výše uváděných případů chybí), úchytkou v menším horním oku a dalšími přidavnými články. Udítko je tyčinkové. Rámcově je datováno spolu s ostatním materiálem do 15. století (Polla 1962, 139). Zlomky nalezené v Konůvkách i Čalonicích jsou tedy součástí pákového udidla, neúplnými zbytky jeho hýbel.

Kromě základního dělení na udidla jednoduchá (s kruhy či postranicemi, s udítkem tyčinkovým či tulejkovým) a páková (s hýbly) je nutno použít typologických řad Kirpičnikovových a Ruttkayových. Při datování je zase třeba vzít v úvahu dlouhou životnost všech železných kovářských výrobků a počítat s tolerancí v tomto směru. Udidla s kruhy nejsou chronologickým měřítkem

vůbec. P. Kouřil (1979, 133) je obecně klade na základě nálezů z Templštejna a jiných analogií mezi 13.-15. století. Z technologického hlediska lze říci, že udidla s tulejkovým udítkem jsou konstrukčně složitější, tedy vývojově pokročilejší a zároveň mladší typ než udidla s udítkem tyčinkovým.

Třmeny jsou charakteristickou součástí koňského postroje jezdeckého. Na středověkých lokalitách je však třeba postupovat velmi opatrně při jejich interpretaci. Tvarem se jim totiž podobají jiná militaria, tzv. nášlapce ke kuši, které se liší jen způsobem uchycení v horní části. Jsou většinou menší, méně masivní (drobnější) s výrazným plastickým žebrem na vnější straně stupadla. Vzájemná tvarová blízkost obou militarií je dána v podstatě stejnou funkcí, obou bylo užíváno jako opory pro nohu (přesněji chodidlo) jezdce či bojovníka.

Z Konůvek se zachovalo 6 kusů třmenů a jejich zlomků. Tři kusy pocházejí z tvrze, ostatní z vesnických stavení č. 3, 5 a 26. Třmeny i.č. 71630-71633 jsou přibližně stejné konstrukce; mají lichoběžníkový (i.č. 71630) až vakovitý (i.č. 71631) tvar těla. Závěs pro řemen na užší straně lichoběžníka je buď jednoduchý, tvořený jen horní příčkou těla třmene, nebo složitější, doplněný ještě železnou záštitou, která je napojena kolmo a tvoří tak průvlek - poutko. U třmene i.č. 71630 (tab. LVIII:11; Měchurová 1985, tab.I:1,V:1) ze sektoru II jižního suterénu tvrze je tato záštita opatřena čtyřmi pravidelnými otvory. Při bližším zkoumání je na tomto exempláři patrná i rytá výzdoba, svazky tří rýh mezi otvory. Řada otvorů mohla sloužit pro upevnění nýtů, jež zajišťovaly pevné uchycení třmenového řemene v závěsu. Stupadlo třmene je rovné, elipsoidně rozšířené. Stejného tvaru je samostatně nalezené odlomené stupadlo i.č. 71637 z půd. č. 3 (Měchurová 1985, tab. IV:9, VI:9). Analogický kus pochází ze zaniklé osady Mstěnice (i.č.Ha 61255, AÚ MZM v Brně; Nekuda 1985, 135-obr.191:c), jiný byl nalezen na hradě Tepenec (Burian 1971, tab.48:3), na záštitě závěsu však chybí otvory. Výzdobu prolamováním na široké záštitě nese třmen z maďarské lokality Sarvaly (Holl-Parádi 1982, 85-obr.35:2, obr.109:1), prolamované otvory jsou sestaveny do trojúhelníka.

Třmen i.č. 71631 rovněž ze sektoru II jižního suterénu tvrze (tab. LVIII:12; Měchurová 1985, tab.I:4, V:3) má konstrukčně stejný závěs, i když není zachován úplně. Poškozená záštita byla však užší než u předchozího kusu a bez dalšího zdobení a členění. Exemplář i.č. 71632 (tab. LVIII:7; Měchurová 1985, tab.II:1, V:4) je silně deformován, rozlomené rameno je vyvráceno z původní polohy. Příčka jednoduchého závěsu v horní části třmene je naplocho roztepána, zatímco ramena jsou kruhového průřezu. Šířka horní příčky v závěsu pravděpodobně představovala i šířku třmenového řemene. Blízkou analogií jsou třmeny z hradu Rychleby (Goš 1976, 297-obr.3:4), a to nejen tvarem těla, ale i konstrukcí závěsu. Vakovitého tvaru je rovněž třmen z hradu Tepence (Burian 1971, tab. 48:1), příčka v závěsu je však širší. Také exemplář i.č. 36669 z Pfaffenschlagu (Nekuda 1975, 143-obr.137:9, tab.LXVI:4) se podobá těmto konůveckým, jen stupadlo má protáhlejší. Rozšíření stupadla u kusů z Konůvek je omezeno spíše jen na střední část. Můstek rozšířený v kruhovou podnož má třmen z Třeboce (Měchurová 1983, 75, tab. V:9), který L. Niederle (1925, 592) považuje za slovanský a řadí mezi 9.-11. století. Rovněž exemplář ze zaniklé

vesnice Sarvaly má stupadlo ve tvaru kruhové podnože (Holl-Parádi 1982, 85-obr.35:2). Průkopníci této problematiky R. Zschille a R. Forrer (1896, 15-obr.11:10) však téměř totožný typ uvádějí i mezi exempláři novověkými, nelze tedy tohoto znaku použít jako chronologického kritéria.

Třmen i.č. 71633 (tab. LVIII:13; Měchurová 1985, tab.I:3, V:5) ze stavení č. 5 je deformován především v horní části, ale původně byl zřejmě též lichoběžníkového tvaru. Závěs tvořila pravděpodobně široce roztepaná kolmá záštita, příp. ještě zdobně provedená. Exemplář se podobal třmenu z neznámé lokality z berlínské sbírky R. Zschilleho (Zschille-Forrer 1896, tab. VII:4,4a). Podobu podtrhují i kuželkovité výčnělky na přechodu ramen ve stupadlo. To je roztepané, na okrajích dolů přehnuté s řadami otvorů v těchto místech, z nichž se zachovaly jen dva. Tento tvar stupadla rovněž rámcově odpovídá můstku třmene z Zschilleho sbírky.

Další ze zkoumaných třmenů i.č. 71634 (tab. LVIII:10; Měchurová 1985, tab.II:3, V:2) z půd. č. 26 se od ostatních výrazně liší. Má tělo tvaru pravidelného masivního půloblouku, široké stupadlo, ale postrádá jakýkoliv způsob závěsu. V horní části oblouku není nejmenších stop po odlomení či poškození závěsu, tedy se zřejmě třmenový řemen protahoval přímo pod obloukovitým tělem. Tvarem připomíná tento exemplář slovanský třmen z Vrbky (Měchurová 1983, 74, 88, tab.VI:2), ale ten je celkově křehčí a je opatřen závěsem. Protože nález pochází ze stavení č. 26 a nikoliv z panského sídla, mohlo by jít o jednoduchou, čistě účelovou podomácku vyrobenou formu. Přímé analogie ze středověkých lokalit chybí.

Části koňských postrojů nejsou chronologickým kritériem, je vůbec obtížné je datovat (zvláště pro středověk, kdy je na místě datace přesná na desetiletí). Jsou k dispozici pouze Ruttkayovy typologie pro období do poloviny 14. století (Ruttkay 1976, 353 obr.75). Typologické řady A. N. Kirpičnikova (1973, 45-obr.29), ovšem geograficky posunuté do východní Evropy, a A. Nadolského (1954, 87, tab.XL, XLI) rovněž nepojímají celý středověk, nýbrž jen jeho počátek - maximálně do poloviny 13. století. Nově se touto otázkou zabýval pro polské území W. Świątosławski (1990, 37- obr.18). Mladší třmeny rozvitého středověku (typy 14.- 15. století i pozdější) jsou nazývány podle geografické či národní příslušnosti (Drobná-Durdík-Wagner 1956, 92-část IX-tab.35). Konůvecký třmen i.č. 71630 by podle toho bylo možno označit jako třmen český, vakovité tvary se podobají závěsem a tělem třmenu španělskému (Demmin 1891, 653-obr.4) či aragonskému (Drobná-Durdík-Wagner 1956, část IX-tab.35:7). Třmen i.č. 71633 by odpovídal ve své původní podobě tzv. švýcarskému třmeni (Drobná-Durdík-Wagner 1956, část IX-tab.35:8).

Mezi jednotlivými třmeny z Konůvek zřejmě nebude velká chronologická diference, půjde vesměs o exempláře poloviny 14.- poloviny 15. století. Tvarově lze jeden kus řadit k typu lichoběžníkovému *Ia* - Świątosławského typ *VA* (Świątosławski 1990, 54-57), jenž je jím datován na základě ikonografických pramenů do 15. století (1430-1440, 1451, 1485), což autor sám považuje za opoždění oproti nálezům v archeologickém materiálu (Świątosławski 1990, 56-57). Ostatní třmeny z Konůvek patří k typu vakovitému až hruškovitému - typ

Ib (Świętosławski 1990, 57-58), chronologicky postavenému do 2. poloviny 14. a 1. poloviny 15. století (Świętosławski 1990, 58). Posledně jmenovaný kus i.č. 71634, který je charakteristický svým obloukovitým tělem (typ *II*) se nejvíce blíží typu *VIII* W. Świętosławského (1990, 64-65). Jednoduchá konstrukce a primitivní zhotovení by svědčila o větším stáří tohoto typu, s čímž souhlasí i datování W. Świętosławského (1990, 65) do 12.-13. století.

Fragmenty hřebel pocházejí v Konůvkách z půdorysu č. 2 (i.č. 75842a,b, tab. II:6a,b; Měchurová 1985, tab. IV:7,8, VI:10,11), a to zbytek funkční ozubené části a napojení držadla. Jiný typ rukojeti byl nalezen na nedalekém hrádku Kepkové (i.č. 71812; Měchurová 1985, tab. III:5, VI:8; Měchurová 1986, 159, 163, tab. III:7, IV:13). Jde o celistvé držadlo, připevněné zřejmě původně nýtem na funkční části hřebel. V obou případech patří tyto zlomky k typu *II* A. N. Kirpičnikova (1973, 84) se dvěma řadami zubů na pracovní straně nástroje. Autor datuje tento typ pro východní Evropu do 12.-13. století a později.

Analogická hřebel jsou zastoupena v kovovém inventáři z hrádku Újezd u Tišnova (i.č. 65017, AÚ MZM v Brně; Měchurová 1985, 75-obr.4; Nekuda-Unger 1981, 297-obr.244), ze severního předsunutého opevnění ve Mstěnicích (i.č. 68736, AÚ MZM v Brně; Měchurová 1985, 74-obr.3), zaniklé osady Pfaffenschlag (Nekuda 1975, 143-obr.137:8, tab.LXVIII:1) a spišských Zalužan (Polla 1962a, 124-obr.100:8,14). Podobný typ jako z Pfaffenschlagu (s vidlicovitou rukojetí) pochází ze semonické tvrze (Huml 1967, 38, tab.IV:9), hrádku Bolkova (Hejna 1962, 466, 459-obr.3:2) a zaniklé osady Svinica, okr. Košice-vidiek (Čaplovič 1983, 379-obr.8:2). Kepkovskému exempláři se podobá nález z Lelekovic (Unger 1990, 150-obr.3:3); nejnovějším dokladem je fragment ozubené části z Přerovce u Opavy (Kouřil-Wihoda 1997, 208-obr.8:4). Zachovalý kus a zlomek vidlice hřebel jiného typu publikuje B. Polla (1986, tab.XVI:9, 266-obr.130:10) z Krásné nad Hornádom. Vidlicovité napojení má též držadlo hřebel z Hradišťa u Davle (Richter 1982, 166-obr.112:6). Další srovnávací materiál skýtá polská lokalita Piekary (Jamka-Leńczyk-Dobrowolski 1939, 58, tab. XXIII:h) a hrad Będzin (Błaszczyk 1982, 518-obr.411:a-c). Pevné napojení rukojeti na funkční část ve tvaru T mají exempláře z maďarské zaniklé osady Sarvaly (Holl-Parádi 1982, obr.102:2, 103:9). Hojný výskyt hřebel v prostředí hradů a drobných opevnění zde dokládá existenci prostor, kde byli koně drženi, příp. ustájeni.

Tvarově se hřebel příliš od sebe neliší. Různý je jen způsob a tvar napojení rukojeti k funkční ozubené části. Nejčastější je napojení vidlicovité, provedené s menšími obměnami. Konůvecký zlomek z půdorysu č. 2 se zřejmě podobal exempláři z Pfaffenschlagu, kromě jasně interpretovatelného fragmentu ozubené části se zachoval jen zbytek vidlice z napojení rukojeti na tuto funkční část. Na kovové držadlo (většinou ukončené hrotem) byla ještě naražena dřevěná násada (Jamka-Leńczyk-Dobrowolski 1939, 58). Jiný zlomek je znám z přepážky konůvecké tvrze (i.č. 71880, tab. LV:1), ale jeho interpretace jako část hřebel je velmi sporná.

Podkovy jsou zastoupeny v kovovém inventáři z Konůvek poměrně hojně - 81 kusy. Jejich rozmístění ve vsi a na tvrzi je zcela rovnoměrné (průměrně kolem 5 ks v objektu), nejvíce v půd. č. 4 (12 ks) a na tvrzi, v prostoru jižního suterénu (10 ks). Byly již rovněž detailně zpracovány (Šaurová 1979, 295-301).

K zevšeobecnění koňského okovávání dochází až koncem 12. století a zřejmě souvisí s objevem chomoutového zápřahu. Podkovy usnadňují tažnému zvířeti práci, umožňují mu lépe se zapřít, a také brání nadměrnému obrušování kopyt na tvrdém podkladě středověkých cest. Ve středověku byli kováni především koně tažní, ale i vojenští koně těžkooděného jezdeckva (Baxa 1981, 434-435, 432-obr.9, 434-obr.11). V období 11.- 13. století byly podkovami opatřovány zejména přední končetiny. Tvar a vzhled podkov se liší podle práce, již kuň vykonává, podle půdy a terénu, podle typu chůze zvířete, zdravotního stavu kopyta a etnických zvyklostí (Šaurová 1979, 295).

Z celkového počtu 81 ks jsou 3 podkovy úplné bez přílišného opotřebení, 4 úplné, ale lehce poškozené v přední části, 1 úplná s drobnými sekundárními odlomy, 2 téměř úplné bez konce jednoho z ramen. Ve 12 případech se zachovala více než polovina podkovy, v 6 případech jen přední část s neúplnými rameny. Dále bylo nalezeno 9 ramen levých a 10 ramen pravých. Ostatní kusy jsou nestatečně velké zlomky ramen, kromě 4 případů dochované i s ozuby (výběr viz Měchurová 1995, tab.XI).

Zásadními prvky, které je třeba na podkovách sledovat, je velikost, způsob ukončení ramen - patek a tvar případných ozubů, počet otvorů pro hřeby- -podkováky a jejich zachování v otvoru, rýha (drážka), nebo tzv. hnízda kolem těchto otvorů a existence tzv. hmatce (tj. záměrného plastického zesílení) v přední části podkovy. To vše je i chronologickým kritériem, což se projevuje a kombinuje při typologii těchto předmětů. Nejnovější a nejdůslednější typologickou řadu I - VII sestavil J. Kaźmierczyk (1978) z polských středověkých lokalit a představil v samostatné monografii. Podkováváním na Slovensku v období 11.-13. století se zabýval P. Baxa (1981, 425-439), který roztřídil slovenské podkovy do tří typů.

Zdá se, že největší množství konůveckých podkov patří ke Kaźmierczykovu typu VI/4 (Kaźmierczyk 1978, 97-103, 99-obr.29), který tvoří masivní velké kusy s dobře vykovanou rýhou, vpředu výrazně odseknutou, 6 otvory pro podkováky a vysokými klínovitými či hranolovými ozuby, např. i.č. 71789 (Měchurová 1995, tab.XI:5) z půd. č. 1, i.č. 71706 (Měchurová 1995, tab.XI:2) ze sektoru II jižního suterénu tvrže nebo i.č. 72719 z půd. č. 2 (Měchurová 1995, tab.XI:11) a i.č. 71779 (Měchurová 1995, tab.XI:13) ze stavení č. 26. Časově je autor řadí hlavně do 14. a 1. poloviny 15. století, připouští však jejich výskyt už ve 2. polovině 13. století (Kaźmierczyk 1978, 103). Sem patří též D. Šaurovou (1979, 300, 297-obr.1:19) zmiňovaná podkova s klínovitým „V“ v přední části, což autorka považuje za možný předstupeň hmatce. Rýhu mají v souboru 43 kusy a původně byl počet tohoto druhu ještě vyšší, neboť u 16 kusů nelze utváření plochy kolem podkováků hodnotit pro špatný stav zachování.

Ke Kaźmierczykovu typu *VI/1* (Kaźmierczyk 1978, 86-89, 87- obr.25) náleží evidentně zlomek i.č. 71783 ze stavení č. 5 (Měchurová 1995, tab.XI:12), protože se vyznačuje pro tuto variantu typickým ozubem, který byl vytvořen skováním patky z boku do výše. Jako chronologické řazení pro tento typ udává autor 2. polovinu 13.- 2. polovinu 14. století (Kaźmierczyk 1978, 89).

K variantě *VI/2* (Kaźmierczyk 1978, 89-97, 90-91-obr.26,27) lze zařadit konůvecké podkovy s hnízdy (bez rýhy) a šikmo skosenými hranolovými ozuby, např. i.č. 71724 se sektoru II jižního suterénu tvrže (Měchurová 1995, tab. XI:4), i.č. 71747 z půd. č. 3 (Měchurová 1995, tab.XI:8), i.č. 72412 z půd. č. 4 (Měchurová 1995, tab.XI:9), i.č. 71695 z půd. č. 2 (tab. XI:10). Zajímavý je fragment i.č. 71790 ze stavení č. 7 (Šaurová 1979, 299-obr.2:4; Měchurová 1995, tab.XI:7), a to umístěním hřebu s velkou plochou hlavicí ve druhém otvoru ve směru od patky. To potvrzuje úvahu D. Šaurové (1979, 298), že při okovávání nebyly vždy používány jen podkováky, ale také např. křídlovité hřeby s T-hlavicí či dokonce jiné typy. Její chronologické dedukce, že podkovák je vyspělejším, mladším druhem hřebů, a tudíž výskyt jiných hřebíků v podkouvách je dokladem jejich starobylosti, je nejistá. J. Kaźmierczyk (1978, 96-97) datuje tuto skupinu *VI/2* obecně do 14. století, připouští také přelom 13. a 14. století a dokonce 2. polovinu 13. století.

Zlomek podkovy i.č. 71711 (Měchurová 1995, tab.XI:3; Šaurová 1979, 299-obr.2:2) ze sektoru II na tvrzi lze zařadit ke Kaźmierczykovu typu *IV/1* (Kaźmierczyk 1978, 68-74, 69- obr.19c,d). Charakteristická je velká šířka podkovy, umístění otvorů při vnějším okraji v úzké rýze a nevysoký ozub, vzniklý prostým ohnutím patky do pravého úhlu. Fragment z Konůvek je doplněn jedním zachovalým podkovákem. J. Kaźmierczyk (1978, 73-74) zaznamenává dlouhý chronologický život této varianty od 13. století (s tendencí k jeho 2. polovině) do 14. a 15. století a její výskyt až do novověku.

Dva kusy z konůveckého souboru řadí D. Šaurová (1979, 296) k tzv. pantoflicím - úzkým, plochým podkouvám bez ozubů, které by mohly být pro svou jednoduchost, a tudíž nenáročnost při výrobě považovány za nejstarší. Jde však zároveň o tvar průběžný, vyskytující se prakticky dodnes. J. Kaźmierczyk (1978, 19-30, 20-obr.3) jím vyhrazuje typ *I/1*.

Na hranici mezi výbavou koně a jezdce stojí *ostruhy*. Vzhledem ke skutečnosti, že se upínají na jezdcovu obuv a získaly též symbolický význam (tudíž faktická přítomnost jezdeckého zvířete není podmínkou), je lépe je přiřčenit k výbavě jezdce. Jsou charakteristickou součástí výstroje a odznakem středověkého jezdce, bojovníka a šlechtice. Z Konůvek pochází 30 ostruh a jejich zlomků (tab. LVII). Tato militaria jsou velmi často s oblibou užívána jako vhodné chronologické kritérium, protože jejich vývoj je členitý - podléhaly totiž, stejně jako oděv a obuv, módě. Jejich závislost na obutí je velká, protože typ jezdeckých bot bezprostředně ovlivňoval vzhled ostruh, jejich konstrukci a způsob upevnění na obuvi.

Stejně často jsou sestavovány typologické řady, jež s jejich datováním bezprostředně souvisejí. Ostruhám z polského prostředí se věnoval A. Nadolski (1954, 80-86, tab. XXXV-XXXVIII) ve spojitosti s kompletní jezdeckou vý-

strojí jako celku, narozdíl od Z. Hilczerówny (1956), která se ostruhami 10.- 13. století v Polsku zabývala speciálně. Východoevropský prostor pokrýl v tomto směru významně A. N. Kirpičnikov (1973, 56-70). Starší, slovanské ostruhy na našem území zpracovala uceleně B. Kavánová (1976). Nejnovější typologickou řadu vytvořil A. Ruttkay (1976, 344-352, 347-obr.72), jehož typologie je dobře prakticky použitelná. Středověkými ostruhami na Moravě, jejich soupisem a tříděním se zabýval T. Drobný (1995, rukopis diplomové práce).

Zastoupení ostruh je v Konůvkách kupodivu větší ve vesnici, kde např. v půdorysu č. 26 bylo nalezeno 6 zlomků těchto militarií, po 5 kusech ve stavebních č. 1 a 3, 4 kusy v domě č. 27. Z různých prostor tvrze pocházejí celkem 4 kusy. Zásadně lze v tomto souboru vydělit dvě skupiny: 1) ostruhy s bodcem a 2) ostruhy s kolečkem. Další zařazení je určováno podle ukončení ramen a způsobu upínání na obuv, což mnohdy znemožňuje fragmentárnost nálezů. Chronologickým měřítkem je rovněž tvar oblouku ramen.

Ostruhy s bodcem jsou v Konůvkách zastoupeny čtyřmi kusy, u dalších fragmentů nelze typ rozlišit. Jehlancovitý bodec má i.č. 71665 (tab. LVII:6) z půd. č. 1. Bodec nese krátký krček, který je od jehlanu výrazně odsazen. Ukončení ramene je zaplněno nýtkem pro uchycení řemínku. Zlomek i.č. 75913 (tab. LVII:7) ze stavení č. 2 má zachováno jen tělo oblouku bez ramen. V obou případech jde evidentně o Ruttkayův typ 2 skupiny B (Ruttkay 1976, 349, 347-obr.72) a je díky nálezu z Prešova-Nižné Šebastové datován do 12. a počátku 13. století, což odpovídá typu *III/3* a *4* Z. Hilczerówny (1956, 38, tab.48-53) a podle ní 2. polovině 12.- polovině 13. století a typu *IV* A. N. Kirpičnikova (1973, 66-67, obr.37) s podobným chronologickým zařazením do 12.- poloviny 13. století.

Fragment i.č. 75912 (tab. LVII:13) ze stavení č. 5 je opatřen bodcem s kulovitým zduřením, které je hlavním znakem Ruttkayova typu 4 skupiny B (Ruttkay 1976, 350, 347-obr.72). Ukončení ramene se nedochovalo. Na základě srovnání s typologiemi Z. Hilczerówny (typ *III/4* a *5*) a A.N. Kirpičnikova (typ *IVa*) stanoví jeho výskyt před polovinu 13. století, jeví se tedy tento typ starobyleji než typ s jehlancovitým bodcem, nebo alespoň úžeji chronologicky vymezený.

U i.č. 75894 (tab. LVII:15) z půd. č. 26 je zachováno jen jedno rameno, vykouvané z plochého pásku s vyhnutým očkem na konci, prohnutým tvarem oblouku a delším bodcem kruhového průřezu. V Ruttkayově typologii do poloviny 14. století už tato forma zastoupena není. Ukončení bodce je bohužel nejasné. Je pravděpodobné, že půjde o neúplný (odlomený) bodec, který nesl na konci ještě vidlici či nýtek pro upevnění kolečka, jak je tomu také u zlomku i.č. 75893 (tab. LVII:9) z půd. č. 1. Pak by ostruha odpovídala vzorům z ikonografických pramenů anglických náhrobků (Kirpičnikov 1973, 59-obr.35), datovaných k r. 1390, 1415, příp. 1426, tedy mladšímu typu, než sledují všechny uváděné typologické řady. Také středoevropské ikonografické památky uvádějí tento typ, např. Drobná-Durdík-Wagner (1956, část IX-tab.37:1); prezentují bronzovou tzv. florentskou ostruhu z počátku 15. století či jiný bronzový exemplář z Městského muzea v Praze (Drobná-Durdík-Wagner 1956, část IX-tab.38:4).

V souvislosti se surovinou nutno zmínit též bronzový zlomek i.č. 72378 z půd. č. 27 (Měchurová 1989, 477, 481-tab.IV:17), připomínající raménko ostruhy. Blízkou analogii skýtá zaniklá ves Sarvaly v Maďarsku (Holl-Parádi 1982, 83-obr.34:6), zmiňovanému kusu však rovněž chybí ukončení bodce, který se vždy odlomil v nejkřehčím, nejchoulostivějším místě. Tento typ řadí autoři do poloviny 15. století (Holl-Parádi 1982, 84). Z moravského území jsou tyto typy ostruh známy z hradu Tepence a Kartouzky v Dolanech (Burian 1982, 24-26). V. Burian (1982, 26) uvažuje o jejich výskytu na přelomu 14. a 15. století, ale současně přežívá podle něho i typ s krátkým trnem až hluboko do 15. století.

Fragmentu ostruhy i.č. 71636 (tab. LVII:11) ze stavení č. 3 bodce zcela chybí. Oblouk má tvar goticky profilovaný, ukončení ramen nese dvě dírky pro nýty, tudíž mohlo jít také o typ 2 nebo 4 skupiny B A.Ruttkaye (1976, 347-obr.72), nelze však vyloučit příslušnost k typu C s kolečkem (Ruttkay 1976, 347-obr.72, 350-352). Také o dalším blíže neurčitelném zlomku raménka ostruhy se dvěma otvory pro nýty i.č. 72232 (tab. LVII:3), jenž pochází z půdorysu č. 3, lze říci totéž.

Do druhé skupiny ostruh s kolečkem evidentně náleží fragment i.č. 75892 (tab. LVII:1) ze sektoru I na tvrzi, s původně šesticípým ozubeným kolečkem či hvězdicí na delším krčku, prohnutým tvarem oblouku a hrotitým rozšířením v jeho vrcholu. Rameno je ukončeno ploškou se dvěma otvory pro nýty paralelně za sebou postavenými. Odlomená hvězdice s osmi cípy i.č. 75656 (tab. LVII:4) pochází z půdorysu č. 1. Fragmentární bodce - krček s poškozeným kolečkem i.č. 72079 (tab. LVII:5) byl nalezen v sektoru III na tvrzi. Další zlomky oblouků ostruh i.č. 75899 (tab. LVII:2) z jižního suterénu tvrze, i.č. 75898 (tab. LVII:10) ze stavení č. 3, i.č. 73901 (tab. LVII:12) a i.č. 75900 (tab. LVII:16) z půdorysu č. 27 mají společný znak - delší rozeklaný krček pro nasazení ozubeného kolečka. U fragmentu i.č. 75896 (tab. LVII:14) z domu č. 26 vybíhá vrchol goticky profilovaného oblouku v rozšíření formy ozdobného háčku. Z ozubené hvězdice zbylo pouze pahýlovité uchycení v rozeklaném krčku. Raménko je ukončeno ploténkou s jedním větším otvorem a zdá se, že ploška obsahovala ještě druhou díрку, která je odlomena.

Torzo ostruhy i.č. 75893 (tab. LVII:9) z půdorysu č. 1 je tvořeno prohnutým obloukem z páskového železa s jedním očkem na konci ramene, krčkem o kruhovém průřezu s kulovitě ukončeným rozštěpem pro kolečko, z něhož se zachovala jen část. Krček i rozštěp nese stopy zdobení v podobě skupin rýh. I.č. 75897 (tab. LVII:8) ze stavení č. 3 představuje páskové raménko ostruhy s kruhovým očkem na konci. Jako analogii lze uvést na počátek 15. století dobře datované ostruhy z Dolan, Tepence (Burian 1982, 23-29) a Rokštejna (Měřínský 1991, 73-obr.5), jakož i mladší kusy z maďarské lokality Sarvaly (Holl-Parádi 1982, 83-obr.34:1,2,4).

Soubor konůveckých ostruh s kolečkem náleží k Ruttkayovu typu skupiny C (Ruttkay 1976, 347-obr.72, 350-352). Autor stanoví dolní hranici výskytu do 2. poloviny 13. století až do poloviny 14. století. Před 14. stoletím se neobjevují varianty se dvěma kruhovými očky, typické až pro 2. polovinu 14. století (Ruttkay 1976, 352). Ukončení ramen jedním očkem - kroužkem pro zachycení

spony na upevnění ostruhy přichází v úvahu pro 13. století. Ostruhy s kolečkem představují typ *III* Z. Hilczerówny (1956, 63-69) a typ *V* A.N. Kirpičnikova (1973, 67-69, obr. 37), který datuje jejich nástup do 2. poloviny 13. století a masové rozšíření ve 14. a 15. století.

Zvláštní utváření vrcholu oblouku v rozšíření do formy háčku (i.č. 75896, tab. LVII:14) a ne tak výrazný podobný případ u i.č. 75892 (tab. LVII:1) je znám z ikonografických pramenů (Kirpičnikov 1973, 59-obr.35) na anglických náhrobních kamenech a je možno jej datovat k letům 1348 a 1426. Háčkovité zahnutí pak má obdobu na vzoru z r. 1407. Ve všech případech jde o ostruhy s obloukem ramen vytepaným do pásku, které jsou zastoupeny v Konůvkách dvěma fragmenty, i.č. 75893 (tab. LVII:9) a i.č. 75898 (tab. LVII:10). Výskyt páskových ostruh s prodlouženým krčkem už po r. 1400 spolehlivě prokázaly nálezy z Dolan a Tepence (Burian 1982, 23-29) za užití mincí datované analogie z Rokštejna (Měřínský 1991, 74-75, 73-obr.5, tab.23 dole).

Konůvecké ostruhy s kolečkem lze tedy chronologicky řadit od 2. poloviny 13. po celé 14. století až do 20. let století 15. Typ s bodcem se jeví jako starší, ostruhy s jehlancovitým bodcem se vyskytují ve 12. století a přežívají až do 2. poloviny 13. století, zatímco tvar s kulovitým zduřením bodce (i.č. 75912) lze datovat úžeji před polovinu 13. století. Jejich nález ve vesnických staveních (půdorysy 1, 2, 5, příp.3) naznačuje opět starobylost osídlení ve vesnici v protikladu k mladší fázi na tvrzi, kde figurují výhradně ostruhy s kolečkem.

Ochranná zbroj je v Konůvkách zastoupena několika zlomky kroužkového brnění - drátěné košile, a to v sektoru II jižního suterénu tvrze (i.č. 71771), na přepážce (i.č. 71888-71889), ale též v půd. č. 1 a 4 (i.č. 72391, 75784). Vzhled drátěné košile zachycuje A. Ruttkay (1976, 339-obr.67) na dobře zachovaném příkladu z Ploštína. Spečené zbytky kroužkového brnění poskytuje též Posádka pri Gajaroch (Polla 1962, 133-obr.21:11,12), několik kroužků pochází z Bratislavy (Polla 1979, 221-obr.113:2, tab. XXXVI:6,13) a z tvrze v Semonících (Huml 1967, 29, tab.VIII:10).

Další předměty jsou přisuzovány ochranné zbroji jen hypoteticky: ploténka ledvinovitého tvaru se třemi otvory a zářezem o rozměrech 7,5 x 7,3 cm z přepážky na tvrzi (i.č. 71872) nebo kování přilby na ochranu pravého ucha se třemi nýty na přichycení ke kožené části přilbice i.č. 72329 (tab. LII:1) ze stejného prostoru. D. Šaurová (dle sbírkové evidence) spatřovala analogii v součásti helmy ze 7. století z Wendelu (Montelius 1915-1917, 36-obr.5). Stejně problematická je interpretace předmětu i.č. 71639 jako kování štítu.

Naopak zřejmou součástí výstroje a oděvu jsou *přezky* (Měchurová 1995, tab.VI). Z Konůvek jich pochází 41 kusů. Jejich zastoupení ve vesnici a na tvrzi je vcelku rovnoměrné: nejvíce jich bylo nalezeno ve stavení č.1 (9 ks), po 5 ks v půdorysech č. 2 a 5, 4 ks v jižním suterénu tvrze. Přezkami a kování opasku se ve svých monografiích zabývali I. Fingerlinová (1971) a I. Heindel (1990), velkou kolekci z východního Slovenska prezentoval M. Slivka (1981, 255-256, 277-obr.15).

Nejobvyklejší třídění sleduje tvary těla: 1) přezky hranaté - čtvercové a obdélníkové, 2) přezky kruhové, 3) tvary půlkruhové - tvaru písmene D a 4) kombinované formy.

K první skupině se řadí pravidelná čtvercová přezka bez trnu i.č. 72885 (Měchurová 1995, tab.VI:13) z půd. č. 1. Podobná jí je přezka s jednou stranou zesílenou a trnem na protilehlé z nich (i.č. 72750; Měchurová 1995, tab.VI:5) z jižního suterénu tvrze. Stejnou uvádí B. Polla (1962a, 144-obr.111:1) ze zaniklých Zalužan. Obdélníkové exempláře i.č. 75559 a i.č. 75584 (Měchurová 1995, tab.VI:10,11) s trnem na kratší straně pocházejí ze stavení č. 2. Masivní přezka se středovou příčkou s trnem i.č. 75499 (Měchurová 1995, tab.VI:2) byla nalezena rovněž v jižním suterénu tvrze. Dvě velké obdélníkové přezky s týlovou ploténkou jsou vyrobeny z bronz: i.č. 75564 z půd. č. 3 (Měchurová 1989, 476, 482-tab. V:1) a i.č. 75565 z půd. č. 2 (Měchurová 1989, 476, 482-tab. V:2).

Druhá skupina je tvořena kruhovými kusy, které se nedají přesně odlišit od obyčejných kroužků, pokud nemají trn. Zajímavý je v této souvislosti nález drobné kruhové přezky s trnem ze hřbitova i.č. 72342 (Měchurová 1995, tab.VI:8) a její užití při spínání oděvu je více než zřejmé. Malá přezka se středovou příčkou a dvěma natavenými trny (?) i.č. 75883 (Měchurová 1995, tab.VI:18) pochází ze stavení č. 26. Kruhové přezky často nebyly vyráběny celé z kovu, ale měly např. kostěné, dobře ohlazené tělo, na něž nasedal železný trn, nebo se užívaly jen jako průvlečky (viz dále). Bohatou kolekci analogií skýtá např. Hradištko u Davle (Richter 1982, 190-obr.138:11-16).

Přezky tvaru písmene D jsou ve středověku velmi oblíbené. Takovými jsou i.č. 72425 z přepážky na tvrzi, i.č. 72828 (bez trnu) a podobný kus i.č. 71659 (s trnem) ze stavení č. 1, i.č. 72849 protáhlého tvaru se žlábkem pro zaklesnutí chybějícího trnu na oblé straně těla z půd. č. 6 a poněkud menší kus bez trnu i.č. 71902 ze stavení č. 7 (Měchurová 1995, tab. VI:4,9,12,17,19).

Poslední skupina zahrnuje jiné tvary: přezky šterbinové s obdélným výběžkem jsou v souboru tři (i.č. 72251, 71825, 75556; Měchurová 1995, tab. VI:1,3,7): z tvrze a půd. č. 1, jeden kus je poněkud širšího tvaru i.č. 75882 (Měchurová 1995, tab.VI:16) z půd. č. 26. Jí blízká je přezka i.č. 71666 (Měchurová 1995, tab.VI:6) ze stavení č. 1 s výběžkem pro zaklesnutí trnu. Spojením šterbiny a kroužku vznikla funkční přezka i.č. 75749; kombinaci kroužku a lichoběžníka představuje malý exemplář i.č. 72072, obě náležejí půd. č. 27 (Měchurová 1995, tab.VI:21,20). I.č. 72375 ze stavení č. 20 je drobná osmičkovitá přezka se středovou příčkou a trnem. Profilovaná přezka s jednou stranou silnější i.č. 72950 byla nalezena v půd. č. 21.

Obyčejné železné přezky jsou běžnou součástí náleзовých souborů středověkých lokalit, nikoliv však nosnou a dobře datovatelnou. Archeologickou kolekci militarií spíše doplňují. Také jejich interpretační možnosti a význam jsou sporné, pokud nebyly objeveny ve výstižné nálezové situaci s dobrými vypovídacími schopnostmi. Výjimkou jsou drobné bronzové kusy z oděvu, které jsou svým zdobením a jemnějším provedením často dobrou datovací pomůckou a chronologickým měřítkem (Měřínský 1991a, 75-78).

Obdobně je na tom skupina *kroužků*, jichž se našlo v Konůvkách 76 kusů. Jejich význam vzrůstá až po jejich přiřazení k určitým předmětům či nástrojům. I.č. 75885 (Měchurová 1995, tab.VI:24) z půd. č. 26 se velikostí a silou podobá kruhům k udidlu. I.č. 75884 (Měchurová 1995, tab.VI:23) ze stejného stavení je široký kroužek, který připomíná objímku nože či jiného pracovního nebo řemeslnického nástroje. Stejně jako u přezek jsou soubory těchto drobných předmětů nalézány na všech velkých systematických výzkumech středověkých lokalit v hojném počtu, např. Hradištko u Davle (Richter 1982,161-obr.105,162-obr.106), hrádek Bolkov (Hejna 1962, 459-obr.3:4), Mariánská louka v Děčíně (Velímský 1991, 33-obr.27:8-13), Vizmburk (Hejna 1983, 496-obr.5:1-3). Užití kroužků na oděvu, řemení opasku i koňském postroji bylo zcela samozřejmé (Kirpičnikov 1973, 77-obr.43), podle dokladů např. na Mstěnicích (Nekuda 1985, 163-obr.216, 164-obr.217) či na zaniklé vsi Sarvaly (Holl-Parádi 1982, 86-obr.36) plnily však také svůj účel u zemědělského nářadí (např. kování cepu - Nekuda 1975, 140-obr.134:5) nebo v hojné míře při vybavení domácnosti.

2.5. Stavební vybavení

Stavební vybavení je v současném stavu bádání a možnostech rekonstrukce všedního života ve středověku často těžko rozlišitelné od ostatních kování a zlomků, zvláště když se rovněž většinou nachází ve fragmentech a výjimečně in situ. Lépe jsou na tom pouze uzamykací mechanismy - zámky a klíče, v plné míře to však platí o dveřním, nábytkovém a stavebním kování. Nejnověji se na tomto poli vyznamenal R. Krajíc (1991, 323-344), který na základě archeologického materiálu z jižních Čech a zejména Sezimova Ústí tuto dosud nepřehlednou skupinu kovového inventáře roztřídil a přesně interpretačně i chronologicky určil.

Na konůvecké tvrzi se naskytla vzácná příležitost zdokumentovat okované dveře s veřejemi-panty in situ, a to na západním ochozu severního suterénu. Díky jejich kování se zachovala představa o jejich tvaru lomeného gotického oblouku o rozpětí cca 1 m, masivních dvou veřejích a systému dalšího přidatného kování na zpevnění dřevěné výplně dveří.

Celkově lze započítat z Konůvek 54 zlomků, jež by mohly patřit *dveřnímu kování*, z čehož většina se našla na tvrzi (40 ks), nejvíce v sektoru III u severního suterénu tvrze (19 ks), kam patří fragmenty zmíněného dveřního kování a předmět, označený D. Šaurovou jako klika (i.č. 72077). Podobný kus uvádí V. Nekuda (1975, 148-obr.141:1) z Pfaffenschlagu. Osm kusů okutí dřev pochází ze sektoru II jižního suterénu tvrze, po šesti kusech z ostatních prostor na tvrzi. Ve vesnici zřejmě nebyly vchody tak bytelně kovány, stačil klíč a zámek. Kování dveří na tvrzi mělo také kromě praktické zpevňovací funkce, jež byla u tohoto drobného opevnění vždy prvotní, také účel estetický, dekorativní.

Pokud to nenaznačuje nálezová situace, ztěžka lze odlišit kování dveří od *okutí nábytku* - zejména kování truhlic, které byly často velmi pevné, masiv-

ní. Lehce může dojít k záměně dveřního okutí kůlů s *kováním vozu-žebříáku*. Takovým případem jsou např. kusy i.č. 75528a, 75526 (tab. LXII:8,9) z jižního suterénu tvrze. Jde o bytelné zaoblené okutí obdélného tvaru s delšími hřeby v rozích (i.č. 75528), u i.č. 75526 se dvěma otvory pro hřeby na jednom konci a pravidelným hrotitým výběžkem uprostřed druhé strany. Kratší jazykovité kování se dvěma otvory pro hřeby na rovném konci i.č. 75531 (tab. LXII:7) pochází z téhož prostoru. Analogie přinesl např. výzkum v Pfaffenschlagu (Nekuda 1975, 144-obr.138:1,3), v zaniklých Zalužanech (Polla 1962a, 124-obr. 100:25) či Bratislavě (Polla 1979, 195, 196-obr.102:8, tab. XLXX:11, 13, 14). Množství podobných kování bylo nalezeno též na maďarské lokalitě Sarvaly (Holl-Parádi 1982, obr.98:9, 101:5, 108:1,2, 113:1, 115:8, 124:5,6, 138:3,4,5) a autoři je taktéž dávají do souvislosti s kovááním vozu. Při té příležitosti je vhodné zmínit poznámku B. Polly (1962, 138) o mohutném kováání a součástkách husitských válečných vozů. Lze vzít v potaz také myšlenku okutí masivního dřevce či bojového cepu. Totéž by se mohlo týkat drobnějšího kusu kováání se dvěma otvory i.č. 72539 (tab. XVII:12), tentokrát ze stavení č. 4. Jedná se též o kováání zaobleného tvaru, tedy okutí slabšího kůlu menšího průměru, např. ratiště, násady zbraně, pracovního nástroje nebo již zmiňovaného cepu, jako např. z Pfaffenschlagu (Nekuda 1975, 140-obr.134:5).

Jasný účel má neúplné kováání - *kloubní veřej*, pant i.č. 75732 (tab. LXII:5) ze severního suterénu tvrze. Ploška původně zřejmě srdcovitého tvaru s otvory pro upevnění na dřevěném podkladě křídla dveří je opatřena na širší straně zděří či tulejkou pro nasazení čepu. Podobné kusy byly nalezeny při výzkumu v Bratislavě (Polla 1979, 223-obr.114:8,9) a v Zalužanech (Polla 1962a, 137-obr.107:11, 140-obr.109:12). Bytelnost výrobku svědčí pro příslušnost skutečně ke dveřím, nikoliv k nábytku. Naopak jako okutí truhlice a její zavírací systém lze označit podlouhlé plechové kováání s kloubem a úchytkou na kolíček i.č. 72939 (tab. LXII:4) z přepážky na tvrzi. Analogický exemplář je znám z kovo-vého inventáře Zalužan (Polla 1962a, 124-obr.100:6,9). Zdobné mírně zahnuté velké kováání s lichoběžníkovým tělem a liliovitým ukončením i.č. 75710 bylo nalezeno u pece v půd. č. 1. Mohlo pocházet z poblíž stojící truhlice či přímo dvířek příkladacího prostoru. Mnohá ozdobná kováání (ale poněkud masivnější), která autor pokládá za kováání dveří, poskytuje soubor železných předmětů ze Zalužan (Polla 1962a, např. 138-obr.108:3,6,7,8,10,11).

Jako *závory* - součásti zavíracího mechanismu spíše nábytku než dveří mohla sloužit zařízení s otvorem pro zákolný kolík i.č. 72245 a 72999 (Měchurová 1995, tab. XVII:4,7) z jižního suterénu tvrze. Předměty nesou výrazné stopy žáru, přepálení. Podobnou funkci mělo ozdobné kováání páskového tvaru se šterbinovým otvorem a výstupkem na konci i.č. 75688 (tab. LXI:13) ze stavení č. 1. Na opačném konci předmětu jsou stopy po uchycení kloubem nebo napojení na další kováání. Výzdoba je tvořena skupinami vějířovitě postavených rýžek na okrajích pásku.

Bytelnost pravidelného páskového kováání s otvory pro hřeby i.č. 75750 (tab. LXII:3) z půd. č. 27 nutí k jeho interpretaci opět jako okutí dveří, ačkoliv v případě vesnického stavení by se dalo uvažovat např. též o kováání vozu, nebo

podle analogie z Hradištká u Davle (Richter 1982, 179-obr.128) by mohlo jít o obruč kola. Podobné předměty uvádí též B. Polla (1979, tab. XXIX:9,12,15) z Bratislavy a zaniklé vsi Zalužany (Polla 1962a, 209-tab.XIII:17, 213-tab. XVII:9, 12, 13), I. Holl a N. Parádi (1982, obr.97:7) z maďarské lokality Sarvaly a V. Nekuda (1985, 128-obr.186:b,d, 129-obr.187:a,b) ze Mstěnic.

Součástí veřejí vrat nebo dveří je masivní kruh - zděř s trnem a zahnutými konci u sevření kruhu i.č. 71760 (Měchurová 1995, tab. XVII:1) ze stavení č. 4 a polovina podobného předmětu i.č. 75640 (Měchurová 1995, tab. XVII:5) z jižního suterénu tvrze. U kování i.č. 72909 (Měchurová 1995, tab. XVII:10) ze sektoru II jižního suterénu a i.č. 72258 (Měchurová 1995, tab. XVII:11) ze stavení č. 27 se nelze odvážit interpretace vůbec. Oba předměty jsou podlouhlého tvaru s otvory pro hřeby a na jednom konci mají větší, jakoby kloubový nýt s hlavicí. D. Šaurová je označila v muzejní sbírkové evidenci jako okenní či okenicové kování, stejně jako kování i.č. 75888 z areálu tvrze. Stejně interpretuje předmět i.č. 72431 (Měchurová 1995, tab. XIII:1) z přepážky na tvrzi s upřesněním, že jde o kliku. Tato funkce je pro tento kus přinejmenším nejistá. Dvě pásková kování i.č. 72996 (tab. LXII:1) ze sektoru I jižního suterénu a i.č. 73003 (tab. LXII:6) ze sektoru III severního suterénu připomínají velkou svorku, ale byla na podklad přibíjena hřeby, což dokládá první exemplář, v němž ještě vězí dva hřeby s T-hlavicí, a u kování i.č. 73003 po nich zbyly dva hranaté otvory. Kování jsou ze slabého pásku plechu a evidentně tvořila okutí dřevěného předmětu - obruč kola, vědra, ale snad nejpravděpodobněji truhlice, čemuž napovídají jejich zúžené a hranatě zahnuté konce.

Stejně interpretační problémy provázejí dva drobné kusy kování prohnutého tvaru z půd. č. 4 - lichoběžníkové, hustě pobité nýty i.č. 72685 (Měchurová 1995, tab. XVII:8) a z půd. č. 3 - trojúhelníkové formy s nýtky ve vrcholech i.č. 71639 (Měchurová 1995, tab. XVII:9). Zde se lze klonit k hypotéze o kování na oděvu či pobíjení kožené nebo kovové výstroje a zbroje, což naznačuje podobný zlomek ze Mstěnic (Nekuda 1985,138-obr.194:b).

Zvláštní perforované kování v podobě mřížky či síta (původně snad obdélného tvaru) poskytl půdorys domu č. 4 (i.č. 71692a; Měchurová 1995, tab. XVII:13), dva zlomky přinesl též výzkum tvrze (i.č. 72382-72383). Analogie skýtá např. Krásna nad Hornádom (Polla 1986, 265-obr.129:6, 266-obr.130:4, tab. XIX:1) či zaniklá osada Sarvaly v Maďarsku (Holl-Parádi 1982, obr. 141:13).

Zajímavým nálezem s dveřním kováním a dveřmi vůbec úzce souvisejícím jsou *klepadla* a jejich zlomky. Ze sektoru II jižního suterénu tvrze pochází celý kus i.č. 75704 (tab. LX:7, LXX:10), další fragmenty funkční části klepadla byly nalezeny na přepážce tvrze (i.č. 72066) a v půd. č. 4 (i.č. 72067). Jde o předmět v archeologickém materiálu dosud vzácný, což však mohlo být způsobeno nepostížením nebo chybnou interpretací nálezů. Jedná se o masivní těžký podlouhlý předmět se zahnutým funkčním koncem a kruhem pro uchycení ke dveřím na opačné straně, o celkové délce 24 cm. Zdá se, že stavení č.4 bylo stejně jako tvrz vybaveno "lepšími" dveřmi, o čemž svědčí nalezená podobná kování, včetně fragmentu klepadla. Bylo zde objeveno nejméně domácího vybavení

a stavebního kování (10 ks) včetně hřebíků (80 ks) ze všech vesnických půdorysů.

Stavební a dveřní kování je na všech středověkých lokalitách, kde probíhal dlouhodobý systematický výzkum, velmi početné. Horší je stav jeho vypovídacích schopností a možnost jeho přesné interpretace.

Se zajištěním příbytků souvisí kromě dveří a jejich kování též zavírací a zamykací mechanismus, tedy *zámky a klíče*. Podobně jako dveře byl zajišťován též nábytek, zejména truhlice. Rozdíl lze spatřovat pouze v mohutnosti zámku a velikosti klíčů.

Z Konůvek pochází 18 zámku a jejich zlomků (Měchurová 1995, tab. XIII). Ve všech případech jde o zámky závěsné. Jejich zastoupení na tvrzi a ve vesnici je naprosto rovnoměrné, po jednom až dvou kusech, pouze v půd. č. 2 byly nalezeny tři zámky. D. Šaurová (1980, 82-89, obr.1-4) se nalezenými kusy už podrobně zabývala. V archeologické literatuře jde většinou o typologický rozbor založený na morfologickém třídění podle vnějších znaků. Nově tyto zámky podle konstrukce a funkce uzamykacího systému rozčlenil Z. Rasl (1987, 146-165), a to na závěsné zámky třmenové a svorníkové. Každý typ je dělen dále na variantu se zásuvným klíčem - tzv. pružinové zámky, nebo s klíčem otočným - zámky závorkové.

Většina konůveckých zámku je svorníkových a pružinových (se zásuvným klíčem), nazývaných nesprávně válečkové, ruské (celkem 7 ks). Sem patří masivní kus i.č. 72309 (Měchurová 1995, tab. XIII:13) ze sektoru II jižního suterénu tvrze, jakož také tři menší exempláře i.č. 72313 (Měchurová 1995, tab. XIII:10) z půd. č. 4, i.č. 72311 (Měchurová 1995, tab.XIII:11) z půd. č. 3 a i.č. 72334 (Měchurová 1995, tab.XIII:12) z půd. č. 21. Další zámky tohoto typu se našly už jen ve zlomcích: uzamykací část se svorníkem a pružinami i.č. 72322 (Měchurová 1995, tab.XIII:3) pochází rovněž z jižního suterénu tvrze, huře zachovaný podobný zlomek z půd. č. 2 nese i.č. 72318 (Měchurová 1995, tab.XIII:5) a i.č. 72317 (Měchurová 1995, tab. XIII:6) z téhož půdorysu představuje už pouze svorník, nelze tedy určit, zda zámek byl pružinový či závorkový s otočným klíčem. Totéž platí o zlomku i.č. 75572 ze sektoru IV severního suterénu tvrze.

Svorníkový zámek závorkový (s otočným klíčem) je v Konůvkách zastoupen i.č. 72316 (Měchurová 1995, tab.XIII:2) ze stavení č. 6 a i.č. 72319 (Měchurová 1995, tab.XIII:7) ze sektoru IV na tvrzi.

Pružiny dvou zámku třmenových pružinových (ovládaných zásuvným klíčem) nesou i.č. 72418 (Měchurová 1995, tab.XIII:8) z půd. č. 4 a i.č. 72315 (Měchurová 1995, tab.XIII:9) ze stavení č. 3. Menší zlomek pružiny snad rovněž třmenového zámku představuje i.č. 71764 (Měchurová 1995, tab.XIII:4) z přepážky na tvrzi. Třmenové zámky ovládané otočným klíčem jsou archeology s oblibou nazývané podle tvaru jako kabelkové. Z Konůvek je to i.č. 72320 z půd. č. 3. Stejný byl nalezen na hrádku Kepkově (Šaurová 1980, 88-obr.4:2; Měchurová 1986, 164, 167-tab.II:7, V:11) a podle bohatého srovnávacího materiálu z ostatních středověkých lokalit lze soudit na běžné použití ve vesnickém i vyšším společenském prostředí (Měchurová 1986, 164-165, tam viz další lite-

ratura). Zvláštním tvarem tohoto typu je masivní trojúhelníkový zámek, jaký je znám ještě z Kepkova (Šaurová 1980, 88-obr.4:3; Měchurová 1986, 164, 167-tab. II:8, V:3), hradu Melic (Unger 1974, 197, 195-obr.2:7; Šaurová 1977, 170) a Templštejna (Kouřil 1979, 135, 134-obr.3:14).

Závěsné zámky vůbec jsou častým prvkem v kovovém inventáři všech typů středověkých lokalit. Namátkou je možno opět zmínit Hradištko u Davle (Richter 1982, 172-obr.7:3), Semonice (Huml 1967, 26, tab.VI:1,2, VII:1,3), Vizmburk (Hejna 1983, 494-obr.3, 495-obr.4:6), Pfaffenschlag (Nekuda 1975, 148-obr.141:3, 150- obr.143:2,3, tab.LXIV:2,3) či Mstěnice (Nekuda 1985, 157-obr. 212:i), ze Slovenska lze uvést Bratislavu (Polla 1979, 214-obr. 111:1, tab. XXXI:12,15), Zalužany (Polla 1962a, 210-tab. XIV:7a,b, XV:7a,b) a Krásnou nad Hornádom (Polla 1986, 272-obr. 136:6,7), včetně maďarské lokality Sarvaly (Holl-Parádi 1982, 53-obr.11, 54-obr.12). Zdá se, že nejsou podrobným chronologickým kritériem (viz Krajíc 1991, 334-obr.11).

K uzamykacímu mechanismu by mohl též patřit předmět i.č. 72431 z přepážky na tvrzi (Měchurová 1995, tab.XIII:1), i když jej D. Šaurová označuje v muzejní dokumentaci jako kliku okenice. Připomíná část závěsného zámku se svorníkem a zasunutým klíčem, ale klíč se zdá sedět příliš pevně v přední stěně, jakoby s ní tvořil jeden celek. To mohlo být způsobeno druhotně korozí, příp. spečením či přepálením při požáru tvrze. Typy pevných nepřenosných zámků zmiňuje R. Krajíc (1991, 331-obr.8), konůvecký kus se blíží zámku ze Sezimova Ústí typu *IVa* (Krajíc 1991, 337-obr.14:2).

Kování zámku (klíčové dírky) představuje zřejmě kování i.č.72848 (Měchurová 1995, tab.XVII:6) z půd. č. 6. Také pro tento předmět přináší analogii a novou terminologii R. Krajíc (1991, 331-obr.8, 337-obr.14:3) ze Sezimova Ústí a starých sbírkových fondů muzea v Táboře. Jedná se zřejmě o krycí desku s otvorem pro klíč nepřenosného zámku. Stejně kování otvoru pro klíč bylo nalezeno v Pfaffenschlagu (Nekuda 1975, 148-obr. 141:2, tab. LXIV:7).

Závory a západky tvoří také součást uzavíracího systému dveří. Z Konůvek pocházejí dva kusy: neúplný, snad i deformovaný zlomek i.č. 72684 (Měchurová 1995, tab. XVII:2) a nepoškozená závora i.č. 72683 (Měchurová 1995, tab. XVII:3) z půd. č. 5. Je zajímavé zjištění, že v jednom stavení mohlo fungovat i několik závor, což svědčí o uzavírání i vnitřních dveří (dveří vnitřních místností). Tento typ závory se dvěma středovými růžky, výstupky považuje R. Krajíc (1991, 334-obr.11) podle materiálu z Tábořska za nejstarší, řadí jej do poloviny 14. století a ve své typologii jej označuje za typ *II* (Krajíc 1991, 327-obr.3). A. Bartošková (1986, 95, 48-obr.15A:11) našla tento předmět v obsahu depotu z Pohanska u Nejdku a na základě interpretací polských badatelů jej označila za osník, nástroj k nasazování kol u vozu, k opracování loukotí a os kol, k dlabání žlábků apod. Nicméně uvádí také úvahu B. Klímy (1980, 39), že některé osníky mohly plnit funkci zámkových závor posuvaných zubem otočného klíče. Tyto předměty se na středověkých lokalitách vyskytují poměrně často, např. Batňovice (Lochmann 1989, 117-tab.5:5) či Krásna nad Hornádom (Polla 1986, 272-obr.136:9, tab.XX:11).

Jako dveřní součást a typ závory lze označit předmět i.č. 75554 s trojúhelníkovou hlavicí a ostrým trnovitým ukončením, s čímž koresponduje určení R. Krajíce (1991, 334-obr.11) a též M. Richtera (1982, 182-obr.131:8); je znám i z jiných lokalit, např. Mstěnice, Sarvaly (Holl-Parádi 1982, obr.112:4).

V archeologickém materiálu středověkého období se objevuje drobný kolíčkovitý předmět s plochou hlavicí srdcovitého tvaru s jedním až dvěma otvory. Tyto kusy byly interpretovány různě, naposledy V. Nekudou (1982, 37-v.12) jako hlavice klíčů. Zdá se, že problém jejich funkce vyřešil definitivně R. Krajíc (1991, 331-obr.8, 336-obr.13:8-12), když je ve svém typologickém třídění stavebního kování ze Sezimova Ústí a Táborska určil jako části svodů na krycí desce nepřenosného zámku. Z konůvecké tvrže, sektoru II jižního suterénu pochází jeden tento kus i.č. 72766 (tab. LXI:6).

S uzamykacím systémem samozřejmě nedělitelně souvisejí nejen zámky, ale též *klíče*. V Konůvkách jsou klíče zastoupeny 23 kusy a jejich zlomky. Rovněž jejich výskyt je velmi rovnoměrný na tvrzi a ve vesnici, průměrně jeden až dva kusy až na půd. č. 1, odkud pochází pět kusů.

Klíče z Konůvek (tab. LIX) lze rozdělit do tří základních skupin (Krajíc 1991, 332, obr.9):

1. klíče hákové
2. klíče zásuvné
3. klíče otočné.

Do první skupiny náleží z Konůvek tři kusy - i.č. 72229 (tab. LIX:8) ze sektoru II jižního suterénu, který je velký a masivní, i.č. 72995 (tab. LIX:9) z půd. č. 4 a i.č. 71668 (tab. LIX:10) ze stavení č. 6. Jsou poněkud jiného tvaru, než uvádí typologie R. Krajíce (1991, 332-obr.9), ale přesto je lze zařadit k příslušnému typu *II* jeho typologické řady, jenž je datován do 2. poloviny 14.- poloviny 15. století (Krajíc 1991, 334-obr.11). Jsou zaznamenány např. ze Mstěnic (Nekuda 1978, 51-obr.5:2,3), Semonic (Huml 1967, 24, 26, tab.IV:16) a Vizmburku (Hejna 1983, 495-obr. 4:4) či Bratislavy (Polla 1979, 214-obr. 111:2).

Zásuvné klíče patří k závěsným zámkům pružinovým, a to buď svorníkovým (drobné, krátké klíče), nebo třmenovým (kusy masivnější). Jsou nazývány podle svého tvaru jako klíče s lamelami. Z Konůvek pocházejí pouze tři drobné klíče: i.č. 72339 (tab. LIX:1) z půd. č. 5, i.č. 72314 (tab. LIX:2) ze sektoru IV tvrže a i.č. 72321 (tab. LIX:3) ze stejného prostoru. R. Krajíc (1991, 332-obr. 9) pro ně vytvořil typ *V*. Nejsou chronologicky nijak průkazné, vyskytují se již od 2. poloviny 13. století a trvají až do 15. století. Ze systematických výzkumů středověkých lokalit jsou známy v hojně míře, např. ze Mstěnic (Nekuda 1978, 51-obr.5:5,6).

Největší skupinu klíčů z Konůvek (12 kusů) tvoří klíče otočné. Jsou různých velikostí, od malých exemplářů k truhlicím a skříňkám až po velké robustní tvary. Za drobné klíče k nábytku lze považovat i.č. 75595 (tab. LIX:4; Měchurová 1989, 477, 481- tab.LIV:12) z půd. č. 2, i.č. 77393 (tab. LIX:5) a i.č. 75572 (tab. XII:6; Měchurová 1989, 477, 481-tab.IV:10) ze sektoru IV na tvrzi. Zdá se, že oba posledně uváděné zlomky patří téměř shodným exemplářům,

s plochou plnou hlavici s očkem kolmo nasazeným, plným dříkem a vysokou nečleněnou patkou (bradou). Očko na hlavici zřejmě sloužilo k zavěšení na řetízku, aby se zabránilo ztrátě. Tento typ R. Krajíc (1991, 332-obr.9) ve své typologii neuvádí. Kus i.č. 75595 má hlavu srdcovitě profilovanou při napojení na dutý dřík prostřednictvím krčku, patka je málo členitá. Bylo by možno ho zařadit ke Krajícovu typu *XII* s krčkem, který je datovaný od 2. poloviny 14. století až do r. 1420. Všechny tři kusy nesou stopy po plátování mědi. I.č. 82971 (tab. LIX:7) z půd. č. 28 se řadí také ještě k drobným klíčům k nábytku. Má rozetovitou ozdobnou hlavici s malým otvorem, plný dřík a profilovanou čtvercovou bradu. Nejlépe mu odpovídá typ *VIII* R. Krajíce, vyskytující se v 1. polovině 14. století. Zlomek dutého dříku s patkou i.č. 75574 (tab. LIX:14) z domu č. 3 patří k typu *X*, a tudíž také do 1. poloviny 14. století.

Ostatní klíče mají dřík plný. I.č. 72458 (tab. LIX:13) z půd. č. 27 má zvláštní bradu, která je sice poškozená, ale původně tvořila jen neúplný čtvercový rámeček. Hlavice klíče je kruhová, neuzavřená, jen smyčkovitě přitisknutá ke dříku na jedné straně. Stejný případ poskytl výzkum z Hradišťa u Davle (Richter 1982, 177-obr.126:4). Typově není tento druh v Krajícově typologii zastoupen. Podobně tvarovanou hlavu mají klíče i.č. 75695 (tab. LIX:16) a zlomek i.č. 75596 (tab. LIX:15), oba ze stavení č. 1. U prvního kusu je patka tvořena složitě profilovanou obdélníkovou ploténkou, u druhého zlomku je stejně jako hlavice i brada poškozená. Hlava však evidentně nemá smyčkovité napojení. Třetí exemplář s kruhovou hlavou z téhož půdorysu nese na jejím vrchlíku ještě malé očko, opět určené k zavěšení klíče (i.č. 75720, tab. LIX:17). Dva poslední jmenované kusy lze přisoudit Krajícovu typu *VIII* a 1. polovině 14. století. K tomuto typu možno přiřadit ještě jeden exemplář bohatě ozdobného velkého klíče i.č. 82970, ale jeho vypovídací hodnotu snižuje neznalost jeho nálezových okolností. Kruhová hlava je čtvrcena do kříže dvěma úhlopříčkami, na vrchlíku je umístěno očko. Patka vykazuje rovněž bohaté členění. Dekorativní klíč i.č. 75667 (tab. LIX:10) ze stavení č. 4 má honosně profilovanou kosočtverečnou hlavici na vrchlíku ukončenou překřížením vyběhávajících stran. Masivní plochá brada je téměř nečleněná. Jednodušší exemplář i.č. 82972 (tab. LIX:12) z půd. č. 28 má rovněž kosočtverečnou, ale prázdnou hlavici, čtvercová patka je lehce prořezávaná. Oba kusy patří evidentně ke Krajícovu typu *IX*, datovanému do 1. poloviny 14. století a dále. Zlomek brady klíče i.č. 75571 (tab. LIX:11) z jižního suterénu tvrze nelze pro jeho torzovitost spolehlivě zařadit.

Těchto otočných tzv. gotických klíčů se nachází na středověkých lokalitách poměrně velký počet. Kromě Sezimova Ústí (Krajíc 1991) lze zmínit namátkou Mariánskou louku v Děčíně (Velínský 1991, 35-obr. 29:1-4), Hradišťa u Davle (Richter 1961, 98-obr. 26, 99-obr.27; Richter 1982, 175-obr.124), Vizmburk (Hejna 1983, 495-obr.4:1-3,5) či Semonice (Huml 1967, 24, 25, tab. VI:3,4,7); nápadně podobná sada těchto klíčů pochází z regionálně blízké zaniklé vsi Bystřec (Nekuda 1976, 60-obr.21:1; Belcredi 1988, 463-464, 665-obr.3; 1997, 115-obr.7:A-D), z moravských hradů Melice (Unger 1974, 198-obr.3:13-15) a Rychleby (Goš 1976, 298- obr.3:3), ze Slovenska např. z Krásné

nad Hornádom (Polla 1986, 270-obr.134, 271-obr.135) a jiných východoslovenských lokalit (Slivka 1981, 257-265-obr.7-15). M. Richter (1961, 100) uvažuje na základě ikonografických pramenů o datování kusů s kruhovými hlavami už do 12. století, klíče s kosočtverečnou hlavou a profilovanou patkou - bradou řadí do 2. poloviny 13. století. L. Belcredi (1989, 454) staví vývojovou řadu od velkých forem s kosočtverečnou a kruhovou hlavicí k miniaturním klíčům se složitějším tvarem brady a bohatší výplní hlavice.

Pod pojmem *stavebního kování* je shrnuto množství různorodých předmětů, sloužících zejména při stavbě ze dřeva. Často jde o masivní kusy pro budování a zajišťování srubových staveb i opevnění. Narozdíl od dveřního kování jsou tato čistě užitného, praktického charakteru (Měchurová 1995, tab. XIV).

Tuto doposud nepřehlednou skupinu kovového inventáře (často zachovanou ve zlomcích) uspořádal rovněž R. Krajc (1991, 324-340, 335-obr.12) a pokusil se i o chronologické využití (Krajc 1991, 334-obr.11). Už před ním byla tato problematika sledována v rámci jednotlivých souborů kovového materiálu velkých systematických výzkumů, např. ve Mstěnicích (Nekuda 1978, 25-54) či Mikulčicích (Klíma 1975, 140-150), a také z Konůvek byl již tento celek analyzován (Šaurová 1978, 560-566).

Stavební kování zahrnuje především skoby (jednoramenné, dvouramenné), oka s trnem, svorky, petlice, řetězy a jejich kotvy. Samostatnou, v archeologických souborech železných předmětů nejvíce zastoupenou skupinu představují hřeby.

Konůvecký materiál obsahuje cca 122 ks stavebního kování a jejich fragmentů. Jejich největší výskyt je na tvrzi (např. v sektoru II 21 ks, v sektoru III 14 ks), ale ve staveních je jejich počet jen o málo nižší (půdorysy č. 1 a 4 po 10 ks, půd. č. 5 - 9 ks, půd. č. 3 - 8 ks).

Petlice (17 ks) tvoří osmičkovitě profilované a protáhlé oko, vykované ze silného hráněného železa (Krajc 1991, 327- obr.3). Jejich výskyt souvisí s užíváním závěsných zámků (Belcredi 1989, 455). Často bývají doplněny okem s trnem, protože se tímto způsobem upevňovaly ve dřevě. Z konůvecké tvrze pochází 13 velmi masivních kusů: i.č. 72841 (Měchurová 1995, tab. XIV:14) ze sektoru III má oválné oko a bytelný dvojramenný úchyt (oko s trnem) s ostrými konci. Petlice i.č. 72836 (Měchurová 1995, tab. XIV:15) z jižního ochozu je rovněž masivní, ale osmičkovitě prohnutá a její oko s trnem má ramena ohnuta vně. Část petlicového řetězu představuje i.č. 72844 (tab. XIV:13), tentokrát ze stavení č. 2. Exempláře z tvrze jsou vesměs velké, mohutné kusy, což dokazuje existenci bytelné stavby. To platí nejen pro petlice, ale též např. pro *skoby*. Příklad masivní jednoramenné skoby uvádí D. Šaurová (1978, 565-obr.3:3). Dvě jednoramenné silné skoby i.č. 75889 a 75890 byly nalezeny in situ spolu s dveřmi na západním ochozu severního suterénu. To dokládá jejich funkci i v souvislosti s dveřními systémy. Skob pochází z Konůvek 23 ks. Ve vesnici byly běžné drobné skoby jednoramenné dveřního typu (Šaurová 1978, 563-obr.2:4), mnohdy těžko rozlišitelné od křídlovitých hřebíků s T-hlavicí. Také dvouramenné skoby jsou na tvrzi zastoupeny: zvláště masivní exemplář i.č. 72495 pochází ze sektoru II tvrze a D. Šaurová ji označuje jako sponu do

vrat. Jeden kus byl však přítomen též ve stavení č. 26 (i.č. 71852) či v půdorysu č. 12 R (i.č. 76795). Tyto předměty mají podobu hlubokého písmene U a podle Krajčovy typologie (Krajč 1991, 328-obr.4) je lze řadit k typu *IV/1*.

Variantou dvouramenné skoby v páskovém plochém provedení jsou *svorky* (cca 37 ks) - kovové, většinou ploché pásky se dvěma kratšími raménky. I.č. 72997 (Měchurová 1995, tab.XIV:11) ze sektoru I na tvrzi patří podle velikosti ke střednímu typu. I.č. 75404 (Měchurová 1995, tab.XIV:10) ze stavení č. 3 je poškozená drobná svorka s jedním ramenem odlomeným. Velký typ svorky s výrazně zúženými a zahrocenými raménky představuje i.č. 73004 (Měchurová 1995, tab. XIV:9) ze sektoru III tvrže. R. Krajč (1991, 328-obr.4) řadí svorky mezi dvouramenné skoby, v konůveckém případě jde o typy *III/1* různé velikosti.

Oka s trnem (závlačková oka) tvoří z Konůvek soubor 18 kusů. Bývají často v kombinaci s osmičkovitou petlicí (Měchurová 1995, tab.XIV:14,15) nebo řetězovitou petlicí (Měchurová 1995, tab.XIV:13), protože představují poslední článek řady pro upevnění ve dřevě. Mohou fungovat též samostatně, jako zařízení pro uchycení kolíku či hřebu, např. přes závoru apod. Jen namátkou se lze z celé řady analogií ze všech systematických středověkých výzkumů zmínit o souboru stavebního kování ze Mstěnic (Nekuda 1978, 49-obr.3), v němž jsou zastoupeny skoby, svorky, oka s trnem. Podobná kolekce pochází z Mariánské louky v Děčíně (Velímský 1991, 35-obr.29:8-20) a Hradišťka u Davle (Richter 1982, 182-obr.131, 178-obr.127:1,2,4).

Části řetězu se v archeologickém materiálu vyskytují zřídka. Řetěz byl běžnou potřebou ve všech sférách středověkého všedního života - v domácnosti, na poli, při řemesle, dokonce i u výstroje a výbroje, ale většinou jsou zaznamenávány jen jeho části - jednotlivé kruhy, články řetězu. Ve stavebním kování sloužily řetězy většinou jako petlice. Tak lze zařadit např. i.č. 72228 ze sektoru III, západní části severního suterénu na tvrzi. Osmičkovité oko řetězu, pocházející z půd. č. 1 (i.č. 75638), mohlo náležet rovněž petlici, stejně jako zlomek řetězu i.č. 72844 (Měchurová 1995, tab. XIV:13) z půd. č. 2, jež je složen z kruhových řetězových článků a jednoho oka s trnem pro upevnění.

Hřeby představují v kovovém inventáři středověkých lokalit téměř vždy největší procento nálezů. Jejich třídění se proto věnovalo více badatelů (Nekuda 1978, 25-54; Klíma 1975, 140-150). Nejnověji spolu se stavebním kovááním se jim věnoval také R. Krajč (1991, 324-326, obr.1,2).

Hřeby z Konůvek už dříve zpracovala souborně D. Šaurová (1978, 560-566). Rámcově se zmiňuje o zhruba 3000 kusech hřebíků. Toto číslo dosáhlo při třídění souboru v MZM navýšení přibližně o dalších 1000 kusů. Určit přesný počet nelze, neboť mnohé hřeby jsou torzovité či rozlomené do několika nerozlišitelných kousků, takže je problematické je spočítat, a proto ani ve statistické tabulce množství kusů není jednoznačně stanoveno. Zcela evidentně převažuje jejich výskyt na tvrzi, a to dokonce o řádovou jednotku (nejvíce v sektoru II a IV - 650 a 595 ks, počet hřebů z přepážky není úplný - celek svitkových hřebů čítající řádově 1000 ks není započten, aby se výsledné číslo nevystavilo přílišnému zkreslení. Podle D. Šaurové (1978, 562) však množství svitkových hře-

bíků z tvrže činí 1728 ks. Nálezy ve stavení se pohybují v počtu průměrně 50 ks (maximální stav zaznamenán v půd. č. 4 - 80 ks).

R. Krajíc (1991, 325-obr.1) přinesl výrazně propracovanou typologii, která se však zdá pro běžnou potřebu příliš detailní a složitá. Pro zevrubný přehled postačí typologické třídění starší - podle tvaru hlavice, jež bylo použito v předchozích rozbořech (Klíma 1975, 149; Nekuda 1978, 26; Šaurová 1978, 561-564).

V největším množství jsou v Konůvkách (zejména na tvrzi) zastoupeny hřebíky svítkové (Krajícův typ *Vc*), které D. Šaurová nazývá jehlovitými "šindeláky" podle jejich účelu. Sloužily totiž zřejmě k upevňování dřevěné desítkovité střešní krytiny, např. i.č. 75919 (Měchurová 1995, tab.XIV:1,2) z přepážky na tvrzi (Šaurová 1978, obr.1:1, obr.2:6). Odtud pochází již zmiňovaný největší celek, pravděpodobně související se střešou některé z budov zřícenou do dlážděného nádvoří tvrže při jejím zániku požárem. Autorka výzkumu uvádí zajímavou skutečnost, že tyto hřebíky byly nalézány jen výjimečně ve vesnických staveních, což by mohlo být dokladem jiného typu střechy ve vsi, nikoliv šindelové, ale jen jednodušší doškové (Šaurová 1978, 562). Šindeláky jsou různé délky, s lopatkovitě roztepanou hlavicí na hráněném dřívku, mnohdy poškozené a polámané. Vlastní "svítek" - svinutí hlavice nebývá pravidlem ani není podmínkou.

Druhou početně nejobsáhlejší skupinou jsou hřeby křídlovité, zvané též s T-hlavicí, tvaru písmene T (Krajícův typ *IIIa*; Šaurová 1978, 562, obr.1:6, obr.2:2). Autorka se také zmiňuje o variantě tohoto typu - hřebíku s kladivovitou (Krajíc *IIIb*) nebo vějířovitou hlavicí (Krajíc *Va*), 21 ks, např. i.č. 71893, 71894, (Měchurová 1995, tab. XIV:3,4) ze stavení č.7. Počet těchto křídlovitých hřebíků se pohybuje kolem 730-1000 kusů (Šaurová 1978, 562).

Podle četnosti následují v pořadí hřeby s rozšířenou hlavicí, a to buď plochou, oblou, nýtovou, např. i.č. 71896, 75445 (Měchurová 1995, tab. XIV:6,7), nebo hranatou (29 ks), např. i.č. 71896 (tab. XIV:5) z půd. č. 7. V Krajícově třídění představují typ *Ic* (Krajíc 1991, 326-obr.2). D. Šaurová (1978, 562) vyděluje v této skupině hřeby s hřibovitou (29 ks), kuželovitou či hranolovitou hlavicí, které nemají hlavicí plochou, ale profilovanou do výšky (Krajíc *IIa,b*). Jejich počet dosahuje 100 - 117 ks (Šaurová 1978, 563).

Hřeby bezhlavicové, zvané klínce (Krajíc *VIIIa,b*) nejsou v Konůvkách příliš časté (107 ks). Mnohdy bývají zaměněny s různými zlomky jiných hřebíků s uraženou hlavicí (31 ks). Typický je pro ně ovšem hraněný dřív ukončený v místě hlavice mírně sešikmenou hranou po odštípnutí z prutu při výrobě. Charakteristické svým tvarem jsou podkováky (Krajíc *Xa*), které byly správně interpretovány díky svému umístění v podkově (31 ks). Jde o kratší hřeby se čtvercovou hlavicí vyrůstající přímo z nálevkovitě se rozšiřujícího dřívku tak, že hlavice není odsazena krčkem. Naprostá většina hřebů se vyznačuje hraněným tělem, pouze výjimečně se jedná o kulatý profil těla, ale pak jde většinou o jiný druh předmětu, nikoliv hřeb (Šaurová 1978, 564).

Z Konůvek jsou známy i velké hřeby, sloužící nejen jako hřeby, ale též jako kolíčky či zákolníky, příp. průbojníky-průrazníky, např. i.č. 72328

(Měchurová 1995, tab.XIV:8) z jižního suterénu tvrze nebo i.č. 72499 z půd. č. 4 (Šaurová 1978, 565-obr.3:1-3). Velké hřeby (stejně jako masivní kování) se soustřeďují na tvrzi, kde dokazují bytelnost stavby budov i opevnění, ale ojediněle se vyskytují i ve vesnici, např. ve stavení č. 1 (i.č. 72826).

Jiný účel splňoval robustní kolík s očkem i.č. 72448 (tab. LX:9) ze sektoru III tvrze, jehož hráněný dřík o čtvercovém průřezu má na hranách pod hlavicí několik drobných šikmých záseků a sbíhá se do ostrého zahrocení. Šikmé záseky měly zřejmě praktickou funkci: zabraňovaly hladkému vyklouznutí z objímky či jiného upevnění. Do oka mohl vést řetěz, nebo sloužilo jen jako úchytko (madlo) pro manipulaci s kolíkem. Je nasnadě jeho užití jako čepu pro zavírání vrat či dveří domu.

Masivní stavební kování se smyčkovitým okem, ale dříkem kruhového průřezu a rozeklaným tupým ukončením publikuje V. Nekuda (1978, 50-obr.4; 1985, 153-obr.208:b) ze Mstěnic, stejně jako velký hřeb s T-hlavicí (Nekuda 1985, 153-obr.208:a). Z Pfaffenschlagu pochází podobný exemplář smyčkového kolíku s ostřejším dříkem a hrotem (Nekuda 1975, 148-obr.141:6, tab. LXVIII:2). Ani tyto velké hřeby nejsou v archeologickém středověkém materiálu výjimkou. Jen namátkou lze zmínit celou kolekci z Krásné nad Hornádom (Polla 1986, 274-obr.138:2,4,5,6).

2.6. Drobné předměty

Jedním z nejběžnějších předmětů kovového inventáře středověkých lokalit jsou *nože* (tab. LIII). Patří mezi nejjednodušší nářadí, potřebu v domácnosti, ale často i zbraň. Z Konůvek pochází na 215 kusů nožů a jejich zlomků. Fragmentarita některých exemplářů však způsobuje možnou nepřesnost tohoto čísla, může totiž dojít snadno k záměně s jinými zlomky čepelí s břitem, např. hroty srpů. Jejich zastoupení na tvrzi není nijak početné (maximální výskyt v sektoru II tvrze - 14 ks), nože převažují ve vesnických staveních, např. 32 ks v půd. č. 4, 29 ks v půd. č. 1, 26 ks v půd. č. 3.

Nejčastější a nejúčelnější typologické rozřídění je podle způsobu nasazení rukojeti, a to prostřednictvím trnu (řapu) - pak bylo držadlo zřejmě duté, tulejkovité, nebo se na odsazenou plochu rukojetí dvěma až třemi nýty připevňovala dvoudílná dřevěná či kostěná střenka.

Do první skupiny patří 16 nožů. Je to např. kus i.č. 71121 z půd. č. 27 (tab. LIII:1), jehož řap je nasazen asymetricky uprostřed čepel s chybějícím koncem. I.č. 71877 (tab. LIII:2) z přepážky na tvrzi je větší, výrazně zahrocený, ale odlomený řap je pouze naznačen. Není třeba zdůrazňovat, že analogie jsou hojné ze všech souborů železných předmětů zejména systematických výzkumů, např. Hradištká u Davle (Richter 1982, 157-obr.99) a Mariánské louky v Děčíně (Velímský 1991, 34-obr.28:2-8), kde jsou uváděny pouze nože s řapem. Stejný případ představuje hrádek Bolkov (Hejna 1962, 463-obr.5), neboť i zde všechny nože mají řap a jsou tříděny podle tvaru čepel. Nože s řapem jsou v menší míře zastoupeny na maďarské lokalitě Sarvaly (Holl-

Parádi 1982, 70-obr.22). Z hlediska všeobecné chronologie je lze považovat za starší.

Ke druhému typu se řadí nože s plochou páskovou rukojetí, na niž se nejčastěji třemi nýty (někdy i z barevného kovu) připevňovala dvoudílná rukojeť z organického materiálu, kosti. Výskyt těchto nožů v Konůvkách převažuje (85 ks). Nůž i.č. 75468 (tab. LIII:10) ze stavení č. 1 má štíhlou čepel a rukojeť byla opatřena dokonce pěti nýty, z nichž nejbližší k ostří zůstal zachován. I.č. 72682 (tab. LIII:16) z půd. č. 5 nese zúženou rukojeť s rozmístěním tří nýtů, stejně jako je tomu u i.č. 72627 (tab. LIII:14) ze stavení č. 4. Větší otvor pro masivní nýt, zajišťující a zpevňující rukojeť na konci, se vyskytuje u i.č. 75683 (tab. LIII:12) z půd. č. 1 a i.č. 75500 (tab. LIII:3) ze sektoru II jižního suterénu tvrže. Druhý kus má čepel v první třetině od rukojeti opatřenu výrobní značkou ve tvaru kroužku s vidlicí. Tento exemplář má věrnou obdobu v tvarově blízkém noži se značkou ve stejném místě čepel ze Mstěnic (Nekuda 1985, 159-obr.213:h) a několik analogických kusů pochází též z Bratislavy (Polla 1979, 206-obr.108:7,8,9,14, 207-obr.109:9) a maďarské zaniklé vsi Sarvaly (Holl-Parádi 1982, 70-obr.23:1, 72-obr.24:1,4,5,7). Značka však není stejná v žádném případě.

Výrazným zaoblením na konci se odlišuje od ostatních zlomek rukojeti se zúžením směrem k ostří i.č. 75511 (tab. LIII:6) ze sektoru IV na tvrzi. U dlouhého nože se štíhlou čepelí i.č. 75504 (tab. LIII:4) ze sektoru II jižního suterénu se dokonce zachovala polovina kostěné střenky, oproti kovovému pásku rukojeti, jenž je asi v jedné třetině od konce odlomen. Pouze neúplná rukojeť se dvěma nýty zbyla z nože i.č. 72951 z půd. č. 21 (tab. LIII:9). Asymetrickým rozšířením konce rukojeti a jejím vyztužením několika vrstvami plíšků se vyznačuje dlouhý štíhlý kus i.č. 73002 (tab. LIII:5) ze sektoru III severního suterénu. Zřejmě šlo o lovecký či jídelní nůž se zobákovitým ukončením střenky. Exemplář i.č. 75503 z sektoru II jižního suterénu tvrže má rukojeť opatřenu objímkou ze žlutého kovu, stejně jako kus i.č. 72400 ze stavení č. 5. Z půd. č. 1 pochází malý nožík i.č. 76787, podobný exemplář (i.č. 75796) byl nalezen v půd. č. 33. Dva nože se středovým výstupkem (i.č. 75489 z půd. č. 3 a i.č. 72973 ze sektoru II na tvrzi) označuje D. Šaurová v muzejní evidenci jako ranhojičské. Nože s rukojetí a dvoudílnou střížkou lze považovat za vývojově vyspělejší i chronologicky mladší typ.

Hojný výskyt těchto předmětů na všech středověkých lokalitách dokládá jejich použití, nutnou potřebu a význam v každodenním všedním životě středověkého člověka. Velké kolekce pocházejí ze systematických výzkumů, např. ze Mstěnic (Nekuda 1985, 159-obr.213), ze zaniklých Zalužan (Polla 1962a, 135-obr.105), z Bratislavy (Polla 1979, 206-obr.108, 207-obr.109, tab. XXXIII-XXXIV), Krásné nad Hornádom (Polla 1986, 267- obr.131, 268-obr.132, 269-obr.133:18-23, tab. XXI:1-7) či maďarské lokality Sarvaly (Holl-Parádi 1982, 70-obr.23, 72-obr. 24, 76-obr.27, obr. 116:1-13, obr.127:1-8, obr.131:1-9, obr. 140).

Zavírací-kapesní nože jsou speciálním typem, který se ve středověku téměř nevyskytuje. Je proto zajímavé, že v Konůvkách bylo nalezeno hned 5 kusů,

a to ve dvou případech na tvrzi a ve třech případech ve vesnických staveních. Nelze proto říci, že by byly výsadou vyššího společenského prostředí.

Z těchto zavíracích nožů - kudliček se v archeologickém materiálu zachovala jen krátká, jednostranně do hrotu skosená čepel a zvláštní objímka s čepem pro otáčení ostří ve střence. Čepel i.č. 82978 (tab. LIII:11) ze stavení č. 3 má horní hřbet skosen už v polovině své délky a přibližně pod zalomením je umístěna estetická výrobní značka ve tvaru ležatého písmene T a motivu srdce nad ním. Výrobní značku ležatého písmene S nese užší ostří se skosením hřbetu asi ve dvou třetinách od objímky u kusu i.č. 75731 (tab. LIII:17) z půd. č. 4. Špatně zachován je exemplář i.č. 75729 (tab. LIII:13) z přepážky na tvrzi s uvolněnou objímkou a uraženým čepem. Čepel kusu i.č. 75730 (tab. LIII:15) ze stavení č.5 má skosení nejstrmější, až zcela na hrotu ostří. Také poslední kus i.č. 75744 byl nalezen na tvrzi.

Analogie se v publikovaném materiálu téměř nevyskytují. Kapesní nůž jiného typu (s čepelí a zdvojenou střenkou) pochází z Krásné nad Hornádom (Polla 1986, 268-obr.132:11). Absence předmětů pro komparaci ve středověkých archeologických fondech vzbuzuje úvahu o recentním původu těchto nožů, což by podporoval nález podobného kusu při výzkumu novověké vápenky v Divákách (Unger 1984a, 103, 105-obr.1:6) z 18. až počátku 19. století.

Háky a háčky jsou předměty nepříliš jasného určení a jistě mnohoznačné interpretace, ale výrazné svým tvarem. Takovým je hák s tordovaným dřikem kruhového průřezu a očkem na konci (i.č. 71900, tab. LX:4) z půd. č. 7. Svým vzhledem budí asociaci pohrabáče ke kamnům či peci. Přesné analogie jsou známy ze semonické tvrze (Huml 1967, 25-26, tab.VIII:2,3,5), kde se zachovaly dokonce tři kusy a jsou autorem označeny jako závěs, držák na kahan (Huml 1967, 41). Jejich datování do konce 13. a počátku 14. století se opírá o podobný nález z Ostravy (Král 1964, 5, 7, tab. I:31), autor však předmět doplněný ozubeným posouvačem a podlouhlým okem zřejmě správně interpretuje jako závěs na kotlík s možností regulace výšky umístění nádoby nad plamenem otevřeného ohniště. Části tordovaných drátků s očkem na konci, snad držadel těchto závěsů pocházejí z maďarské lokality Sarvaly (Holl-Parádi 1982, obr.95:6-8, obr.98:8), autoři je však interpretují jako rožně - špízy.

Jako *závěs na lustr* či *kahan* lze interpretovat půlkruhový oblouk s odlomenými konci a provlečenou závěsnou tyčinkou v jeho vrcholu (i.č. 71635), nalezený ve dvorové části stavení č. 3. Věrnou obdobu, která je identifikována jako závěsné rameno lustru, přinesl výzkum Hradišťka u Davle (Richter 1982, 160-obr.104b)

V kovovém inventáři z Konůvek jsou ještě dva háčky, o nichž je třeba se zmínit: i.č. 71689 (tab. LXI:3) z půd. č. 1 představuje drobný háček s pevnou týlní ploténkou beze stop po nýtech. Jiný esovitý háček zavěšený v konečném otvoru páskové ploténky se čtyřmi dírkami má i.č. 73000 (tab. LXI:4) a pochází ze sektoru I na tvrzi.

Poněkud odlišný háček i.č. 71983 (tab. LXI:14) byl nalezen v půd. č. 6. Tvoří jej plochá pevná podlouhlá destička s jedním pravidelným obdélníkovým otvorem v místě jejího zúžení do rovnostranného hrotu a přehnutým druhým

koncem. Interpretace všech tří kusů je nejasná, v posledním případě snad mohlo jít o závoru, západku.

Masivní hák s podkovovitou objímkou i.č. 75692 (tab. LXII:2) pochází ze stavení č. 1. Na základě srovnání s nečetnými analogiemi, např. hák s týlní ploténkou (nikoliv objímkou) z Krásné nad Hornádom (Polla 1986, 272-obr.136:10,12,14, tab. XIX:8), by se mohlo jednat o součást záprahu vozu ke koňskému tažnému postroji prostřednictvím vah - tzv. prclík (Belcredi 1988, 473).

Jako *ocílku* označila D. Šaurová v muzejní evidenci masivní objímku kapkovitého tvaru (i.č. 72784, tab. LXI:10), která pochází z půd. č. 26. Analogie tohoto tvaru nejsou známy. Hranaté formy se vyskytly např. na Hradištku u Davle (Richter 1982, 159- obr.103:1,2).

Silný plochý kruhový kotouč i.č. 75694 (tab. LXI:15) byl nalezen v půd. č. 1. Má tvar kruhové výseče mezi dvěma soustřednými kruhy a je k vnějšímu okraji ztenčen. Podobný kus uvádí B. Polla (1962, 117-obr.5:10) z Posádky pri Gajaroch, ale kruh je užší, jakoby více opotřebovaný a středový otvor je větší. Také stav zachování není tak dobrý jako u konůveckého exempláře.

Malá *lžička* s tordovaným držadlem a očkem na jeho konci i.č. 71899 (tab. LXI:8) byla objevena v půd. č. 7. Analogie jsou nalézány dosti často, ovšem většinou jako v našem případě bez funkční části, např. ve Mstěnicích (Nekuda 1985, 160-obr. 214:a,b). Naopak pouze funkční část lžičky se dochovala v materiálu z Kežmaruku (Polla 1971, 27-obr.27:2). Velmi dobře zachovaný exemplář pochází z Hradišťa u Davle (Richter 1982, 159-obr.102:2). Snad nejvěrnější podobu má lžička z Bratislavy (Polla 1979, 214-obr. 111:5, tab.XXXIV:12,13). Lžíci s tulejkovitým, nikoliv tordovaným držadlem zmiňují I. Holl a N. Parádi (1982, 67-obr.21:6) ze zaniklé vsi Sarvaly. Vyčerpávající přehled analogií poskytuje L. Belcredi (1989,461).

Mezi železnými předměty ze sektoru II konůvecké tvrže je neúplný *kahan*, kosočtverečná miska se zvlněnými okraji a poškozeným jedním rohem (i.č. 71859, tab. LX:1). Podle srovnávacího materiálu lze soudit, že z tohoto rohu vycházelo ohnuté rameno, za něž se kahan zavěšoval na závěs, nebo držadlo (Belcredi 1989, 461-462). Analogie přinesl např. záchranný výzkum v Ostravě-Kostelní ul. (Král 1964, 5, tab.III:30), tvrž v Semonících (Huml 1967, 25, tab. VII:8, 10, 12) či hrádek Bolkov (Hejna 1962, 469-obr.8:9).

Blíže neurčitelným předmětem je *držadlo* s ukončením ve tvaru T příčným krátkým břevnem, jehož pracovní strana je v místě náběhu na rozšíření odlomena (i.č. 72729, tab. LXI:7). Pochází z půd. č. 4. Zcela analogický nástroj byl nalezen v sektoru IV na tvrzi (i.č. 75508). Za ataši vědra je považován drobný předmět z tenkého železného pásku tvaru smyčkovitého oka se dvěma konci roztepanými a vytočenými do stran (i.č. 73001) ze sektoru I na tvrzi. Z půd. č. 2 zmiňuje D. Šaurová držadlo vědra (i.č. 78104) a ze stavení č. 4 jeho obruč (i.č. 72726). Rovněž jako rukojeť snad nějakého řemeslnického nástroje, vrtáku či jemného dlátka lze označit předmět i.č. 72728 z téhož půdorysu. Nejasný účel má pružný kroužek ze železného drátu s ukončením zaoblenými ploškami s otvory z přepážky tvrže (i.č. 71763, tab. LXI:2).

I.č. 72335 ze sektoru II na tvrzi určuje D. Šaurová v muzejní dokumentaci jako *kyvadlo*. Jde o silně požárem poškozený, přepálený kus lopatkovitého tvaru s krátkým držadlem a podélným očkem na konci. Tato interpretace však nebyla v archeologii přijata (Durdík 1991, 345). Jako *miska vážek* je určena silně zkorodovaná miskovitě prohnutá kotoučovitá puklička, která má z boku přichycen další poškozený plíšek (i.č. 72347, tab. LXI:1); pochází ze sektoru II na tvrzi.

Datovací schopnosti železných předmětů jsou problematické. Zemědělské nářadí sloužilo dlouhou dobu, dokud se nezničilo, pak teprve bylo upotřebeno jako surovina k překováním (dle metalografického rozboru K. Stránského). Remeslnické nástroje se často v rodinách zároveň s řemeslem po generace dědily. Jejich tvar byl tak úzce spjat s funkcí, že jejich neúčelnější forma, vzniknuvší už v době laténské, se dále téměř neměnila (např. kladivo, kleště, nůžky). Množství neurčitelných zlomků a stavebního kování či hřebíků nepodléhalo téměř žádnému chronologickému vývoji. Jejich soubory slouží spíš k bližšímu interpretačnímu zařazení jednotlivých kusů (na základě známých analogií) a většinou jsou datovány časovým intervalem existence lokality.

Pro chronologii větší význam mají *militaria*, zejména zbraně (např. šipky) a ostruhy, které zaznamenávají větší variabilitu tvarů, oblību či účelové užití určitého typu v určité době. Ostruhy souvisí s oděním, garderobou jezdce a šlechtice, podléhají tudíž módě. Proto se také mnoho badatelů věnovalo sestavování jejich typologických řad (Nadolski 1954; Hilczerówna 1956; Kirpičnikov 1973; Ruttikay 1976; Kavánová 1976). Už ve sběratelském období historie a archeologie byly studovány bohaté zbrojnice a sbírky *militarií* za účelem postžení typologického a chronologického vývoje (Boenheim 1890; Zschille-Forrer 1891; 1899; Demmin 1891). V současné době se upírá pozornost archeologů k ostatním skupinám kovového inventáře - stavebnímu vybavení a drobným předmětům (Krajíc 1991), přičemž je nutné a prvotní nejprve interpretační hledisko, ale s důsledným určením předmětů souvisí též stanovení jeho chronologické vypovídací hodnoty. Základem pro tuto analytickou práci je pružná a rychlá publikace všech získaných archeologických nálezů, neboť pouze na základě komparace těchto předmětů mezi sebou a samozřejmě za užití dalších dostupných historických pramenů (písemných a ikonografických) je možný pokrok v této sféře bádání.

Tabulka železných předmětů zastoupených v jednotlivých objektech (pokrač.):

Druh	Tvrz										Půdorys stavení										Mlýn	Motte	Hřbitov ?	Celkem						
	Tv.	I	II	III	IV	VR	P	1	2	3	4	5	6	7	10	12	20	21	26	27					28	30	33			
Zbraně:																														
šipka do kuše	1	1	5	-	2	-	3	4	2	5	-	3	1	1	-	-	-	-	2	3	1	-	-	-	-	-	-	34		
nápinák kuše	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2		
náslapec	1?	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3		
kopí	-	-	1	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3		
tesák	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	4		
různé	-	-	-	-	-	-	-	bodec	-	hrot	-	-	-	-	-	-	-	-	dýka?	-	-	-	-	-	-	-	-	4		
																												celkem	50	
Výstroj:																														
udidlo	1	1	1	1	-	-	-	4	2	1	-	1	1	-	-	-	-	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	16	
trmen	-	3	-	-	-	-	-	-	1	1	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	
podkova	2	3	10	4	1	-	3	7	7	8	12	3	-	2	1	1	-	2	5	5	1	-	-	3	-	-	-	1	81	
hřeblo	-	-	-	-	-	-	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3		
ostruha	-	1	1	1	-	-	1	5	3	5	-	1	-	-	-	-	-	1	-	6	4	-	-	-	-	-	-	1	30	
brnění	-	1	-	-	-	-	1	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4		
přezka	1	-	4	1	-	-	3	9	5	2	1	5	1	1	1	-	1	1	3	2	-	-	-	-	-	-	-	1	41	
kroužek	-	1	5	5	2	-	3	7	5	15	9	12	1	-	-	-	1	1	4	3	-	-	-	-	-	-	-	76		
různé	-	-	-	-	-	-	-	část štítu?	-	kov.	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	3	kov.	-	-	-	-	-	3		
																													celkem	261
Stav. vybavení:																														
dveř. kování	6	-	8	19	6	-	1	2	-	-	2	3	2	2	-	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	54	
zámek	-	2	-	2	-	1	1	3	4	2	1	1	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	18	
klíč	1	1	1	-	2	-	1	5	2	1	2	1	1	-	-	-	-	-	2	2	-	-	-	-	-	-	-	1	23	
oken. kování	2	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5		
stav. kování *	13	3	21	14	5	1	9	10	3	8	10	9	1	1	1	-	1	3	2	3	2	-	-	-	-	-	-	2	122	
hřebík	212	434	650	442	595	8	384?	52	58	66	80	70	12	11	-	6	1	50	17	8	-	2	6	-	-	-	-	168	4	
klepadlo	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3		
																													celkem	3561

* stavební kování zahrnuje skoby, oka s trnem, svorky, petlice, řetěz.

Tabulka železných předmětů zastoupených v jednotlivých objektech (pokrač.):

Druh	Tvrz											Púdorys stavení											Mlýn	Motte	Hřbitov	?	Celkem			
	Tv.	I	II	III	IV	VR	P	1	2	3	4	5	6	7	10	12	20	21	26	27	28	30						33		
Drobné předměty:																														
nůž	2	1	14	6	5	-	6	29	11	26	32	24	5	6	1	1	-	4	18	10	6	-	-	-	-	2	-	-	5	215
nůž zavírák	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5
hrot	3	-	2	-	-	3	6	3	-	12	-	1	1	1	-	1	-	1	1	-	1	-	-	-	-	-	1	-	35	
háček	1	-	1	-	-	2	4	4	-	4	2	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	16	
části vědra	-	ataše	-	-	-	-	-	-	držá-	-	obrně	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	
různé	-	-	miska	-	-	-	-	-	dlo	-	závěs	knof-	-	-	-	-	-	-	ocílka	-	-	-	-	-	-	-	-	knof-	6	
			vah	-	-	-	-	-	-	ka-	ilk	-	lžice	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	ilk	-		
										hanu																				
neur. zlomky	7	9	38	9	14	1	54	27	21	32	35	21	3	4	-	-	1	1	31	27	5	-	-	-	3	-	1	-	280	
neur. předměty	-	2	6	-	-	-	1	3	-	2	2	-	1	1	-	-	-	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	344	
mřížka	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	21	
různé	-	-	kyva-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	
			dlo	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
			kahan	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
			tulej	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Celkem	257	463	789	509	651	11	486	201	158	207	230	175	43	32	2	8	11	20	143	93	31	3	2	2	18	1	174	15	4733	
																											celkem		371	
																													4733	

3. Bronzové předměty

Nálezy tohoto druhu lze rozdělit podle tvaru a funkce na bronzová kování, ozdoby a přezky, bronzové plechové zlomky a železné předměty s měděným či bronzovým plátováním (kromě závěsných zámků, o nichž je pojednáno jinde). Tomuto souboru bronzových předmětů již byla věnována samostatná práce (Měchurová 1989, 473-488).

K výrazným exemplářům této kolekce patří masivní *bronzový zvonek* s odlomeným závěsem i.č. 72336 (tab. LXIII:11; Měchurová 1989, tab.III:7, VI:14) z půdorysu č. 4. Analogií k němu není mnoho. Poněkud odlišný tvar má zvoneček z Krásné nad Hornádom (Polla 1986, 277-obr.133:17), je také chronologicky mladší. Jen zčásti se v půdorysu č. 3 zachovala rolnička i.č. 71661 (tab. LXIII:10; Měchurová 1989, tab.III:2, VII:2), a to pouze její deformovaná horní část s úchytným ouškem. Dolní perforovaná polovina chybí. Podobala se nálezům z Hradišťka u Davle (Richter 1982, 187, 184-obr.132:19), hradu Vizmburku (Lochmann 1983, 235, 249-tab.IX:15) a zaniklých osad Mstěnice (Nekuda 1985, 166, 164-obr.216:n) a Zalužany (Polla 1962a, 142, 146-obr. 112:3, tab.XVI:6,8). Rolničky a gombíky byly zřejmě častou ozdobou honosnějšího šatu (Drobná-Durdík-Wagner 1956, část I-tab.49, 51:3, 82:2; Belcredi 1989, 460).

Mezi ozdobné bronzové předměty se řadí podlouhlé masivní *kování* z půdorysu č. 4 s *heraldickým ukončením* a otvorem pro uchycení na opačné straně (i.č. 72352, tab. LXIII:8; Měchurová 1989, tab.I:10, VI:13). Na líci je zdobeno mřížovým šrafováním a poli hustších rýh; rub je hladký. Podobný exemplář pochází z výzkumu zaniklé osady Svinica, okr. Košice-vidiek (Čaplovič 1989, tab.V:8) a je označován za kování k opasku. Čerstvou analogií je další kus z tvrže v Javorníku (informace Z. Brachtla). Z téhož domu pochází drobné *dvoudílné obdélníkové kování s kloubem* (i.č. 72353, tab. LXIII:3; Měchurová 1989, tab. I:4,VI:4). Obě části mají na koncích výrez pro napojení dalších článků a pantík je propojen jemným drátkem ze stejného kovu. Okraje větší ploténky jsou zdobeny řadami nevýrazných záseků. Kování s kloubem se neobjevuje v archeologickém materiálu často, exemplář z Hradišťka u Davle je jiného tvaru a zřejmě i jiného zpracování kovu, plechu (Richter 1982, 187, 184-obr.132:18). Dvě *hladká drobná kování* z bronzového plechu i.č. 72368 (Měchurová 1989, tab.II:1, VII:9) a i.č. 72370 (Měchurová 1989, tab. II:3, VII:8) mají podlouhlý obdélníkový tvar a na každém konci nýt nebo otvor po nýtu. Dvě podobná *kování* rovněž s otvory na koncích jsou zdobena lisovaným *rostlinným ornamentem*: i.č. 72388 (tab. LXIII:4; Měchurová 1989, tab. I:5, VII:11) a i.č. 72369 (tab. LXIII:2; Měchurová 1989, tab. II:2, VII:10). Obdobu na Hradišťku u Davle (Richter 1982, 188, 185-obr.133:13) má zlomek podlouhlého *plechového pásku* se třemi vykrojenými oválnými otvory i.č. 72373 (Měchurová 1989, tab.III:4,VII:5), který byl zřejmě odpadem při výrobě např. drobných ozdob.

Čtvercového tvaru jsou dvě *ozdobná kování* i.č. 72354 (tab. LXIII:6; Měchurová 1989, tab.III:5, VII:13) a i.č. 72357 (tab. LXIII:7; Měchurová 1989,

tab.III:3, VII:14); ve všech rozích mají stopy po nýtech. První exemplář z půdorysu č. 4 má hrany mírně zahnuté, a proto jej D. Šaurová považovala za víčko malé schránky. Na rubu kolem nýtů jsou však patrné zbytky kůže, takže je nutno uvažovat o jiné funkci, umístění na řemení či oděvu. Výzdobu tvoří systém šraf, pásů a kosočtverců, které po spojení mohou představovat gotická písmena M (Maria) nebo tři C (určení T. Krejčíka). Analogie pocházejí jak ze Slovenska - torzo gravírované misky z Bratislavy (Polla 1979, 249, 224-obr. 115:4), tak z Čech - medailon ze Sezimova Ústí (informace R. Krajíce). Na druhém kování z jižního suterénu tvrže je souvislá rytá výzdoba, jež připomíná iniciálu S (Sanctus) doplněnou rostlinným ornamentem lístků. Bohatou kolekci podobných bronzových plíšků uvádí Z. Lochmann (1983, 235, 249-tab. IX:1, 3, 4, 7) z hradu Vizmburku. Čtvercové kování i.č. 72356 (Měchurová 1989, tab. III:6, VII:12) z půdorysu č. 30 je hladké plechové, bez výzdoby, s jedním rohovým otvorem pro nýt; je silně poškozené. Podobná plechová kování a jejich zlomky byla nalezena také na Hradištku u Davle, některá i s jednoduchou výzdobou (Richter 1982, 185-obr.133:14-17,22,23,27,28).

Následující kování pocházejí z tvrže: mírně se zužující pásek se dvěma nepravdělně umístěnými otvory i.č. 72360 (Měchurová 1989, tab.IV:5) je zdoben lisovaným ornamentem šikmých rýh na širším konci. Druhé kování i.č. 72359 (Měchurová 1989, tab.IV:4) má lisovanou výzdobu šikmých rýh výraznější (snad část nápisu), ale je více poškozeno a deformováno. Plíšek i.č. 72358 (Měchurová 1989, tab.IV:7) je nepravdělně obdélníkový, rovněž poškozený, se dvěma otvory v rozích a větším středovým otvorem, který připomíná klíčovou díрку, a tudíž vede k domněnce, že půjde o zlomek štítku uzamykacího mechanismu nejspíš menší truhlice. Další dvě kování jsou opět silně deformovaná a neurčitá, i.č. 75783, 75782 (Měchurová 1989, tab.IV:6,8). Od kostela pochází přehnuté úzké dvojité kování s pružinkovitým zaoblením na jedné straně a otvory pro nýty na volných koncích (i.č. 72390; Měchurová 1989, tab.VI:2), snad napojení řetízku a koženého či textilního pásku. Z lící strany je zdobeno skupinami příčných záseků. Slabý, špatně zachovalý protáhlý plíšek se dvěma otvory pro nýty i.č. 72389 (Měchurová 1989, tab.VI:1) byl nalezen v půdorysu č. 1 (sektor R-S 5-0). Další dva předměty, bronzovou tyčinku s kruhovým rozšířením a očkem na konci (i.č. 72376; Měchurová 1989, tab.I:8, VII:7) a plochou železnou tyčinku z půdorysu č. 26 (i.č. 71833; Měchurová 1989, tab.II:9, VII:6) interpretovala D. Šaurová zřejmě nesprávně jako zlomky hodiňových ručiček, s čímž nesouhlasí také T. Durdík (1991, 345).

Soubor bronzových kování doplňují tři *puklice* či *kruhové nášivky z tvrže*. Puklice i.č. 72366 (tab. LXIII:1; Měchurová 1989, tab.I:9, VII:3) je nejlépe zachovaná s velkým středovým otvorem a dvěma okrajovými dírkami pro upevnění. Tento typ pochází i ze Mstěnic (Nekuda 1985, 166, 165-obr.220:f). Mohl sloužit jako okutí dírkou pro zasunutí trnu přezky na opasku (Drobná-Durdík-Wagner 1956, část I-tab.45.63:2, část II-tab.53:2). Druhý kus i.č. 72367 (Měchurová 1989, tab.II:10, VII:1) je silně poškozen. Podobné bronzové puklice jsou také v kovovém inventáři hradu Vizmburku (Lochmann 1983, 235, 249-tab.IX:8,9,10). Zajímavou lisovanou výzdobu heraldické *lilie* má *nášivka*

i.č. 75802 (Měchurová 1989, tab.III:1, IV:3). Pro špatné zachování je patrný jen okrajový otvor pro upevnění a část zesíleného okraje s perlovcovým zdobením. Výčet těchto nášivek či medailonků shrnul I. Holl (1966, 45-obr.46) v souvislosti s rozbořem značky na dně cínové konvice ze středověké studny v Budě. Uvádí také jeden exemplář ze Zalužan (Polla 1962a, 74, 142, obr. 112:20, tab.IX:6; Holl 1966, 45-obr.46:8), jehož ornament B. Polla (1962a,142) označuje jako anjouovský, vztahující se k maďarské královské dynastii, a souhlasí s datováním do 14.- 15. století. Motiv lilie je však v heraldice natolik běžný, že z něho lze jen stěží vyvozovat konkrétní genealogické závěry (informace T. Krejčíka) o etnické či státní příslušnosti majitele. S tím se shoduje výklad I. Holla (1966, 43-44), že jde o výzdobný prvek vesnického lidového kroje. Puklice mají analogie na Hradištku u Davle (Richter 1982, 184-obr.132:10) a na běžnost motivu heraldické lilie ukazují dokonce tvary některých tamních kování (Richter 1982, 187, 184- obr.132:15,16).

Soubor bronzových kování nalezený v Konůvkách představuje poměrně bohatý celek. Možnost důsledného rozboru ovlivňuje stav publikace archeologického materiálu z jiných lokalit a jeho zpřístupnění. Problémem je otázka interpretace těchto kování. M. Richter (1982, 184-188) hovoří zejména o nášivkách na oděvu či součástech řemení a opasek. Pravděpodobná je také hypotéza o umístění na skříňkách a truhlicích. V úvahu lze vzít i potenciální funkci některých tvarů kování na knižních vazbách, jak na to již dříve poukázal B. Polla (1971, 120). Jednoduchá obdélníková kování se dvěma nýty a kruhové puklice mohly sloužit na zadní desce knihy při uchycení koženého pásku knižní spony, což naznačují publikované gotické vazby starých tisků (Měchurová 1989, 475, tam viz další literatura) a ikonografické prameny (např. obrazový cyklus Mistra Theodorika).

Jiným bronzovým předmětem je deformovaná *esovitá záušnice*, nalezená ve stavení č. 6 (i.č. 72392, tab. LXIII:5; Měchurová 1989, tab.I:7, VI:12). Je vyrobena z tenkého měděného drátu. Podobné kusy pocházejí také z jiných zaniklých osad, ze Záblačan (Nekuda 1982, 35, v.7) a Mstěnic (sbírkový fond AÚ MZM; Nekuda 1990, obr.31:1) a všeobecně jsou chronologicky řazeny k jejich staršímu časovému horizontu, maximálně do 13. století.

Jako vakovitý či *hruškovitý závěsek* označuje D. Šaurová bronzový kroužek nepravidelného tvaru, v jednom místě zeslabený (i.č. 72355; Měchurová 1989, tab.II:8, VII:4) z půdorysu č. 4. Mohlo však jít o tělo přezky s chybějící jehlou, jež se napojovala ve zúženém místě, nebo článek ozdobného řetězu, který byl součástí šatu či zbroje vyšší vrstvy obyvatelstva (Drobná-Durdík-Wagner 1956, např.část I-tab.92:1, část II- tab.46, 47:2, 50:1, 52:3,4).

Zvláštní pozornosti si zaslouží *hraněná tyčinka* s lichoběžníkovou ploškou a berličkovitým zavinutím na jednom a hrotem na druhém konci i.č. 72371 (Měchurová 1989, tab.II:5, VI:7), která zaujala též D. Šaurovou (1978, 562, 561-obr.1:7) natolik, že ji označila za jehlici. Pravděpodobnější než další odvázná interpretace tohoto předmětu jako psacího rydla-stilu podle analogií z německého prostředí (Schimpff 1987, 141-145, obr.1) bude se zřetelem na velikost tyčinky její jiná funkce, např. odlomená jehla větší bronzové přezky.

Ke skupině kování a ozdob lze řadit *bronzové přezky*. Jedná se většinou o drobné kusy ke spojování a zapínání úzkých řemíků, jichž bylo na oděni, obuvi a zbroji zapotřebí mnoho. Dva exempláře jsou oboustranné se středovou příčkou i.č. 72362 (tab. LXIII:9; Měchurová 1989, tab.II:7, VI:9) a i.č. 72778 (Měchurová 1989, tab.I:2, VI:10). První kus má delší strany zdobené tordováním, což je známo také z maďarských lokalit Csút a Sarvaly (Holl-Parádi 1982, 87-obr.37:3,38:3) a datováno do poloviny 15. století. Čtvercový rámeček mají dvě drobné přezky i.č. 72361 (Měchurová 1989, tab.II:6, VI:5) a i.č. 72365 (Měchurová 1989, tab.I:1, VI:6). Ze stavení č. 2 a 3 se zachovaly také dvě velké obdélníkové přezky s dvojitou týlní ploténkou, s výřezem po chybějící jehle a nýty pro uchycení na širokém koženém pásu. Rám přezky i.č. 75565 je v rozích zdoben plastickými žebry, tělo druhé přezky i.č. 75564 zdobí méně zřetelné šikmé záseky. Přezky jsou běžným jevem na středověkých lokalitách, typ se záhlavní ploténkou je znám z Hradišťa u Davle (Richter 1982, 184-obr. 132:21), Zalužan (Polla 1962a, 144-obr.111:4), ale i maďarské lokality Sarvaly (Holl-Parádi 1982, 87-obr.37:4) a ze západní Evropy např. z Amsterodamu (Opgravingen 1977, 162-192). Přehledy a třídění přezek podali I. Fingerlinová (1971) a I. Heindel (1990).

Druhou skupinu tvoří zlomky nezdobených *bronzových plechů* bez určitého tvaru z tvrze, často deformovaných, zprohýbaných a přepálených, např. i.č. 72246 (Měchurová 1989, tab.IV:19,21). Jde zejména o *části kotlíků* z jižního suterénu tvrze a jiných nádob, příp. i se zdvojeným přehnutým okrajem z půdorysu č. 33, i.č. 72248 a 75795 (Měchurová 1989, tab.IV:16,18). Dobře zachováno zůstalo *dno bronzové nádoby* i.č. 75620 (Měchurová 1989, tab. V:6) z půdorysu č. 1. Stopy po spojování jsou patrné na bronzovém fragmentu i.č. 72337 a na dvou zlomcích i.č. 72755 je zajímavá kombinace bronzu se železem, jež jsou propojeny masivním nýtem s velkou roztepanou hlavicí, snad za účelem reparace či zpevnění. Několik plechů s nýty též publikuje V. Nekuda (1985, 166, 165-obr.220:b,d) ze Mstěnic. Jako části nálevkovitě rozevřeného okraje a výdutě *hmoždíře* lze označit čtyři zlomky z těžkého masivního kovu i.č. 75569a-d (Měchurová 1989, tab.IV:7,8,V:8) z tvrze. Části plechů a držadlo s atašemi a roztepanými konci patří *závěsnému kotlíku* i.č. 85214 (Měchurová 1989, tab.V:4), který byl nalezen rovněž na tvrzi. Na zachovalém zlomku těla nádoby je vidět stopa po reparaci či spoji ze dvou plátů suroviny, v místě pod připevněním ataše. Jde o celkem neobvyklý nález, jakých zatím v literatuře není publikováno mnoho. Např. B. Polla (1971, 65-obr.71) uvádí z Kežmarku mis-kovitý kotlík s uchy, ale bez držadla. Několik analogií však poskytuje práce A. Bartoškové (1986, 95, 35-obr.12:38, 42-obr.14B:6,7, 61-obr.19B:13), kde se jedná o části železných kotlů ze slovanských depotů (Moravský Ján, Pohansko a Žabokreky). *Masivní tulej* z těžkého kovu inv. č. 71858 (tab. LX:2; Měchurová 1989, tab.V:3) ze skrývky na tvrzi byla součástí kovové pánvice na třech nožkách, k níž analogie pochází z výzkumu hradu Trosek (informace T. Durdíka). Zřejmě patřila ke kuchyňské výbavě pro přípravu jídel na otevřeném ohništi. Jedna nožka podírala tulej (zachované stopy po ní), další dvě vlastní pánev. Otvor na konci tuleje svědčí o způsobu odstavování z ohniště

háčkem; zasunutím dřevěného držadla do tuleje pak byla horká pánvice manipulovatelná mimo ohniště.

Třetí kategorii představují jiné, většinou *neurčitelné zlomky bronzů a kombinované předměty* s převahou železné složky. Za fragment držadla považovala D. Šaurová obloukovitý předmět oválného průřezu v půdorysu č. 27 i.č. 72378 (Měchurová, 1989, tab.IV:17) s náběhem na očko na jednom konci. Na základě sklonu oblouku se zdá vhodnější interpretace jako části ramene bronzové ostruhy. Dva zlomky bronzového drátu - i.č. 72351 (Měchurová 1989, tab. II:4, VI:11) stočený do kruhu a i.č. 75427 (Měchurová 1989, tab. IV:2) ve tvaru rovné tyčinky - pocházejí z domů č. 27 a 26; zřejmě šlo o polotovary nebo formu suroviny. Jedním z mála hrobových nálezů je bronzová pružina ve tvaru pís-mene V i.č. 72345 (Měchurová 1989, tab.IV:1).

Ke kombinovaným předmětům patří zejména *drobné klíče* ke skříňkám a truhlicím, které jsou obvykle plátovány mědí. Je o nich pojednáno v souvislosti se skupinou klíčů železných.

Okrajově se lze zmínit o dalších předmětech, nejasných po stránce interpretační: zlomek kladivovitého nástroje i.č. 72777 (Měchurová 1989, tab.IV:14) z půdorysu č. 4 a těžký bez tvarý slitek z téhož stavení i.č. 72677 (Měchurová 1989, tab.IV:13), který je možno označit za olovo. Další kousky amorfního olova byly nalezeny v půdoryse č. 21 (i.č. 72953) a rozrušená hrudka pochází z tvrže. Neurčitelným předmětem z neurčitelného těžkého materiálu barvy kosti (zřejmě koroze barevného kovu) je krátká dutá trubička z půdorysu č. 26 (bez č.), snad forma suroviny.

Chronologicky odpovídají tyto předměty plně období 14.- 15. století. Stežší je možno je časově zařadit přesněji, protože často sloužily déle než jednu generaci. Např. oděv a zejména zbroj a zbraně se velmi opatrovaly a mnohdy i dědily (Drobná-Durdík-Wagner 1956, 13) a bylo tomu tak i s domácí výbavou.

Je pochopitelné, že většina bronzových předmětů byla nalezena na tvrzi, kde lze předpokládat přítomnost vyšší společenské vrstvy obyvatelstva vesnice. Také většina bronzového nádobí - kotlíků, hmoždíře a snad i talířů - pochází z tvrže a zejména z jejího jižního suterénu (sektory I,II), který tedy určitě s přípravou potravy a jejím skladováním nějakým způsobem souvisel, což potvrzuje přítomnost velké pece a nálezy částí kachlových kamen v jeho nadzemní de-struované budově.

Zajímavý je však výskyt těchto luxusnějších bronzových předmětů také v některých domech, např. především ve stavení č. 1 a 4. To by mohlo podporovat domněnku D. Šaurové o jisté výjimečnosti jejich obyvatel. Avšak ani ostatní domy nebyly těchto nálezů zcela prosty (půdorysy č. 33, 2, 27). Opět je nutno se zamyslet v této souvislosti nad charakterem a zaměřením celé vsi v tomto úzkém konůveckém průsmyku Ždánického lesa.

Po srovnání s dostupnými analogickými soubory z jiných systematicky zkoumaných nalezišť (Hradištko u Davle, Mstěnice, Zalužany, Krásna nad Hornádom, Sarvaly) lze označit kolekci bronzových předmětů z Konůvek za poměrně početný bronzový inventář dochovaný na bohatší středověké lokalitě.

Jak dalece souvisí tento výskyt luxusnějších předmětů s charakterem a funkcí vesnice, je pojednáno na jiném místě.

4. Výrobky z kosti

Rozsáhlá kolekce archeologického materiálu z Konůvek obsahuje také nevelký soubor výrobků z kosti, čítající 10 kusů, který byl podrobně zpracován samostatně (Měchurová 1990, 123-130). Kostěné předměty byly dlouho na pokraji zájmu a pozornosti archeologů středověku. Po pracích V. Hrubého (1957, 118-217) a J. Kavána (1964, 217-249) se autoři na toto téma poněkud odmlčeli. Až osmdesátá léta přinesla rozhojnění poznatků i v tomto směru, zejména díky syntézám ze Slovenska, z pera M. Slivky (1983, 327-346; 1984, 377-429) a D. Staššikové-Štukovské (1981, 393-420) o hudebních nástrojích mezi archeologickými nálezy, které skýtají množství velmi potřebného srovnávacího materiálu, často i dobře datovaného.

Typickým kostěným výrobkem jsou rukojeti a *střenky* různých nástrojů, zejména nožů. Exemplář z Konůvek i.č. 75719 (tab. LXIV:4; Měchurová 1989, tab.I:4, II:1) z půdorysu č. 4 je polovina oboustranné střenky, jež se upevňovala na plochou kovovou rukojeť nože ze dvou stran nýty - na čele a v týlu střenky. Týl je rozšířený, zaoblený a vyúsťuje dole v zobákovitý výběžek. Výzdoba je tvořena čtyřmi kosočtverci ze čtyř vbíjených kovových drátků či hřebíčků. Podle tvaru konůvecké střenky lze soudit i na tvar a funkci jejího nože, jenž zřejmě patřil mezi nože servírovací nebo příborové, už pro pěkný vzhled, zvláštní zaoblení týla a náročnou výzdobu rukojeti (Slivka 1984, 383). Soubor střenek se zobákovitým ukončením uvádějí ze Slovenska B. Egyházy-Jurovská a L. Zachar (1987, 109-111, obr.10,11) jako analogie k nálezu z Palárikova.

Dalšími dvěma nálezy v souboru jsou *píšťalky* (tab. LXIV:1,2). Ve středověkém archeologickém materiálu se objevují celkem často a podobají se dnešním dětským hračkám z vrbového proutí. Bývají zhotoveny z dutých zvířecích, nejčastěji ptačích kostí a označovány za signální píšťalky nebo lovecké vábničky (méně již za hudební nástroje). Píšťalka i.č. 72343 (tab. LXIV:1; Měchurová 1989, tab.I:2, II:2) má jeden půlkruhový štěrbinový výřez, druhý exemplář i.č. 72344 (tab. LXIV:2; Měchurová 1989, tab.I:1, II:3) je kratší a hůře zachován. Vpředu má dva malé kruhové zvukové otvory, přes něž se táhne svíslá prasklina v kosti a kolem jsou zřetelné stopy po řezání či vyšti-pování materiálu. Sbírku píšťalek z našeho území (Mikulčice, Štúrovo, Děvín aj.) zpracovala D. Staššiková-Štukovská (1981, 404, 401-obr.6). Nové moravské analogie pocházejí z hradu Rokštejna (Měřínský-Plaček 1989, 60-obr.10:9) a Mstěnic (Nekuda 1982, 36). Tři dobře zachované exempláře přinesl výzkum na rakouském Gaiselbergu (Felgenhauer-Schmiedt 1977, 334-tab.47:7-9).

Ne nezajímavou skupinu kostěných předmětů z Konůvek představují *kroužky* různé velikosti a tloušťky. Větší kruhy i.č. 72349 a 72385 (tab. LXIV:5; Měchurová 1989, tab.I:5, II:9,7) z půdorysu č. 27 a 4 lze interpretovat jako součásti - rámečky přezek, buď provlékacích, nebo s chybějící kovovou

jehlou. Oba kusy jsou velmi pečlivě opracovány a vyhlazeny. Pro značnou křehkost materiálu zřejmě nebyly ani v Konůvkách příliš oblíbené a časté, stejně jako např. na Hradištku u Davle (Kaván 1964, 224-227, tab.II; Richter 1982, 191, 190-obr.138). Menší kroužek z půdorysu č. 1 i.č. 72364 (tab. LXIV:3; Měchurová 1989, tab. I:3, II:6) není možno interpretovat přesně. Snad šlo o prstýnek nebo kostěnou objímku na dřevěnou rukojeť nástroje (Kaván 1964, 234-238, tab.IV). Dva další drobné kroužky z tvrže i.č. 72386, 72387 (Měchurová 1989, tab. II:4,5) zřejmě byly navlékány (stejně jako jejich skleněné analogie) do hustých řad místo korálek v řetězy či náhrdelníky, jak to dokazuje takový exemplář z Kežmarku (Polla 1971, 224-tab.XXXII:4). Také u nich byl při výrobě z dutých ptačích kostí kladen důraz na důsledné opracování a vyhlazení.

Pro dva zlomky *kostěné ploténky* s nepravidelně umístěnými otvory a dvěma kolíčky v nich i.č. 72689, 72690 (tab. LXIV:6,8; Měchurová 1989, tab.I:6,8, II:8,10) z tvrže již dlouho nelze nalézt uspokojivou a přijatelnou interpretaci. Nevyhovuje ani hypotéza o fragmentech kostěného obložení sochy kuše (Burian 1985, 305-306, obr. 1). Typické je zdrsnění rubní strany rýhováním a několik nepravidelně rozmístěných otvorů, příp. s vloženým klínkem. Analogický exemplář pochází z nedalekého hrádku Kepkova (Měchurová 1986, 170, tab.II:5, V:20, tam viz další analogie a literatura). V obou případech byly poblíž nalezeny další předměty vojenského charakteru - napínací háky a šipky do kuše.

Posledním kusem konůveckého souboru kostěných výrobků jsou čtyři zlomky *duté ptačí kosti* s náznaky záměrného zahrocení i.č. 82319 (tab. LXIV:7; Měchurová 1989, tab.I:7) ze sektoru I tvrže. Vzhledem k naprosto torzovitému stavu zachování lze jen čistě hypoteticky uvažovat o možnosti funkce jako šidla či "bodla" k probíjení dírek a provrtávání otvorů (Hrubý 1957, 140, 127-obr.5).

Soubor kostěných výrobků z Konůvek není početný, ale je zajímavý svou různorodostí. Jeho datování odpovídá chronologickému vymezení existence vesnice písemnými zprávami - od 13. před polovinu 15. století. Interpretace mnohých kostěných předmětů je i nadále nejasná, mnohdy bývá ztížena nedostatkem srovnávacího materiálu a literatury. Také zde je třeba klást důraz na význam ikonografických pramenů pro objasnění funkce těchto předmětů.

5. Předměty ze skla

Podrobně se jimi zabývala Z. Himmelová v samostatné studii (1990, 131-140), z níž byl pořízen tento stručný výtah. Nově je problematika sklářství shrnuta v katalogu výstavy středověkého skla (Černá ed. 1994).

Soubor nálezů středověkého skla z Konůvek obsahuje zlomky nádob, fragmenty okenního skla a skleněný kroužek. Nálezy skla se kumulovaly převážně v areálu tvrže. Při výzkumu jižního suterénu v roce 1968 byly v zásypu objeveny fragmenty silně zkorodovaného okenního skla (Šaurová 1970a, 59). Podobně výzkum roku 1969 odkryl v zásypu severního suterénu na jednom místě

nahloučení fragmentů zkorodovaného okenního skla spolu s úlomky olovené montáže a zuhelnatělými dřevy, interpretovanými badatelkou jako zbytky okenních rámců (Šaurová 1971d, 35). Do prostoru obou suterénů lokalizovala D. Šaurová také nálezy zlomků dutého skla (Šaurová 1980b, 93; Himmelová 1980, 97). Ve východní části severního suterénu byly v destrukci zdiva nalezeny fragmenty číšky s nálepy, zlomek dna další číšky a několik tvarově neurčitých fragmentů, vše z bezbarvého, téměř nekorodovaného skla. Z kontrolního řezu západním ochozem jižního suterénu byly vyzvednuty četné střepy velké číše z nazelenalého, značně zkorodovaného skla, zdobené dekorem tažených kapek (podle D. Šaurové mohly střepy pocházet z výplně odpadní jámy, situované v bezprostřední blízkosti místa nálezu). Při muzejní evidenci archeologického materiálu byly vyříděny ještě další zlomky, takže sklo z Konůvek tvoří dnes poměrně početný a zajímavý celek.

Duté sklo lze rozdělit na dvě skupiny: z *první skupiny*, vyznačující se průhlednou, bezbarvou, téměř nekorodovanou sklovinou a kvalitním řemeslným zpracováním nádob, se podařilo tvarově určit 6 nádob. Jsou to dvě malé číšky s nálepy vytaženými do hrotu i.č. 88271, 88275 (tab. LXV:6,2-4, LXV:11), číška na nožce i.č. 88270 (tab. LXV:9), dvě láhve i.č. 83236, 75570 (tab. LXV:8,12) a válcovitá nádobka zdobená optickým dekorem v podobě šikmého žebrování i.č. 88274 (tab. LXV:10). Z týchž nebo dalších exemplářů může pocházet zlomek dna se štípaným páskem po obvodu i.č. 88275 (tab. LXV:7), část dalšího dna i.č. 83236 (tab. LXV:13) a několik střepů z výdutí.

Malé číšky s nálepy z kvalitní bezbarvé skloviny se na našem území už objevily např. v Přibicích při výzkumu johanitské komendy ze 14.-15. století (Himmelová 1979, 283), dále v Uherském Hradišti s nálezy z vrstvy počátku 14. století (výzkum R. Snášila, nepublikováno) a několik exemplářů v odpadních jámkách v Brně a Jihlavě. Na území Čech jsou v literatuře uváděny z nalezového celku 2. poloviny 14. století z Chebu (Himmelová 1990, 136, tam viz další literatura). Na základě zjištěného složení skloviny a vysoké úrovně zpracování lze tyto malé číšky považovat za import z některé oblasti s tradičním a řemeslně rozvinutým sklářstvím, produkujícím výrobky ze sodného skla (Itálie - Benátky), nelze však vyloučit ani jiná jihoevropská centra.

Rovněž ostatní konůvecké zlomky zbarveného skla jsou v našem prostředí importem. Fragmenty láhve zdobené optickým dekorem v podobě šikmého hustého žebrování a s ústím ovinutým modrou nití i.č. 75570 (tab. LXV:12) mají analogie v bavorském Eichstättu, kde byly datovány na základě slohové analýzy do konce 13. a 1. poloviny 14. století (Baumgartner-Krueger 1988, 277). Jiná analogie pochází z Brna-Dominikánské ul. 15, blíže datovaná parvem Karla IV. z 50. let 14. století a drobnou mincí Václava IV. z počátků jeho vlády (informace R. Procházky). Ani v tomto případě se nepodařilo dosud určit výrobní oblast. Tzv. optický dekor v podobě šikmého žebrování se objevuje v Konůvkách ještě jednou, na fragmentech téměř válcovitého, jen nepatrně vyklenutého těla nádoby i.č. 88274 (tab. LXV:10). Její celkovou podobu nelze z dochovaných zbytků určit, nicméně charakter skloviny ji bezpečně řadí do skupiny importů.

Fragmenty vypíchnutého dna s okrajem tvořeným dutým prstencem i.č. 83236 (tab. LXV:8) lze přiřadit k lahvím. Takto tvarované dno se u středověkého skla vyskytuje pouze u tzv. dvojkonicných lahví (výjimečně u džbánů). Jsou zastoupeny v nálezech z Chebu, Kutné Hory-Hrádku a Plzně v horizontu 14.- 15. století, další vývoj je doložen německým sklem 15. a 1. poloviny 16. století (Himmelová 1990, 137, tam viz další literatura). Konůvecké zlomky svou sklovinou patří ke staršímu vývojovému typu, zachycenému i v maďarských nálezech 13.- 14. století a spojovanému opět s italskými sklárnami.

Střep číše na nožce i.č. 88270 (tab. LXV:9) nelze zatím spolehlivě časově zařadit pro značnou fragmentárnost. V našem prostředí se objevují ve 14.- 15. století jen výjimečně, např. Praha-Můstek, ačkoliv v německém prostoru jsou známy již od 13. století (Himmelová 1990, 137).

Duté sklo druhé skupiny je charakterizováno značným stupněm rozesklení, jež nedovolilo stanovit původní charakter a zbarvení skloviny. Pouze ve dvou případech i.č. 75705 a 83238 (tab. LXV:1,16) se podařilo zjistit sklovinu nazeleňalé barvy a v jednom případě i.č. 88269 (tab. LXV:14) sklo bezbarvé. Tvarově bylo možno určit čtyři číše českého typu, z nichž byla kresebně rekonstruovatelná číše s dekorem tažených kapek i.č. 75705 (tab. LXV:1), zatímco přítomnost dalších tří indikují pouze fragmenty typických terčíkovitých kapek. Číše českého typu jsou považovány za charakteristický projev českého středověkého sklářství a tvoří většinu českých nálezů dutého skla; vyskytují se i na Moravě - Melice, Opava, Přibice (Himmelová 1990, 137, tam viz další literatura). Konůvecká číše patří podle dělení F. Frýdy (1988, 175-187) k jeho 4. variantě nízkých širokých číší, pod hrdlem rozšířených a v okraji zúžených, o výšce 20-30 cm. Tato varianta je datována na základě českých nálezů od konce 14. a počátku 15. století. Přizdobení tažených kapek modrou kobaltovou sklovinou, patrně na konůveckém exempláři, je na těchto číších méně obvyklé, častěji se vyskytuje na objemných číších s výrazným miskovitým ústím. K tomuto druhu by bylo možno přiřadit dva zlomky úzkých terčovitých patek. Ze zbývajících fragmentů druhé skupiny lze ještě bezpečně určit dno láhve i.č. 88269 (tab. LXV:14) a část ústí číše s nataveným vláknem i.č. 83234. Celkem tedy druhá skupina, kterou Z. Himmelová (1990, 137) označuje jako duté sklo domácího původu, obsahovala nejméně 7 nádob (6 číší a 1 láhev).

Významnou součástí nálezového celku z Konůvek jsou *zlomky okenního skla*. Jsou zde zastoupeny dva druhy okenních výplní: kruhové terčíky s okrajem tvořeným přehnutím stěny, vytvářejícím po obvodu prstencovité, zpravidla duté zesílení. Jejich průměr se pohyboval v rozmezí 110-160 mm, síla stěny kolem 1 mm. Dva fragmenty nesou nepatrné stopy černě malované výzdoby. Nalezeny byly i různotvaré zlomky plochého silnostěnného skla (síla 2-6 mm) s oštřípanými hranami, které tvořily výplně mezi terčíky a po okrajích oken. Okenní výplně byly sesazovány pomocí olověných pásků o profilu ve tvaru širokého H, jejichž žárem deformované části byly nalezeny spolu se sklem. Podobnost skloviny s druhou skupinou dutého skla vede Z. Himmelovou (1990, 138) k úvaze o zhotovení konůveckých oken v některé z domácích sklářských hutí. Dovednost malby na skle u místních středověkých sklářů dokládají četné

kostelní vitraje, konůvecké fragmenty dosvědčují užití této techniky i na sídlech nižší šlechty.

V souboru se také z půdorysu č. 30 zachovala *polovina skleněného kroužku* ze zeleného, značně zkorodovaného skla i.č. 72348 (tab. LXV:15). Kroužky bývají běžnou součástí nálezů hmotné kultury konce 13.- 15. století z hradů a tvrzí, např. z Rokštejna (Měřínský 1990, 35-obr.11:1), ale i z městského prostředí, např. Hradištko u Davle (Richter 1982, 199). Jejich funkce zatím není zcela jasná, někteří badatelé uvažovali o platidle (Nechvátal-Radoměský 1963), ale pravděpodobnější je jejich užití jako ozdoby vlasů či šatu. Tento výklad se shoduje s výsledky úvah o funkci mladohradištních skleněných kroužků 11.- 13. století, které jsou jednoznačně ozdobami (Černá 1981, 396; Himmelová-Měřínský 1987, 131). Mohly být navlékány do hustých řad v náhrdelníky, jak tomu bylo u podobných kostěných exemplářů (Polla 1971, 224-tab.XXXII:4). Z. Himmelová (1990, 138) považuje za jisté, vzhledem k charakteru skloviny, značné frekvenci nálezů a jednoduchosti výroby, že kroužky tvořily součást výrobního sortimentu středověkých domácích skláren.

Jak vyplývá z lokalizace nálezů, zlomky skla pocházely téměř výlučně ze sektorů III a IV severního suterénu a jeho blízkého okolí. Je tedy možno konstatovat, že nadzemní objekt severního suterénu měl skleněná okna a jeho místnosti sloužily obytným účelům, k nimž se vázalo používání stolního dutého skla. Odlišná situace byla zjištěna u jižního suterénu, k němuž se vztahují pouze fragmenty okenního skla, nasvědčující přítomnosti skleněného okna nebo oken u nadzemní části také tohoto objektu. Absence nálezů dutého skla je zde zato nápadná; výjimkou je číše s taženými kapkami, u níž ovšem není vyloučeno druhotné uložení - po ztrátě funkce v odpadní jámě. Několik střepů této číše bylo nalezeno i v sektoru III severního suterénu.

Celý soubor skla lze datovat jen rámcově do období trvání vesnice ve 14.- 15. století. Stopy přepálení na zlomcích okenního skla svědčí o používání skleněných oken na tvrzi přinejmenším v poslední fázi její existence a jsou jedním z dokladů jejího zničení požárem. Zdá se, že předměty ze skla se však neomezují pouze na tvrzi; byly objeveny i ve třech vesnických staveních (půdorysy č. 6, 26 a 30). I když nelze vyloučit jejich zdejší náhodné uložení, např. přenesením z tvrze, bezpochyby naznačují určitou výjimečnost nejen těchto domů, ale možno snad v této souvislosti zauvažovat i o jisté netypičnosti celé vsi, pokud se týká zaměření, zaměstnání a obživy jejich obyvatel.

6. Výrobky z kamene a architektonické články

K architektonickým článkům se řadí především tři fragmenty kamenné křitelnice, pocházející od hřbitovního kostelíka, která je oblého tvaru se dvěma otvory na upevnění víka (tab. X dole), jejíž analogie je známa z dosud stojícího kostela v nedalekých Uhřicích, kde slouží jako podnož pod kazatelnu (dle rukopisu D. Šaurové). Ke stavivu patří také tři kamenné zlomky s plastickou reliéfní výzdobou listů z prostoru od půdorysu č. 2. Nelze vyloučit, že se jedná

o dlaždice (Merhautová 1988, např. 23-obr.20), ale spíš půjde o fragmenty ostění, snad druhotně použité. Další kusy byly nalezeny na tvrzi, v areálu hřbitova a kostela, kde byla objevena i malta či omítka (předáno k analýze do Výzkumné chemické laboratoře v Národním muzeu v Praze). Dva kamenné zlomky z tvrze mají oblý tvar a dalo by se v tomto případě uvažovat o stoupe nebo hmoždíři. Třetí kus je nepravidelně oválná kamenná deska drtidla.

Drobnější petrografický materiál pochází z obložení pecí ve vesnických staveních a také z velké pece na tvrzi. Zajímavé jsou tři nepravidelné křemenné koule o průměru 7-10 cm z půdorysu č. 4, dva podobné kusy ze stavení č. 27 a jeden exemplář z domu č. 3. Jejich interpretace jako pravěká drtidla či středověké střelivo do děl a tarasnic (Belcredi 1989, 465) je čistě spekulativní. K rozšíření palných zbraní už na počátku 15. století cituje M. Slivka (1980, 241-242) zmínku z r. 1433 o bardějovském zbrojíři - výrobcí černého prachu. O využití palných zbraní v masovém měřítku jako o významném příspěvku husitského hnutí pro evropské válečnictví hovoří J. Durdík (1953, 63-85).

Z jiných kamenných předmětů je třeba se zmínit o 13 kusech neolitických a eneolitických nástrojů z amfibolitické břidlice (sekeromlatů a sekerek), druhotně snad použitých jako brousky či hromové klíny na ochranu stavení před bleskem (Šmahel 1990, 297), a to 2 ks z tvrze, 1 fragment z okolí domu č. 1, 1 ks z půdorysu č. 2 a 2 ks z jeho okolí, 1 fragment sekerky z domu č. 3, 2 zlomky z půdorysu č. 4, 1 sekerka z jiného materiálu z domu č. 5, 2 zlomky z půdorysu č. 27 a 1 ks z půdorysu č. 30. Ohlazené pískovcové brousky, v podstatě obvyčejné tvarově vhodné kameny se stopami této pracovní činnosti, jsou zastoupeny jak na tvrzi, tak ve vesnických staveních (viz typologicko-statistická tabulka str. 139). Jsou snadno zaměnitelné s ostatním stavebním pískovcovým materiálem. Zřejmě sloužily k ostření všech nástrojů, nožů, kos, srpů a snad i zbraní.

Štípaná industrie (převážně z rohovce-pazourku) představuje pravděpodobně příměs ve středověkém materiálu (viz typologicko-statistická tabulka str. 139). Úvaha o křesacích kamíncích do křesadlových pušek (byť jako mladší příměsi) je ryzí hypotéza. Většinou jde o rohovcové úštěpy, v pěti případech se jedná o štíhlé čepelky a ve dvou případech o jádro (z půdorysu č. 1).

Množství těchto kamenných předmětů v některých půdorysech může souviset s roztroušenými neolitickými nálezy zlomků keramiky v okolí domů č. 2,3,4,5 - v sektorech A-B, B-C, C-D, D-E, E-F, F-G, H-CH, K-L, L-M, ale též ojedinele na tvrzi (dle rukopisu D. Šaurové) a starším, snad i neolitickým (?) objektem, který byl odkryt pod podlahou středověké pece domu č. 2 (keramika uložena na AÚ MZM-prehist. odd.).

Tabulka zastoupení kamenné broušené a štípané industrie (BI, ŠI):

	Půdorysy stavení																Celkem				
	Tv. I	Tv. II	Tv. III	Tv. IV	P	1	2	3	4	5	6	7	26	27	30	33		Mlýn	Hřbitov	Celkem	
Druh	I	II	III	IV	P	1	2	3	4	5	6	7	26	27	30	33					
BI	1	1	-	3	-	11	7	4	5	4	5	3	2	2	2	-	-	-	-	50	
brousky																					
ŠI	-	1	1	-	1	1	6	12	11	3	1	-	3	4	-	-	-	-	-	44	
Kamen.	3	2	-	-	1	-	1	2	3	3	-	-	-	2	-	-	-	-	2	26	
čláanky																					
Celkem	4	3	3	1	3	2	12	14	18	19	10	6	3	5	8	2	5	2	2	120	

VI. Mince

Jan Šmerda

Při archeologickém výzkumu zaniklé vsi Konůvky bylo v letech 1964 - 1970 nalezeno sedm kusů mincí (i.č. 75774 -75780, tab. LXXI). V chronologickém pořadí se jedná o tyto ražby:

1. I.č. 75780 (tab. LXXI:3), tvrz, sektor III - ve zdi:

Čechy, Jan Lucemburský (1311-1346), mincovna Kutná Hora, parvus.

A/ V perlovém kruhu český dvouocasý lev zleva. +IO...R BOEM

R/ V perlovém kruhu poprsí sv. Václava po pás zpřímá, hlava se svatozářím přerušuje perlovec. ..S WENCEZLAV..

Stříbro, 14,1 mm, 0,174 g

Lit.: Castelin 1953, č. 18

Mince je po okraji na dvou místech olámána.

Tuto ražbu klade Castelin do období po r. 1327, její určení bylo provedeno především na základě zkrácení lícního popisu. Vzhledem k tomu, že nebylo možné provést přesnou analýzu složení mincovního kovu (ryzost - zrno) je toto přidělení pracovní. Prostým okem je ovšem možno pozorovat nižší kvalitu stříbra ve srovnání s ražbami z počátečních let vlády.

2. I.č. 75776 (tab. LXXI:1), půdorys domu č. 4, nalezeno r. 1964:

Čechy, Karel IV. (1346-1378), mincovna Kutná Hora, halěř

A/ V perlovém kruhu český lev zleva. +KAROLVS.PRIMVS

R/ V perlovém kruhu polopostava sv. Václava zpřímá, s praporem v pravici, svatozář přerušuje perlovec. .+.S WENCESLAVS

Stříbro, 13,6 x 14,7 mm, 0,286 g

Lit.: Castelin 1953, č. 21

Mince je na okraji vylomená a prasklá.

Ražba shodného provedení jako za Karlova předchůdce Jana Lucemburského je časově řazena do prvního období Karlovy vlády, tedy do let 1346-1350, ještě před provedením první mincovní reformy.

3. I.č. 75775 (tab. LXXI:2), tvrz, sektor I - západní val, nalezeno r. 1970:

Morava, Jan Jindřich (1350-1375), mincovna Brno, dutý halěř s orlicí.

A/ V hladkém zvýšeném kruhu orlice zleva.

Stříbro, 13,0 x 10,5 mm, 0,073 g

Lit.: Sejbal 1957, t.V,20; Sejbal 1967, 127

Mince je z jedné třetiny olámána a prasklá, mincovní obraz je málo zřetelný.

S touto mincí je spojena problematika obnovení ražby mincí na Moravě po polovině 14. století. Obdobné duté halěře (jednostranné z tenkého stříbrného plechu) byly raženy za vlády Karla IV. i v Čechách v 50. a 60. letech. Velká

vzácnost těchto mincí neumožnila do dnešní doby jejich přesné časové i nominálové zařazení do tehdejšího měnového systému. Ražba dutých penízů - haléřů byla obvyklá v německých zemích na západ od Čech. Tyto mince představovaly většinou nejdrobnější nominál a v tomto období byly pravděpodobně raženy i současně s obdobnými dvoustrannými nominály. Výše uvedený nominál se do současné doby dochoval pouze v několika exemplářích, z tohoto důvodu nelze přesněji určit období ražby.

4. I.č. 75774 (tab. LXXI:5), tvrz, jižní stěna jižního suterénu, nalezeno 31.8.1968:

Morava, Jošt (1375-1411), období 1375-1391, mincovna Brno, peníz.

A/ V hrubém perlovci písmena IO pod korunou, po stranách písmen drobné +.

R/ V hrubém perlovci moravská korunovaná šachovaná orlice zleva.

Stříbro, 13,9 mm, 0,260 g

Lit.: Nohejlová-Prátová 1950, tab.II,7; Nohejlová-Prátová 1967, 127-č.6

Mince je v horní části prasklá a nepatrně vylomená.

Tato ražba je především na základě výsledků práce J. Sejbala přidělována do poslední třetiny 14. století do markrabské mincovny markraběte Jošta. Někteří badatelé tento nominál umísťovali časově až do dob husitských válek a teritoriálně do slezských mincoven. Podle posledních nálezů je možno konstatovat, že určení J. Sejbala je nutno respektovat. Nominálově tato mince příliš nezapadá do mincovního systému našich zemí a její vzory je velmi obtížné vystopovat v nejbližším okolí českých zemí. Je pravděpodobné, že to byl jen určitý pokus o ražbu nominálu, který byl velmi záhy opuštěn. Příliv fenikové čtyřhranné mince z jihu na Moravu byl natolik silný, že si vynutil ražbu jednostranné čtyřhranné mince fenikového typu, již před koncem 14. století.

5. I.č. 75778 (tab. LXXI:6), tvrz, západní ochoz u jižního suterénu, nalezeno r. 1969:

Morava, Albrecht Rakouský (1423-1439), období do r. 1435, mincovna Brno, čtyřhranný peníz s orlicí mladšího typu.

A/ hladká korunovaná orlice zleva.

Stříbro, 13,2 x 13,0 mm, 0,317 g

Lit.: Sejbal 1965, č.119 v.

6. I.č. 75779 (tab. LXXI:7), tvrz, západní ochoz u jižního suterénu, nalezeno r. 1969:

Morava, Albrecht Rakouský (1423-1439), období do r. 1435, mincovna Brno, čtyřhranný peníz s orlicí mladšího typu.

A/ hladká korunovaná orlice zleva.

Stříbro, 14,0 x 14,5 mm, 0,360 g

Lit.: Sejbal 1965, č. 122

Obě výše uvedené mince patří mezi nejmladší ražby ze souboru nalezeného na tvrzi. Na základě zjištění J. Sejbala byly tyto mince raženy až po nástupu vlády Albrechta Rakouského na Moravě. Blíže určit dobu jejich ražby je ob-

tízně. Je možné předpokládat, že se tak stalo koncem 20. až počátkem 30. let 15. století. Tento typ mince se udržel v oběhu až do druhé poloviny 15. století.

7. I.č. 75777 (tab. LXXI:4), tvrž - přepážka, nalezeno 13.4.1969:

Uhry, Zikmund (1387-1437), období do r. 1426, obol-parvus

A/ Štít se čtvrceným erbem (střídavě orlice a břevna).

R/ Kříž se čtyřmi korunami mezi rameny kříže.

Stříbro, 10,8 mm, 0,253 g

Lit.: Rethy 1899, 19-č.125A

Uherské oboly krále Zikmunda masově pronikaly do peněžního oběhu na Moravě v prvních dvou desetiletích 15. století. Byly raženy z poměrně dobrého stříbra a objem ražby v kremnické a dalších mincovnách byl značný. Vysoká intenzita ve vydávání těchto nominálů způsobila určitou nedbalost v ražbě. Mincovní značka patrná nad nebo po stranách erbu na líci mince je velmi často nečitelná. Je to případ i výše popsané mince. Z tohoto důvodu nelze přesněji určit místo a dobu ražby obolu. Ražba těchto mincí byla ukončena po r. 1426. Podíl uherských obolů v oběživu na Moravě velmi prudce poklesl v 30. a 40. letech.

Soubor sedmi mincí nalezených v areálu tvrže v Konůvkách představuje reprezentativní vzorek drobných nominálů, které obíhaly na Moravě ve 14. a na počátku 15. století. Jakkoliv se jedná o náhodný vzorek, i když získaný na základě systematického výzkumu, je možné na jeho základě učinit některé závěry. Nalezené mince (s největší pravděpodobností se jedná o mince ztracené) dokládají určitou intenzitu hospodářského života vsi i tvrže. Jejich řada (z časového hlediska) končí ve 20.- 30. letech 15. století. V době po tomto datu pravděpodobně došlo k přerušení ekonomické aktivity osídlení či přímo k zániku vsi. Pokud by byla vesnice osídlena i v dalších letech, velmi pravděpodobně by se našly i mince z pozdějších let, které v masovém měřítku ovládly peněžní směnu na Moravě - rakouské feniky nebo moravské čtyřhranné nebo kruhové mince. Tak tomu je např. ve Mstěnicích; z tvrže je známo sedm kruhových penízů (z Čech, Brna, Znojma a Jihlavy), ze mstěnického dvora pak pocházejí tři české kruhové peníze a dva rakouské feniky, ražené po r. 1460 (Nekuda 1985, 170). Je tudíž nepravděpodobné, že k zániku osady a tvrže v Konůvkách došlo až koncem 60. let v době vpádu uherských vojsk vedených králem Matyášem Korvínem. Absence nominálů ražených ve 40.- 60. letech by byla těžko vysvětlitelná. Námitka, že může jít o náhodu, je snadno vyvratitelná. Stejným druhem platidel končí chronologická řada mincí nalezených na hradě Rokštejně, který zanikl zřejmě mezi lety 1423-1436 (Měřínský 1991, 76). Při výzkumu zaniklé vsi Bystřec, opuštěné snad už na přelomu 14. a 15. století (Belcredi 1987, 137) byly nalezeny jen dvě drobné mince, a to Jana Lucemburského a Václava IV. s vročením 1378 (informace L. Belcrediho). Samotný soubor mincí z Konůvek přesvědčivě dokazuje, že i přes náhodný výběr se v něm vyskytli zástupci všech drobných nominálů z uvedeného období a že jejich četnost stoupá s časem ražby.

VII. Antropologický materiál

Milan Stloukal a kol.

S výzkumem hřbitova v Konůvkách začala D. Šaurová v r. 1973 a hned také navázala kontakt s antropologickým oddělením Národního muzea a požádala o spolupráci v terénu i při hodnocení kosterních nálezů. Antropologický materiál byl vždy dopraven do Prahy, zde laboratorně i odborně zpracován a postupně i publikován (Stloukal 1974; 1978; 1980; 1980a). Po více než deseti letech pak byl do Prahy dodán z Moravského zemského muzea i zbylý, dosud neanalyzovaný materiál; ten byl zhodnocen a začleněn do komplexního pojednání o celém antropologickém souboru z této lokality (Dobisíková-Stloukal 1993, 173-179), z něhož vyplývají následující závěry.

Kosterný materiál z Konůvek byl těmito posledními nálezy doplněn na 76 číslovaných hrobů. Z toho ovšem v 21 případech byly antropologickým rozbořením zjištěny v pohřbu pozůstatky více než jedné osoby. Nejčastěji šlo o dvojhroby, ale v jednom případě (hrob č. 65) byly zjištěny pozůstatky dokonce pěti osob. Tedy celkově byly ve zmiňovaných 76 hrobech registrovány ostatky celkem 110 osob, přičemž v mnoha případech byla druhá či další osoba zastoupena jen několika zlomky kostí, a nelze proto vyloučit, že šlo o příměs, která byla zahrnuta při vybírání nebo balení nálezů v terénu. Některé z těchto případů lze vysvětlit jako rozrušení starších hrobů při kladení pohřbu mladšího. Navíc bylo hřbitovní pole už koncem minulého století druhotně porušováno těžbou kostí pro nedaleký cukrovar ve Slavkově až do doby zjištění, že jde o kosti lidské, kdy došlo k zákazu této činnosti a pietnímu uložení vykopaných kostí na hřbitově v Rašovicích (Šaurová 1974b, 93-94). Při terénním výzkumu byla asi polovina zkoumané plochy pokryta v poloviční hloubce mezi povrchem a nej-výše položenými hroby asi dvacetimetrovou vrstvou, v níž byly naházeny zlomky lidských kostí nejméně z 88 dospělých a 34 nedospělých jedinců (Stloukal 1974, 95). V dalších sezonách pak už nebyla tato plocha archeo-logicky dále zkoumána a vznikla hypotéza hromadného hrobu (Šaurová 1976a, 161).

Z toho tedy vyplývá, že antropologický soubor z Konůvek nesplňuje základní podmínky pro paleodemografickou analýzu. K dispozici zřejmě nejsou zdaleka kosti všech zemřelých ani pohřbených a naopak nelze vyloučit, že některé pozůstatky jednoho člověka nejsou registrovány dvakrát, pod různými hrobovými čísly. Jestliže ke 110 osobám v hrobech připočteme minimální počet 122 jedinců z promíšené vrstvy, souhrnné číslo je 232 pohřbených osob, ale ve skutečnosti bylo toto číslo daleko vyšší.

Z celkového počtu 110 jedinců v hrobech bylo 51 (46,4%) dětí a nedospělých do 19 let, 59 (53,6%) dospělých. Ve vrstvě bylo nalezeno 72,1% dospělých a jen 27,9% nedospělých osob. Může jít o náhodu, ale velmi pravděpo-

dobně se tu projevuje horší zachovalost a identifikovatelnost dětských koster ve vrstvě.

Na základě souboru nálezů z hrobů byly sestaveny tabulky úmrtnostní, jejichž údaje jsou však velmi nepřesné. Pro hrubou informaci postačí uvést, že naděje dožití při narození je podle nich $e_0 = 20,9$. Je to údaj velmi nízký, ale nikoliv nemožný. Ve 20 letech je naděje dožití $e_{20} = 22,5$.

Na neúplnost tohoto souboru ukazuje také velký nepoměr mezi počtem mužů (25) a žen (9), takže nemá význam vypočítávat index maskulinity.

V celku bylo možno zjistit metrické hodnoty u 10 mužských, 4 ženských lebek a u 9 lebek dětí a nedospělých jedinců, v mnoha případech však bylo možno změřit jen část měr pro špatnou zachovalost. Z metrických hodnot je jasné, že tento soubor plně zapadá do obrazu pozdně středověkých populací. Dospělé lebky mužů i žen jsou až na jedinou výjimku brachykranní. Touto výjimkou je dlouhá lebka z hrobu č. 32, která má hodnotu 77,0; je to současně také jediná z mužských lebek tohoto souboru, jež má úzký obličej. Ze tří ženských lebek, kde bylo možno proměřit obličejovou část, jsou dvě leptomorfní (úzká tvář) a jedna eurymorfní (širokolící). Přesné metrické hodnoty jednotlivých lebek jsou uvedeny v citovaných čtyřech publikacích antropologického materiálu.

Pokud jde o patologické změny na kostrách z Konůvek, pak je rozhodně nejzajímavějším nález spondylitidy snad brucelosis etiologie na druhém a třetím bederním obratli z hrobu č. 36 (Stloukal 1978, 97-101). Jinak jsou zaznamenány jen celkem obvyklé nálezy zejména degenerativně-produktivních změn na obratlích i velkých kloubech, několik stop po drobných poraněních a ve zlomkovitém materiálu z vrstvy i např. zhojená zlomenina jedné z loketních kostí (pro špatnou zachovalost a deformaci kosti svalkem nelze ani určit tělesnou stranu končetiny). V tomto zlomkovitém materiálu byl registrován také nález artritických změn na pravé noze, které vedly k dokonalému splynutí zanártních kostí (všechna tarsalia s výjimkou patní a hlezenní kosti srostlá) s bazemi druhého až pátého metakarpu.

Závěrem lze znovu jen vyslovit politování, že lidské kostry z tohoto výzkumu jsou poměrně špatně zachovány a že je nutno počítat s druhotnými zásahy starého i novějšího data. Přesto je kosterný materiál z Konůvek pro antropologa velmi cenný, protože ucelených a dobře datovaných souborů z vrcholného a pozdního středověku je málo.

VIII. Osteologický materiál

Václav Páral a kol.

Při archeologickém výzkumu zaniklé středověké vsi Konůvky bylo získáno 3 200 zvířecích kostí. Jejich analýza již byla podrobněji prezentována formou referátu na celostátní konferenci archeologů středověku a písemná verze uveřejněna v příslušném sborníku příspěvků (Páral-Měchurová-Riedlová 1995, 417-425).

Vzájemně byly pozorovány soubory 1674 kostí z tvrze a 1526 kostí z půdorysů vesnických domů. Ve tvrzi jsou početněji zastoupeny kosti skotu, drůbeže, ale zejména divoce žijící lovné zvěře. "Dole" ve vsi je naopak vyšší podíl kostí ovčích, kozích a hlavně koňských. Na nich jsou stopy po kulinářském opracování, což svědčí o konzumaci koňského masa. Nálezy kostí prasat jsou v obou souborech shodné.

Po rozdělení kostí dle kvality masa, které k nim náleželo, byl zjištěn vyšší počet kostí z kvalitního "lepšího" masa ve tvrzi, zatímco kosti z půdorysů domů ve vsi představují zejména maso méně kvalitní - "horší".

Vyhodnocení těchto výsledků dává informace o využívání masa chovaných i lovených zvířat pro lidskou výživu ve dvou různých sociálních prostředích v epoše vrcholného středověku.

Rozdělení kostí podle zvířecích druhů celkově, ve tvrzi a ve vesnických domech

Druh	celkem		tvrz		ves. domy	
	počet kostí	%	počet kostí	%	počet kostí	%
Bos	869	27,1	541	32,4	328	21,5
Sus	867	27,1	453	27,1	414	27,1
Eq	540	16,9	63	3,8	477	31,5
Ov-Cp	378	11,9	133	7,9	245	16,0
Div	325	10,1	311	18,5	14	0,8
Ca	115	3,6	102	6,1	13	0,8
Gal	104	3,2	69	4,1	35	2,3
Cri	1	0,03	1	0,05	-	-
Pis	1	0,03	1	0,05	-	-
Celkem	3200	100,0	1674	100,0	1526	100,0

**Rozdělení kostí dle zvířecích druhů
v jednotlivých částech tvrze**

části tvrze	druh zv.	celkem	Bos	Sus	Eq	O-C	Div	Ca	Gal	Cri	Pis
Jižní sut.	poč. %	1150 68,8	339 62,6	262 57,8	59 93,6	73 54,8	271 87,2	99 97,0	46 66,7	- -	1 100
Severně sut.	poč. %	354 21,1	107 19,8	127 28,0	2 3,2	57 42,9	39 12,5	2 2,0	19 27,5	1 100	- -
Pře-pážka	poč. %	156 9,3	89 16,5	56 12,4	2 3,2	3 2,3	1 0,3	1 1,0	4 5,8	- -	- -
Vých. val	poč. %	14 0,8	6 1,1	8 1,8	- -	- -	- -	- -	- -	- -	- -
Tvrz celkem	poč. %	1674 100	541 100	453 100	63 100	133 100	311 100	102 100	69 100	1 100	1 100

**Rozdělení kostí podle zvířecích druhů
v jednotlivých půdorysech vesnických domů**

půdorysy domů	druh počet	celkem	Bos	Sus	Eq	Ov-Cp	Div	Ca	Gal
č. 1	počet %	178 11,7	23 7,0	49 11,8	60 12,6	37 15,1	1 7,1	1 7,7	7 20,0
č. 2	počet %	122 8,0	22 6,7	35 8,5	19 4,0	36 14,7	3 21,5	- -	7 20,0
č. 3	počet %	299 19,6	90 27,2	93 22,5	55 11,5	53 21,7	1 7,1	- -	7 20,7
č. 4	počet %	110 7,2	14 4,3	43 10,4	29 6,1	16 6,5	2 14,3	- -	6 17,0
č. 5	počet %	303 19,7	58 17,9	77 18,6	111 23,2	52 21,2	2 14,3	- -	3 8,6
č. 6	počet %	44 2,9	11 3,4	20 4,8	10 2,1	3 1,2	- -	- -	- -
č. 26	počet %	105 6,9	24 7,3	14 3,4	60 12,6	4 1,6	- -	3 23,1	- -
č. 27	počet %	128 8,4	35 10,7	25 6,0	53 11,1	8 3,3	3 21,4	3 23,1	1 2,9
č. 30	počet %	43 2,8	8 2,4	9 2,2	13 2,7	4 1,6	- -	6 46,1	3 8,6
mezi č. 2 a 4	počet %	100 6,6	16 4,9	34 8,2	30 6,3	20 8,2	- -	- -	- -
mezi č. 3 a 4	počet %	94 6,2	27 8,2	15 3,6	37 7,8	12 4,9	2 14,3	- -	1 2,9
celkem	počet %	1526 100	328 100	414 100	477 100	245 100	14 100	13 100	35 100

**Rozdělení kostí dle kvality masa celkově,
ve tvrzi a ve vesnických domech**

místo	celkem		maso kval. A		maso kval. AB		maso kval. B	
	počet kostí	%	počet kostí	%	počet kostí	%	počet kostí	%
tvrz	1674	100	336	20,1	753	45,0	585	34,9
ves. domy	1526	100	211	13,8	487	31,9	828	54,3
celkem	3200	100	547	17,1	1240	38,7	1413	44,2

IX. Rostlinné makrozbytky

Emanuel Opravil

Archeologický výzkum zaniklé vsi Konůvky přinesl množství makrozbytků rostlinného původu - převážně zuhelnatělého dřeva, méně též zuhelnatělá i nezuhelnatělá semena a plody. Jejich rozbor byl v širším rozsahu rovněž publikován (Opravil 1993, 181-185), na tomto místě jsou uvedeny jen obecnější závěry.

V dnešní době je toto území zalesněné, převážně společenstvy dubo-habrových hájů (Carpinion betuli), na zastíněných svazích se svahovými javořinami (Acer sp.), místy s jasanem (Fraxinus excelsior). Dubo-habrové háje svazu Carpinion betuli lze též rekonstruovat ve fosilním materiálu ze zaniklých Konůvek: hlavní dřevinou stromového patra tam byl dub (dub zimní - *Quercus petraea* agg.) s doprovodem lípy (*Tilia* sp.), babyky (*Acer campestre*), mléče (*Acer platanoides*), třešně ptačí (*Cerasus avium* Moench), břeku (*Sorbus torminalis*) i buku (*Fagus sylvatica*), v patru křovin byla líska (*Corylus avellana*) a brslen (*Euonymus* sp.). Hojný výskyt smrkového dřeva v zaniklých Konůvkách dokazuje, že smrk (*Picea abies* Karsten) byl zastoupen v inverzních polohách v údolích a patrně i s doprovodem jedle (*Abies alba* Mill.). Krásné vitální typy této populace smrku dnes přežívají na dnech převážně k severozápadu otevřených údolí Ždánického lesa. Nález jedle je překvapující, nicméně však měla v minulosti mnohem kvalitnější dřevo než dnes a vyznačovala se i větší ekologickou amplitudou (Málek 1983).

Z užitkových rostlin je nejpozoruhodnější nález zuhelnatělých ořechů (ořešák královský - *Juglans regia*) i s "jádry" - semeny v košíku v jižním sutereu tvrze, u nás zatím ojedinělý. Dále byla v nálezech zastoupena nějaká velkoplodá slíva (*Prunus domestica* ssp. *insititia* v. *juliana*). Stopy po v pramenech zmiňované vinné révě se v paleobotanickém materiálu nenašly, ale dodnes se na teplomilných svazích nad vesnicí vyskytuje dřín (*Cornus mas.*), který obrůstá zaniklé i mladší vinohrady (Opravil 1976, 165-166). Několik málo zuhelnatělých obilek pochází z pšenice obecné (*Triticum aestivum*); vikev setá (*Vicia cf. sativa*) byla asi plevelnou příměsí. Rostliny sběrného hospodářství zastupují lískové ořechy, žaludy a ve větším množství chebdí (*Sambucus ebulus*) a bez černý (*Sambucus nigra*) - zbytky zavařeniny či nápoje ve džbánu z jižního sutereu tvrze (Opravil 1971, 121-124; Šaurová 1971b, 180).

Archeobotanické nálezy z výzkumu v Konůvkách lze označit za velmi přínosné. Nesporně pozoruhodný je důkaz o existenci populace "nížinného" smrku v inverzních údolích Ždánického lesa a nelze ani vyloučit původní příměs jedle. Druhově chudší sortiment nalezených zbytků užitkových rostlin obohatil naše vědomosti především o pěstování některých ovocných dřevin (třešeň, jabloň) ve vrcholném středověku i o možnostech sběrného hospodářství.

X. Shrnutí problematiky a historické úvahy

Na závěr lze pro přehlednost shrnout poznatky o zaniklé osadě Konůvky zjištěné archeologickým výzkumem do několika bodů:

1) jde o řadovou potoční ves s 33 identifikovanými a 10 archeologickým výzkumem ověřenými vesnickými staveními ve dvou řadách po obou stranách vodoteče, snad jednoduchým sloupovým větrným mlýnem, uměle navršeným pahorkem typu motte (pravděpodobně pozůstatkem drobného panského sídla), tvrzí v jižní části údolí se dvěma obytnými budovami a opevněním, hřbitovem a hřbitovním kostelíkem na stráni nad ní.

2) Zaměření obyvatel bylo díky strategické poloze v hlavním průsmyku Ždánického lesa různorodé. Kromě nutné míry zemědělství se věnovali vinnictví a ovocnářství, řemeslu v rámci soběstačnosti vsi, ale též využívali zdejší cesty k pěstování obchodních a tržních kontaktů. S tím souvisely zřejmě i jejich vztahy k lapkům působícím v okolních lesích.

3) Archeologický materiál naznačuje existenci staršího osídlení ve vlastní vesnici, vesnických staveních, kde se zdá být zastoupen starší časový horizont snad i počátku 13. století (některé jednotlivé zlomky tuhové keramiky s dvoukonickými okraji lze zařadit již do mladohradištního období), což kromě keramiky naznačuje také kovový inventář, např. chronologicky citlivé ostruhy s kulovitým zduřením a jehlancovitým bodcem. Na tvrzí se starší keramické střepy nevyskytují v takové míře (a není jasná jejich souvislost s vlastní stavbou tvrze a opevnění), což by svědčilo o jejím relativně mladším časovém zařazení ve vztahu k vesnici.

4) Zánik vesnice se odehrál evidentně násilným způsobem - válečným vpádem někdy za husitských válek, jak naznačují nálezy mincí, které nepřekračují hranici třicátých let 15. století.

5) Teritoriálně i kulturně je oblast Ždánického lesa spjata nejen s jihovýchodní Moravou, ale zejména se středomoravským regionem Dražanské vrchoviny a Boskovické brázdy (o čemž svědčí podobné nálezy starší tuhové keramiky a chemická analýza původu grafitu v hrubé kuchyňské keramice tzv. loštického typu).

Výzkum zaniklé vesnice Konůvky přinesl nesporně mnoho poznatků pro studium osídlení celého regionu.

O krajině mezi Litavou a předpolím Ždánického lesa je na základě zachráněných archeologických výzkumů známo, že byla osídlena již od pravěku a rovněž vývoj v době hradištní byl zaznamenán (Stuchlík-Klanica-Měřínský 1997).

Např. na lokalitě zaniklé osady Skřípov zjistila D. Šaurová (1980c, 187-192) osídlení od střední doby hradištní. Lze proto předpokládat, že i spontánní středověké zasídlování proniklo brzy až mezi svahy Ždánického lesa. Nejde tedy o kolonizační oblast teprve vyspělého 13. století. Prokazují to především nálezy starší keramiky z Konůvek. Podle D. Šaurové je přirozené, že stopy tohoto osídlení jsou jen sporadické, protože byly z větší části zahlazeny početnějším dosídlením údolí, středověkou fází vsí 13.- 15. století.

Z tohoto období zjistila D. Šaurová v areálu vesnice na obou březích potoka řadovou zástavbu pravidelně rozložených domků jednotné stavební dispozice o třech prostorných místnostech, stojících v půdorysu k sobě navzájem v pravém úhlu do tvaru L, tzv. "do háku", poněkud však odlišné, sevřenější než na lokalitách jihozápadní Moravy (Pfaffenschlag, Mstěnice). Skutečnost, že vesnice byla zničena rychlým válečným přepadem, je doložena přímo nálezy mnoha předmětů denní potřeby v destrukcích stavení, dokládajících způsob a podmínky života tehdejšího vesnického obyvatelstva. Překvapuje na tuto dobu poměrně značná velikost vesnice, nedostatek polností v sevřeném údolí, výrobní vyspělost všech používaných předmětů a četné nálezy militarií. Zhruba do téhož období jako výstavba tříprostorových stavení patří hřbitov se základy raněgotického kostela o poněkud nepravidelném půdorysu a panské sídlo - tvrz na jižním konci vesnice.

Na protilehlých jižních svazích Ždánického lesa byla řada středověkých vsí, které zanikly také v průběhu 15. století, což dokazuje, že hustota sídlišť v těchto místech nebyla malá. Tamní rychle měnitelný vegetační kryt vede k představě, že vrcholové lesní pásmo, i když zřejmě bývalo jistým pomezím, nebylo pokládáno za neprostupné (dle rukopisu D. Šaurové).

Dílčí výzkum provedla D. Šaurová na zaniklé osadě Bohušky (též Bohušice nebo Bousky) v severním cípu konůveckého údolí, a ten prokázal jejich chronologickou současnost s Konůvkami i obdobné sídlištní řešení po obou březích potoka (Šaurová 1973b, 83; Šaurová 1974c, 92-93). Také písemné zprávy naznačují, že Bohušky měly od r. 1385 společné osudy s Konůvkami. Fakt, že téměř uprostřed vzdálenosti mezi oběma lokalitami se nachází zaniklý hrádek Kepkov, jehož hmotná kultura mladšího horizontu je zcela shodná s nálezy z obou vesnic, vedla D. Šaurovou k přesvědčení, že obě osady s hrádkem představovaly jediný správný celek (Šaurová 1976a, 162; Šaurová 1977b, 73-74; Šaurová 1977c, 170-172; Šaurová 1981a, 52). Les nad Konůvkami (a Ždánický les vůbec) patřil v letech 1416-1419 k operačnímu prostoru lapků tzv. Janáčova tovaryšstva, jimž tam nosil konůvecký farář pivo a chléb (Hoffmann 1971, 90). Výhodně položený hrádek mohli využívat jako lesní skryš či útočiště. Bez opory v písemných zprávách je ovšem nutno ponechat tuto myšlenku v rovině zajímavé hypotézy. Počátky Kepkova jsou kladeny na konec 12. století a hrádek je charakterizován jako opevnění typu motte (Unger 1985, 208). V archeologickém materiálu z Kepkova se opravdu v poměrně hojné míře objevuje pozdně hradištní keramika. Zda toto osídlení už souviselo s opevněnou stavbou hrádku, nebo mu předcházelo, nelze z dochované terénní dokumentace zjistit. Mladohradištní vrstva je např. zaznamenána také v jihozápadní části hradu v Leleko-

vicích a je považována za známku příležitostného krátkodobého pobytu lidí, který nijak nesouvisel se stavbou pozdějšího hradu (Unger 1990, 146).

V Konůvkách se nachází keramika staršího horizontu převážně mimo půdorysy středověkých stavení. Někdy po polovině 13. století byla zřejmě zahájena výstavba stavení nového typu s kamenným základem a srubovými stěnami omítnutými hlínou. Zachované reliktů základových kamenů nedovolují určit, zda byl dům zprvu jen jedno- či dvouprostorový a později postupně rozšířen "do háku" na tříprostorový. Je však nepochybné, že vývoj pokračoval bez přerušení a pravoúhlá stavení byla budována až po seznámení s místním klimatem a orientována podle větrného proudění údolím. Rovněž pece v domech byly situovány promyšleně nikoliv v rohu místnosti, ale tak, aby teplo sálalo do tří stran (dle rukopisu D. Šaurové).

Písemné záznamy o majetkových převodech se zachovaly pro Konůvky teprve od r. 1365, ale zato jsou pak známa jména všech šlechtických držitelů a částečně i jejich příbuzenské vztahy (Šaurová 1981, 329). V regionu jde od určité doby o zřetelně uzavřený sídelně správní celek, ekonomicky využívaný vždy několika majiteli různých jmen, ale rodově spřízněných. Pro tuto otázku je navíc pozoruhodná hned první intabulace z r. 1365, kdy Jakub z Kunovic prodává Pavlovi ze Sovince vesnici s loukami, lesy, vinicemi, kostelním podacím a celým panstvím. Intabulátor se po své vesnici psal, což podtrhuje spolu s formulací "cum omni pleno dominio" i její hospodářský a společenský význam.

V listině však nejsou zmiňovány polnosti, takže zřejmě nehrály pro obživu vesnice nijak zvláštní roli. D. Šaurová také při terénním výzkumu uvažovala, zda mohl být na členitých svazích severního předpolí Ždánického lesa dostatek obdělávatelných ploch pro tuto poměrně velkou osadu s třiceti staveními a příslušníkem šlechty. Zmínka o vinicích se objevuje kromě archivních pramenů také v literatuře mladšího data: v pověsti o zvonu od Kostelíka o nich mluví J. Májek (nestr. rkp.), ale zmiňuje se o nich také G. Wolny (1836, 157). Přímou existenci vinohradů se na lokalitě archeologickou metodou prokázat nepodařilo (Opravil 1976, 165). Dodnes se však na zdejších teplomilných svazích objevuje dřín (*Cornus mas.*), který vyrůstá na opuštěných a zaniklých vinicích středověkých i novověkých. Význam vinařství je naznačen též výskytem vinařských nožů v železném inventáři lokality.

Výškovým proměřením mikroregionu a přímým terénním průzkumem studovala D. Šaurová geografickou konfiguraci terénu a vytypovala původní přístupové cesty do Konůvek i dalších osad Ždánického lesa. Přímou po necelém kilometru chůze od konůvecké tvrze se rozevírá jeden z nejmělkých a tedy nejspokudnějších průsmyků Ždánického lesa, který nese stopy cesty ještě z nedávné minulosti (Wolného zmínka o "Poststraße nach Ungarn" (Wolny 1836, 157). V této oblasti bylo takových komunikací více (např. bohutská cesta od zaniklé osady Bohutice směrem k Nemoticím). Není vyloučeno, že právě tímto terénem vedla také dálková spojnice z Prahy, Brna, Slavkova směrem na Skalicu, Trnavu a dále do Uher, tzv. česká cesta (Slivka 1990, 83-85, tam viz další literatura). Vesnice se tudíž mohla stát výhodnou odpočivnou a přepřahací

stanicí, což podporují četné nálezy podkov a vozového kování v železném inventáři (Šaurová 1981, 331); podobně je tomu též na jiných lokalitách zaniklých vsí, např. na východním Slovensku (Slivka 1990, 92).

Z hlediska tahů obchodních cest je zajímavé pásmo strážných bodů po celé jižní délce Ždánického lesa: Strážovice, Strážný-Veselý kopec u Kyjova, Strážná hora u Dražůvek, Strážný kopec u Těšan a Strážka u Lovčiček. Přitom je dokumentace těchto názvů neúplná, neboť řada místních jmen se nedochovala. K jejich významu se ostatně vyjádřila i odborná literatura (např. Sedláček 1920, 25-32; Hosák 1968, 30; Hosák-Šrámek 1980, 500; Slivka 1990, 94-95). Nejuzší vztah k ochraně Konůvek měly podle D. Šaurové Šraňky u Ždánic a okolní vrchy Ernestýn - Holý kopec (405 m) a Rádlovec (427 m), snad pojmenovaný původně Hrádlovec, podle dřevěného ohrazení, jak napovídá termín "kopecz trabibus circumdatus" (CDM II. 83,85). Na severu doplňovaly ochranu konůveckého údolí Stráže u Rašovic a Strážky u Nížkovic (Šaurová 1981, 330-332). V souvislosti s písemnými zmínkami o Ždánickém lese jako sídelní a operační oblasti lapků tzv. Janáčova tovaryšstva v letech 1416-1419 (Hoffmann 1971, 88, 90, 92) lze tato strážná místa a jejich názvy vztáhnout i k jejich činnosti v tomto regionu. Konůvky patřily k obcím, kde "se stavovali" (pro potravu, příp. nocleh), takže jistě měli konůvecký průsmyk s obchodní cestou pod kontrolou, a možná právě proto si tuto ves vybrali ke spolupráci. Podle F. Hoffmanna (1971, 90) bývaly "stavy" často krčmy, tudíž by nebylo nemístné zauvažovat čistě hypoteticky o zařízení tohoto účelu ve vsi.

Je možno počítat s tím, že majitelé spojeného panství konůvecko-rašovického znali výhodu nejkratší cesty do sousedního regionu, a tím i možnost žádoucího obchodního propojení své državy s okolím. Její teritoriální příslušnost k oblasti Dražanské vrchoviny a střední Moravy vůbec se promítá i do archeologického materiálu, a to výraznou podobností starší tuhové keramiky z Konůvek s obsahem objektu č. 57 ze zaniklé osady Bystřec u Jedovnic (Belcredi 1987, 121-140). Také exaktní chemické analýzy tuhové keramiky tzv. ložtického typu ukazují na možný původ grafitu nejen v jesenické oblasti, ale i v ložisku ve Velkém Tresném na Boskovicku, a potvrzují tak geografické i kulturní vazby obou regionů po celý středověk.

Vzhledem k tomu, že Konůvky ležely pravděpodobně vždy v blízkosti rozmezí feudálních držav, ale i v blízkosti rakouské a uherské hranice. V úvahu by přicházela též stanice mytní či celní (dle rukopisu D. Šaurové). Za těchto okolností je pochopitelná a snadno vysvětlitelná existence zboží odlišných kvalit na lokalitě: jemná kaolinová keramika a plastika, znalost módního trendu u železných a bronzových výrobků, stolní sklo aj., což se podobá situaci v městském prostředí:

Obyvatelé středověké vesnice Konůvky tedy mohli přidruženě plnit také zároveň strážní úkol a podílet se na údržbě či provozu cesty, z čehož jim plynuly nejen určité výhody, ale též přinášelo kontakt s cizím luxusnějším zbožím. Za jakýsi "zdroj příjmů" vsi lze v tomto případě označit spojení obyvatel (ať již dobrovolné či vynucené) se zmiňovanou skupinou lapků na počátku 15. století, což bylo často oboustranně výhodné, neboť lapkové museli za potravu a při-

střeší zaplatit penězi či částí kořisti (Hoffmann 1971, 92). Touto prosperitou by byla vysvětlitelná poměrně značná rozloha osady (33 stavení), stejně jako dobrá životní úroveň a nápadná systematickosti sídelní dispozice. Zejména však její lokalizace ve svahovitém a členitém terénu, jenž neposkytoval dostatek polností pro vysloveně kolonizační záměr, počítající se ziskem jakostní zemědělské, předtím neobdělávané půdy. Dlužno zdůraznit, že jde stále o rovinu hypotéz a úvah, které může další bádání potvrdit či vyvrátit. Proto je nutno zachovat značnou míru opatrnosti a vědecké skepse při stanovení těchto závěrů.

Přesto širší pohled na daný region předvedl Konůvky jako zajímavý sídlištní celek, jenž se dokázal i za nepříznivých přírodních podmínek rozvinout v lokalitu závažného rozsahu i významu.

LITERATURA:

- Aus dem Wirtshaus* 1984: Aus dem Wirtshaus zum wilden Mann. Funde aus dem mittelalterlichen Nürnberg. Eine Ausstellung des Germanischen National-museums. Ausstellungskatalog. 5. Juli bis 16. Sept.
- Bartošková, A., 1986*: Slovanské depoty železných předmětů v Československu. Studie AÚ ČSAV v Brně, XIII/2, Praha.
- Baumgartner, E.- Krüger, I., 1988*: Phönix aus Sand und Asche. Glas des Mittelalters. München.
- Baxa, P., 1981*: Podkúvanie na Slovensku v 11.-13. storočí. SIA XXIX/2, 425-439.
- Bednaříková, J. - Tribula, J., 1982*: Průzkum čejkovické tvrže. Malovaný kraj XVIII/2, 5-6.
- Belcredi, L., 1983*: Zemědělské a řemeslnické nástroje na zaniklých středověkých osadách. AH 8, 411-422.
- 1987: K počátkům středověkého osídlení na lokalitě zaniklé vsi Bystřec. ČMM LXXII, s.s., 121-140.
 - 1988: Užití kovu ve středověké osadě. Výsledky dosavadního archeologického výzkumu zaniklé středověké osady Bystřec. AH 13, 459-485.
 - 1989: Terminologie, třídění a kód středověkých kovových předmětů. AH 14, 437-472.
 - 1990: Čepička - opevnění nad klášterem Porta coeli v Tišnově-Předklášteří. ČMM LXXXV, s.s., 99-122.
 - 1990a: Přínos ikonografie k poznání inventáře a všedního života ve středověké vsi. AH 15, 43-56.
 - 1997: Zaniklá ves Bystřec - usedlost číslo X. In: Z pravěku do středověku, sborník k 70. narozeninám Vladimíra Nekudy, Brno, 108-122.
- Beranová, M., 1957*: Slovanské žňové nástroje v 6.-12. století. PA XLVIII, 99-117.
- 1975: Zemědělská výroba v 11.-14. století na území Československa. Studie ČSAV III/1, Praha.
 - 1980: Zemědělství starých Slovanů. Praha.
- Bláha, J., 1987*: Archeologický průzkum v Olomouci. Staveniště obchodního domu Prior. In: Archeologické prameny k dějinám olomoucké oblasti 1/2, Olomouc.
- Błaszczyk, W., 1982*: Będzin przez wieki. Poznań.
- Boeheim, W., 1890*: Handbuch der Waffenkunde. Das Waffenwesen in seiner historischen Entwicklung von Beginn des Mittelalters bis zum Ende des 18. Jahrhunderts. Leipzig.
- Boldiszár, P., 1989*: Gótikus kályhacsempék az újabb budavári ásatás leletanyagából. Móra Ferencc Múzeum Évkönyve 1988/1, Szeged, 95-110.

- Brych, V. - Stehlíková, D. - Žegklitz, J., 1990:* Pražské kachle doby gotické a renesanční. Pražský ústav státní památkové péče a ochrany přírody. Praha.
- Burian, V., 1960:* Nálezy z husitského opevnění Kartouzky v Dolanech u Olomouce. AR XII/2, 204-212, obr.76-79.
- 1962: K typologii a datování lidové keramické plastiky (koníčka). Československá etnografie X, 301-307.
 - 1971: Výzkum hradu Tepence, obec Jívová, okr. Olomouc, roku 1970. PV 1970, 65-68, tab. 49.
 - 1982: Jezdecké ostruhy posádek na Tepenci a Kartouzce (1340-1425). Zprávy KVMO č. 218, 23-30.
 - 1985: Košťářské výrobky v nálezech z hradu Tepence a dolanské kartouzky (1340-1425). In: Rodná země, sborník k 100. výročí Muzejní a vlastivědné společnosti v Brně a k 60. narozeninám Vladimíra Nekudy, Brno, 305-308.
- Castelin, K., 1953:* Česká mince doby předhusitské a husitské. Praha.
- CDM:* Boček, A. ed., Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae II., Brno 1839.
- Čaplovič, D., 1983:* Doklady domácej a remeselnej výroby v stredovekých dedinách na východnom Slovensku. AH 8, 373-383.
- 1989: Stredoveká dedinská sakrálna stavba vo Svinici. Historica Carpatica 20, 97-138.
- Černá, E., 1981:* Skleněné kroužky-prstýnky z Prahy 1-Klárova. AR XXXIII, 393-397.
- 1994: Středověké sklo v zemích Koruny české. Katalog výstavy. Most.
- Černý, E., 1973:* Metodika průzkumu zaniklých středověkých osad a pluzin na Dražanské vrchovině. Zprávy ČSSA při ČSAV XV/4-6, I-II, 50-117.
- 1976: Typy pluzin zaniklých středověkých osad na Dražanské vrchovině z hlediska vertikální členitosti terénu. AH 1, 99-108.
 - 1979: Zaniklé středověké osady a jejich pluziny. Studie ČSAV č. 1, Praha.
 - 1992: Výsledky výzkumu zaniklých středověkých osad a jejich pluzin. Brno.
- Červinka, I. L.:* Pusté vsi. Rukopis, archiv pravěkého oddělení AÚ MZM v Brně, přír.č. 476.
- Čulíková, V., 1995:* Zpráva o prvním archeobotanickém nálezu tabáku (r. Nicotiana L) ve střední Evropě. AH 20, 615-622.
- Demmin, A., 1891:* Die Kriegswaffen in ihrem geschichtlichen Entwicklungen von der ältesten Zeiten bis zur Gegenwart. Gera-Untermhaus.
- Denkmalpflege 1985:* Denkmalpflege in Baden-Württemberg. Nachrichtenblatt des Landesdenkmalamtes, XIV/4, Stuttgart.
- Dobšíková, M.- Stloukal, M., 1993:* Antropologické nálezy z Konůvek (okr. Vyškov). ČMM LXXVIII, s.s., 173-179.
- Drenko, Z., 1994:* Zaniknutá stredoveká dedina Bizovo. ZbSNM LXXXVIII, Archeológia 4, 129-152.
- Drobná, Z., 1957:* Loštické poháry, k otázce jejich datování a slohového zařazení. Český lid XLIV, 98-107.
- Drobná, Z.- Durdík, J.- Wagner, E., 1956:* Kroje, zbroj a zbraně doby husitské a předhusitské. Praha.

- Drobný, T., 1995:* Vývoj středověkých ostruh od 11. do počátku 16. století. I,II, rukopis diplomové práce, katedra archeologie FFMU Brno.
- Durdík, J., 1953:* Husitské vojenství. Praha.
- Durdík, T., 1973:* Kostěné obložení sochy kuše v českých a moravských nálezech. AR XXV/3, 344-345.
- 1983: Středověké zbraně. Sbírkový katalog Okresního muzea v Chrudimi, 2/II, Historická řada, Chrudim.
 - 1991: Středověké mechanické hodiny. AH 16, 345-355.
- Durdík, T.- Pertl, M., 1988:* Pozdněgotická šavle ze sbírek Okresního muzea Rakovník. AH 13, 613-618.
- Egyházy-Jurovská, B.- Zachar, L., 1987:* Príspevok k stredovekému osídleniu v Palárikove, okr. Nové Zámky. Zborník SNM LXXXI, História 27, 95-115.
- Felgenhauer, S., 1974:* Tönerne Spielzeugpferdchen des Mittelalters in Österreich. Jahrbuch des Oberösterreichischen Musealvereines 119, I. Abhandlungen, 39-52.
- Felgenhauer-Schmiedt, S., 1977:* Das Fundmaterial des Hausbergs zu Gaiselberg. NÖ. Archaeologia austriaca 61/62, 209-336.
- Fingerlin, I., 1971:* Gürtel des hohen und späten Mittelalters, München-Berlin.
- Frolec, V., 1974:* Lidová architektura na Moravě a ve Slezsku. Brno.
- 1984: Jihomoravské vinohradnictví. Brno.
 - 1987: Vesnická stavební kultura mezi středověkem a novověkem. AH 12, 47-83.
- Frolec, V. - Vařeka, J., 1983:* Lidová architektura. Praha.
- Fryda, F., 1988:* Skleněné číše tzv. českého typu a jejich postavení v hmotné kultuře středověkých Čech. In: Sborník Kruhu přátel Muzea hlavního města Prahy 1, 175-187.
- Gabriel, F., 1991:* Červeně malovaný poklad. Průvodce výstavou. Děčín.
- Galuška, L., 1990:* Časně slovanské sídliště u Ostrožské Nové Vsi (okr. Uh. Hradiště) a otázka osídlení středního Pomoraví prvními Slovy. AR XLII/5, 564-586.
- Galuška, L., 1991:* Velká Morava. Katalog expozice. Moravské zemské muzeum v Brně.
- Goš, V., 1973:* Slovanská osada v Mohelnici. AR XXV/4, 371-379.
- 1976: Soubor železných předmětů a zbroje z hradu Rychleb ve Slezsku. VVM XXVIII/3, 293-300.
 - 1980: K problematice výroby ložtické keramiky. In: Zkoumání výrobních objektů a technologií archeologickými metodami, Sborník ze semináře, Technické muzeum Brno, 85-100.
 - 1982: Charakteristika vývoje osídlení severní Moravy v 8.- 15. století. AH 7, 157-162.
 - 1986: Kolekce kovových předmětů slovanské osady v Mohelnici. ČSIM 35, série B, 193-200.
- Goš, V.- Karel, J., 1979:* Slovanské a středověké zásobnice severní Moravy. AR XXXI, 163-175.

- Goš, V.- Novák, J., 1976: Počátky výroby loštické keramiky. AR XXVIII/4, 399-404.
- Goš, V.- Novák, J.- Karel, J., 1975: Zaniklé středověké sídliště v Rýmařově. ČSIM 24, série B, 97-105.
- Habovštiak, A., 1985: Stredoveká dedina na Slovensku. Bratislava.
- Hanuliak, V., 1983: Odkryté zvyšky kováčskej vyhne na Liptovskom hrade. AH 8, 479-490.
- Hazlbauer, Z. - Chotěbor, P., 1990: Stavební rekonstrukce dvou vrcholně gotických kamen ze Sezimova Ústí. AH 15, 361-383.
- Hazlbauer, Z. - Richter, M., 1990: Dva hromadné nálezy gotických kachlů v Sezimově Ústí. AR XLII/4, 416-434.
- Heindel, I., 1990: Riemen- und Gürtelteile im westslawischen Siedlungsgebiet. Beiträge zur Ur- und Frühgeschichte der Bezirke Rostock, Schwerin und Neubrandenburg, 23, Berlin.
- Hejna, A., 1962: Soubor nálezů z hrádku Bolkova v severovýchodních Čechách. PA LIII/2, 455-473.
- 1974: Bradlo u Hostinného nad Labem. Příspěvek k výzkumu opevněných sídel v severovýchodních Čechách. PA LXV/2, 365-418.
 - 1983: Kovový nálezový inventáři z hradu Vizmburku, k. ú. Havlovice, o. Trutnov. AH 8, 491-501.
- Hilczerówna, Z., 1956: Ostrógi polskie z X-XIII wieku. Poznań.
- Himmelová, Z., 1979: Nález středověkého dutého skla z Přibic (okr. Břeclav). AH 4, 283-285.
- 1980: Mittelalterliches Hohlglas aus Konůvky (Bez. Vyškov). PV 1977, 97.
 - 1990: Sklo ze zaniklé středověké osady Konůvky. ČMM LXXV, s.s., 131-140.
- Himmelová, Z.- Měřínský, Z., 1987: Objekt s doklady výroby a distribuce šperkařských výrobků na hradisku "Vysoká zahrada" u Dolních Věstonic (okr. Břeclav). In: Zkoumání výrobních objektů a technologií archeologickými metodami, Sborník ze semináře, Technické muzeum v Brně, 129-134.
- Hoffmann, F., 1971: Janáčovo tovaryšstvo. Časopis Matice moravské XC, 83-93.
- Holl, I., 1955: Külföldi kerámia magyarországon (XIII-XVI. század). Ausländische Keramikfunde des XIII.- XVI. Jahrhunderts in Ungarn. Budapest Régiségei XVI, 147-190, 191-197.
- 1958: Középkori kályhacsempék magyarországon. Mittelalterliche Ofenkacheln in Ungarn. I. Budapest Régiségei XVIII, 211-278, 279-300.
 - 1966: Mittelalterliche Funde aus einem Brunnen von Buda. Budapest.
- Holl, I.- Parádi, N., 1982: Das mittelalterliche Dorf Sarvaly. Fontes Archaeologici Hungariae. Budapest.
- Hosák, L., 1931: Zaniklé osady na Moravě. ČVMSO XLIV, 33-55.
- 1938: Historický místopis země Moravskoslezské. Brno.
 - 1953: K metodologii lokalizace zaniklých osad. ČSPSČ LXI, 59-60.
 - 1957: K problematice zaniklých sídlišť na Moravě. ČSPSČ LXV, 137-146.

- 1957a: Zaniklé osady na Vyškovsku. Zprávy OVM ve Vyškově 12, 1-6.
 - 1967: Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960. Úvodní svazek. Přehled historického místopisu Moravy a Slezska v období feudalismu do roku 1848. Ostrava.
 - 1968: Místní a pomístní jména na Moravě a ve Slezsku jako historický pramen. Příloha VVM XX/1, 1-67.
 - 1973: Středověká mezinárodní obchodní cesta jižní Moravou. Jižní Morava 9, 143-147.
- Hosák, L. - Schulz, L., 1966: Středověké cesty přes Ždánický les a Chříby. In: Od Hradské cesty 1965-1966. Žarošice, 25-26.*
- Hosák, L., - Šrámek, R., 1980: Místní jména na Moravě a ve Slezsku. I, II, Praha.*
- Hrdlička, L. - Richter, M. - Smetánka, Z., 1966: Výzkum v Sezimově Ústí v r. 1965. AR XVIII/6, 663-680.*
- Hrubý, V., 1956: Staré Město, velkomoravský Velehrad. Brno.*
- 1957: Slovanské kostěné předměty a jejich výroba na Moravě. PA XLVIII, 118-217.
 - 1958: Klíče z doby hradištní na Moravě. ČMM XLIII, s.s., 49-66.
- Huml, V., 1967: Zaniklá tvrz Semonice. Fontes Musei Reginaehradecensis, Hrádec Králové.*
- Huszár, L., 1979: Münzkatalog Ungarn. Budapest.*
- Chotěbor, P. - Smetánka, Z., 1985: Panské dvory na české středověké vesnici. AH 10, 47-56.*
- Jamka, R. - Leńczyk, G. - Dobrowolski, K., 1939: Badania wykopaliskowe w Piekarach w powiecie krakowskim. Kraków.*
- Kaván, J., 1964: Problematika datování a funkce některých výrobků z kosti a parohu u Slovanů na základě nálezů na Sekance u Davle. In: Vznik a počátky Slovanů V, 217-249.*
- Kaźmierczyk, J., 1978: Podkowy na Śląsku w X-XIV wieku. Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk.*
- Kirpičnikov, A. N., 1966: Drevněruskoje oružije I. Meči i sabli 9-13 vv. Archeologija SSSR, Svod archeologičeskich istočnikov, E1-36, Moskva.*
- 1966a: Drevněruskoje oružije II. Kopja, sulicy, boevyje topory, bulavy, kisteni 9-13 vv. Archeologija SSSR, Svod archeologičeskich istočnikov, E1-36, Moskva-Leningrad.
 - 1971: Drevněruskoje oružije III. Dospech, kompleks boevych sredstv IX-XIII vv. Archeologija SSSR, Svod archeologičeskich istočnikov, E1-36, Leningrad.
 - 1973: Snarjaženije vsadnika i vērchovogo konja na Rusi IX-XIII vv. Archeologija SSSR, Svod archeologičeskich istočnikov, E1-36, Leningrad.
- Klíma, B. Jr., 1975: Rozbor hřebů z velkomoravského hradiště v Mikulčicích. AR XXVII/2, 140-150.*
- 1980: Zámečnická práce staromoravských kovářů v Mikulčicích. Studie AÚ ČSAV v Brně VIII/3, Praha.
- Klučina, P. - Černý, P., 1992: Arma defensiva. Bratislava.*

- Konečný, L.- Kuča, K., 1988:* Zjišťovací průzkum a rekonstrukce románského kostela sv. Petra a Pavla v Řeznovicích. AH 13, 385-401.
- Konečný, L.- Merta, J., 1976:* Zjišťovací průzkum středověkých fortifikací v okolí Nového hradu u Adamova. AH 1, 231-252.
- Kouřil, P., 1977:* Opevněné sídlo Čalonice, kat. úz. Dalešice, okres Třebíč. AH 2, 137-154.
- 1979: Archeologické nálezy z hradu Templštejnu (železné předměty). AH 4, 129-140.
 - 1985: Hrad Vartnov a jeho postavení ve vývoji hradů na Opavsku. In: Rodná země, sborník k 100. výročí Muzejní a vlastivědné společnosti v Brně a k 60. narozeninám Vladimíra Nekudy, Brno, 285-304.
 - 1994: Slovanské osídlení českého Slezska. Brno - Český Těšín.
- Kouřil, P.- Plaček, M., 1985:* Hrad Luginsland a jeho úloha v kolonizaci Krnovska. ČSIM 34/2, série B, 114-127.
- 1988: Vznik, vývoj a funkce čtyř hradů v okolí Vrbna pod Pradědem (okres Bruntál). ČSIM 37/3, série B, 241-251.
- Kouřil, P.- Wihoda, M., 1997:* Přerovec - k počátkům opevněných šlechtických sídel ve Slezsku. In: Z pravěku do středověku, sborník k 70. narozeninám Vladimíra Nekudy, Brno, 204-218.
- Die Kuenringer 1981:* Die Kuenringer. Das Werden des Landes Niederösterreich. Ausstellungskatalog, Stift Zwettl.
- Krajíc, R., 1991:* Stavební železo a uzavírací mechanismy na vrcholně středověkých lokalitách Táborska. AH 16, 324-344.
- Král, A. B., 1986:* Nové poznatky o románském kostele v Řeznovicích. VVM XXXVIII/3, 290-294.
- Král, J., 1964:* Středověké nálezy v Ostravě. ČSIM XIII/1, série Historie, 1-8.
- Landsfeld, H., 1950:* Lidové hrnčířství a džbánkařství. Praha.
- Lang, A., 1961:* Loštické poháry. Severní Morava 6, 54-63.
- Langer, J., 1987:* Příspěvek k typologii topenišť. AH 12, 233-243.
- Ličman, A., 1921:* Vlastivěda moravská, II, Místopis, Slavkovský okres. Brno.
- Liška, A., 1943:* Hrnčířské a kamnářské památky v Muzeu hlavního města Prahy. Zprávy České keramické společnosti XX, 1-23.
- Lochmann, Z. A., 1983:* Kovový inventář hradu Vizmburku. In: Krkonoše-Podkrkonoší, Muzeum Podkrkonoší Trutnov, 223-250.
- 1989: Archeologické nálezy ze zaniklé tvrze v Batňovicích, okres Trutnov. In: Krkonoše-Podkrkonoší, sv.8, Muzeum Podkrkonoší Trutnov, 103-119.
- Loskotová, I., 1987:* Červeně malovaná keramika ze Špilberku. VVM XXXIX, 93-94.
- 1993: Než vznikla Stará radnice. Forum Brunense, 207-215.
- Mačalová, H., 1984:* Výsledky výzkumu v Lošticích-Žádlovicích (okr. Šumperk). AH 9, 101-110.
- Májek, J.:* Pověsti Ždánského lesa. Nestránkovaný rukopis, Historické muzeum ve Slavkově u Brna.
- Málek, J. 1983:* Problematika ekologie jedle bělokoré a jejího odumírání. Studie ČSAV XI/83, Praha.

- Melníková-Papoušková, N., 1948:* Lidové hračky. Praha.
- Merhautová, A, 1988:* Skromné umění. Ostrovská zdobená terakota. Praha.
- Měchurová, Z., 1981:* Kůň jezdecký a tažný v raném středověku. ČMM LXVI, s.s., 75-91.
- 1983: Třímeny a jiné součásti sedla z časně středověkého období. ČMM LXVIII, s.s., 61-89.
 - 1984: Součásti uzdění koně ve velkomoravském období. AH 9, 263-292.
 - 1985: Součásti koňské výstroje ze zaniklé středověké osady Konůvky (kat. Nížkovice-Heršpice, okr. Vyškov). ČMM LXX, s.s., 69-86.
 - 1986: Kovové a kostěné předměty z hrádku Kepkova. ČMM LXXI, s.s., 157-174.
 - 1987: Shrnutí výsledků výzkumů v Konůvkách (okr. Vyškov). ČMM LXXII, s.s., 113-120.
 - 1988: Drobná středověká plastika ve sbírkách Moravského muzea v Brně. ČMM LXXIII, 71-78.
 - 1988a: Drobná středověká plastika ze zaniklé středověké osady Konůvky (okr. Vyškov). VVM XL/1, 76-79.
 - 1989: Keramika loštického typu z Konůvek (okr. Vyškov). ČMM LXXIV, s.s., 217-228.
 - 1989a: Mittelalterliche Kleinplastik von der mittelalterlichen Dorfwüstung Konůvky (Bez. Vyškov). PV 1986, 85-86.
 - 1989b: Nález bronzových předmětů ze zaniklé středověké osady Konůvky (okr. Vyškov). AH 14, 473-488.
 - 1990: Kostěné předměty ze zaniklé středověké osady Konůvky (okr. Vyškov). ČMM LXXV, s.s., 123-130.
 - 1990a: Vzpomínka na PhDr. Dagmar Šaurovou. VVM XLII/1, 108-112.
 - 1991: Předběžné výsledky výzkumů na Kapucínském nám. 5 a 8 v Brně. AH 16, 145-168.
 - 1992: Hmotná kultura středověké vesnice na Moravě (Srovnávací analýza nálezového fondu ze zaniklé středověké vsi Konůvky, kat. Heršpice, okr. Vyškov). Kandidátská disertační práce, I,II, Brno.
 - 1993: Shrnutí výsledků výzkumů hrádku Kepkova ve Ždánickém lese. ČMM LXXVIII, s.s., 163-172.
 - 1995: Železné předměty ze zaniklé středověké osady Konůvky (okr. Vyškov). ČMM LXXX, s.s., 141-197.
 - 1997: Kachlová kamna a tvrze v Konůvkách (okr. Vyškov). In: Z pravěku do středověku, sborník k 70. narozeninám Vladimíra Nekudy. Brno, 191-196.
 - 1997a: Středověká keramika z Konůvek (kat. Heršpice, okr. Vyškov). ČMM LXXXII, s.s., 149-181.
- Měchurová, Z.- Zalabák, P.- Čejka, J., 1992:* Příspěvek k problematice tzv. loštické keramiky v souvislosti s rentgenovou fázovou analýzou vzorků z Konůvek (okr. Vyškov). ČMM LXXVII, s.s., 201-215.
- Měřínský, Z., 1969:* Přehled typů loštické keramiky, jejich vývoj a datování. VVM XXI/2-3, 89-105.

- 1980: Morava za husitských válek ve světle archeologických nálezů a výzkumů. AH 5, 31-68.
 - 1980a: Středověké zbraně z okolí Loděnic, okr. Znojmo. AR XXXII/1, 36-47.
 - 1983: K problematice archeologického výzkumu řemeslné výroby 10. až první poloviny 16. století na Moravě a ve Slezsku. AH 8, 41-71.
 - 1991: Hrad Rokštejn a jeho úloha v předhusitském a husitském období. In: Sborník příspěvků k 555. výročí vyhlášení basilejských kompaktát v Jihlavě, Brno-Jihlava, 65-82.
 - 1991a: K chronologickému postavení přezek se zdobeným kruhovým rámečkem a zeslabením v místě uchycení oka trnu. Sborník Společnosti přátel starožitností 2, 75-78.
- Měřínský, Z.- Plaček, M., 1991: Rokštejn, středověký hrad na Jihlavsku. Brno - Brtnice.*
- Měřínský, Z.- Unger, J., 1983: Archeologický výzkum pozůstatků kostela na zaniklé osadě Koválov u Žabčic. Jižní Morava 19, 119-135.*
- 1987: Zaniklá ves Koválov u Žabčic (Archeologické nálezy). Regionální muzeum Mikulov.
- Michna, P., 1970: Vzájemný vztah pecí chlebových a pecí vyhřívacích na staroslovanských a raně středověkých sídlištích. Příloha VVM XXII/3, 68-81.*
- 1974: Archeologické nálezy z výzkumu hradu Melice na Vyškovsku. VVM XXVI/1, 61-78.
 - 1981: Gotická kachlová kamna z hradu Melic na Vyškovsku. Pokus o rekonstrukci. AH 6, 333-360.
- Mlčák, L., 1985: Gotický zvon v Ostravě-Zábřehu. VVM XXXVII/2, 179-187.*
- Montelius, O., 1915-1917: Ältere schwedische Waffen. Zeitschrift für historische Waffenkunde, Bd.7, Dresden, 33-36.*
- Nadolski, A., 1954: Studia nad uzbrojeniem polskim w X, XI i XII wieku. Łódź.*
- Nechvátal, B.- Radoměřský, P., 1963: Archeologický výzkum na tvrzi v Tleskách u Jesenice. ČNM CXXXII, 4-14.*
- Nekuda, R., 1980: Korpus středověké keramiky datované mincemi z Moravy a Slezska. AH 5, 389-450.*
- 1986: Hmotná kultura zemědělské usedlosti VIII ve Mstěnicích. ČMM LXXI, s.s., 131-155.
 - 1990: Třicet let archeologického výzkumu ve Mstěnicích. ČMM LXXV, s.s., 73-98.
- Nekuda, R. - Nekuda, V., 1997: Mstěnice. Zaniklá středověká ves, 2. Dům a dvůr ve středověké vesnici. Brno.*
- Nekuda, V., 1961: Zaniklé osady na Moravě v období feudalismu. Brno.*
- 1975: Pfaffenschlag. Zaniklá středověká ves u Slavonic. Brno.
 - 1976: Zaniklá středověká osada Bystřec, okres Blansko. ČMM LXI, s.s., 39-64.
 - 1978: Stavební kování z feudálního sídla ve Mstěnicích. ČMM LXIII, s.s., 25-54.

- 1982: Středověká vesnice na Moravě ve světle archeologických výzkumů. Katalog výstavy, Brno.
- 1985: Mstěnice. Zaniklá středověká ves, 2. Hrádek-tvrz-dvůr-předsunutá opevnění. Brno.
- Nekuda, V. - Reichertová, K., 1968: Středověká keramika v Čechách a na Moravě. Brno.*
- Nekuda, V.- Unger, J., 1981: Hrádky a tvrze na Moravě. Brno.*
- Neumann, A., 1939: K dějinám husitství na Moravě. Olomouc.*
- Niederle, L., 1925: Život starých Slovanů. Slovanské starožitnosti - oddíl druhý (kulturní), díl III/sv.2, Praha.*
- Nohejlová-Prátová, E., 1950: Nález v Kyjově roku 1942 (mince s IO). Numismatický časopis československý XIX, 74-115.*
- Novák, J. - Karel, J., 1972: Rýmařov - hrádek. PV 1971, 103-105, tab. 96-98.*
- Novotný, B., 1976: Záchraný výzkum zaniklého středověkého dvorce a chat u Šakvic (o. Břeclav). AH 1, 61-89.*
- 1986: Staré obchodní cesty v Čechách a na Moravě ve světle nálezů mincí z 10. až 13. století a jejich vztahy k archeologickým a písemným pramenům. In: Denárová měna na Moravě, Sborník prací z III. numismatického symposia 1979, Brno, 52-85.
- Opgravingen 1977: Opgravingen in Amsterdam. 20 jaar stadskernonderzoek. Amsterdam.*
- Opravil, E., 1971: Nález ořešáku královského při výzkumu zaniklé středověké vsi na Moravě. ČMM LVI, s.s., 121-126.*
- 1976: K archeobotanickému výzkumu v zaniklých Konůvkách. AH 1, 1976, 165-167.
- 1993: Rostlinné makrozbytky ze zaniklé vsi Konůvky ve Ždánickém lese. ČMM LXXVIII, s.s., 181-185.
- Páral, V.- Měchurová, Z.- Riedlová, M., 1995: Zvířecí kosti ze zaniklé středověké vsi Konůvky (okr. Vyškov). AH 20, 417-425.*
- Pátek, E., 1928: Obec Heršpice u Slavkova. Slavkov u Brna.*
- Paukert, V., 1978: Moravské románské karnery a kaple tzv. Cyrilka v Podivíně. Jižní Morava 14, 111-119.*
- Pleiner, R., 1962: Staré evropské kovářství. Praha.*
- Poláček, L., 1990: Feudální sídla v povodí Bystřice, Nedvědičky a Bobruvky ve světle archeologických nálezů. In: Pravěké a slovanské osídlení Moravy. Sborník k 80. narozeninám Josefa Poulíka, Brno, 407-425.*
- 1990a: Újezd u Tišnova - "Hrádek". Vybavení a provoz drobného feudálního sídla. AH 15, 223-233.
- Polla, B., 1962: Pamiatky hmotnej kultúry 15. storočia z Posádky pri Gajaroach. SbsNM LVI, História 2, 107-140.*
- 1962a: Stredoveká zaniknutá osada na Spiši (Zalužany). Bratislava.
- 1971: Kežmarok. Výsledky historicko-archeologického výskumu. Bratislava.
- 1979: Bratislava - západné suburbium. (Výsledky archeologického výskumu). Bratislava.

- 1986: Košice - Krásna. K stredovekým dejinám Krásnej nad Hornádom. Bratislava.
- Pošvár, J., 1964:* Obchodní cesty v českých zemích, na Slovensku, ve Slezsku a v Polsku do 14. století. Slezský sborník 62/1, 54-63.
- Prasek, V., 1906:* Doba pustých dědin od r. 1430-1780. Selský archiv V, č. 4 (20), 201-218.
- Procházka, R., 1984:* Pozdně hradištní keramika v některých moravských regionech. AR XXXVI, 430-442.
- 1984a: Předběžná zpráva o archeologickém výzkumu v Uherském Brodě v roce 1982. In: Studia Comeniana et historica XIV, č. 28, 147-149.
- 1990: Kovové předměty z výbavy středověkého měšťana z výzkumu v Brně-Pekařské ulici. AH 15, 99-109.
- 1991: Brüner Keramik des 13. und der ersten Hälfte des 14. Jahrhundert und die Frage ihrer auswärtigen Beziehungen. In: XX. Mikulovské sympozium 1990, Brno, 233-245.
- 1993: Archeologie k počátkům středověkého města Brna. In: Brno v minulosti a dnes 11, 29-53.
- 1994: Brněnská stolní a kuchyňská keramika 2. poloviny 14. století - počátku 15. století. Pravěk NŘ 4, 323-344.
- Procházka, R.- Štrof, A., 1983:* Příspěvek k osídlení Bořitova a Černé Hory na Blanensku. VVM XXXV/1, 46-58.
- Procházka, V., 1946:* Zaniklé osady na Vyškovsku. VVM I, 227.
- Půhony:* Brandl, V. ed., Libri citationum et sententiarum. Knihy půhonné a nálezné. Tomus I - VI. Brunae 1871-1895.
- Rasl, Z., 1987:* K typologii a konstrukci středověkých závěsných zámků. In: Zkoumání výrobních objektů a technologií archeologickými metodami, Sborník ze semináře, Technické muzeum Brno, 146-165.
- Rethy, L., 1899:* Corpus nummorum Hungariae. II, Budapest.
- Richter, M., 1961:* K počátkům tak zvaných gotických klíčů. Sborník ČSSA při ČSAV 1, 96-101.
- Richter, M., 1978/79:* Středověká keramika ze Sezimova Ústí. Katalog ke stejnojmenné výstavě v Bechyni n/Vlt., Hluboká nad Vltavou.
- 1982: Hradištko u Davle. Městečko ostrovského kláštera. Praha.
- Richter, M. - Smetánka, Z. - Špaček, L., 1964:* Výzkum v Sezimově Ústí v r. 1962 a 1963. AR XVI/5, 691-715.
- Ruttkay, A., 1975:* Waffen und Reiterausrüstung des 9. bis zur ersten Hälfte des 14. Jahrhunderts in der Slowakei. I, SIA XXIII/1, 119-215.
- 1976: Waffen und Reiterausrüstung des 9. bis zur ersten Hälfte des 14. Jahrhunderts in der Slowakei. II, SIA XXIV/2, 245-395.
- 1982: The Organisation of Troops, Warfare and Arms in the Period of the Great Moravian State. SIA XXX/1, 165-198.
- Sedláček, A., 1855:* Hrady, zámky a tvrže Království Českého, IV. Praha.
- 1893: Rozletité kapitoly ze starého místopisu rodův. Časopis Matice moravské XVII, 287-300.

- 1920: Nové přístupy k topografii a genealogii Moravy. ČSPSČ XXXII, 20-37.
- 1920a: Snůška starých jmen. Jak se nazývaly v Čechách řeky, potoky, hory a lesy. Praha.
- Sejbal, J., 1957:* Moravské denárové mince markraběte Jošta. Numismatický sborník IV, 97-180.
- 1965: Moravská mince doby husitské. Brno.
- 1967: Moravské mince grošového období. Numismatické listy XXII, 127-128.
- 1983: Nové poznatky k Joštovým denárovým mincím. Numismatický sborník XVI, 7-22.
- Schimpff, V., 1987:* Ein eiserner Schreibgriffel vom Großen Herrmannstein bei Manebach, Kr. Illmenau. ČMM LXXII, s.s., 141-145.
- Skružný, L., 1991:* Keramické dymníky zvané "kochy", "kozuby", "krbečky" a "sopouchy" v ikonografickém materiálu Chebského muzea v Chebu a ve sbírkových fondech českých a moravských muzeí. AH 16, 305-322.
- Slivka, M., 1983:* Výrobky z kosti a parohu na Slovensku z obdobia stredoveku. AH 3, 327-346.
- 1984: Parohová a kostená produkcia na Slovensku v období feudalizmu. SIA XXXII/2, 377-429.
- 1978: Stredoveké hutníctvo a kováčstvo na východnom Slovensku. 1. časť. Historica Carpatica IX, 217-263.
- 1980: Stredoveké hutníctvo a kováčstvo na východnom Slovensku. 2. časť. Historica Carpatica XI, 218-288.
- 1981: Stredoveké hutníctvo a kováčstvo na východnom Slovensku. 3. časť. Historica Carpatica XII, 211-276.
- 1990: Stredoveká cestná sieť na východnom Slovensku a jej determinanty. Slovenská numizmatika XI, 83-112.
- 1991: Mittelalterliche figurale Keramik in der Slowakei. SIA XXXIX/1-2, 331-364.
- Smetánka, Z., 1958:* Kachle na Pražském hradě I. PA XLIX, 248-264.
- 1961: K problematice drobné hrnčířské plastiky. Sborník ČSSA při ČSAV 1, 106-110.
- 1968: Technologie výroby českých kachlů od počátku 14. do počátku 16. století. PA LIX/2, 543-578.
- 1969: K morfologii českých středověkých kachlů. PA LX/1, 228-265.
- Smetánka, Z.- Zyková, B., 1969:* Nález hliněné plastiky koníčka z Klatov. AR XXI/2, 242.
- Snášil, R., 1970:* Příspěvek k technologii pálení černé hrnčiny na Slovácku. Český lid LVII, 328-335.
- Sprušanský, S., 1967:* Fajčiarske potreby v zbierkach SNM v Bratislave. SbsNM LXI, História 7, 234-270.
- Starý, F., 1927:* Rázový popis dřevěného větráku na Hané. Český lid XXVII, 7-18.
- 1928: První větrný mlýn v Čechách. Český lid XXVIII, 200-201.

- Stloukal, M., 1974:* Antropologický materiál z výzkumu v Konůvkách. PV 1973, 94-98.
- *1978:* Kostry z pohřebiště v Konůvkách, obec Nížkovice-Heršpice. PV 1976, 97-101.
 - *1980:* Antropologický materiál z Konůvek, obec Nížkovice-Heršpice (okr. Vyškov). PV 1977, 94-97.
 - *1980a:* Kostry z Konůvek, kat.obec Nížkovice-Heršpice (okr. Vyškov). PV 1978, 56-58.
- Stuchlík, S. - Klanica, Z. - Měřínský, Z., 1997:* Pravěk a středověk Ždánicka. Brno.
- Świętosławski, W., 1990:* Strzemiańska średniowieczna z ziemi polski. Łódź.
- Szafranski, W., 1947:* Laleczka z saskiej porcelany. Z otchłani wieków XVI, 95-101.
- Szendrei, J., 1896:* Ungarische kriegsgeschichtliche Denkmäler in der Millennium Landesaussstellung. Budapest.
- Šaurová, D., 1962:* Nález středověké pece na chleba na Slavkovsku. AR XIV, 701-704.
- *1963:* Archeologické oddělení muzea ve Slavkově u Brna. Zprávy ČSSA V, 169.
 - *1961-1964:* První výsledky z výzkumu zaniklých středověkých vesnic na střední Moravě. VVM XVI, 97-105.
 - *1963-1964:* První výsledky z výzkumu středověkých zaniklých vesnic na Slavkovsku. In: Sborník III. Karlu Tihelkovi k pětadesátinám, ČSAV-AÚ Brno, 219-222.
 - *1966:* Výzkum kolomazných pecí na Vyškovsku. VVM XVIII/2, 251-257.
 - *1967:* Zaniklá středověká osada Konůvky na Slavkovsku. VVM XIX, 163-174.
 - *1968:* Pokličky s provrtem z Moravy. AR XX, 254-255.
 - *1968a:* Výzkum dehtařských pecí na výrobu kolomazi na Moravě. AR XX, 43-46, 141-142.
 - *1968b:* Výzkum zaniklé středověké osady Konůvky na Slavkovsku (okr. Vyškov). PV 1967, 112-113.
 - *1968c:* Zpráva o výzkumu zaniklých středověkých sídlišť na střední Moravě. AR XX, 362-364.
 - *1970:* Chlebová pec v zaniklé středověké osadě Konůvky na Slavkovsku. VVM XXII/2, 159-163.
 - *1970a:* Výzkum středověké tvrže v Konůvkách na Slavkovsku, katastr Heršpice (okr. Vyškov). PV 1968, 58-60.
 - *1970b:* Výzkum zaniklé středověké vesnice Konůvky na Slavkovsku. In: Seminář o středověké keramice, Opava, 66-67.
 - *1971:* Nové poznatky ze zaniklé středověké vesnice Konůvky na Slavkovsku. In: Zaniklé středověké vesnice v ČSSR ve světle archeologických výzkumů 1, Slovácké muzeum, Uherské Hradiště, 184-185.

- *1971a*: Přehled středověkých výzkumů, které provedl archeologický kolektiv slavkovského muzea. In: Zaniklé středověké vesnice v ČSSR ve světle archeologických výzkumů 1, Uherské Hradiště, 203-205.
- *1971b*: Systematický výzkum zaniklé středověké vesnice Konůvky na Slavkovsku. In: Zaniklé středověké vesnice v ČSSR ve světle archeologických výzkumů 1, Uherské Hradiště, 169-183.
- *1971c*: Vilémov, zaniklá středověká ves. Sborník OVM v Blansku 3, 48-52.
- *1971d*: Výzkum zaniklé středověké vesnice Konůvky na Slavkovsku (okr. Vyškov). PV 1969, 34-35.
- *1971e*: Výzkum zaniklé středověké vesnice Konůvky na Slavkovsku (okr. Vyškov). PV 1970, 64-65.
- *1972*: Výzkum motty v Konůvkách na Slavkovsku (okr. Vyškov). PV 1971, 113-115.
- *1973*: Die Erforschung der mittelalterlichen Ortswüstung Konůvky. ČMM LVIII, s.s., 97-101.
- *1973a*: Nejstarší hrnčířské čepele a rydla. VVM XXV, 252-256.
- *1973b*: Typické domové půdorysy v zaniklé středověké vesnici Konůvky. AR XXV, 83-86.
- *1973c*: Výzkum zaniklé středověké vesnice Konůvky na Slavkovsku (obec Heršpice, okr. Vyškov). PV 1972, 80-82.
- *1973d*: Zaniklá středověká ves Vilémov na úpatí Dražanské vysočiny. Sborník OVM v Blansku 5, 65-71.
- *1973e*: Zemědělské nástroje z Konůvek. AR XXV/3, 336-337.
- *1974*: Dílčí výzkum zaniklé středověké vesnice Vilémov u Ruprechtova (okr. Vyškov). PV 1973, 92.
- *1974a*: Hrnčířská pec a keramické čepele z Konůvek na Slavkovsku. Český lid LXI, 101-113.
- *1974b*: Pokračování výzkumu zaniklé vesnice Konůvky, obec Heršpice (okr. Vyškov). PV 1973, 93-94.
- *1974c*: Zjišťovací výzkum zaniklé středověké vesnice Bohušky, obec Rašovice (okr. Vyškov). PV 1973, 92-93.
- *1974d*: Zjišťovací výzkum zaniklé středověké vesnice Dobešovice, obec Nevojice (okr. Vyškov). PV 1973, 84-85.
- *1974-1975*: Pokračování výzkumu zaniklého Vilémova. Sborník OVM v Blansku 6-7, 66-72.
- *1975*: Pokračování výzkumu v Konůvkách na Slavkovsku, obec Heršpice u Slavkova (okr. Vyškov). PV 1974, 83-84.
- *1975a*: Výzkum motty v Konůvkách na Slavkovsku. Zprávy ČSSA XVII/1-2, 37-40.
- *1975b*: Výzkum zaniklé středověké vesnice Vilémov na Dražanské vrchovině, obec Ruprechtov (okr. Vyškov). PV 1974, 84.
- *1976*: Středověký hrádek Kepkov na Slavkovsku. AR XXVIII, 64.
- *1976a*: Výsledky výzkumu na Slavkovsku v roce 1974. AH 1, 159-163.

- *1976b*: Zaniklý středověký hrádek Kepkov (k.ú. Nížkovice-Heršpice). In: *Obráz feudalismu v hmotné kultuře vesnice 13.- 15.století. Celostátní seminář archeologů středověku, Mikulov, 20-21.*
 - *1977*: Pokračování výzkumu zaniklé středověké vesnice Vilémov na Dražanské vrchovině, obec Ruprechtov (okr. Vyškov). *PV 1975, 72-73.*
 - *1977a*: Vilémov, zaniklá středověká ves na úpatí Dražanské vrchoviny. In: *Sborník příspěvků Středověká archeologie a studium počátků měst, AÚ ČSAV Praha, 264-271.*
 - *1977b*: Začátek výzkumu zaniklého hrádku Kepkova, obec Nížkovice-Heršpice. *PV 1975, 73-74.*
 - *1977c*: Zaniklý hrádek Kepkov ve Ždánickém lese (k.ú. Nížkovice-Heršpice, okr. Vyškov). *AH 2, 167-172.*
 - *1978*: Hřeby z výzkumu zaniklých Konůvek. *AR XXX, 560-566.*
 - *1978a*: Pokračování výzkumu v Konůvkách a na Kepkově, obec Nížkovice-Heršpice (okr. Vyškov). *PV 1976, 96-97.*
 - *1978b*: Pokračování výzkumu v Konůvkách (hřbitov a sakrální objekty). *AH 3, 347-354.*
 - *1979*: Pohár se třemi výlevkami z hrnčířské dílny v Konůvkách. *VVM XXXI/1, 66-67.*
 - *1979a*: Středověké podkovy z Konůvek. *AH 4, 295-301.*
 - *1979b*: Zdobené zděře z vozových ojí. *VVM XXXI/2, 211-214.*
 - *1980*: Keramika z hrádku Kepkova. *AH 5, 375-382.*
 - *1980a*: Pokračování výzkumu v Konůvkách r. 1978, kat. obec Nížkovice-Heršpice (okr. Vyškov). *PV 1978, 54-56.*
 - *1980b*: Pokračování výzkumu zaniklé středověké vesnice Konůvky (kat. obec Nížkovice-Heršpice, okr. Vyškov). *PV 1977, 93.*
 - *1980c*: Středověká vesnice Skřípov zaniklá v husitském revolučním hnutí. *AH 5, 187-191.*
 - *1980d*: Středověké závěsné zámky z Konůvek na Slavkovsku. *AR XXXII, 82-89.*
 - *1980e*: Výrobní zařízení na keramiku v Konůvkách. In: *Zkoumání výrobních objektů a technologií archeologickými metodami, sborník ze semináře z r. 1978, Technické muzeum v Brně, 101-107.*
 - *1981*: Mizející hrádek v Rašovicích (okr. Vyškov). *AH 6, 327-332.*
 - *1981a*: Pokračování výzkumu hrádku Kepkova (kat. obec Nížkovice-Heršpice) ve Ždánickém lese (okr. Vyškov). *PV 1979, 52-53, tab.8, obr.22.*
 - *1982*: Výzkum dehtařských pecí na výrobu kolomazi. *Sborník ze semináře Zkoumání výrobních objektů a technologií archeologickými metodami z r. 1979, Technické muzeum v Brně, 33-47.*
 - *rkp*: Shrnující zpráva o výzkumu a nálezech v Konůvkách. Rukopis, nedatováno, uloženo v AÚ MZM Brno.
- Šebesta, P., 1979*: Výzkum středověké studny v Chebu. *AH 4, 267-271.*
- Šmahel, F., 1990*: Archeologické doklady středověké duchovní kultury. *AH 15, 295-310.*
- Šourek, K., 1942*: Lidové umění v Čechách a na Moravě. Praha.

- Tribula, J. - Bednaříková, J., 1980:* Archeologický výzkum gotické tvrze v Čejkovicích (okr. Hodonín). VVM XXXII/2, 202-207.
- Tribula, J. - Unger, J., 1970:* Zjišťovací výzkum na lokalitě "Žižkův stůl" u Malé Vrbky. Příloha VVM XXII/3, 95-100.
- Unger, J., 1970:* Rakouská značkováná keramika na jižní Moravě. Jižní Morava 6, 61-65.
- 1974: Archeologické nálezy z výzkumu hradu Melic na Vyškovsku (železné předměty). VVM XXVI/2, 194-201.
 - 1976: Archeologický výzkum trati "Klásterka" u Pohořelic v letech 1970-1972. AH 1, 169-175.
 - 1976a: Problémy výzkumu opevněných sídel drobných feudálů na Moravě. AR XXVIII, 56-64.
 - 1977: Příspěvek k datování a rozšíření středověkých pohárů se třemi výlevkami na jižní Moravě. VVM XXIX/2, 188-194.
 - 1981: Hradištní a středověká osada u Šakvic. AR XXXIII, 55-87.
 - 1984: Nálezy importované keramiky na břeclavském okrese v 15. a 16. století. In: XIII. Mikulovské sympozium 1983, Brno, 176-185.
 - 1984a: Novověká vápenka u Divák (okr. Břeclav). In: Zkoumání výrobních objektů a technologií archeologickými metodami, sborník ze semináře Technické muzeum v Brně, 102-107.
 - 1984b: Základní horizonty keramiky 12.- 15. století na soutoku Jihlavy a Svatky, okr. Břeclav. AR XXXVI, 288-296.
 - 1984c: Zaniklá ves Topolany u Vranovic (okr. Břeclav). AH 9, 65-100.
 - 1985: Počátky středověkých opevněných sídel typu "motte" na jihovýchodní Moravě. In: Rodná země, sborník k 100. výročí Muzejní a vlastivědné společnosti v Brně a k 60. narozeninám Vladimíra Nekudy, Brno, 207-221.
 - 1990: Pět let soustavného archeologického výzkumu středověkého hradu v Lelekovicích, okr. Brno-venkov. VVM XLII, 145-158.
 - 1994: Archeologický výzkum církevní architektury v jižní části okresu Brno-venkov. Jižní Morava roč. 30, sv. 33, 25-33.
 - 1994a: Koválov. Šlechtické sídlo z 13. století na jižní Moravě. Brno.
- Unger, J. a kol., 1980:* Pohořelice - Klásterka. Pravěké sídliště, slovanská osada a zaniklá středověká ves. Studie ČSAV VII/2, Praha.
- Válka, J., 1991:* Dějiny Moravy 1, Středověká Morava. Vlastivěda moravská, nová řada, sv. 5, Brno.
- Vallašek, A., 1983:* Dílna na výrobu hliněných fajok na Spišskom hrade. AH 8, 233-241.
- Váňa, Z., 1958:* Mísy v západoslovanské keramice. PA XLIX/1, 185-247.
- Velímský, T., 1991:* Město na louce. Archeologický výzkum na Mariánské louce v Děčíně 1984-1989. Děčín.
- Vrána, J., 1947:* Paměti obce Rašovic u Slavkova. Rašovice.
- Waterstradt, E., 1987:* Kinderspielzeug im Mittelalter. In: Ausgrabungen in Minden. Münster, 147-154.
- Winter, Z., 1906:* Dějiny a řemesel a obchodu v Čechách ve XIV. a XV. století. Praha.

- Wolny, G., 1836:* Markgrafschaft Mähren. Bd. II, Brünnener Kreis, I. Abtheilung, Brünn.
- ZDB:* Kalina, T. ed., Moravské zemské desky I., II. Kraj brněnský. Praha 1950.
- Zschille, R.-Forrer, R., 1891:* Der Sporn in seiner Formenentwicklung. Berlin.
- 1893: Die Pferdetrese in ihrer Formenentwicklung. Berlin.
 - 1896: Die Steigbügel in ihrer Formenentwicklung. Berlin.
 - 1899: Reitersporen aus zwanzig Jahrhunderten. Berlin.
- ZSV 1971: Zaniklé středověké vesnice ve světle archeologických výzkumů, diskuse R. Šrámka. Sborník Uherské Hradiště, 60-61.
- Žegklitz, J.-Hazlbauer, Z.-Chotěbor, P., 1992:* Pokus o rekonstrukci kachlových kamen ze zaniklé renesanční sklárny v Broumech. AR XLIV/1, 94-108.

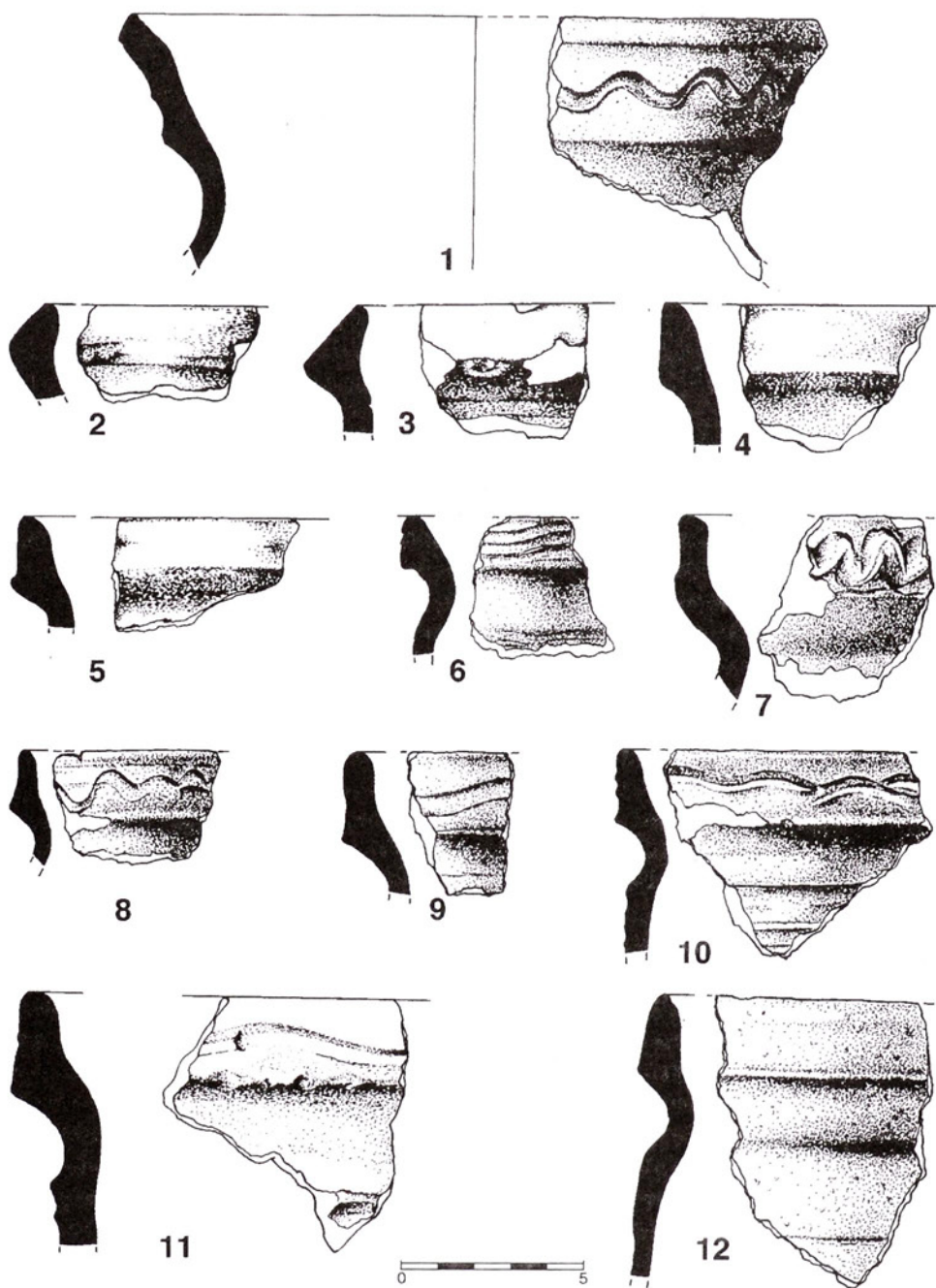
SEZNAM ZKRATEK POUŽITÉ LITERATURY

- AH - Archaeologia historica, Brno
- AR - Archeologické rozhledy, Praha
- AÚ ČSAV - Archeologický ústav ČSAV v Brně
- AÚ AV ČR - Archeologický ústav Akademie věd České republiky
- AÚ MZM - Archeologický ústav Moravského zemského muzea v Brně
- ČMM - Časopis Moravského muzea, Brno
- ČNM - Časopis Národního muzea, Praha
- ČSIM - Časopis Slezského muzea, Opava
- ČSPSČ - Časopis Společnosti přátel starožitností českých, Praha
- ČVMŠO - Časopis Vlasteneckého musejního spolku v Olomouci
- FFMU - Filozofická fakulta Masarykovy university Brno
- KVMO - Krajské vlastivědné muzeum v Olomouci
- NM - Národní muzeum v Praze
- ONV - Okresní národní výbor
- OVM - Okresní vlastivědné muzeum
- PA - Památky archeologické, Praha
- PV - Přehled výzkumů, Brno
- Sb(Zb)SNM - Sborník (Zborník) Slovenského národného múzea, Bratislava
- SIA - Slovenská archeológia, Nitra
- ÚAPP - Ústav archeologické památkové péče
- VVM - Vlastivědný věstník moravský, Brno

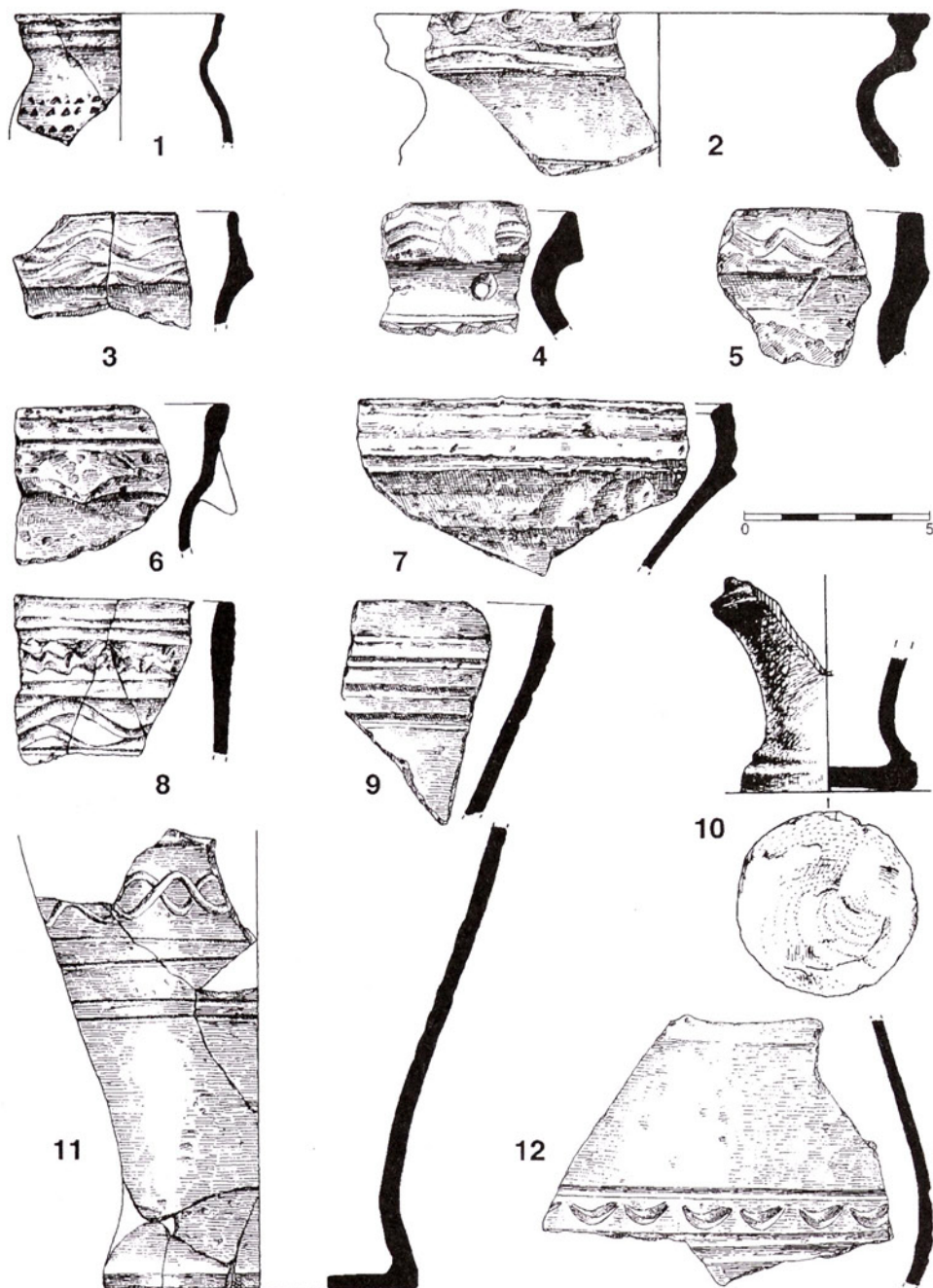
TECHNICKÉ ZKRATKY

ev.č.	- evidenční číslo
hist.arch.	- historicko-archeologické oddělení AÚ MZM
i.č.	- inventární číslo
půd.	- půdorys
rkp.	- rukopis
tv.I	- tvrz - sektor I
tv.II	- tvrz - sektor II
tv.III	- tvrz - sektor III
tv.IV	- tvrz - sektor IV
tv.JS	- tvrz - jižní suterén
tv.NZ	- tvrz - negativní základy
tv.P	- tvrz - přepážka
tv.SS	- tvrz - severní suterén
tv.VR	- tvrz - velká rýha
tv.VV	- tvrz - východní val

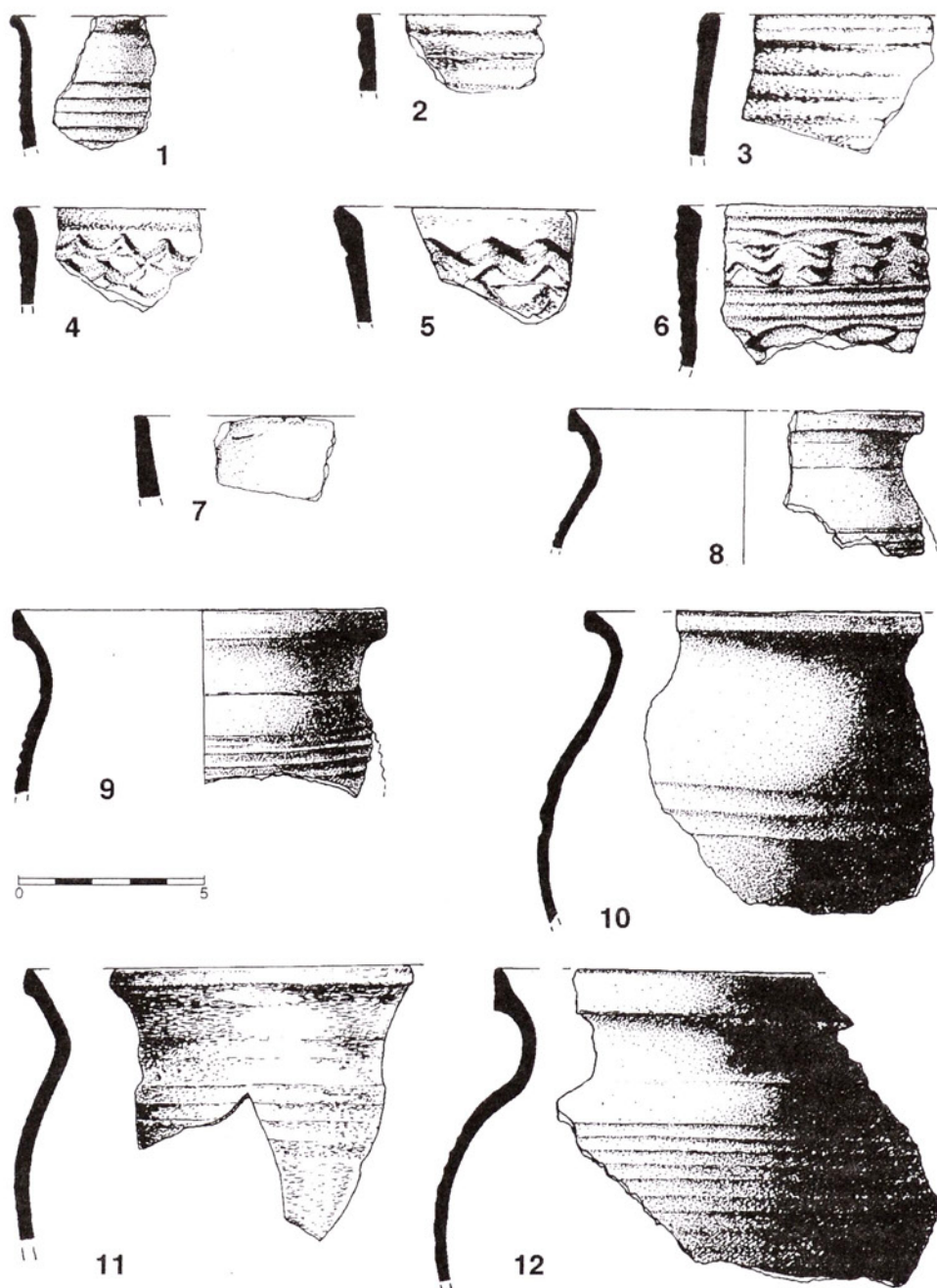
Pokud není uvedeno jinak, kresby a fotodokumentace pocházejí z archivu AÚ MZM a z pozůstalosti D. Šaurové.

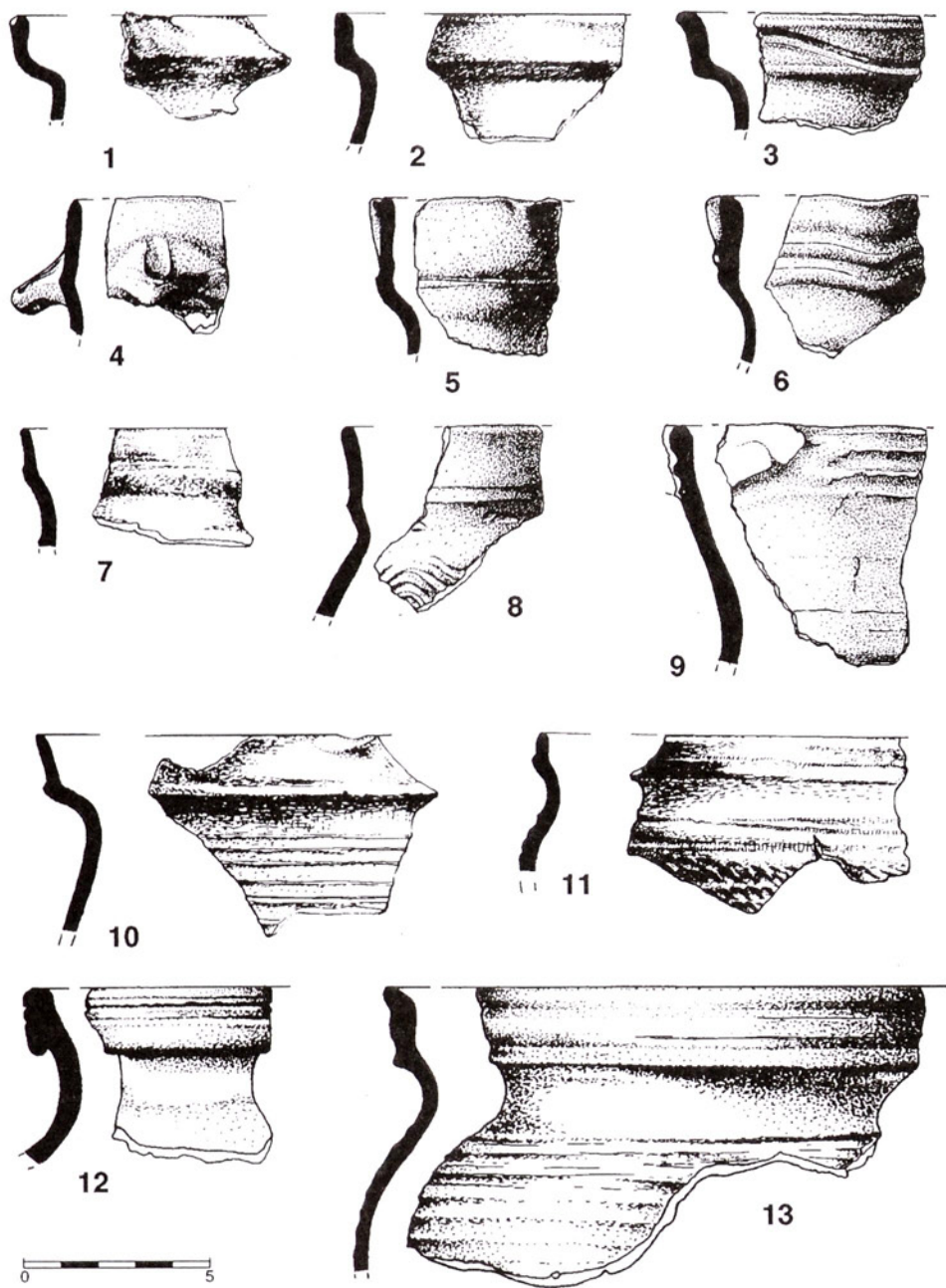
Tab. XIV. Konůvky – okraje hrnců: 1 – i. č. 85928, tv. IV; 2 – i. č. 85807, tv. I; 3 – i. č. 85813, tv. I; 4 – i. č. 85804, tv.; 5 – i. č. 86231, tv. P; 6 – i. č. 85974, tv. I; 7 – i. č. 86034, tv. P; 8 – i. č. 86033, tv. P; 9 – i. č. 85990, tv. I; 10 – i. č. 85998, tv. II; 11 – i. č. 85803, tv. (I); 12 – i. č. 85801, tv. II.

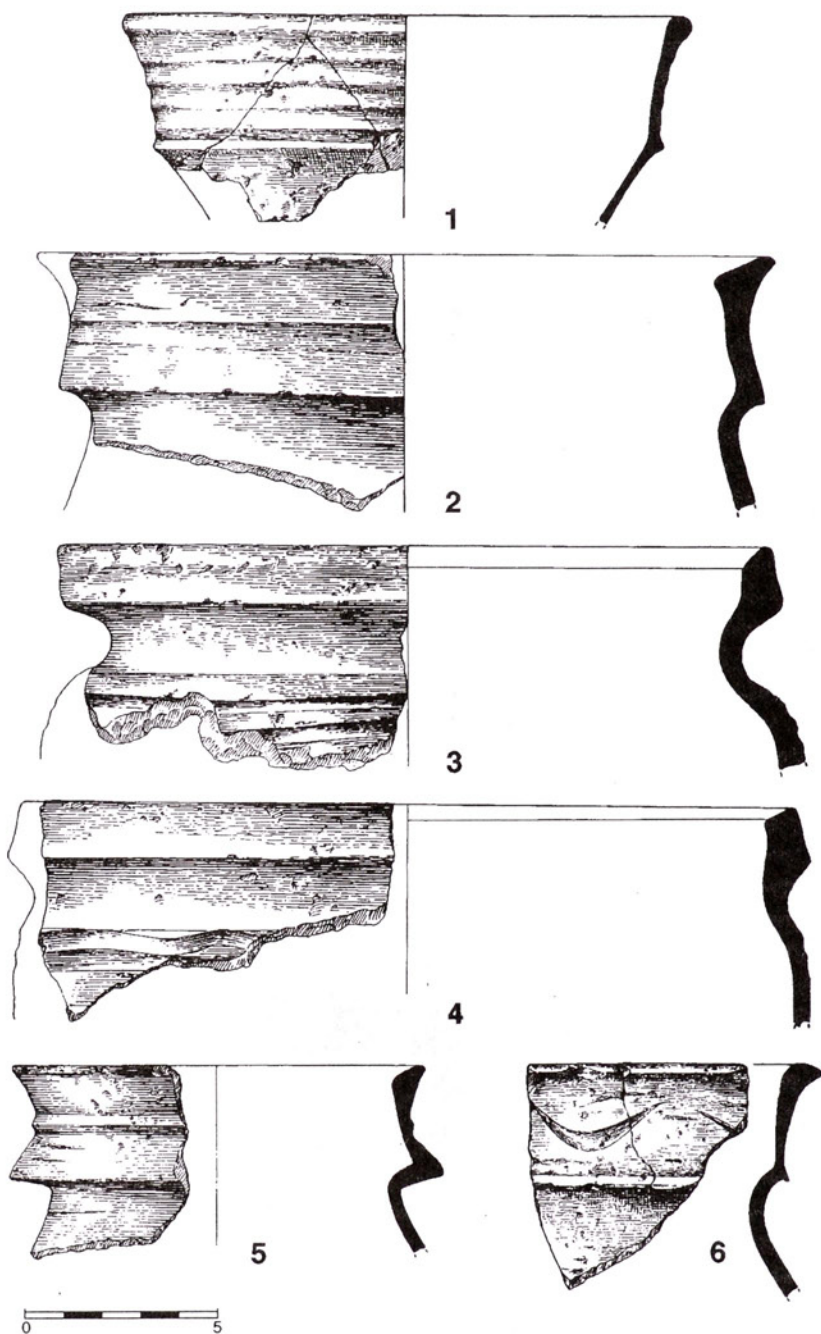
Tab. XV. Konůvky – zlomky nádob: 1 – i. č. 85953, tv.; 2 – i. č. 86014, tv. III; 3 – i. č. 85971, tv. I; 4 – i. č. 85818, tv. II; 5 – i. č. 86025, tv. IV; 6 – i. č. 86017, tv. III; 7 – i. č. 85932, tv. I; 8 – i. č. 85944, tv. P; 9 – i. č. 86485, tv. II; 10 – i. č. 88962, tv. III; 11 – i. č. 88674, tv.; 12 – i. č. 94625, tv. III.

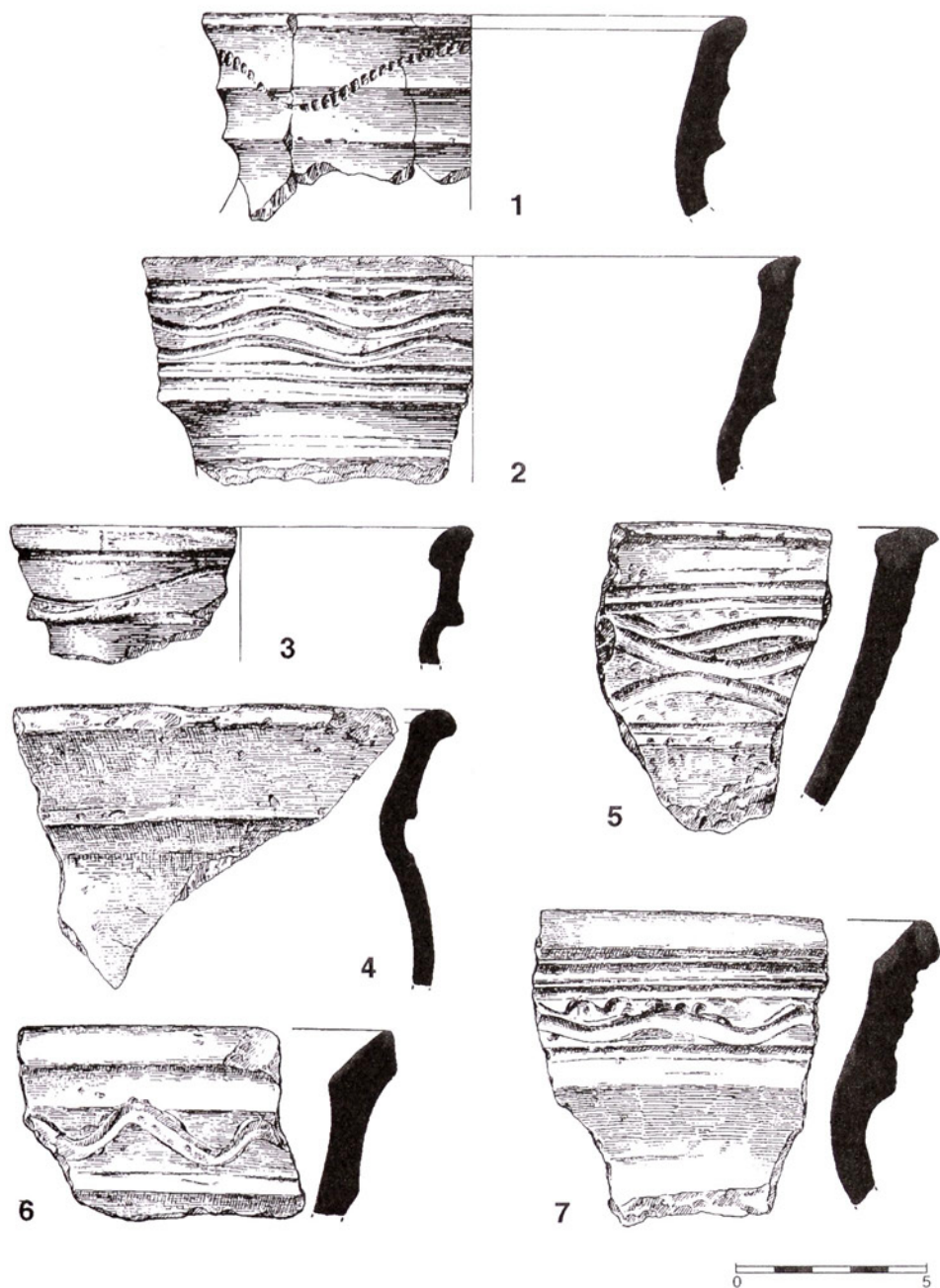
Tab. XVI. Konůvky – okraje nádob: 1 – i. č. 86018, tv. III; 2 – i. č. 81971, tv.; 3 – i. č. 81970, tv. I; 4 – i. č. 85947, tv. 1978; 5 – i. č. 94766, tv. I; 6 – i. č. 85976, tv. východní okraj; 7 – i. č. 85748, tv. III; 8 – i. č. 86198, tv. II; 9 – i. č. 86058, tv. II; 10 – i. č. 88008, tv. II; 11 – i. č. 83647, tv. II; 12 – i. č. 85786, tv. VR.

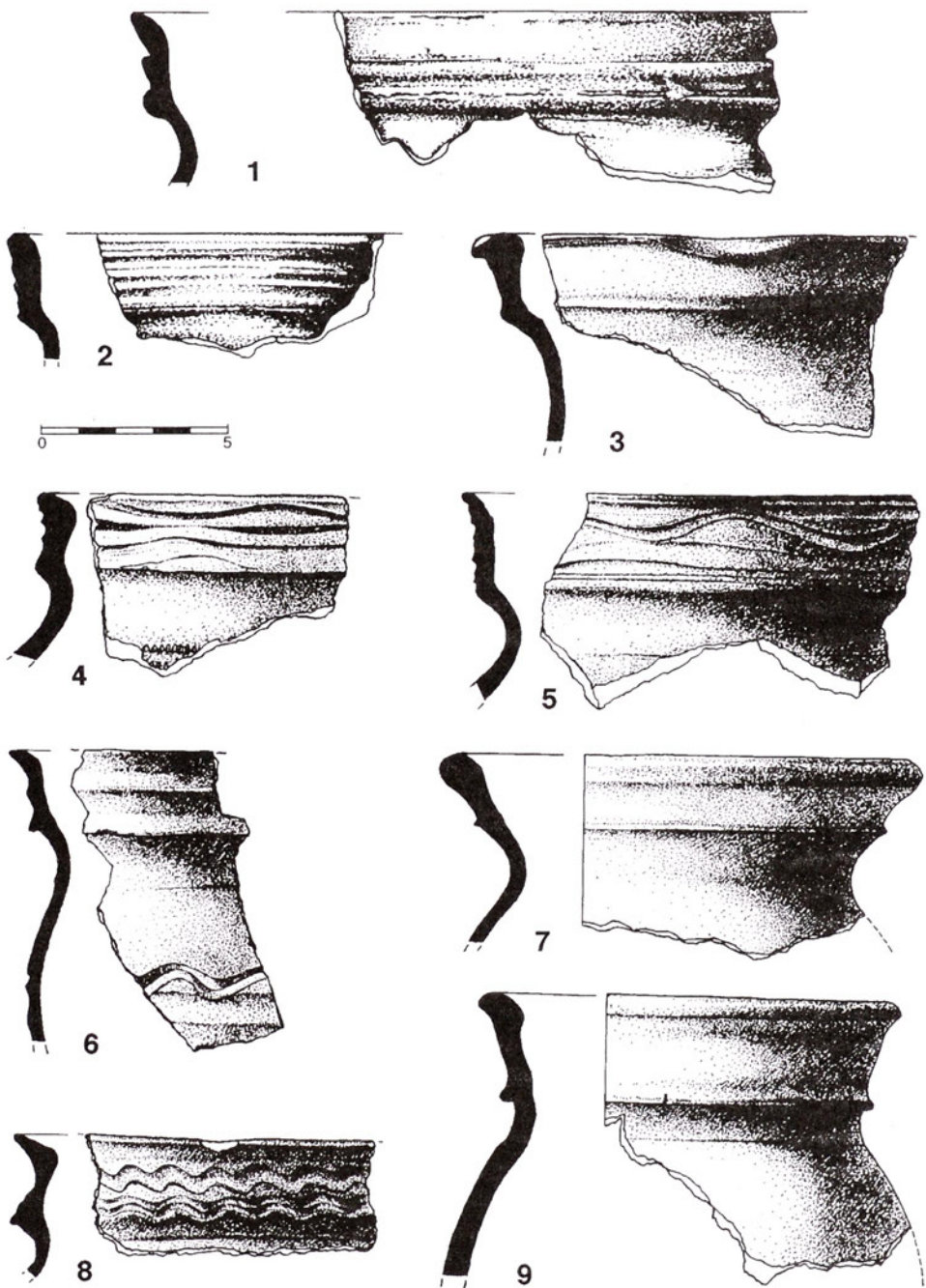
Tab. XVII. Konůvky – okraje nádob: 1 – i. č. 83658, tv. II; 2 – i. č. 83651, tv. II; 3 – i. č. 86015, tv. III; 4 – i. č. 86040, tv. P; 5 – i. č. 83560, tv. II; 6 – i. č. 83522, tv. I; 7 – i. č. 83659, tv. II; 8 – i. č. 85958, tv. I; 9 – i. č. 86026, tv. IV; 10 – i. č. 83648, tv. II; 11 – i. č. 85967, tv. II; 12 – i. č. 83368, tv. II; 13 – i. č. 85776, tv. VR.

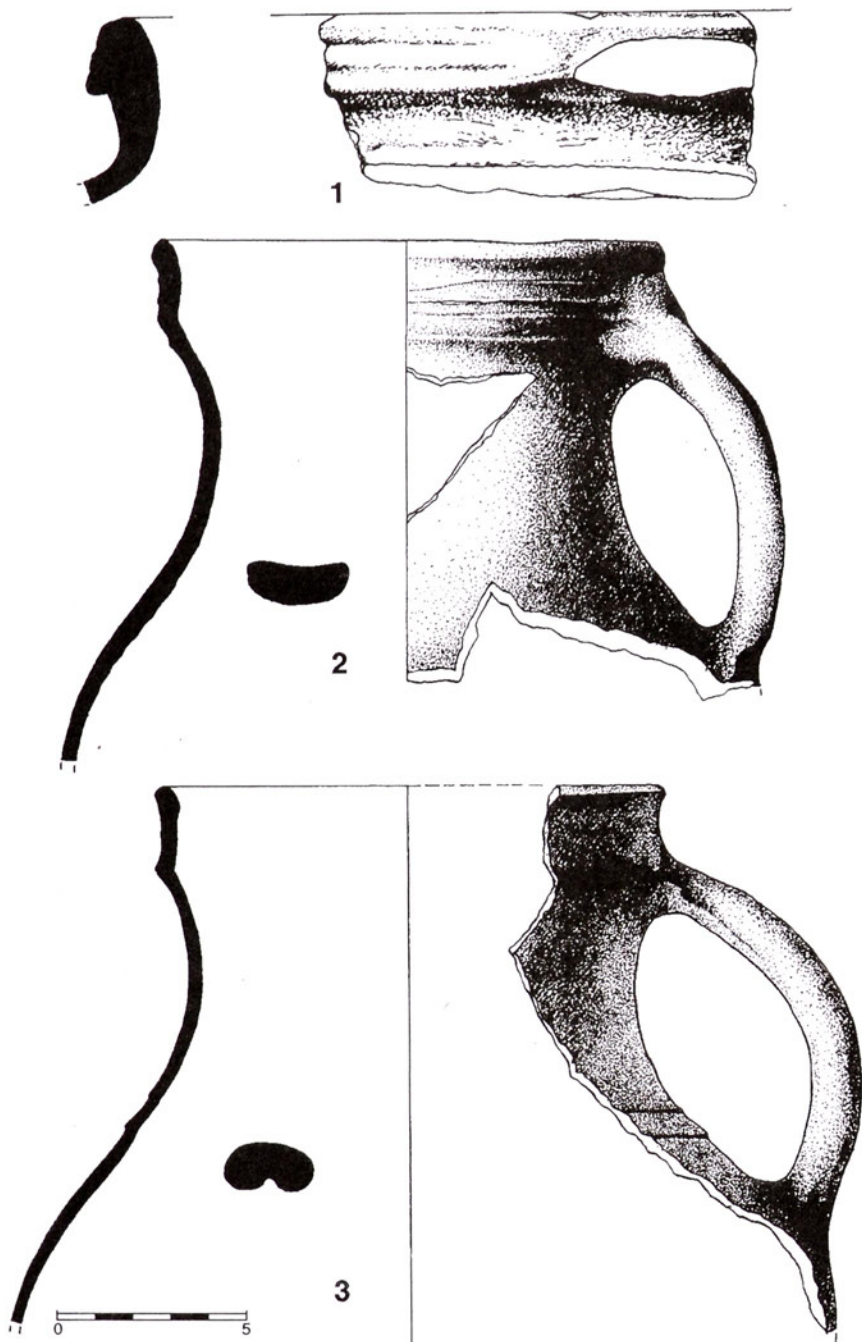
Tab. XVIII. Konůvky – okraje hrnců: 1 – i. č. 85938, tv. II; 2 – i. č. 85822, tv. II; 3 – i. č. 86019, tv. IV; 4 – i. č. 85995, tv. II; 5 – i. č. 85832, tv. II; 6 – i. č. 85930, tv. 1977.

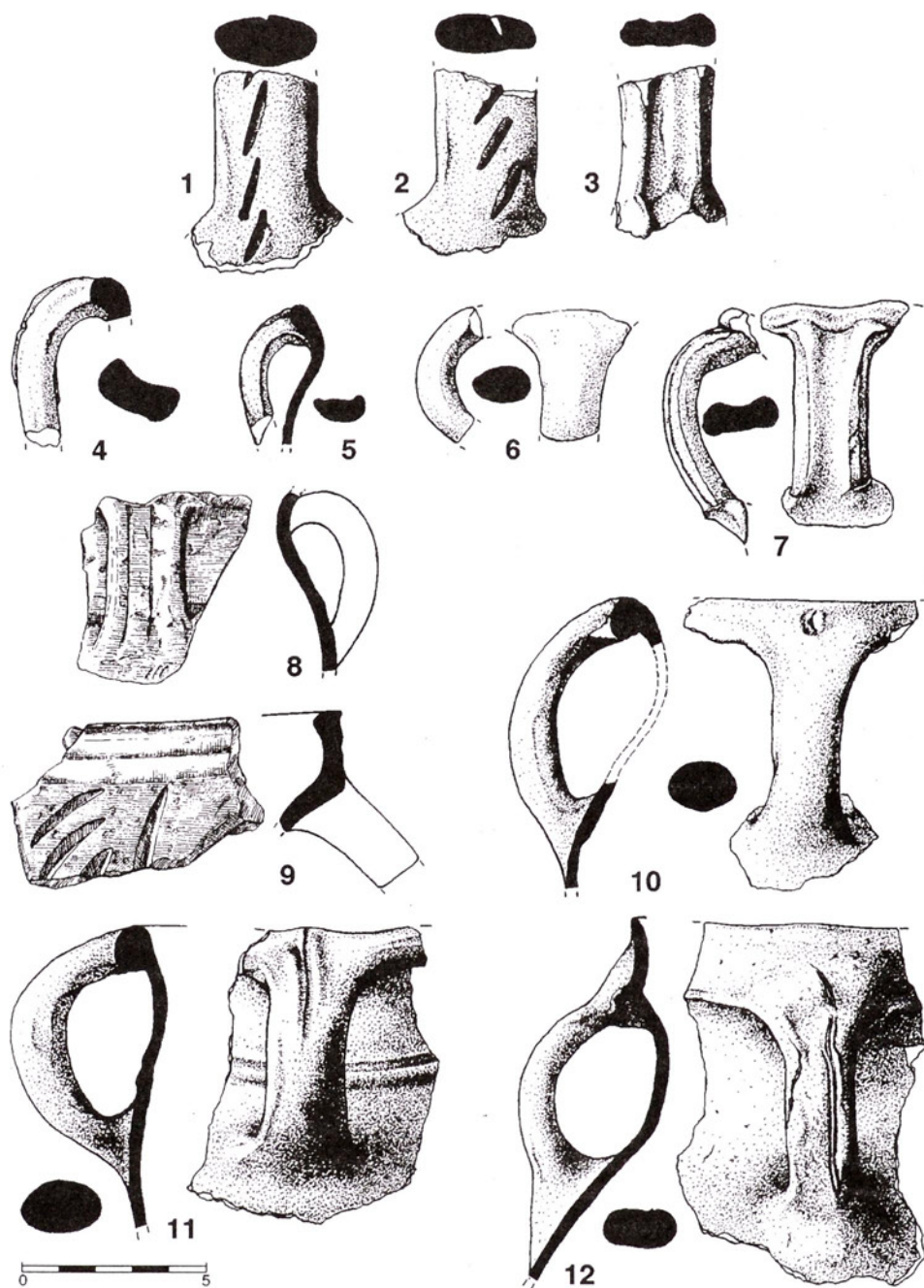
Tab. XIX. Konůvky – okraje hrnců: 1 – i. č. 85785, tv.; 2 – i. č. 85980, tv. IV; 3 – i. č. 85821, tv. II; 4 – i. č. 88287, tv. I; 5 – i. č. 94576, tv. I; 6 – i. č. 85925, tv. I; 7 – i. č. 86474, tv. I.

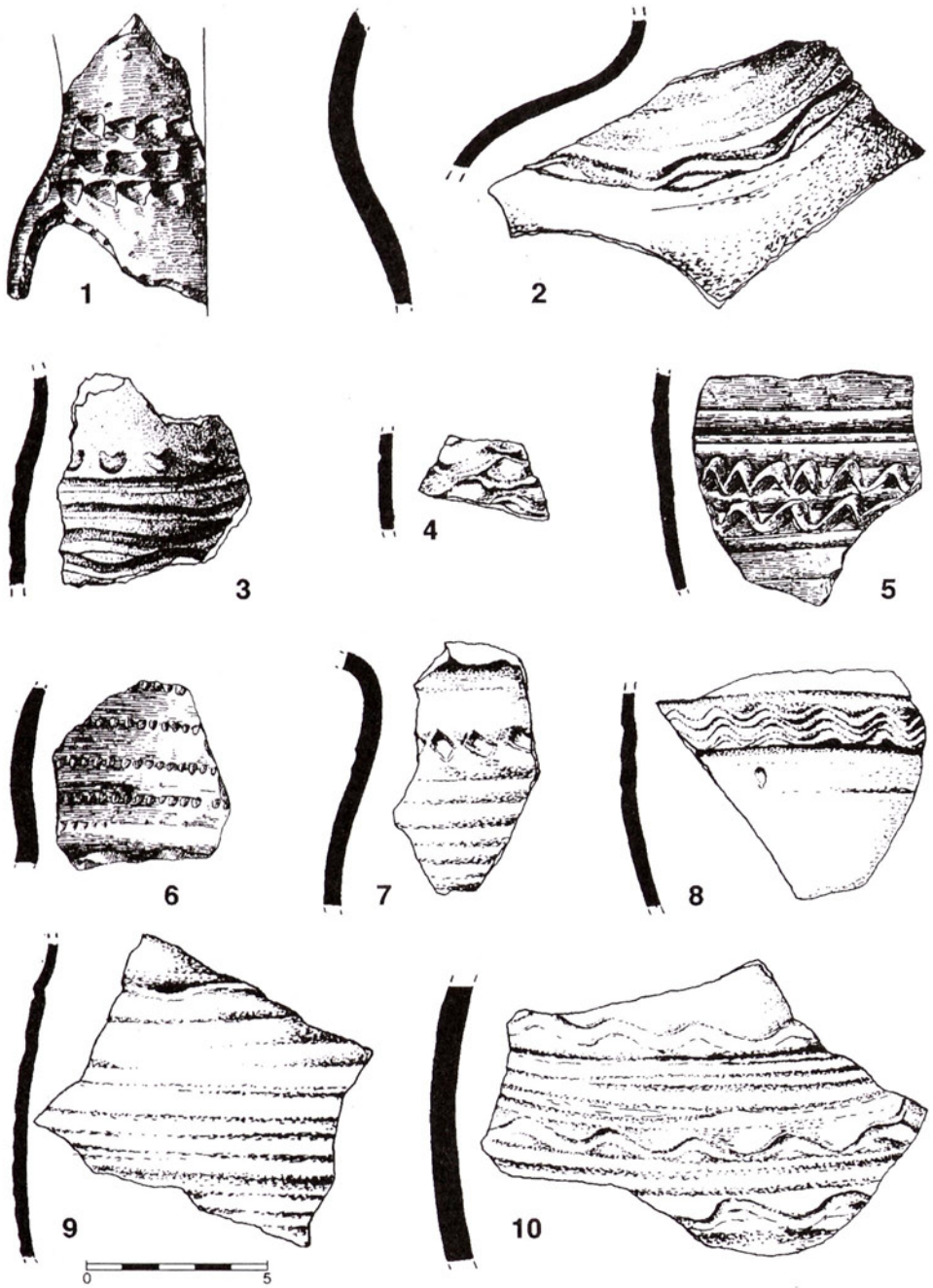
Tab. XX. Konůvky – okraje hrnců: 1 – i. č. 85791, tv. VR; 2 – i. č. 85906, tv. P; 3 – i. č. 84480, tv. III; 4 – i. č. 85921, tv. NZ; 5 – i. č. 85979, tv. I; 6 – i. č. 83410, tv. II; 7 – i. č. 88472, tv. II; 8 – i. č. 85964, tv. II; 9 – i. č. 88289, tv. II.

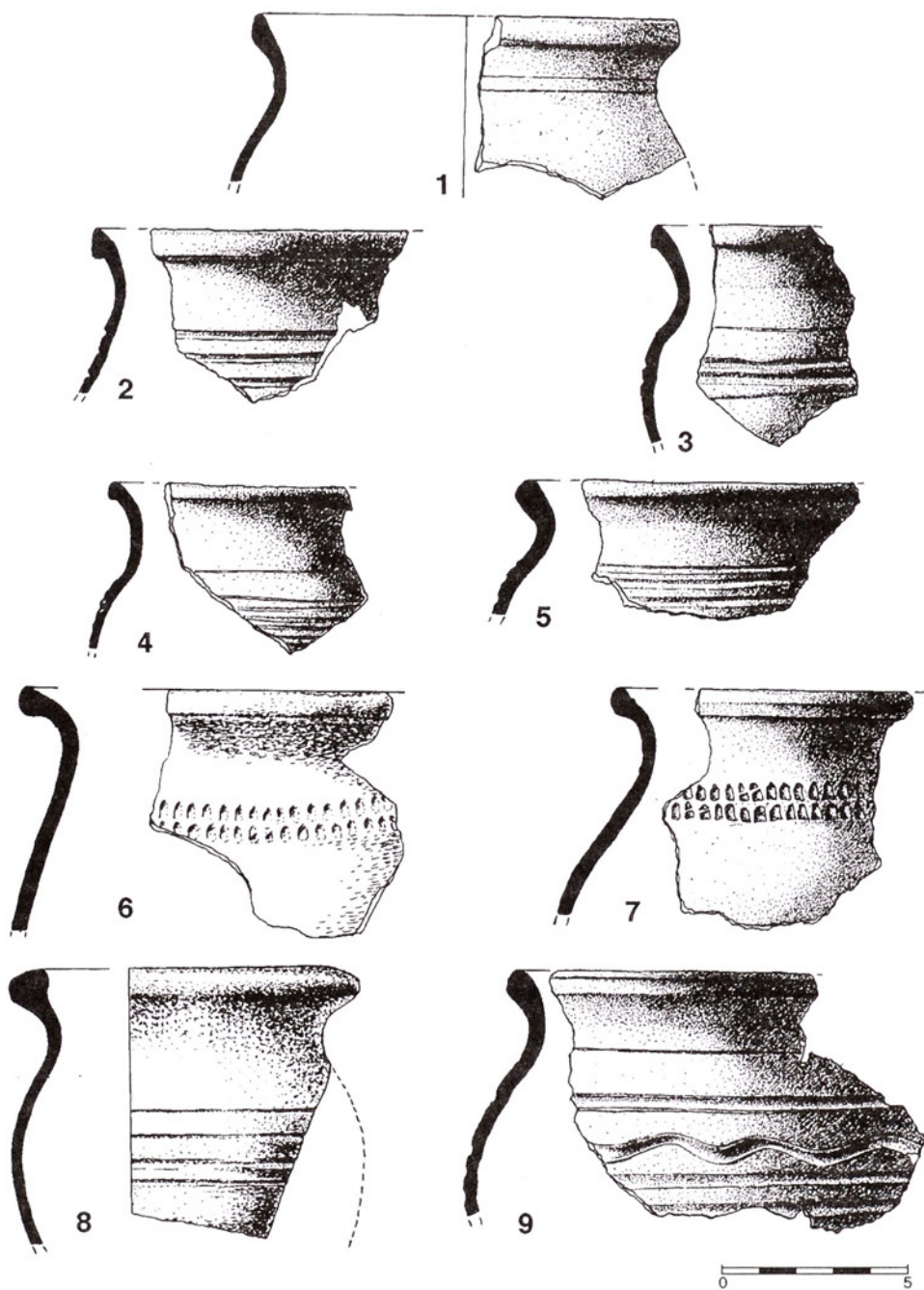
Tab. XXI. Konůvky – okraje džbánů: 1 – i. č. 83415, tv. III; 2 – i. č. 83547, 83550, tv. II; 3 – i. č. 83548, tv. II.

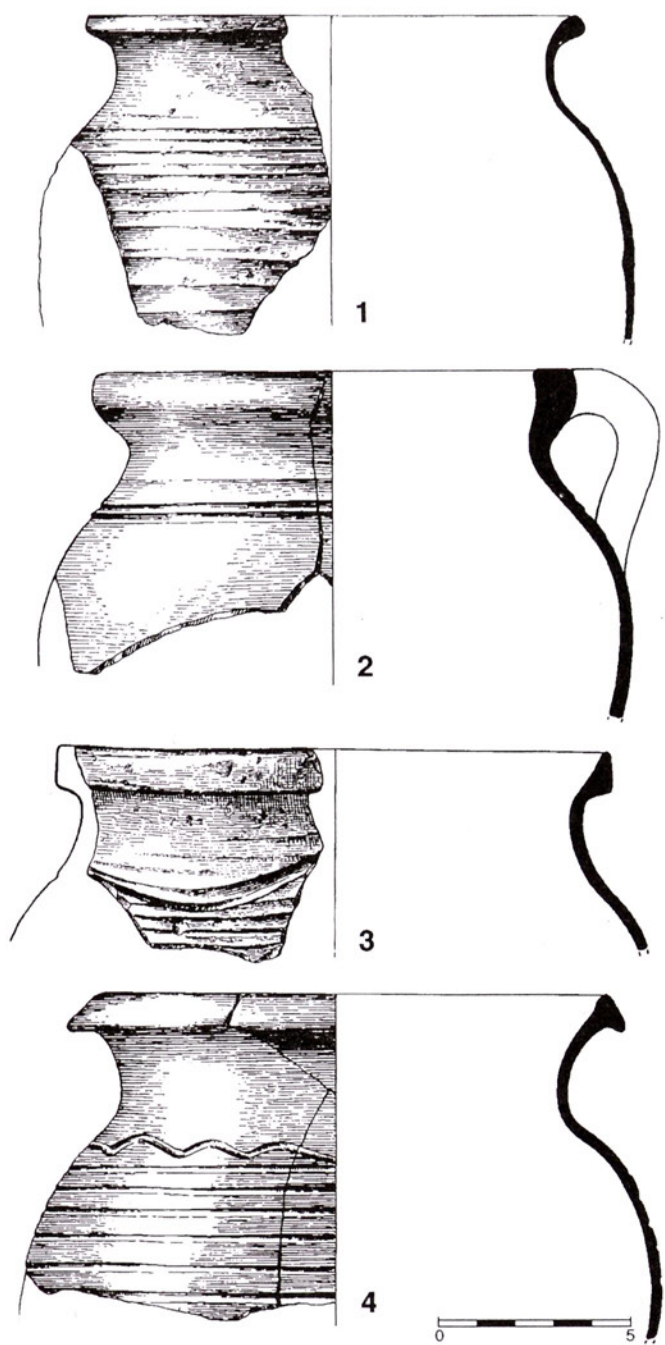
Tab. XXII. Konůvky – ucha hrnků a džbánů: 1 – i. č. 83617, tv. III; 2 – i. č. 83666, tv. P; 3 – i. č. 83592, tv. II; 4 – i. č. 82122, tv. III; 5 – i. č. 82086, tv. II; 6 – i. č. 82088, tv. II; 7 – i. č. 82089, tv. II; 8 – i. č. 85939, tv. NZ; 9 – i. č. 86245, tv. II; 10 – i. č. 83593, tv. II; 11 – i. č. 83616, tv. II; 12 – i. č. 83546, tv. II.

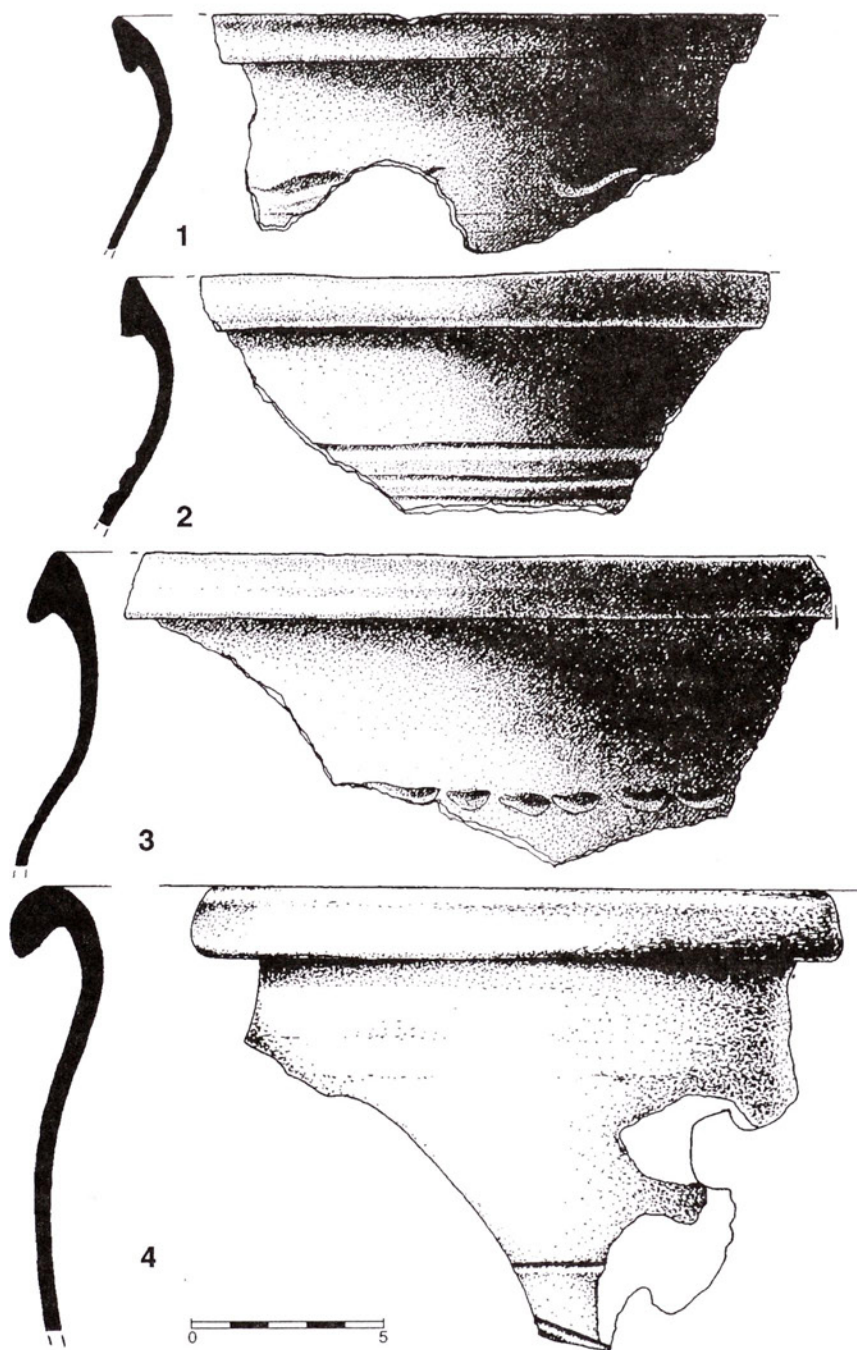
Tab. XXIII. Konůvky – hrdla a výduť nádob: 1 – i. č. 86496, tv. VR; 2 – i. č. 94828, tv. III; 3 – i. č. 86047, tv. VR; 4 – i. č. 94765, tv. I; 5 – i. č. 94624, tv. II; 6 – i. č. 94626, tv. II; 7 – i. č. 94826, tv. III; 8 – i. č. 94661, tv. III; 9 – i. č. 94536, tv. VR; 10 – i. č. 94594, tv. II.

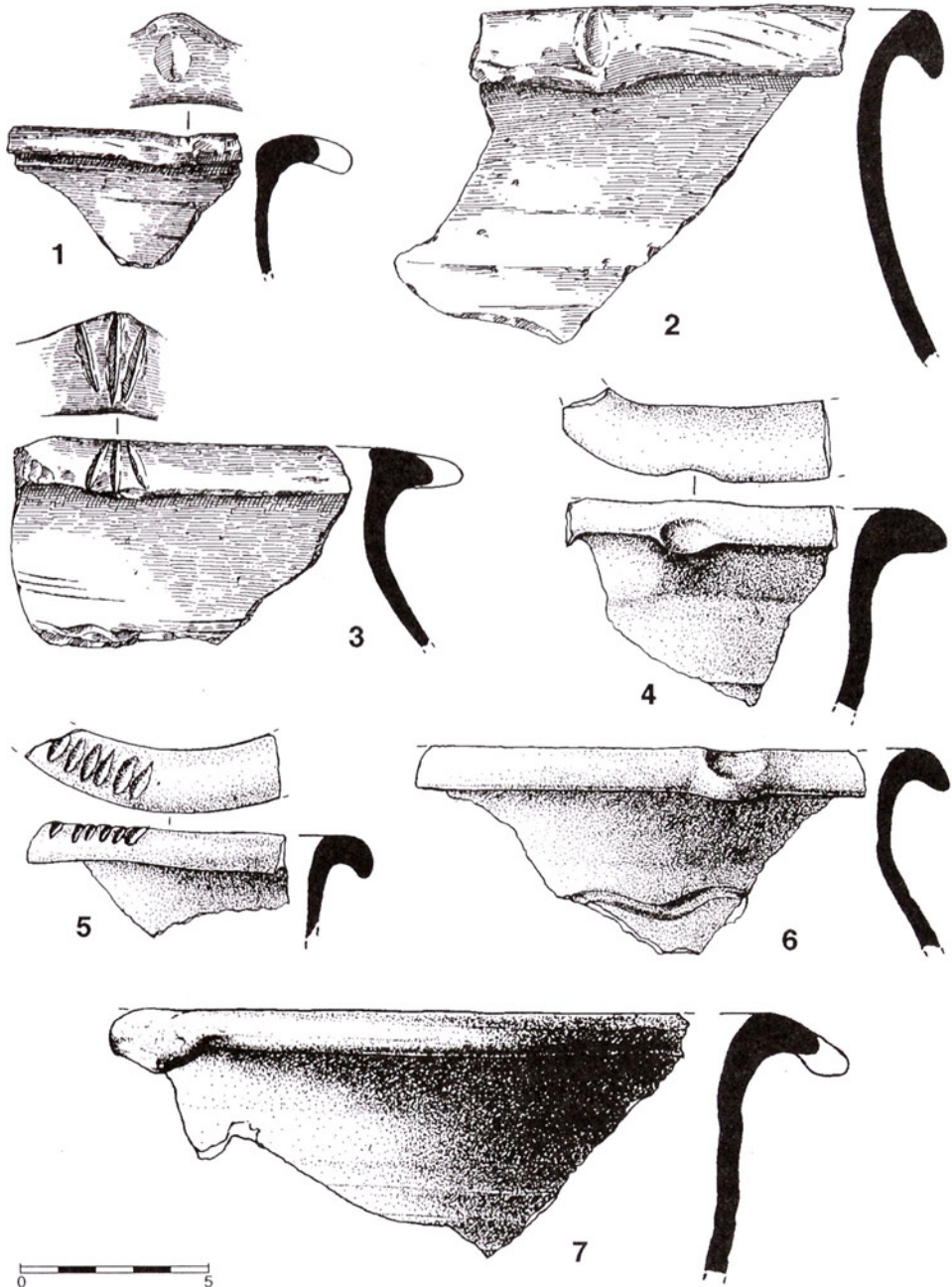
Tab. XXIV. Konůvky – okraje hrnků: 1 – i. č. 86247, tv. III; 2 – i. č. 88111, tv. 1978; 3 – i. č. 88076, tv. I; 4 – i. č. 88014, tv. II; 5 – i. č. 88004, tv. II; 6 – i. č. 94851, tv. II; 7 – i. č. 83407, tv. II; 8 – i. č. 83341, tv. VR, 9 – i. č. 86056, tv. II.

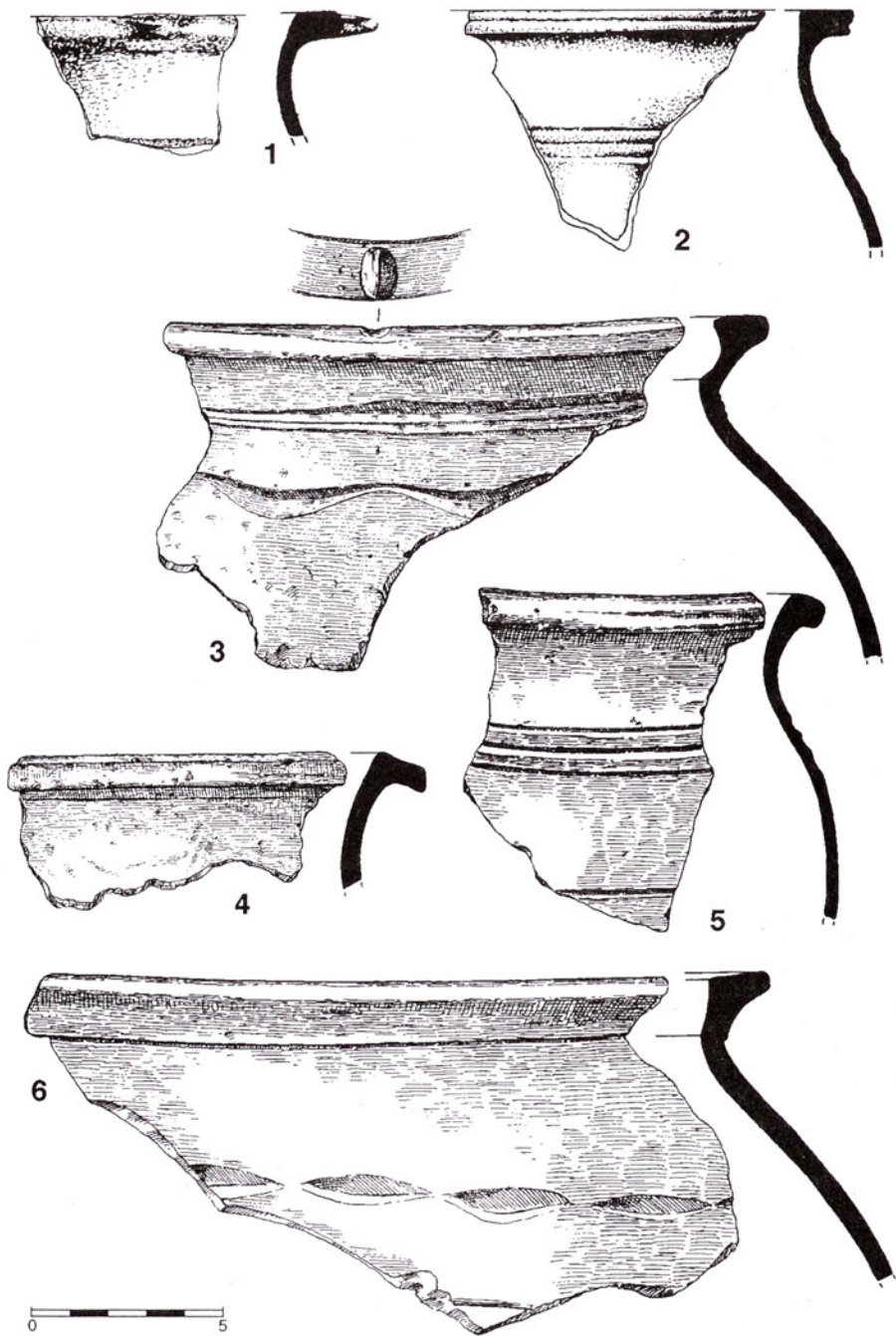
Tab. XXV. Konůvky – okraje hrnců: 1 – i. č. 88078, tv. II; 2 – i. č. 86330, tv. I; 3 – i. č. 86055, tv. III; 4 – i. č. 86393, tv. VR.

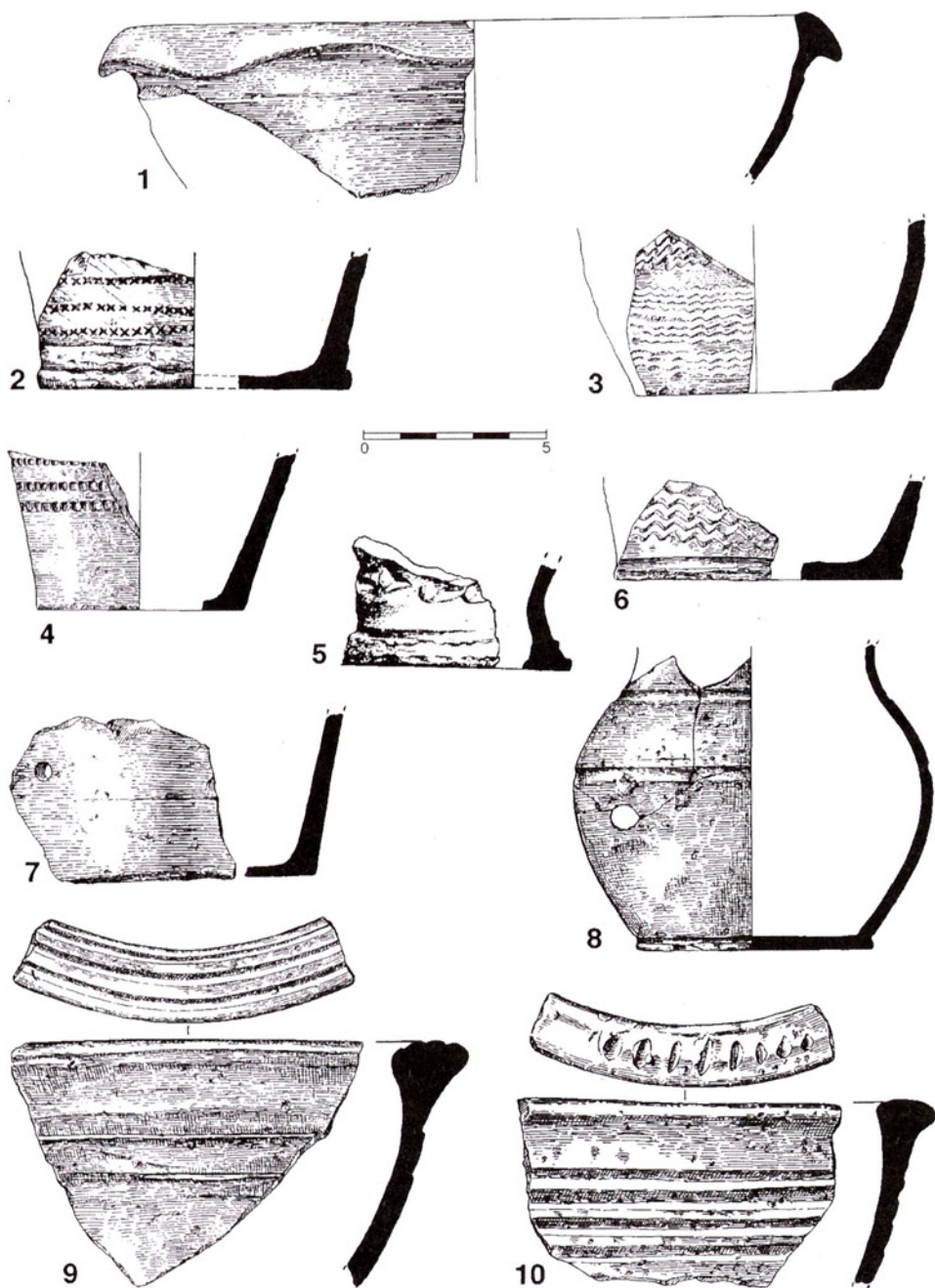
Tab. XXVI. Konůvky – okraje hrnců: 1 – i. č. 88243, tv. IV; 2 – i. č. 86216, tv. II; 3 – i. č. 88259, tv. P; 4 – i. č. 83314, tv. II.

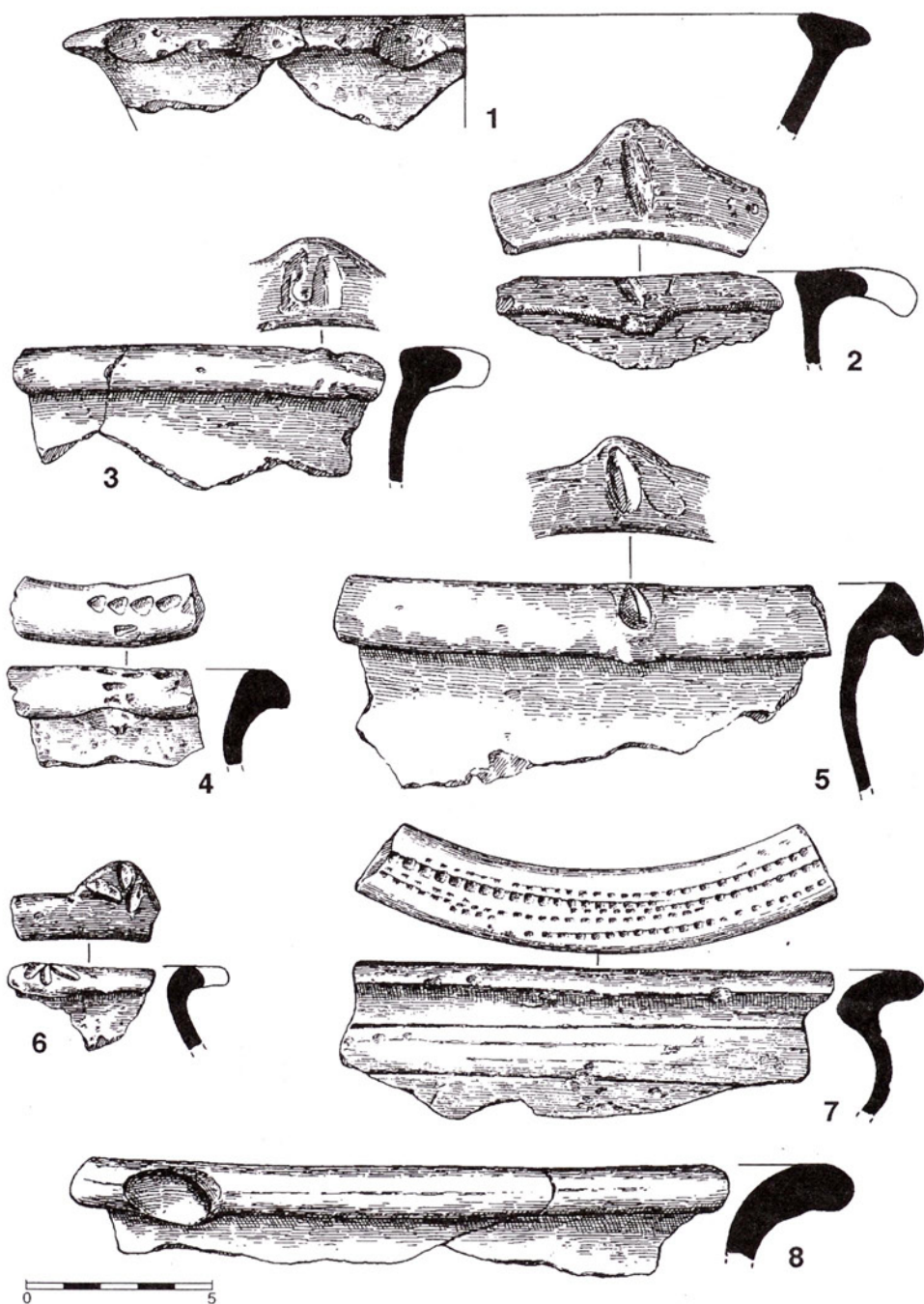
Tab. XXVII. Konůvky – okraje hrnců: 1 – i. č. 86479, tv. II; 2 – i. č. 86466, tv. I; 3 – i. č. 86487, tv. III; 4 – i. č. 88404, tv. P; 5 – i. č. 83392, tv. II; 6 – i. č. 86494, tv. VR; 7 – i. č. 88403, tv. P.

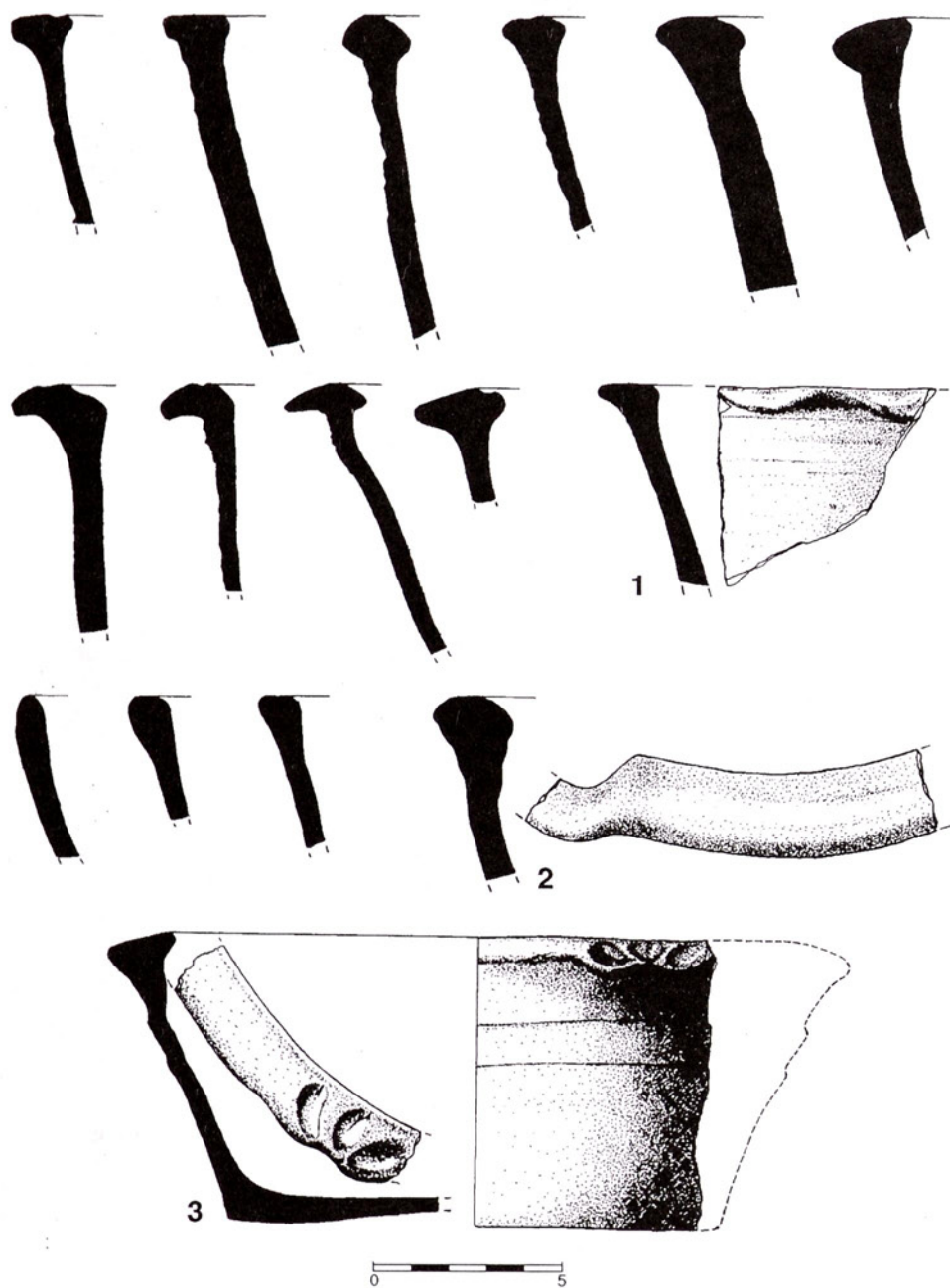
Tab. XXVIII. Konůvky – okraje hrnců: 1 – i. č. 85816, tv.; 2 – i. č. 85405, tv. II; 3 – i. č. 86192, tv. II; 4 – i. č. 85770, tv. II; 5 – i. č. 85788, tv. I; 6 – i. č. 86332, tv. I.

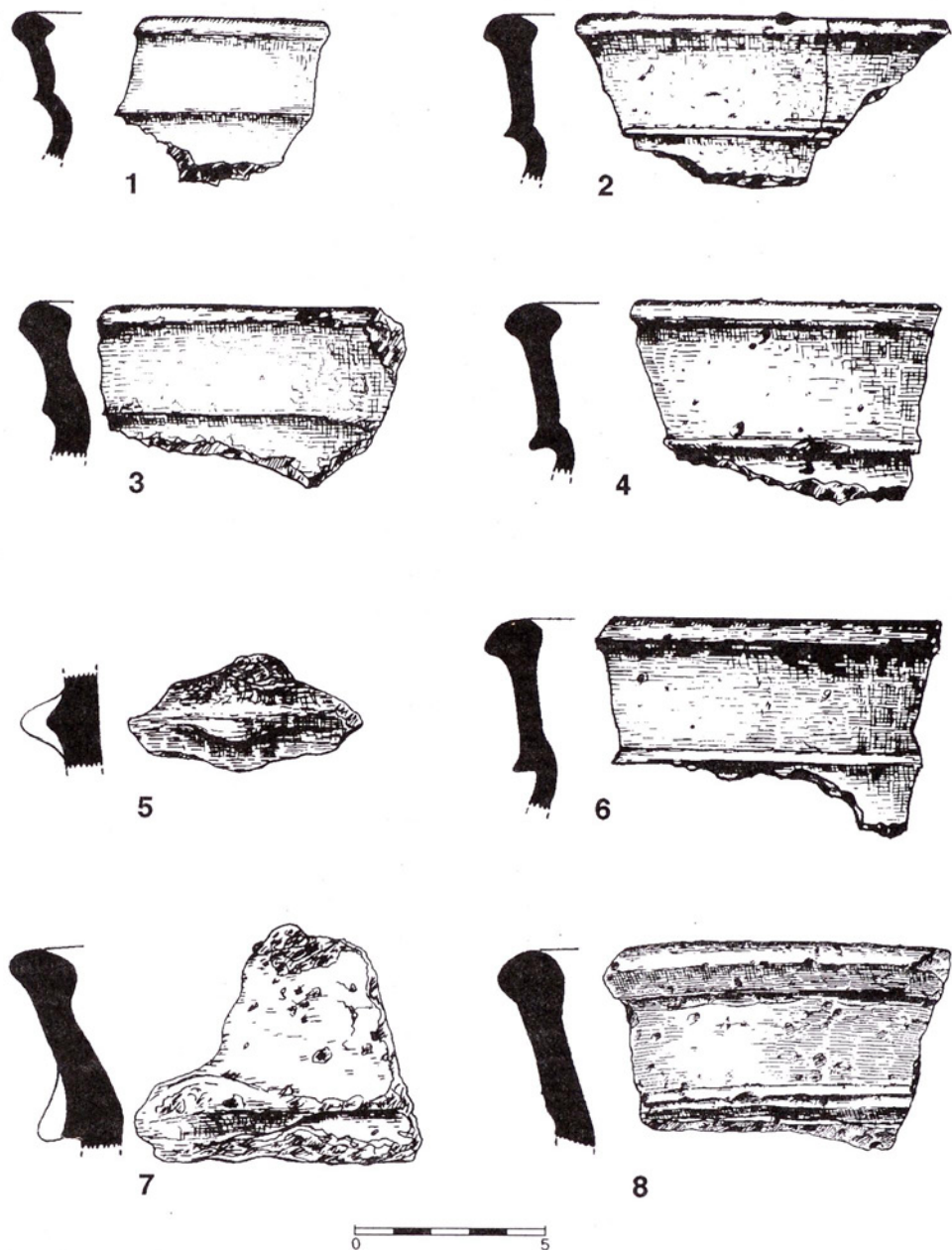
Tab. XXIX. Konůvky – okraje misek a dna nádob: 1 – i. č. 81934, tv. I; 2 – i. č. 94667, tv. IV; 3 – i. č. 94751, tv. II; 4 – i. č. 94637, tv. II; 5 – i. č. 86070, tv.; 6 – i. č. 94752, tv. II; 7 – i. č. 94588, tv. I; 8 – i. č. 94001, tv. II JS; 9 – i. č. 81877, tv. P; 10 – i. č. 81883, tv. P.

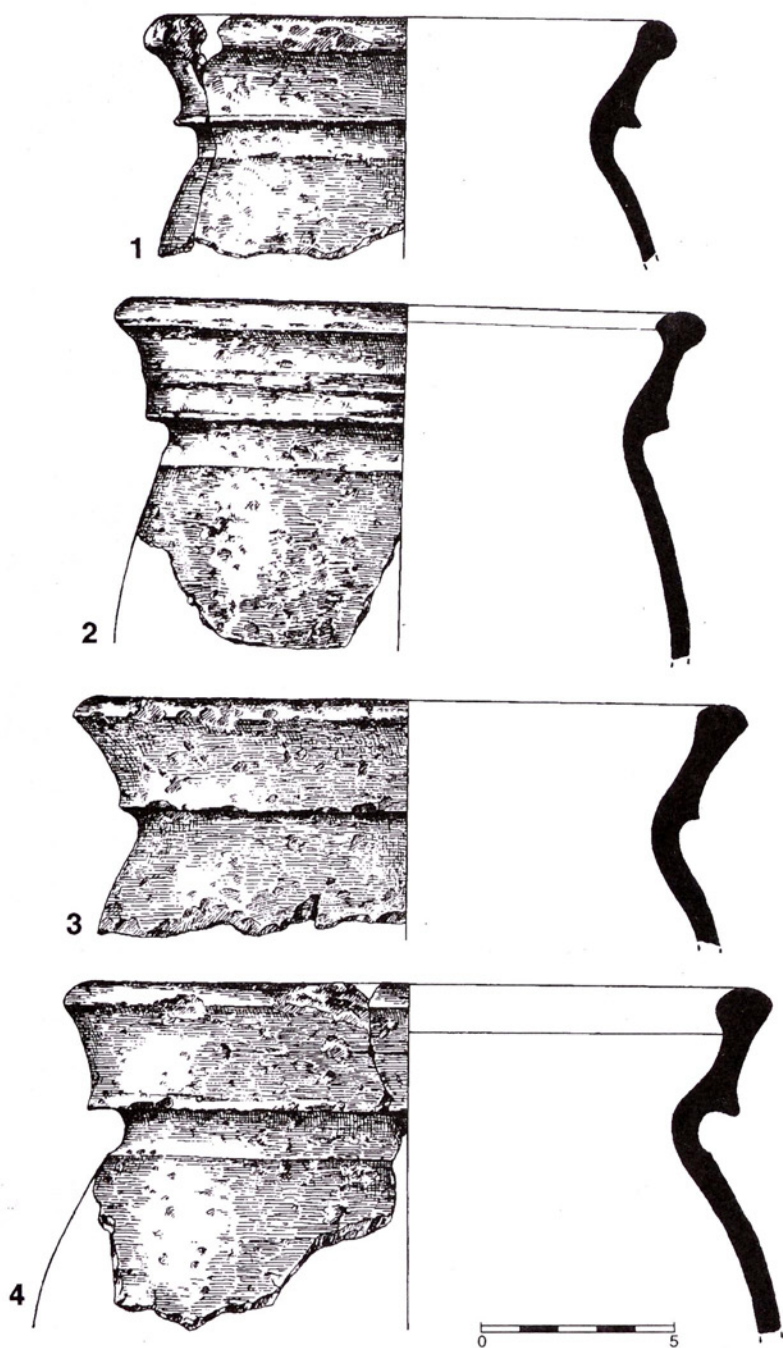
Tab. XXX. Konůvky – okraje misek: 1 – i. č. 86283, tv. P; 2 – i. č. 86497, tv. P; 3 – i. č. 86488, tv. III; 4 – i. č. 86478, tv. II; 5 – i. č. 86464, tv. I; 6 – i. č. 86480, tv.; 7 – i. č. 86489, tv. III; 8 – i. č. 86317, tv. II.

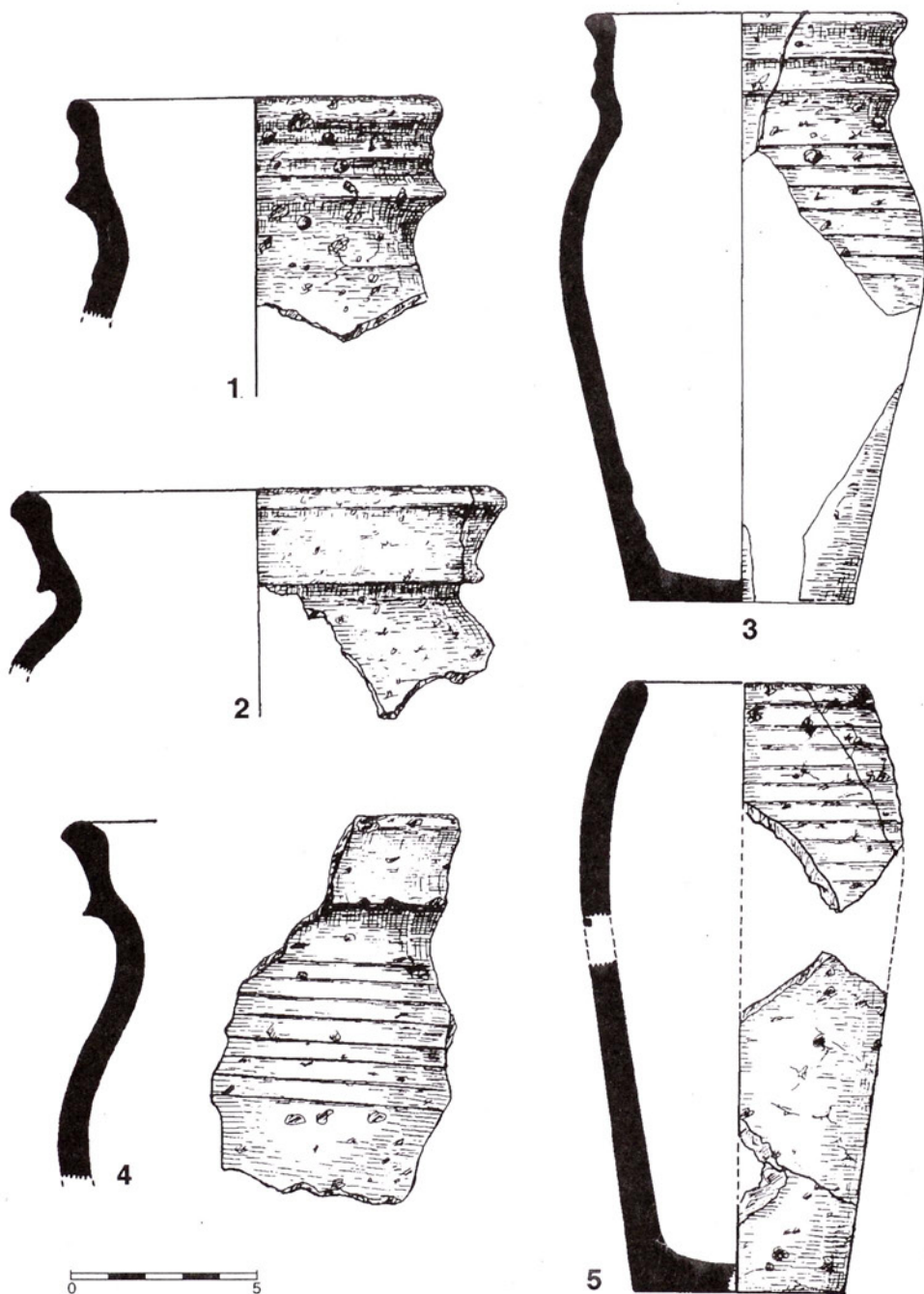
Tab. XXXI. Konůvky – okraje misek: 1 – i. č. 81981, tv. III; 2 – i. č. 81942, tv. I; 3 – i. č. 82000, tv. VR.

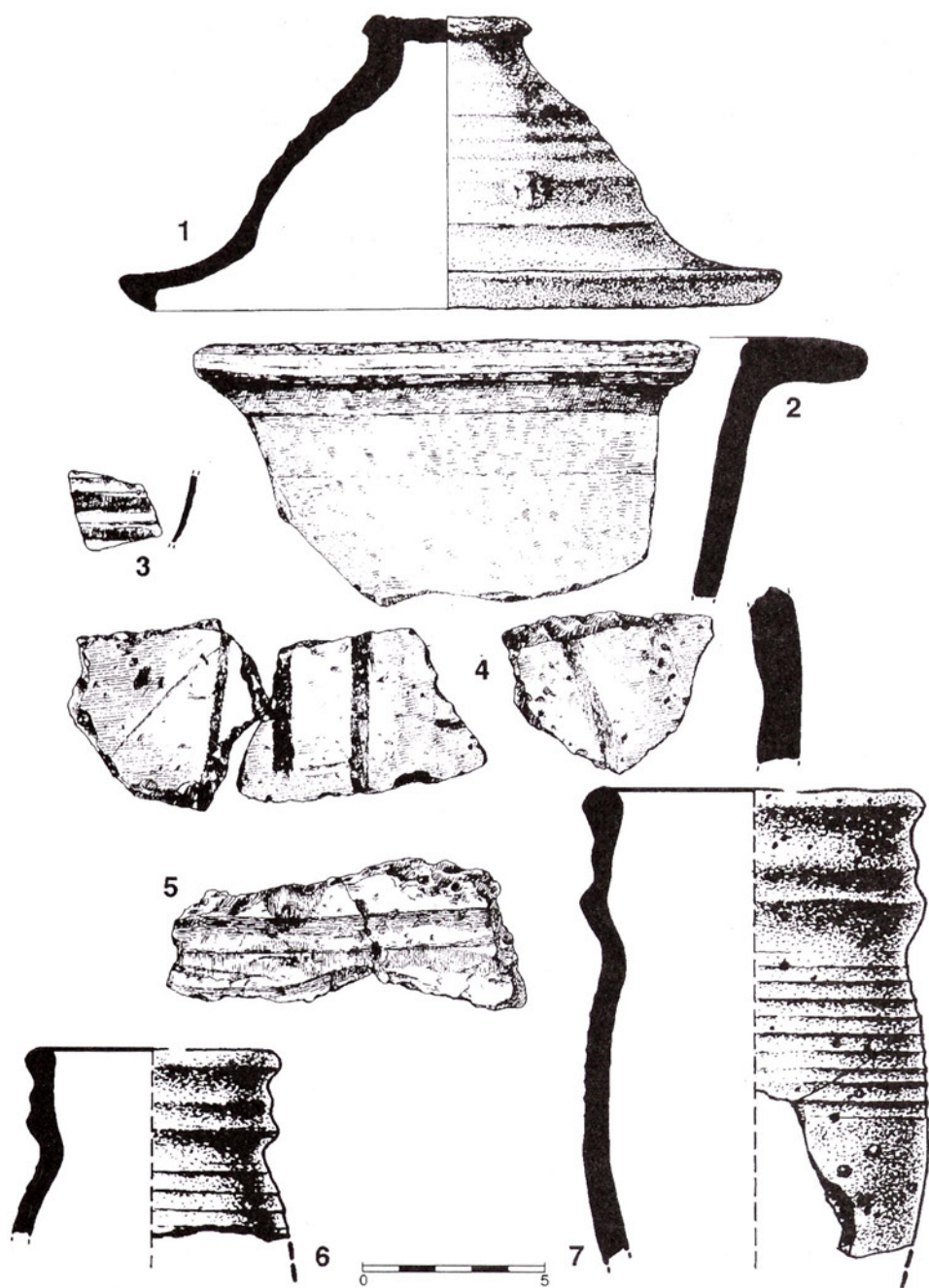
Tab. XXXII. Konůvky – okraje hrnců loštického typu: 1 – i. č. 83928, tv. IV; 2 – i. č. 83915, tv. II; 3 – i. č. 83898, tv. II; 4 – i. č. 83913, tv. II; 5 – i. č. 3923, tv. II; 6 – i. č. 83914, tv. II; 7 – i. č. 83942, tv. P; 8 – i. č. 3924, tv. II.

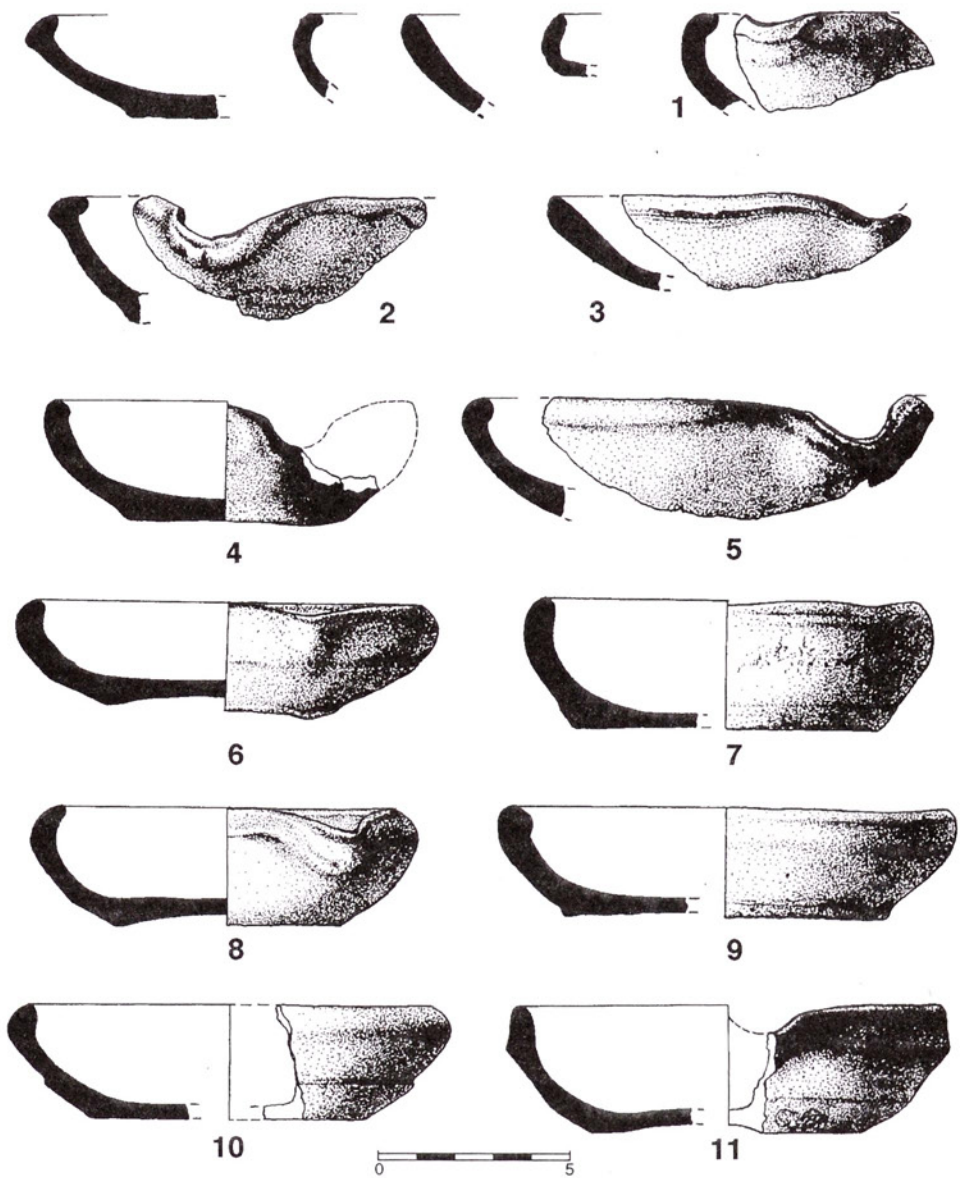
Tab. XXXIII. Konůvky – okraje hrnců ložtického typu: 1 – i. č. 83893, tv. II; 2 – i. č. 83892, tv. II; 3 – i. č. 83896, tv. II; 4 – i. č. 83897, tv. II.

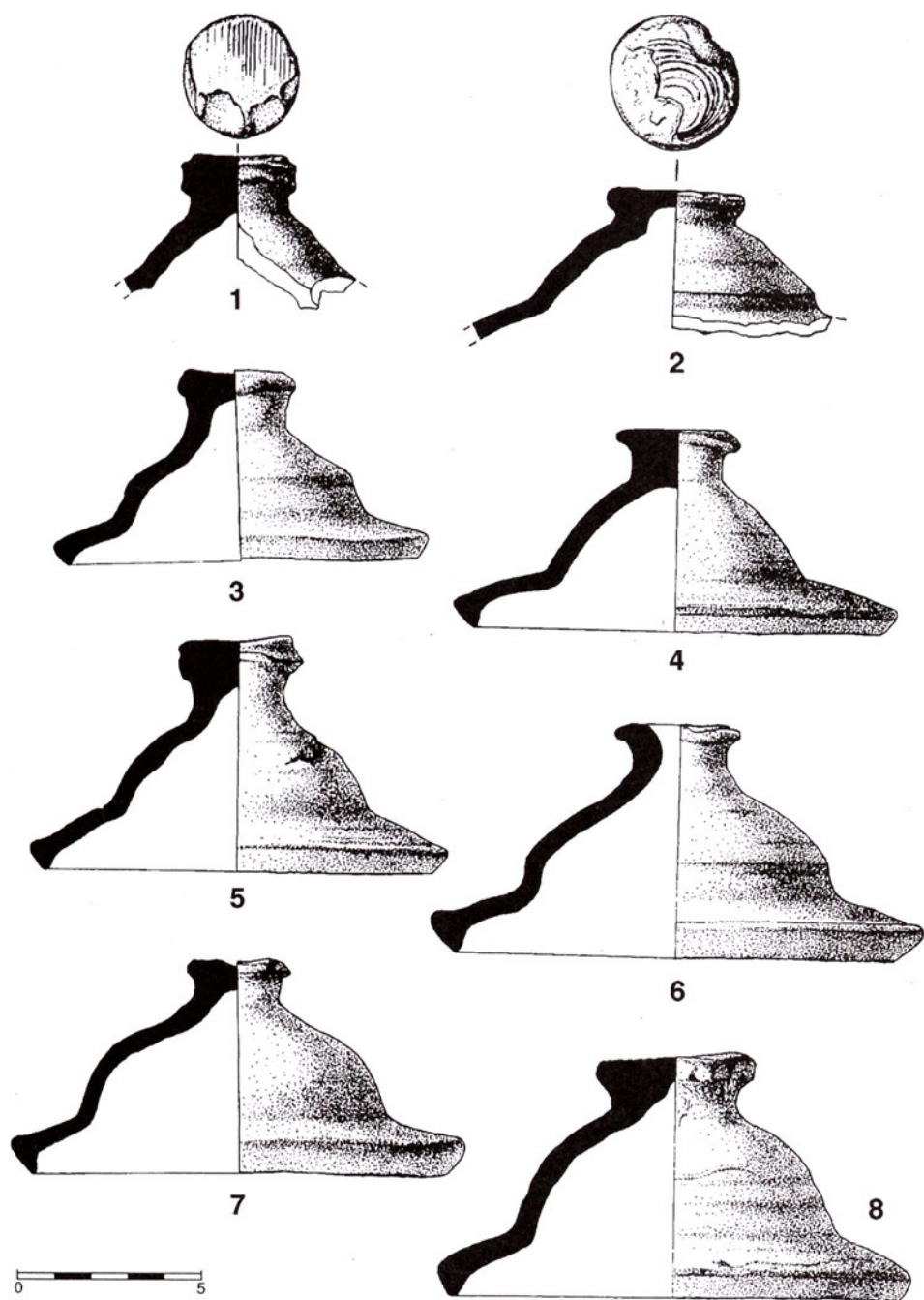
Tab. XXXIV. Konůvky – keramika loštického typu: 1 – i. č. 83927, tv. IV; 2 – i. č. 83891, tv. II; 3 – i. č. 84845, půd. č. 3; 4 – i. č. 83951, tv. III; 5 – i. č. 84846, půd. č. 1.

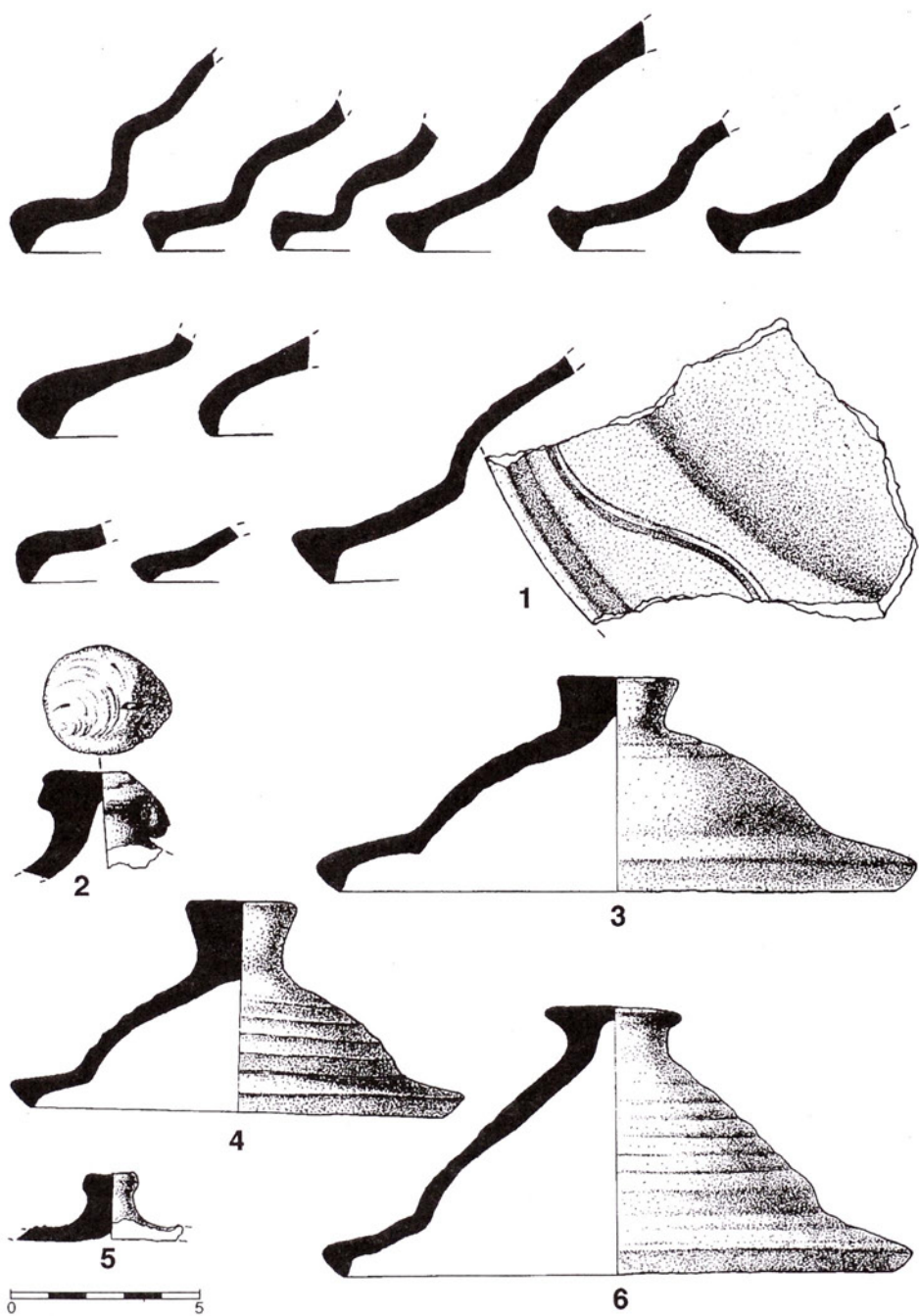
Tab. XXXV. Konůvky – keramika: 1 – poklice i. č. 82064, půd. č. 7; 2 – okraj misky ev. č. 103 R, půd. č. 7; 3 – zlomky červeně malovaného zboží i. č. 85948, tv. NZ; 4 – i. č. 83431–83433, tv. III; 5 – i. č. 83434, půd. č. 5; 6 – okraje pohárů i. č. 86075, tv. II; 7 – i. č. 86074, tv. II.

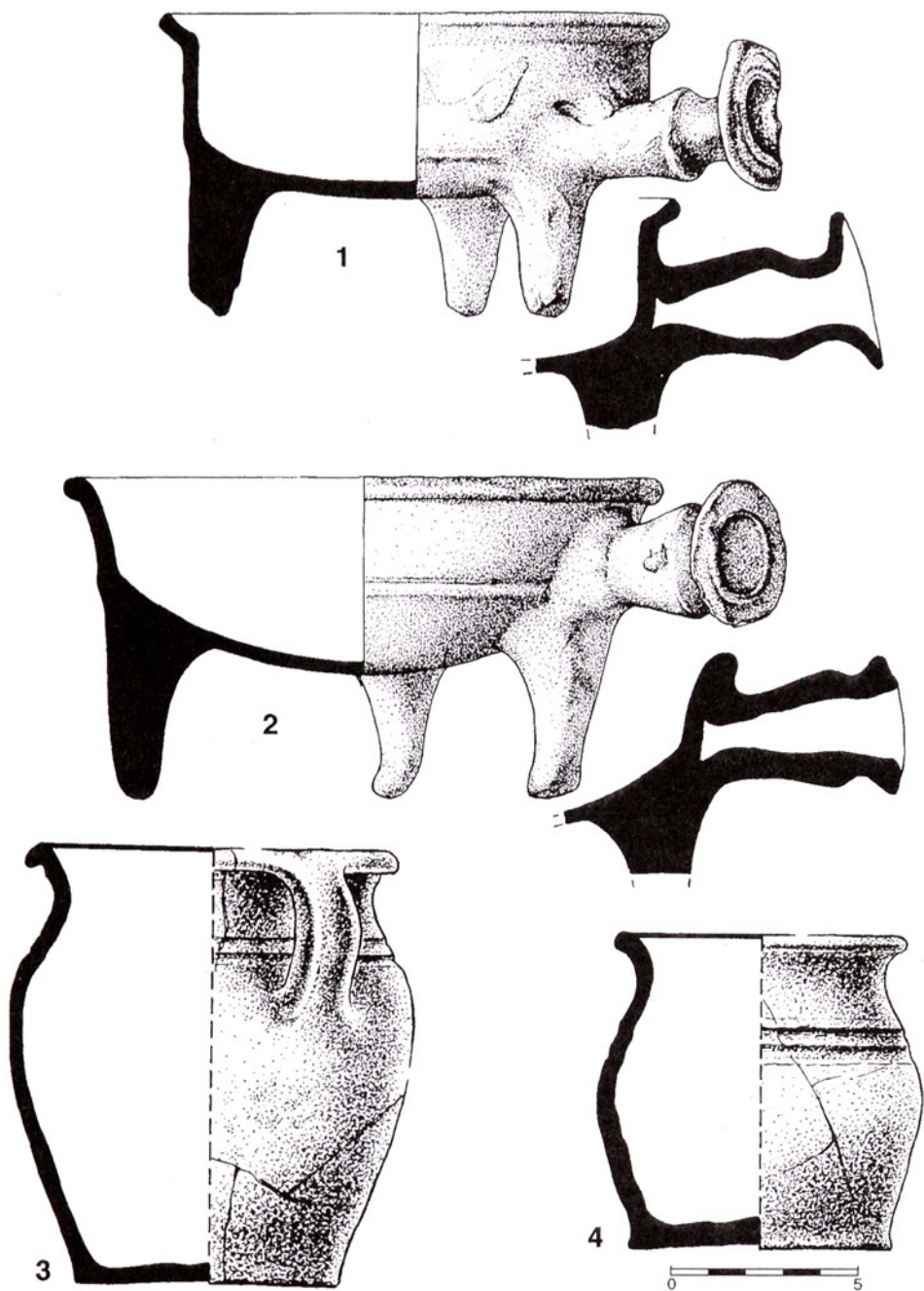
Tab. XXXVI. Konůvky – kahánky: 1 – i. č. 83449, tv. NZ; 2 – i. č. 83492, tv. II; 3 – i. č. 83457, tv. I; 4 – i. č. 83440, tv. II; 5 – i. č. 83491, tv. II; 6 – i. č. 83436, tv. I; 7 – i. č. 83477, tv.; 8 – i. č. 83469, tv. II; 9 – i. č. 83485, tv. III; 10 – i. č. 83517, tv. NZ; 11 – i. č. 83484, tv. III.

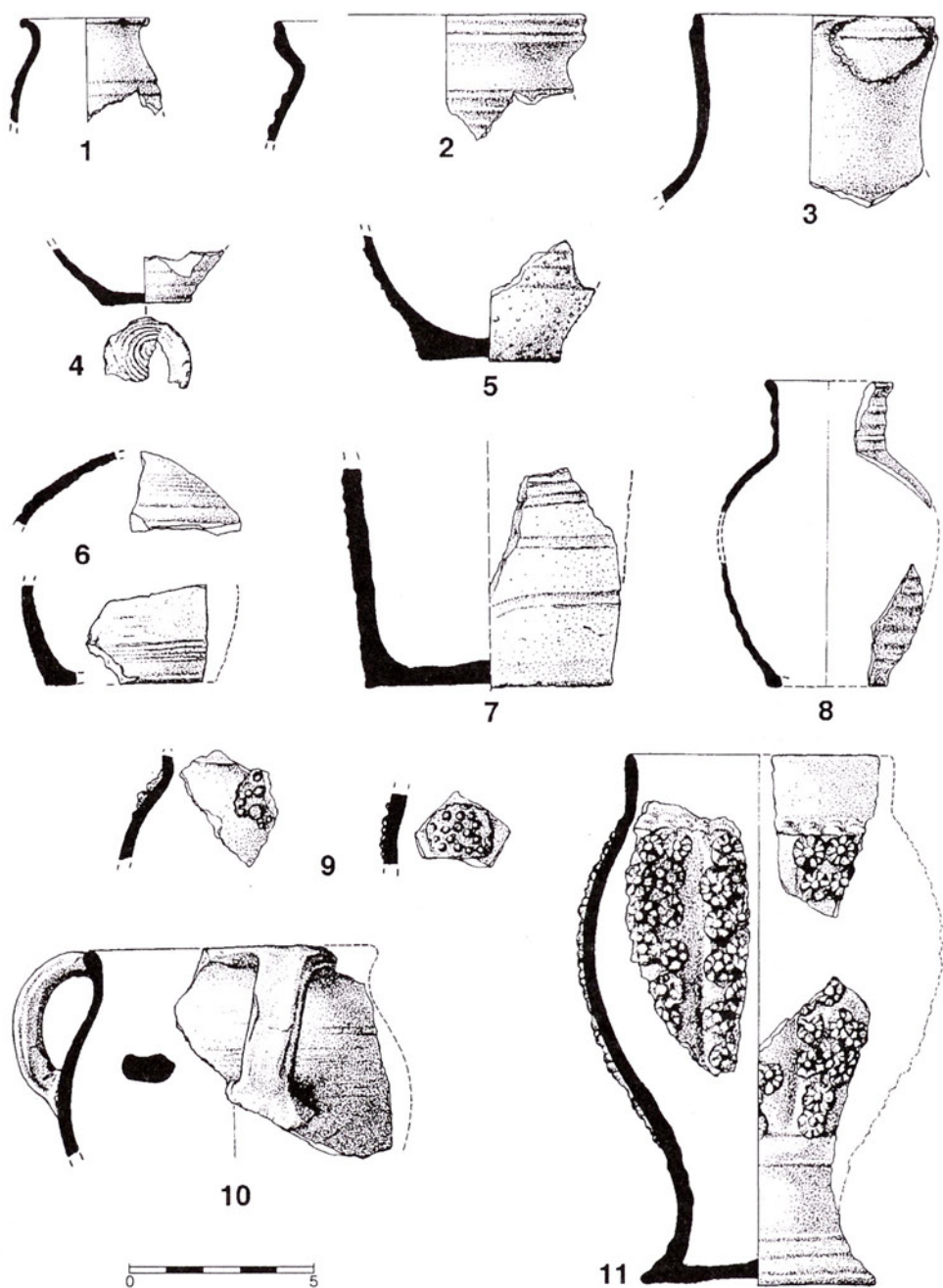
Tab. XXXVII. Konůvky – zvoncovité poklice: 1 – i. č. 85010, tv. III; 2 – i. č. 84852, tv. II; 3 – i. č. 80860, půd. č. 2; 4 – i. č. 80865, tv. I; 5 – i. č. 94375, tv. I; 6 – i. č. 80863, tv. I; 7 – i. č. 83244, větrný mlýn; 8 – i. č. 80862, tv. I.

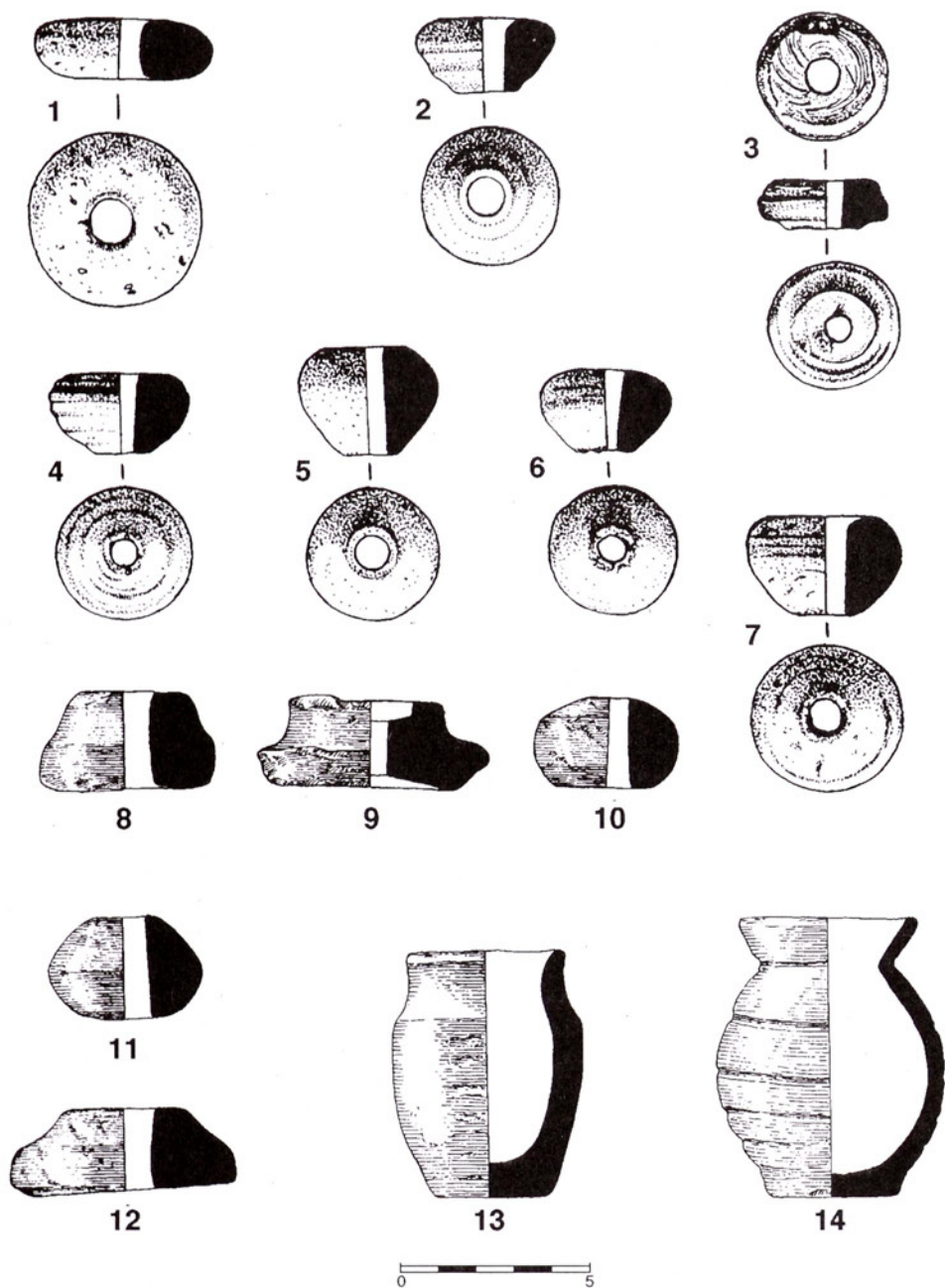
Tab. XXXVIII. Konůvky – zvoncovité poklice a jejich zlomky: 1 – i. č. 85169, tv. I; 2 – i. č. 84863, tv. II; 3 – bez č.; 4 – i. č. 85065, tv. IV; 5 – i. č. 83245, větrný mlýn; 6 – i. č. 80869, tv. II.

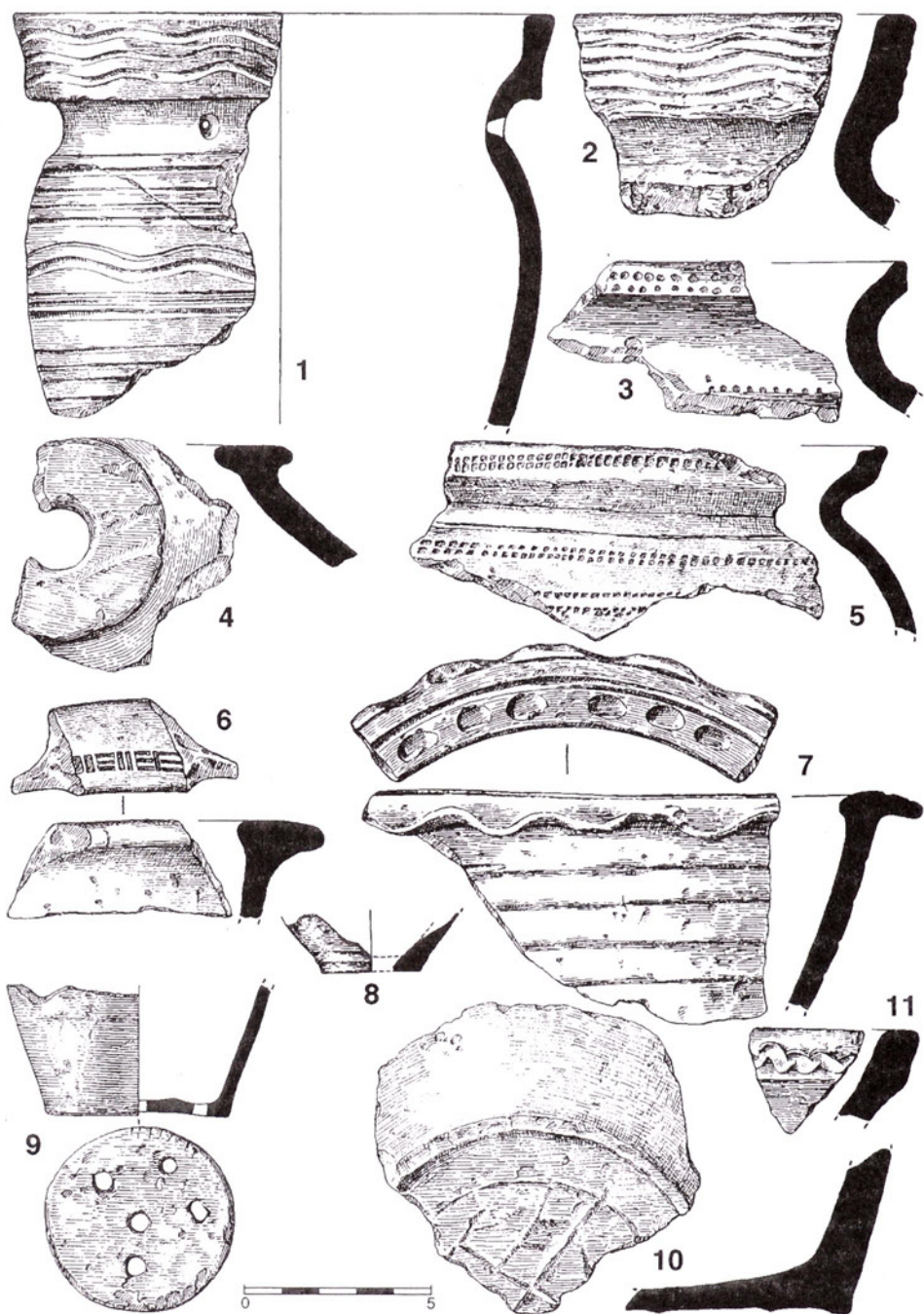
Tab. XXXIX. Konůvky – glazované zboží, trojnožky a hrnky: 1 – i. č. 80874, půd. č. 27; 2 – i. č. 94374, tv. II; 3 – i. č. 82085, tv. II; 4 – i. č. 82087, tv. II.

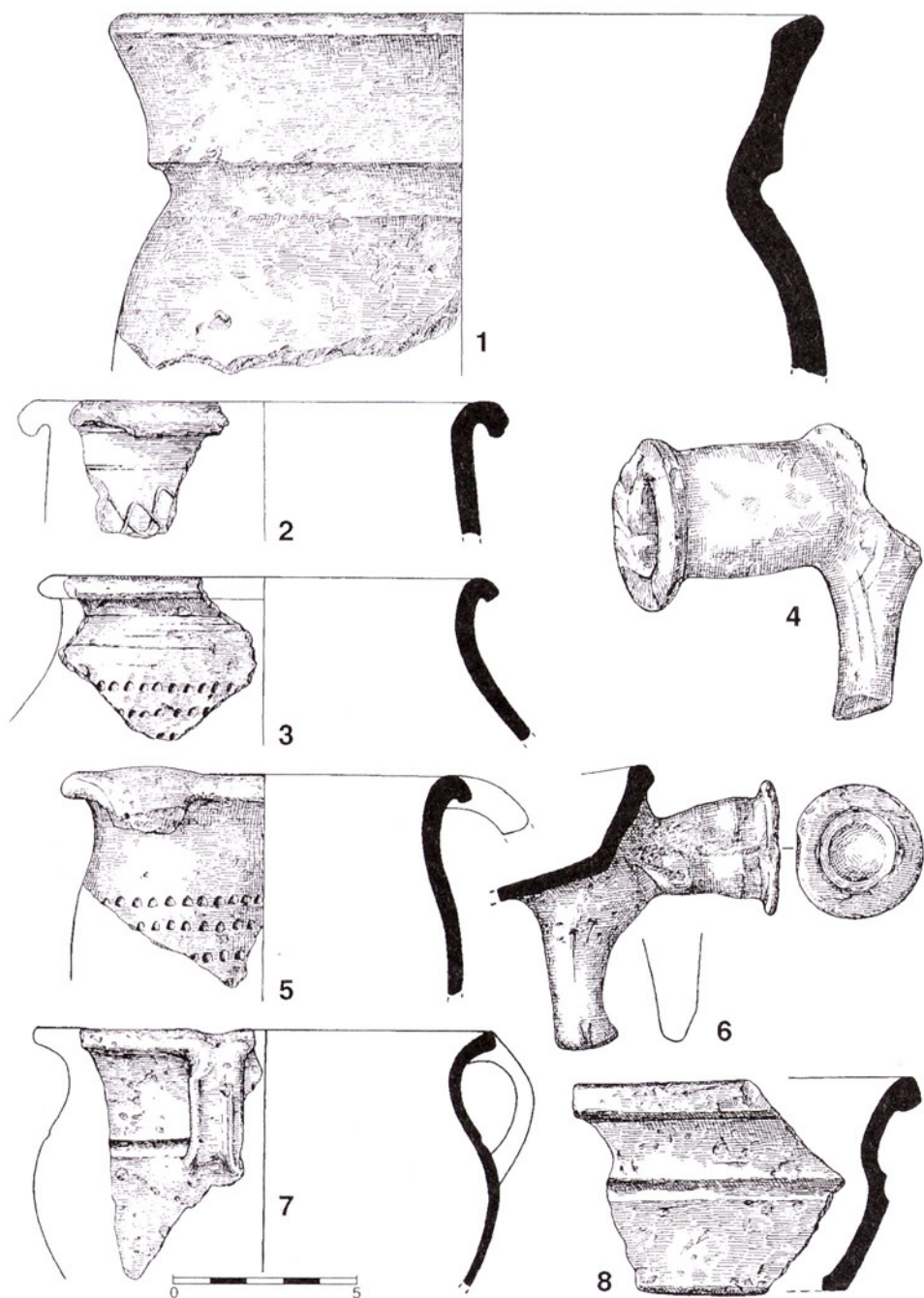
Tab. XL. Konůvky – jemná keramika a její zlomky: 1 – i. č. 85949, tv. východní okraj; 2 – i. č. 85940, tv. IV; 3 – i. č. 82094, tv. III; 4 – i. č. 94378, tv. III; 5 – i. č. 82126, tv. III; 6 – i. č. 85960, tv. II; 7 – i. č. 94319, tv. IV; 8 – i. č. 85952, tv. I; 9 – i. č. 85969, tv. II; 10 – i. č. 82104, tv. III; 11 – i. č. 85968, tv. III.

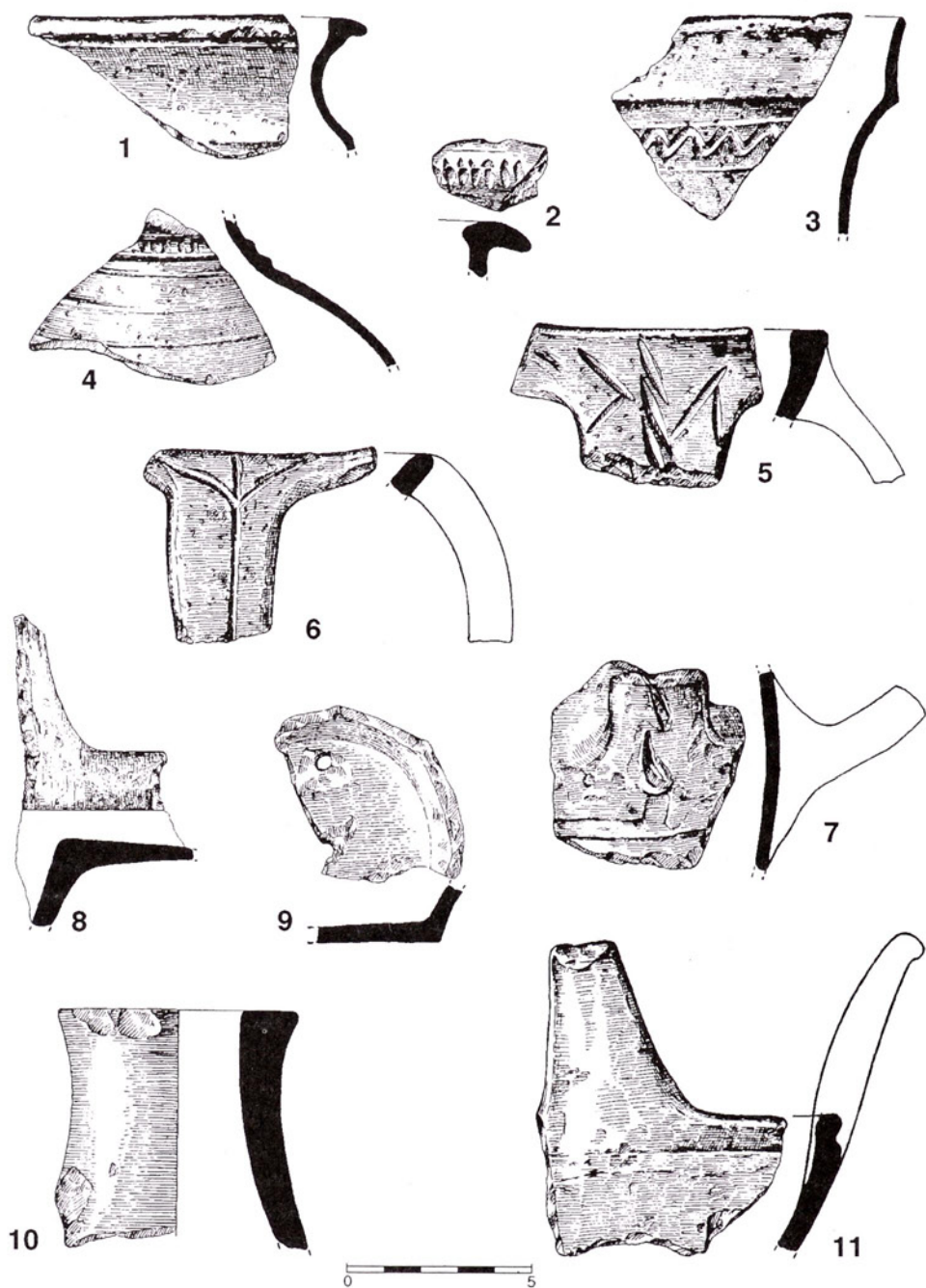
Tab. XLI. Konůvky – přesleny a malé vázičky: 1 – i. č. 85869, půd. č. 1; 2 – i. č. 85865, půd. č. 4; 3 – i. č. 75786, půd. č. 3; 4 – i. č. 85856, tv. II; 5 – i. č. 85857, tv. II; 6 – i. č. 83243, tv. II; 7 – i. č. 85862, mezi půd. č. 2 a 4; 8 – i. č. 85860, půd. č. 4; 9 – i. č. 85861, půd. č. 4; 10 – i. č. 85863, půd. č. 4; 11 – i. č. 85867, půd. č. 5; 12 – i. č. 85866, půd. č. 6; 13 – i. č. 80872, půd. č. 6; 14 – i. č. 80873, tv. II JS.

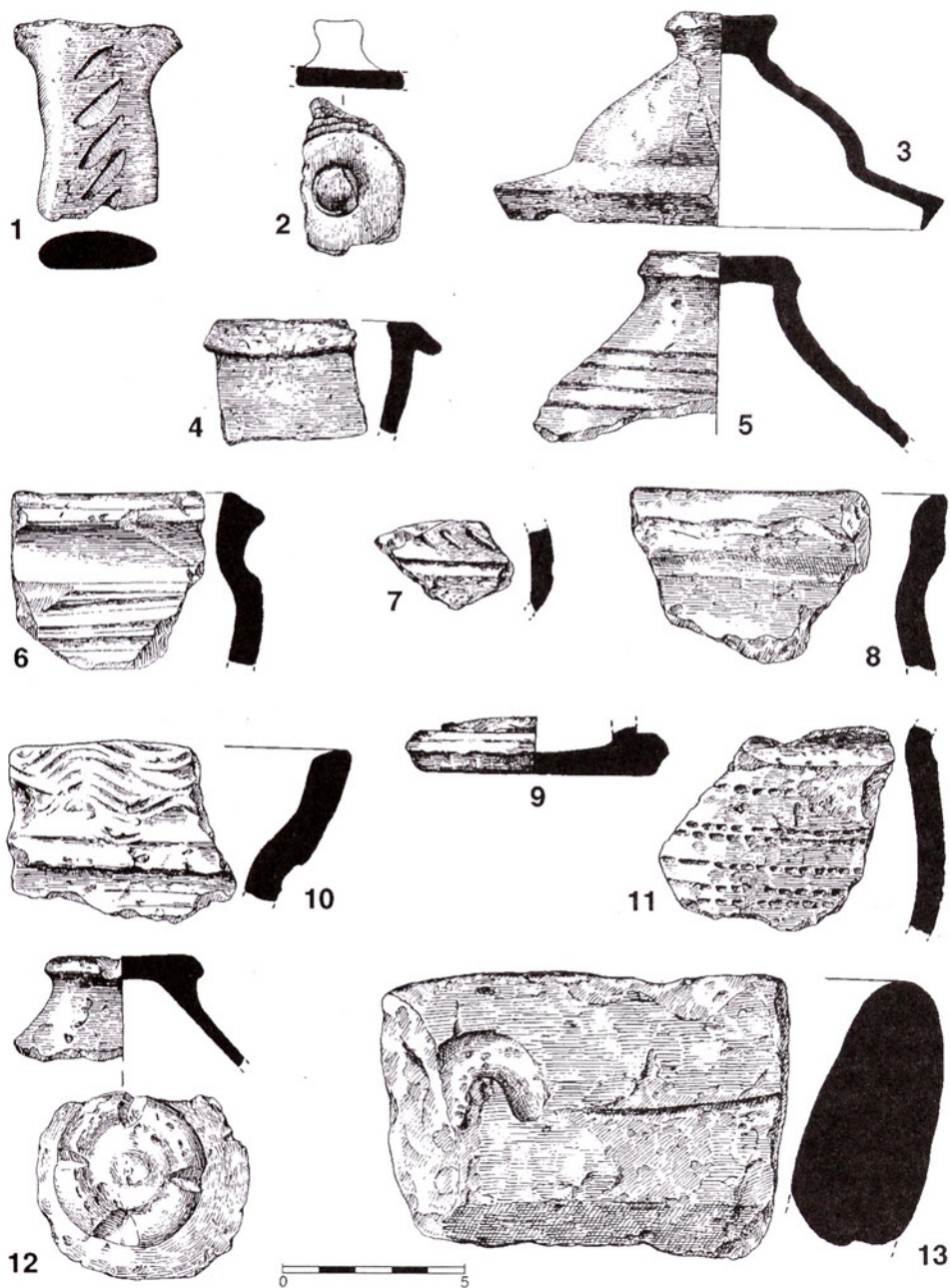
Tab. XLII. Konůvky – keramika z půdorysu domu č. 1: 1 – i. č. 97264; 2 – i. č. 97263; 3 – i. č. 97313; 4 – ev. č. 425; 5 – i. č. 97307; 6 – bez č.; 7 – i. č. 97144; 8 – i. č. 97697; 9 – i. č. 97122; 10 – i. č. 98509; 11 – i. č. 97274.

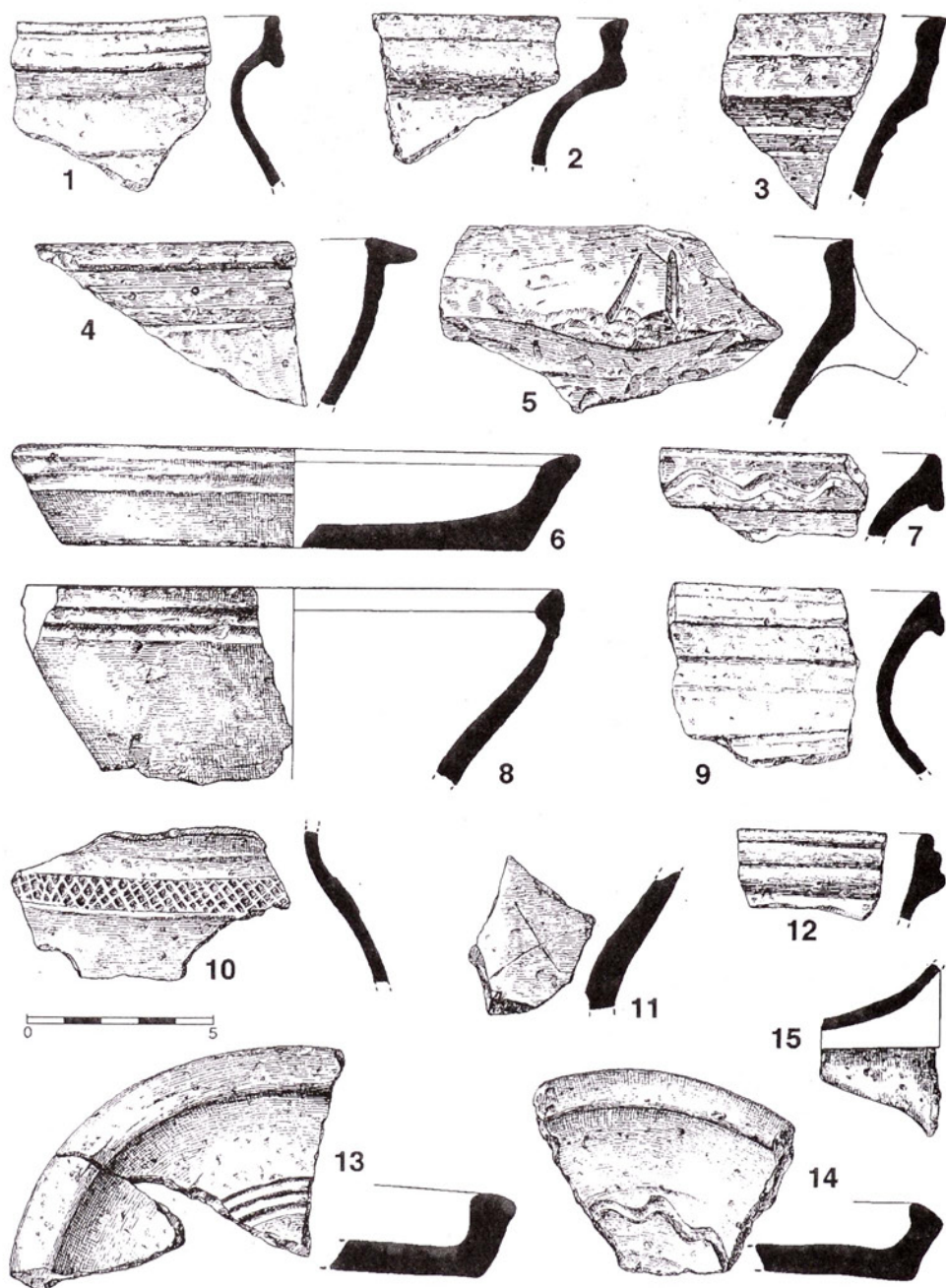
Tab. XLIII. Konůvky – keramika z půdorysu domu č. 3: 1 – ev. č. 51; 2 – ev. č. 27; 3 – ev. č. 40–64; 4 – i. č. 98418; 5 – ev. č. 207; 6 – ev. č. 993; 7 – i. č. 83634; 8 – ev. č. 185.

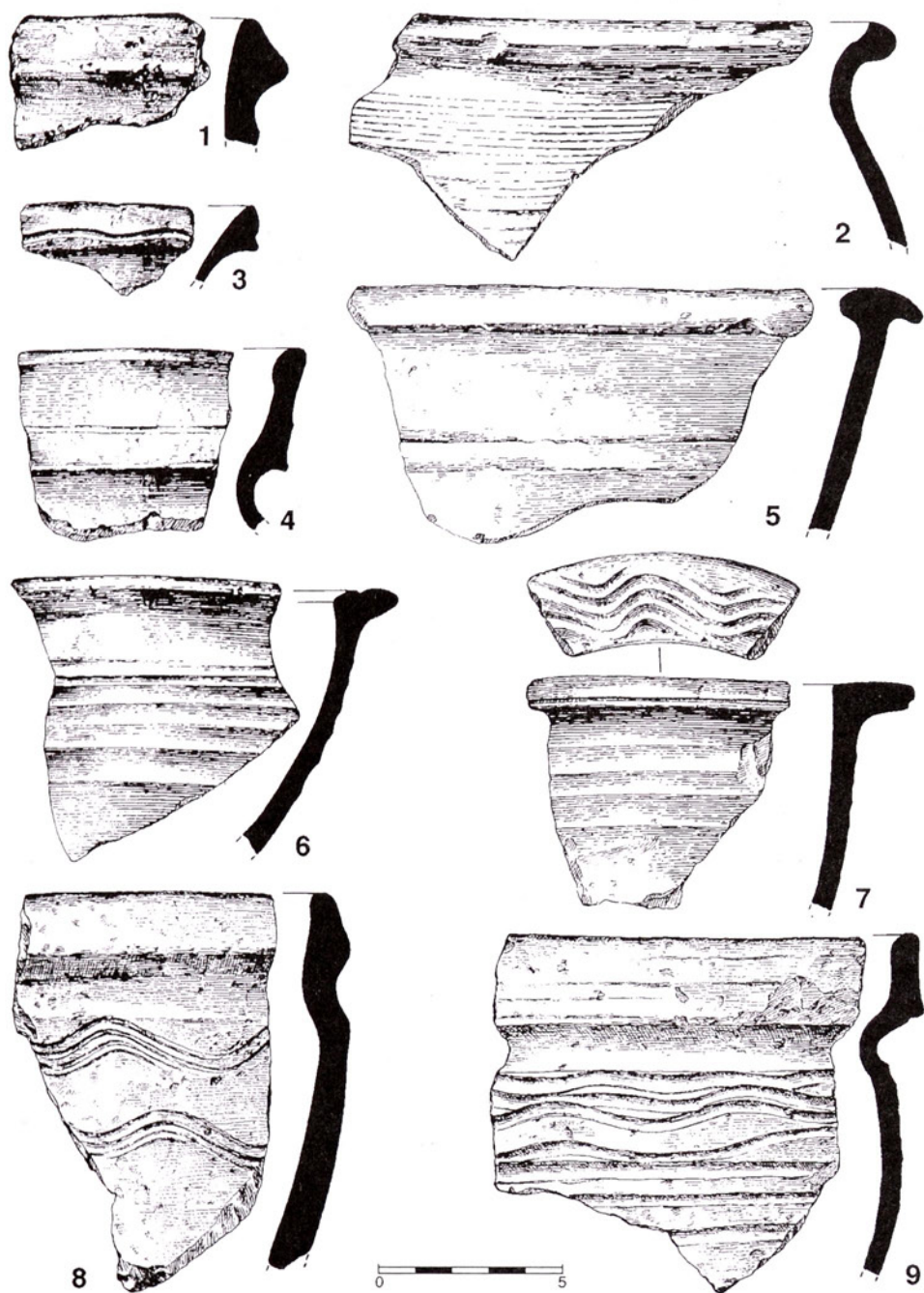
Tab. XLIV. Konůvky – keramika z půdorysu domu č. 3: 1 – ev. č. 7; 2 – ev. č. 471; 3 – ev. č. 250; 4 – ev. č. 242; 5 – ev. č. 42; 6 – bez ev. č.; 7 – ev. č. 381; 8 – bez č., kanálek u půd. č. 3; 9 – ev. č. 891–64; 10 – ev. č. 144; 11 – i. č. 98419.

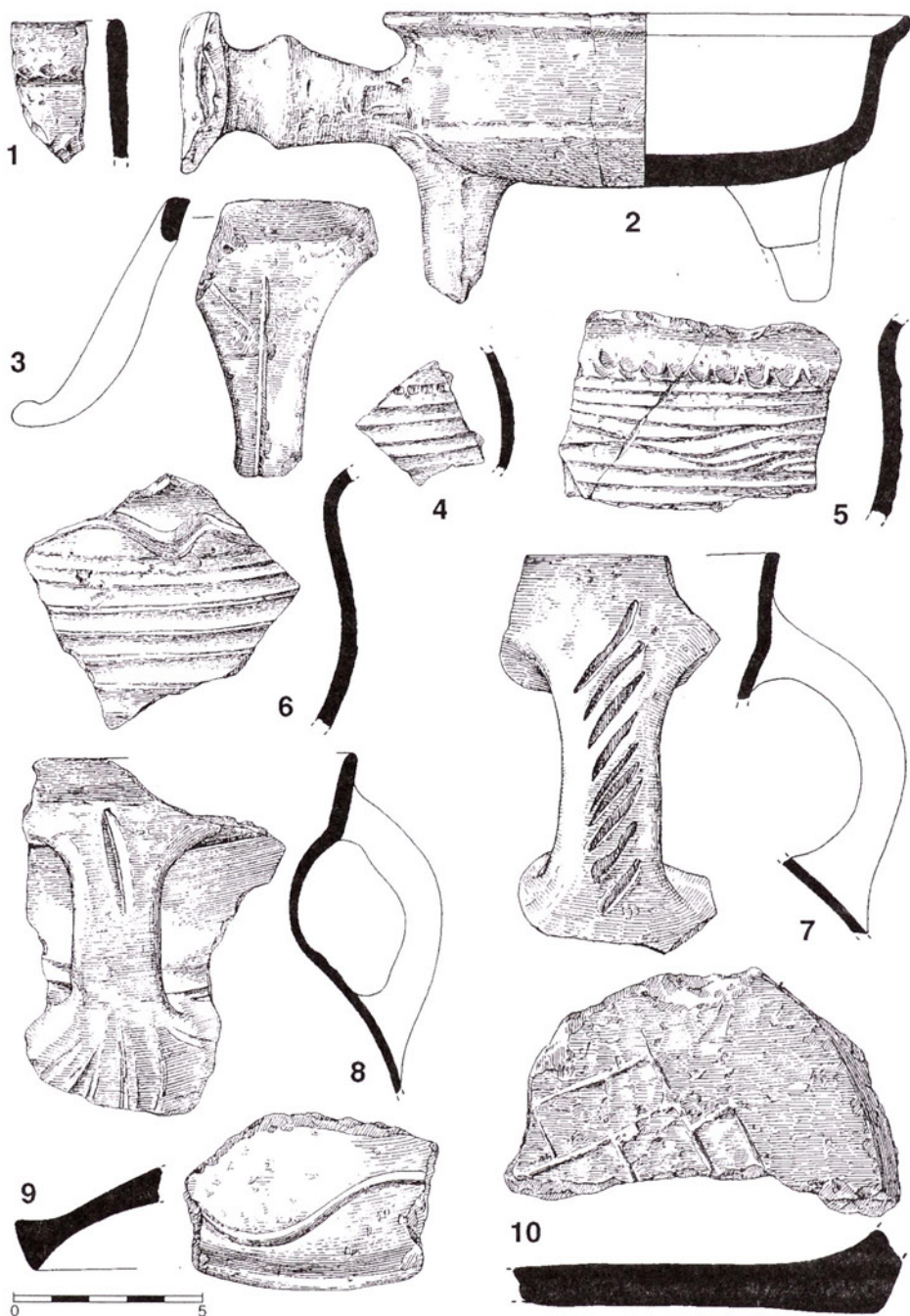
Tab. LXV. Konůvky – keramika z proluky mezi púdorysy domů č. 1 a 5: 1 – ev. č. 54; 2 – ev. č. 27; 3 – ev. č. 70–73; 4 – ev. č. 37; 5 – ev. č. 12, M–N 0–5; 6 – ev. č. 3, L–M 0–5; 7 – bez č., M–N; keramika z púdorysu domu č. 2: 8 – ev. č. 203; 10 – ev. č. 308; 12 – bez č.; keramika z púdorysu domu č. 4: 9 – ev. č. 191; 11 – bez č., E–F; 13 – bez č., E–F 20–25.

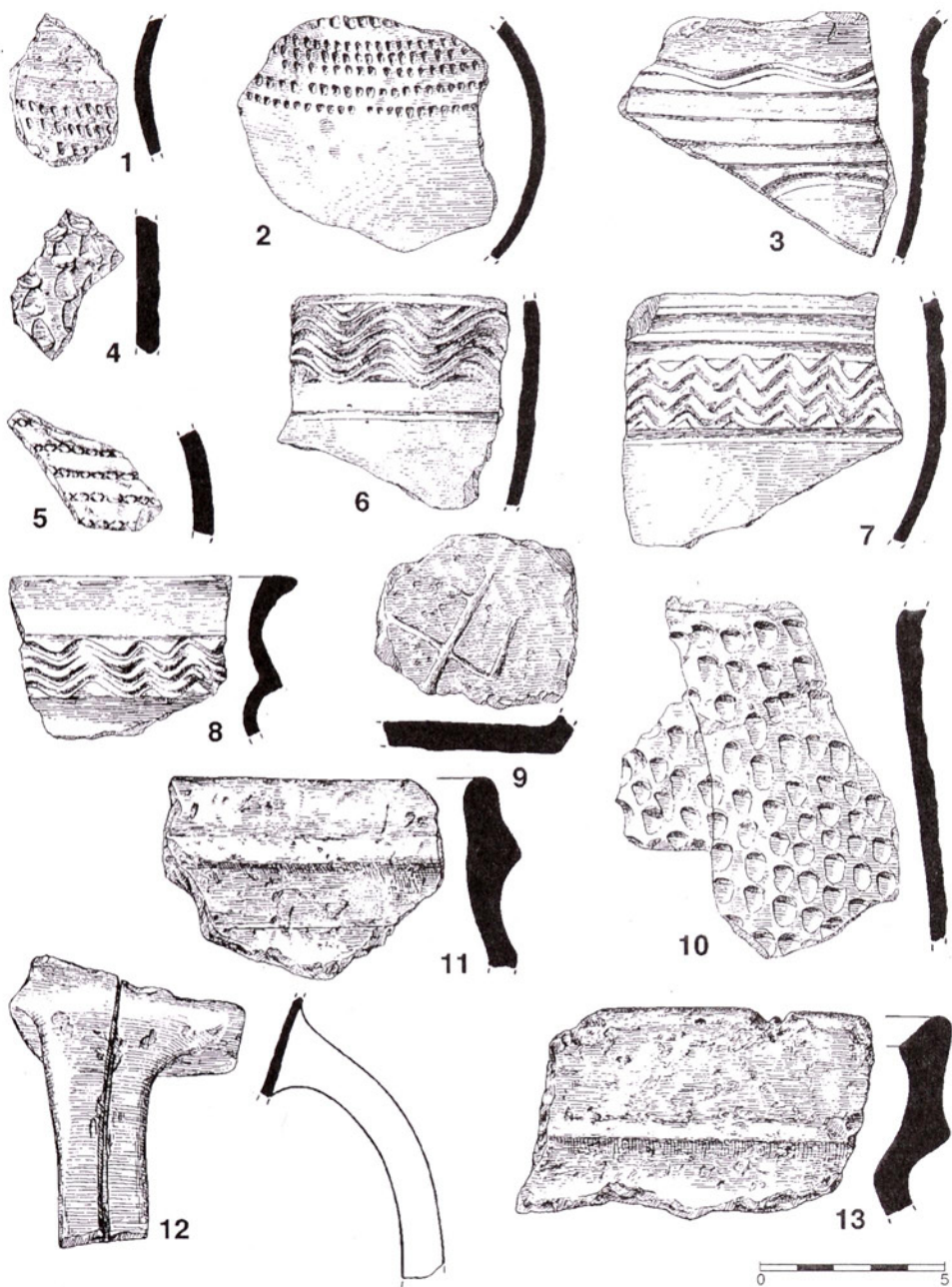
Tab. XLVI. Konůvky – keramika z púdorysu domu č. 5: 1–5, 7, 9, 12 – bez č., J–K; 6 – ev. č. 364, J–K 0–5; 8 – ev. č. 127, K–L 0–5; 10 – ev. č. 110, K–L 5–10; 11 – ev. č. 329, J–K 5–10; 13 – ev. č. 350, J–K 5–10; 14 – ev. č. 361, J–K 5–10; 15 – ev. č. 358, J–K 0–5.

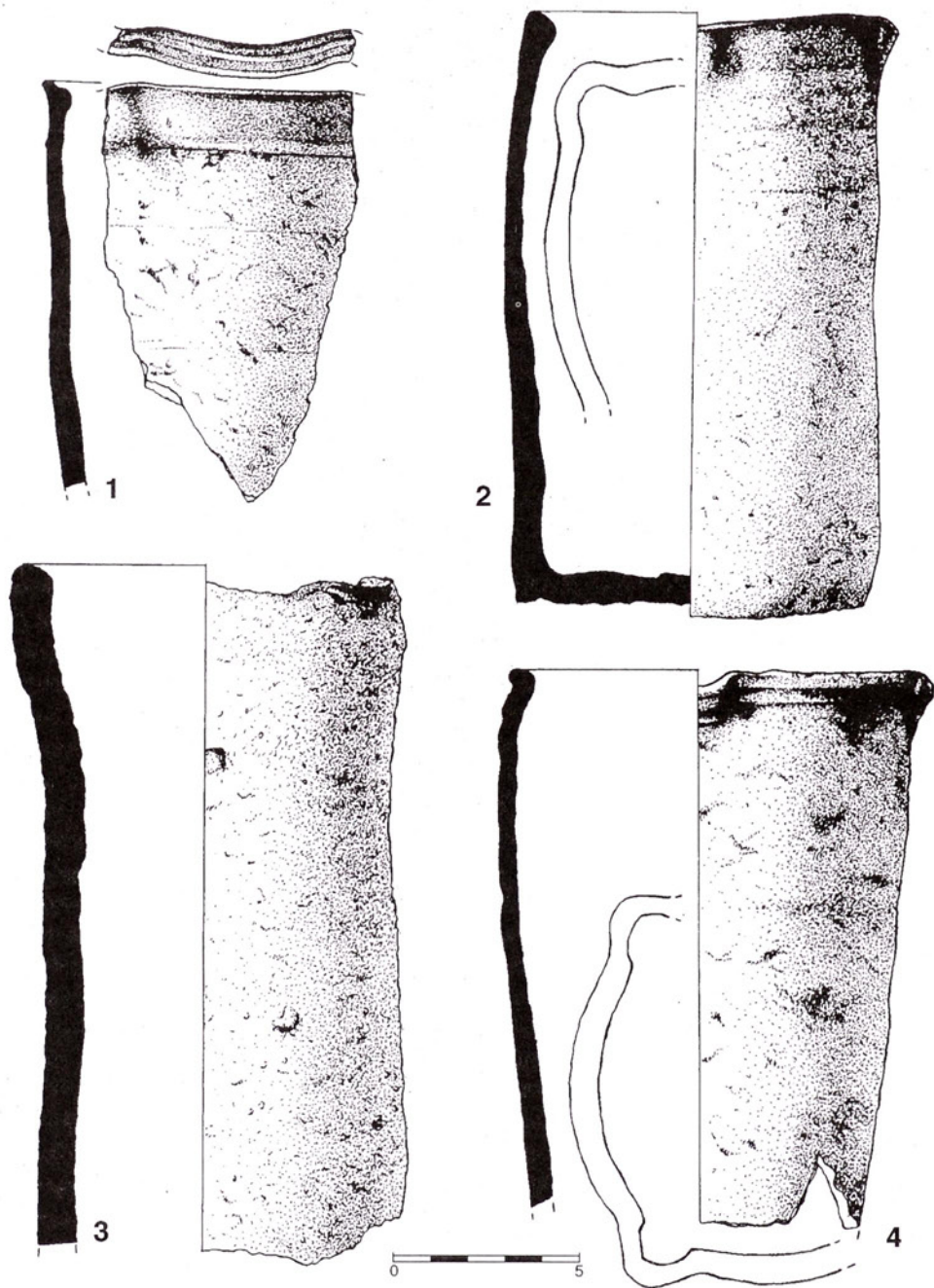
Tab. XLVII. Konůvky – keramika z půdorysu domu č. 27: 1 – ev. č. 27/73; 2 – ev. č. 27/305a; 3 – ev. č. 27/1558; 4 – ev. č. 27/69; 5 – ev. č. 27/23; 6 – ev. č. 27/21; 7 – ev. č. 27/30; 8 – bez č.; 9 – ev. č. 27/2088.

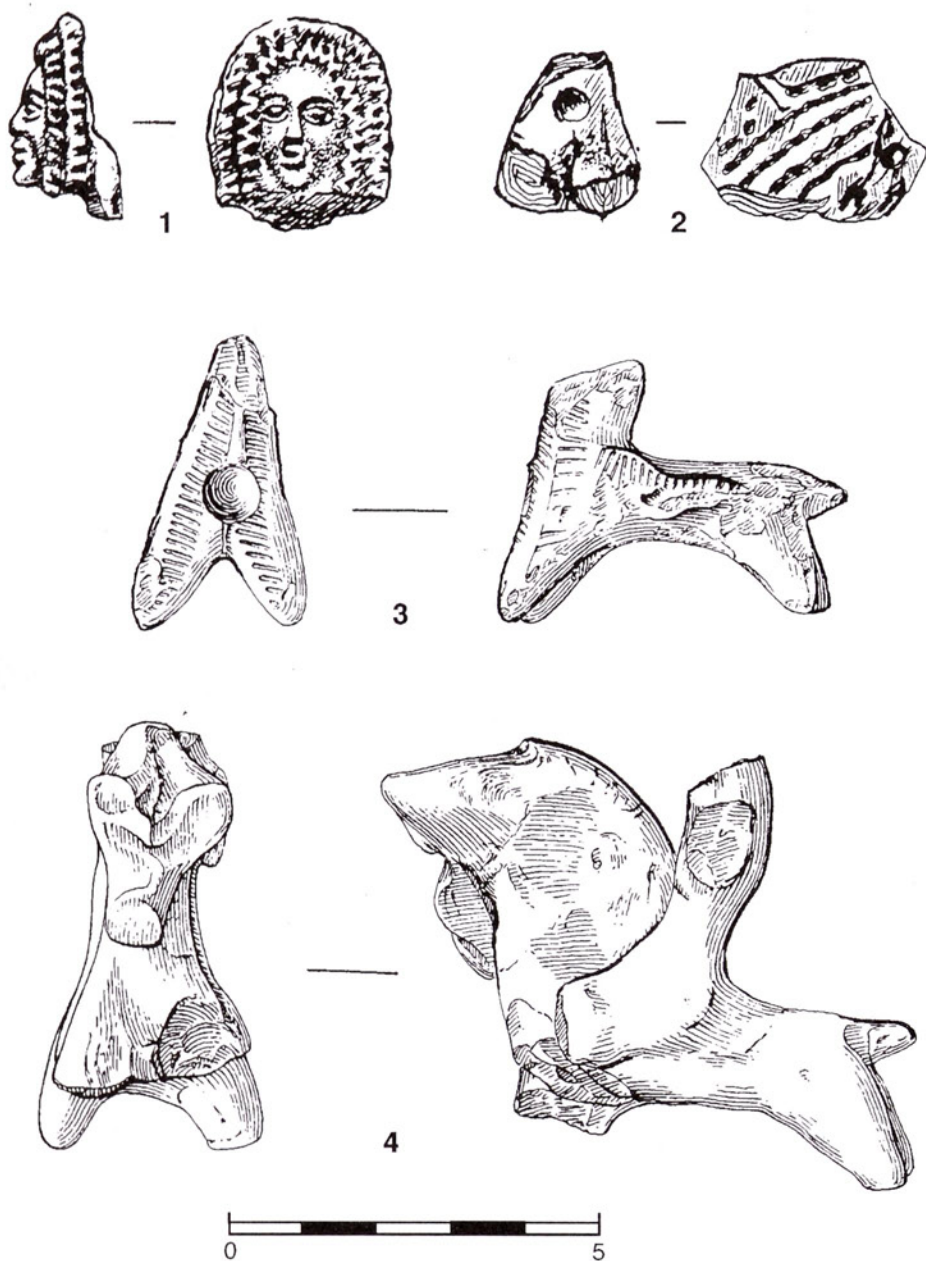
Tab. XLVIII. Konůvky – keramika z půdorysu domu č. 27: 1 – ev. č. 27/326; 2 – ev. č. 27/1746; 3 – ev. č. 27/2; 4 – ev. č. 27/359; 5 – ev. č. 27/342; 6 – ev. č. 27/346; 7 – ev. č. 27/1235; 8 – ev. č. 27/1; 9 – ev. č. 27/1234; 10 – ev. č. 27/569.

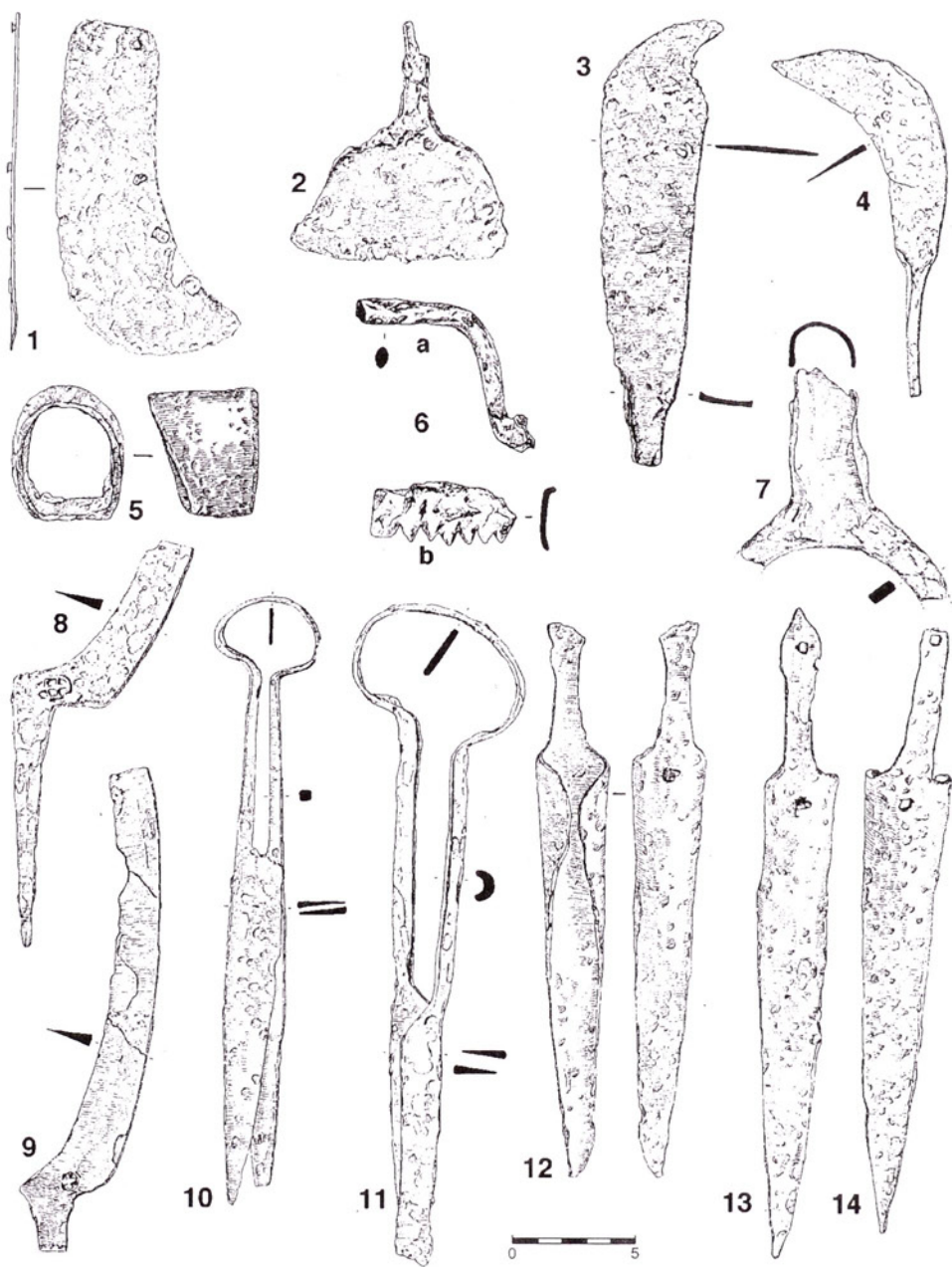
Tab. XLIX. Konůvky – keramika z půdorysu domu č. 30: 1 – ev. č. 30/315; 2 – ev. č. 30/158; 3 – ev. č. 30/150; 4 – ev. č. 30/52a; 5 – ev. č. 30/351; 6 – ev. č. 30/225; 7 – ev. č. 30/305; keramika z půdorysu domu č. 33: 8 – ev. č. 33/24; 9 – ev. č. 33/33; 11 – ev. č. 33/5; 13 – ev. č. 33/1; keramika z půdorysu domu č. 26: 10 – ev. č. 860 XXVI; keramika z půdorysu domu č. 28: 12 – bez č.

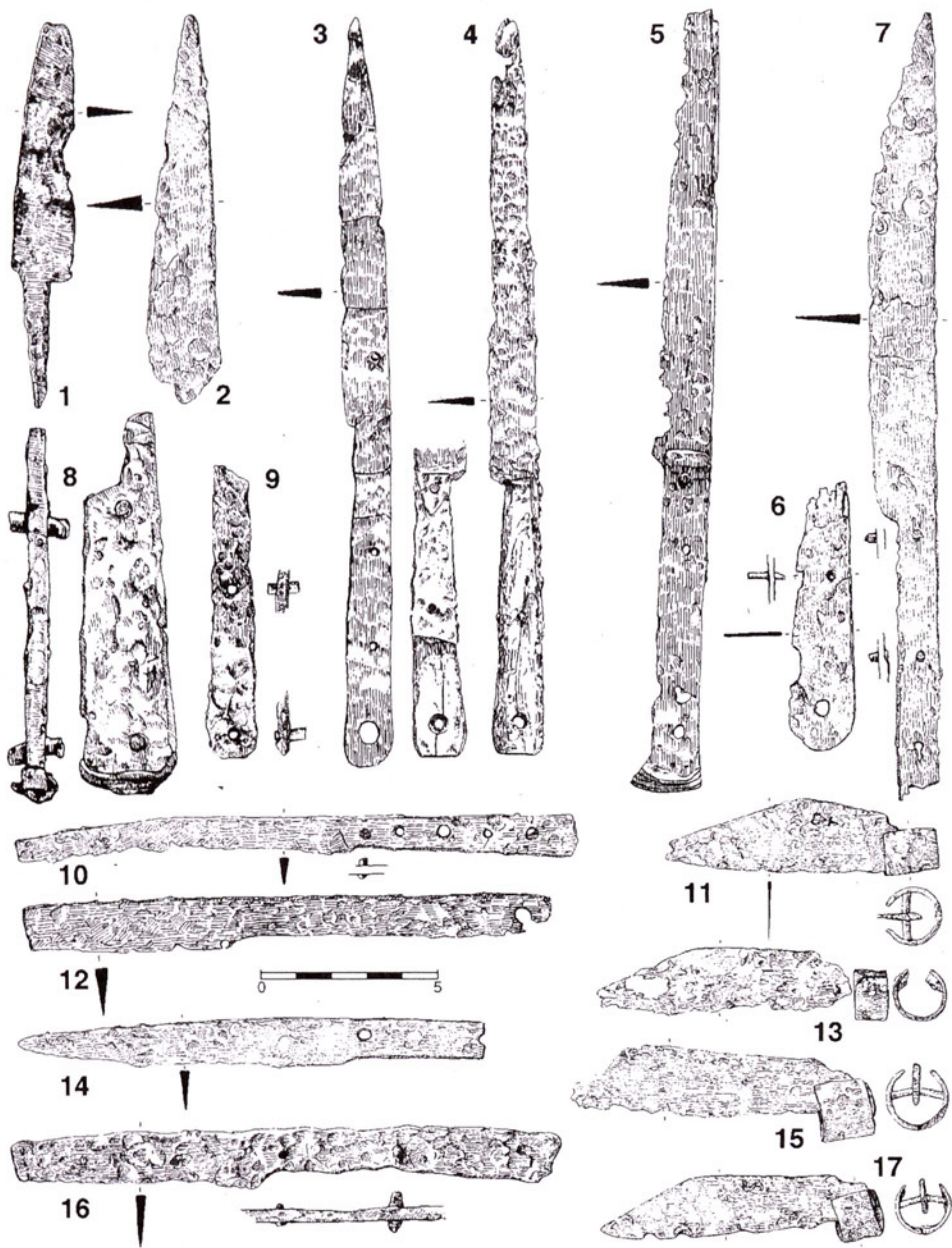
Tab. L. Konůvky – kamnářská keramika z tvrze II jižního suterénu: 1 – i. č. 82279; 2 – i. č. 82378; 3 – i. č. 82404; 4 – i. č. 82313.

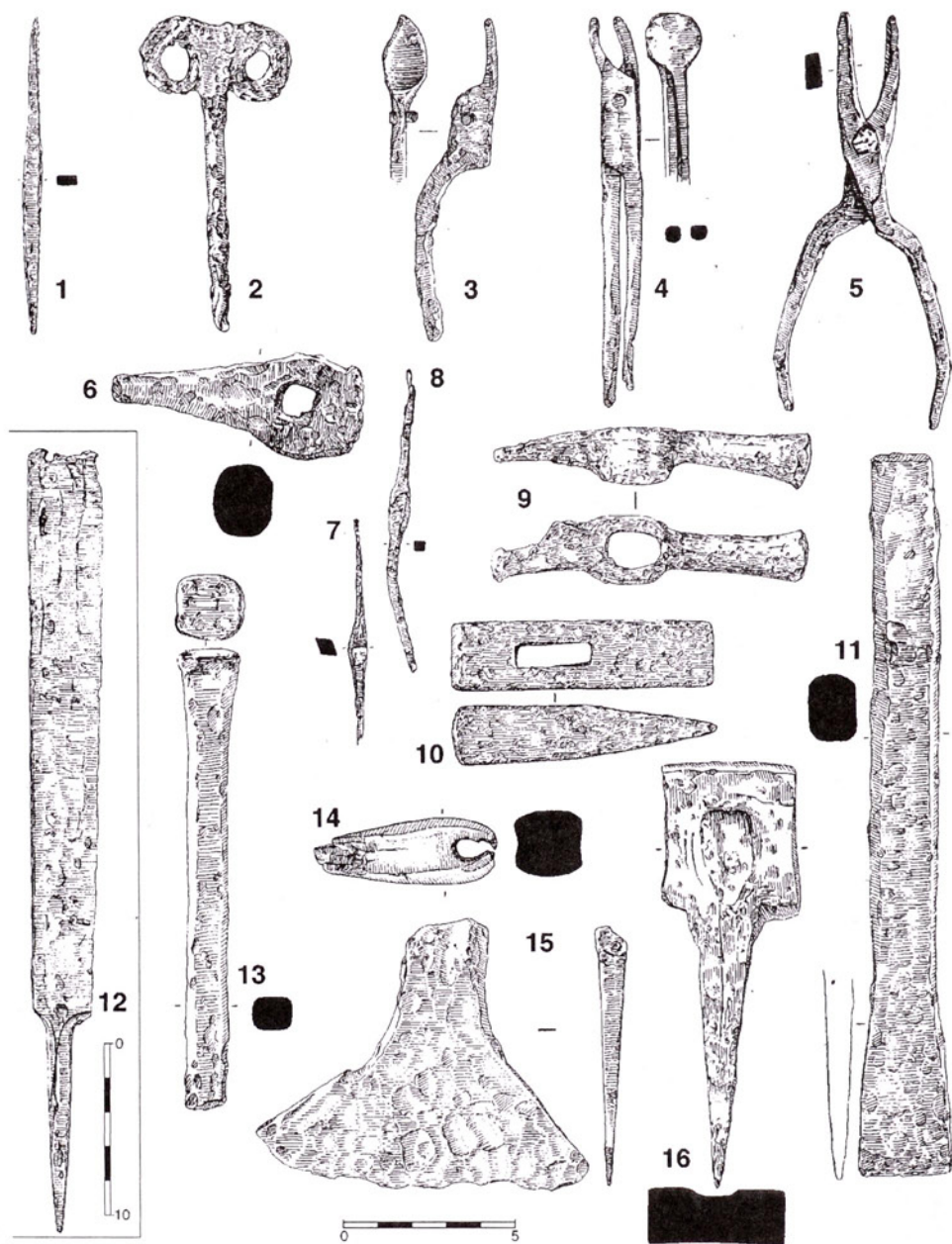
Tab. LI. Konůvky – výtvarná keramika – drobná hrnčířská plastika: 1 – i. č. 75380, půd. č. 27; 2 – i. č. 72384, půd. č. 4; 3 – i. č. 72381, půd. č. 4; 4 – i. č. 72379, půd. č. 27.

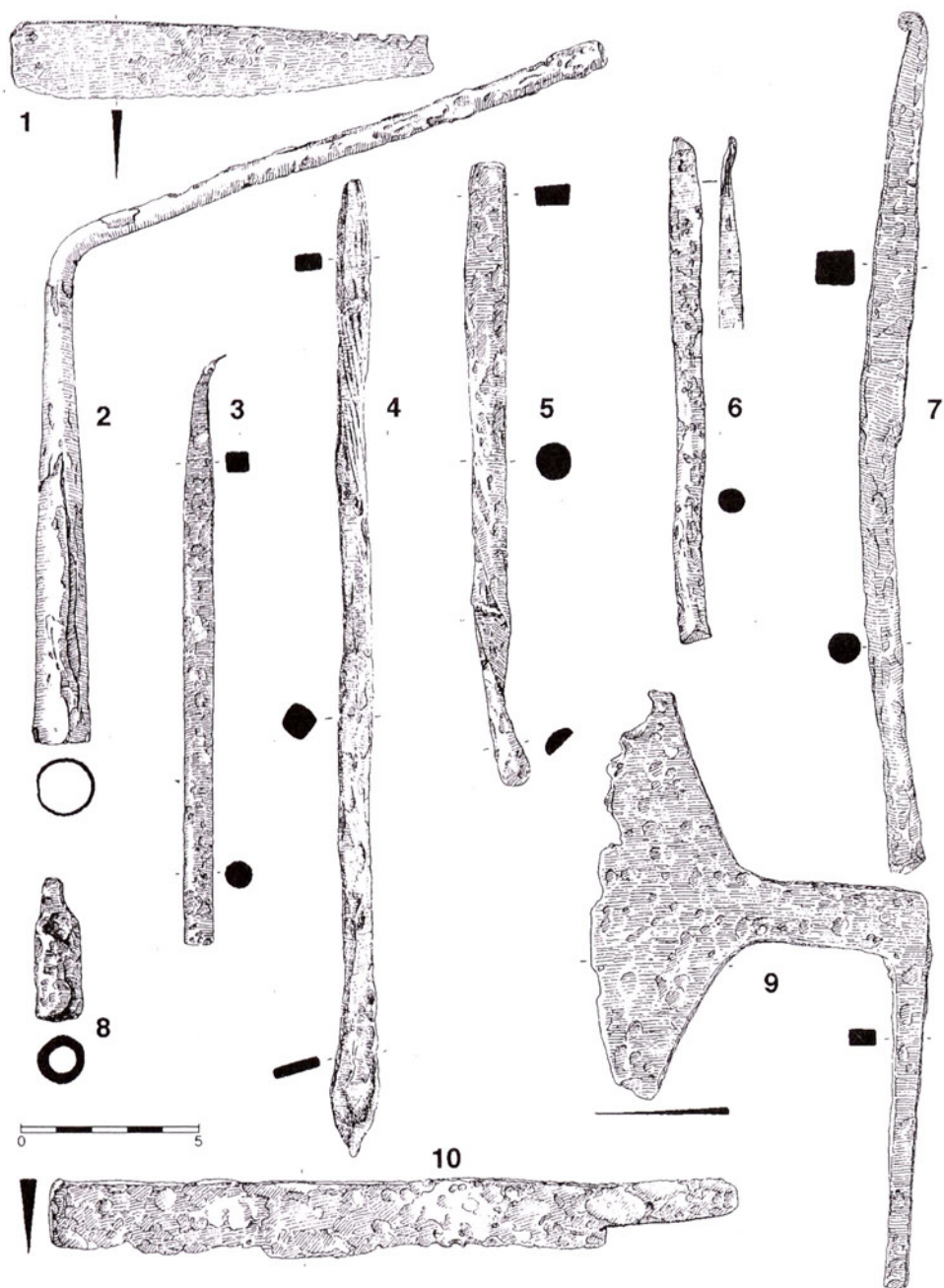
Tab. LII. Konůvky – železné předměty – zemědělské nářadí: 1 – i. č. 72329, tv. P; 2 – i. č. 71766, tv. III SS; 3 – i. č. 72126, půd. č. 27; 4 – i. č. 75519, půd. č. 27; 5 – i. č. 75639, půd. č. 2; 6 – i. č. 75842, půd. č. 2; 7 – i. č. 72659, půd. č. 4; 8 – i. č. 75438, půd. č. 26; 9 – i. č. 82977, půd. č. 30; 10 – i. č. 75716, tv. P; 11 – i. č. 82978, půd. č. 3; 12 – i. č. 72575, půd. č. 2; 13 – i. č. 72573, půd. č. 2; 14 – i. č. 72574, půd. č. 2.

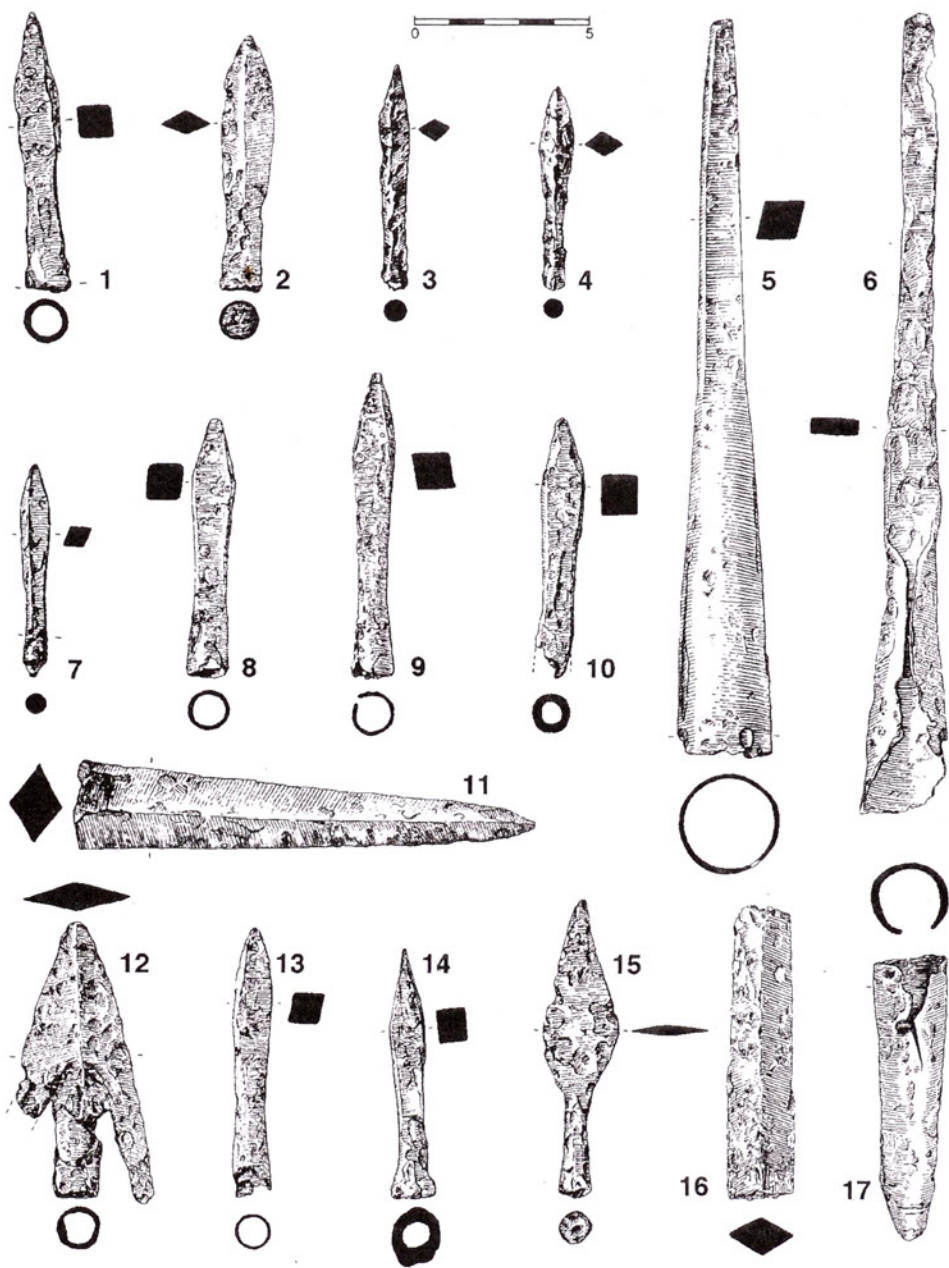
Tab. LIII. Konůvky – železné předměty – nože: 1 – i. č. 72121, půd. č. 27; 2 – i. č. 71877, tv. P; 3 – i. č. 75500, tv. II JS; 4 – i. č. 75504, tv. II JS; 5 – i. č. 73002, tv. III SS; 6 – i. č. 75511, tv. IV; 7 – i. č. 75507, tv. IV; 8 – i. č. 72145, půd. č. 27; 9 – i. č. 72951, půd. č. 21; 10 – i. č. 75468, půd. č. 1; 11 – i. č. 75746, tv.; 12 – i. č. 75683, půd. č. 1; 13 – i. č. 75729, tv. P; 14 – i. č. 72627, půd. č. 4; 15 – i. č. 75730, půd. č. 5; 16 – i. č. 72682, půd. č. 5; 17 – i. č. 75731, půd. č. 4.

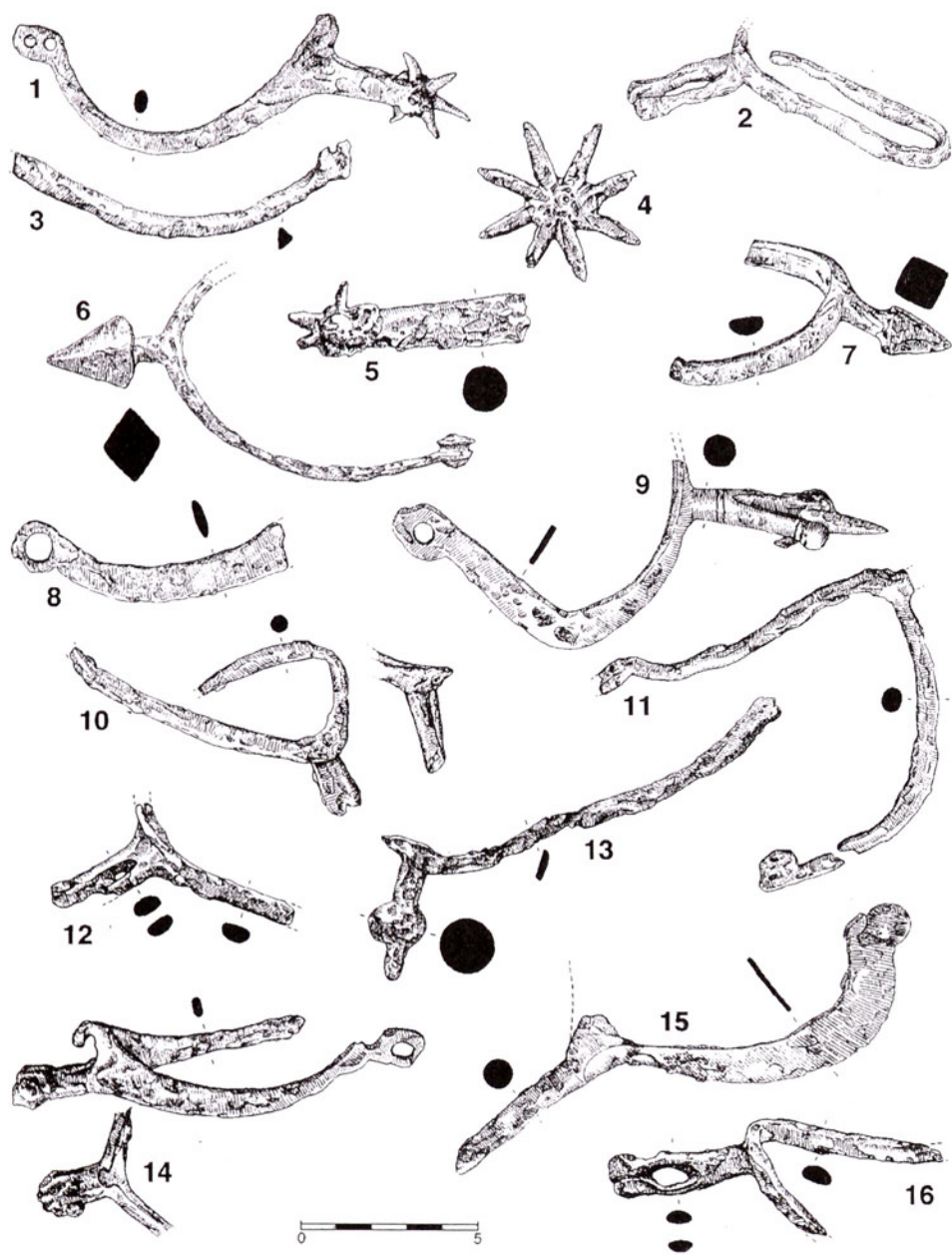
Tab. LIV. Konůvky – železné předměty – řemeslnické nářadí: 1 – i. č. 72782, tv. JS; 2 – i. č. 72069, půd. č. 27; 3 – i. č. 72886, půd. č. 1; 4 – i. č. 75509, tv. IV SS; 5 – i. č. 75546, půd. č. 6; 6 – i. č. 75676, půd. č. 3; 7 – i. č. 72765, tv. P; 8 – i. č. 72805, půd. č. 1; 9 – i. č. 71647, půd. č. 5; 10 – i. č. 75718, půd. č. 5; 11 – i. č. 71696, půd. č. 2; 12 – i. č. 71693, půd. č. 1; 13 – i. č. 72907, tv. II JS; 14 – i. č. 72777, půd. č. 4; 15 – i. č. 75663, půd. č. 3; 16 – i. č. 75717, půd. č. 4.

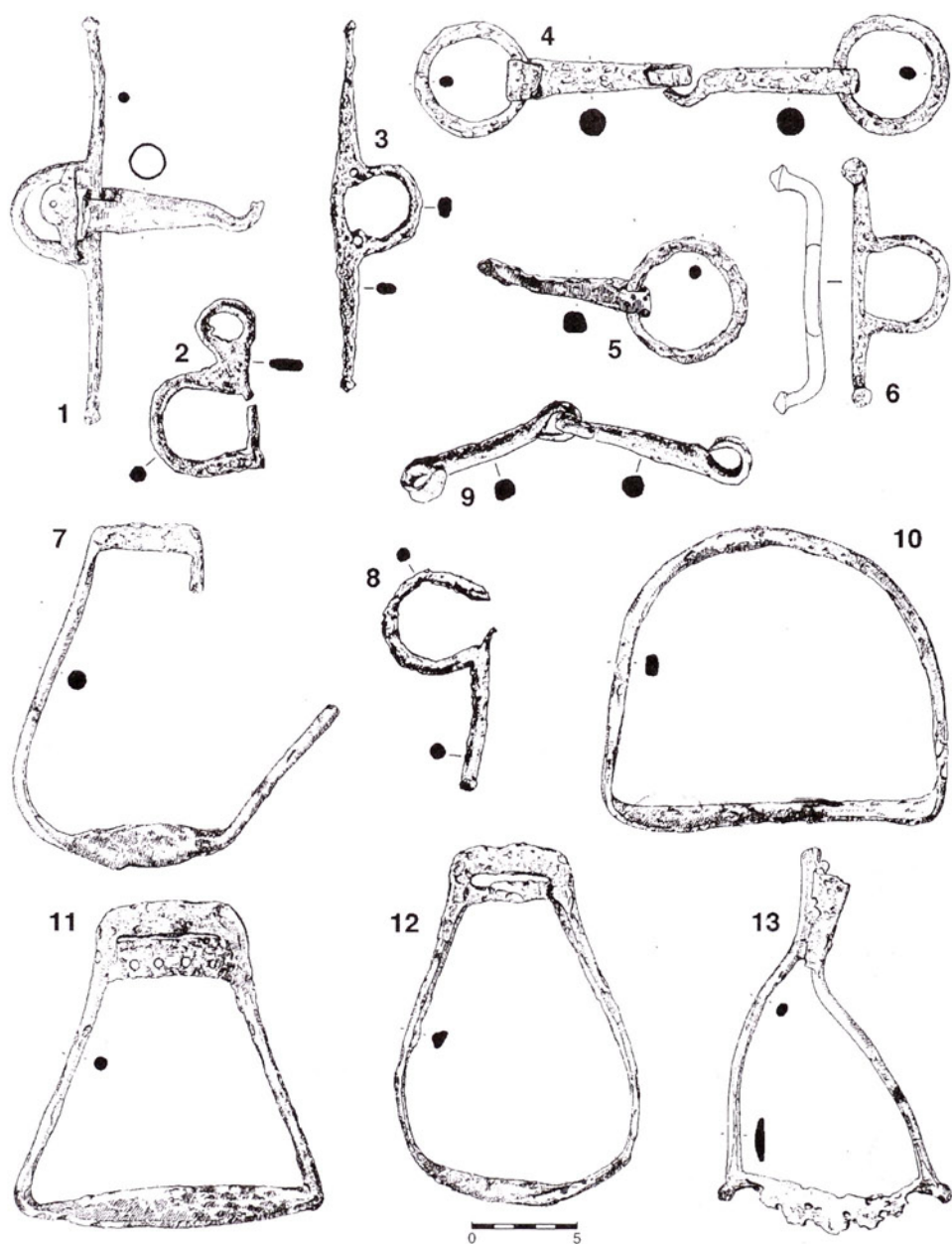
Tab. LV. Konůvky – železné předměty – řemeslnické nářadí: 1 – i. č. 71880, tv. P; 2 – i. č. 72987, tv. I jižní ochoz; 3 – i. č. 71908, půd. č. 7; 4 – i. č. 72449, půd. č. 6; 5 – i. č. 72764, tv. II; 6 – i. č. 75515, půd. č. 27; 7 – i. č. 73037, půd. č. 3; 8 – i. č. 75672, půd. č. 3; 9 – i. č. 72572, půd. č. 4; 10 – i. č. 75535, půd. č. 2.

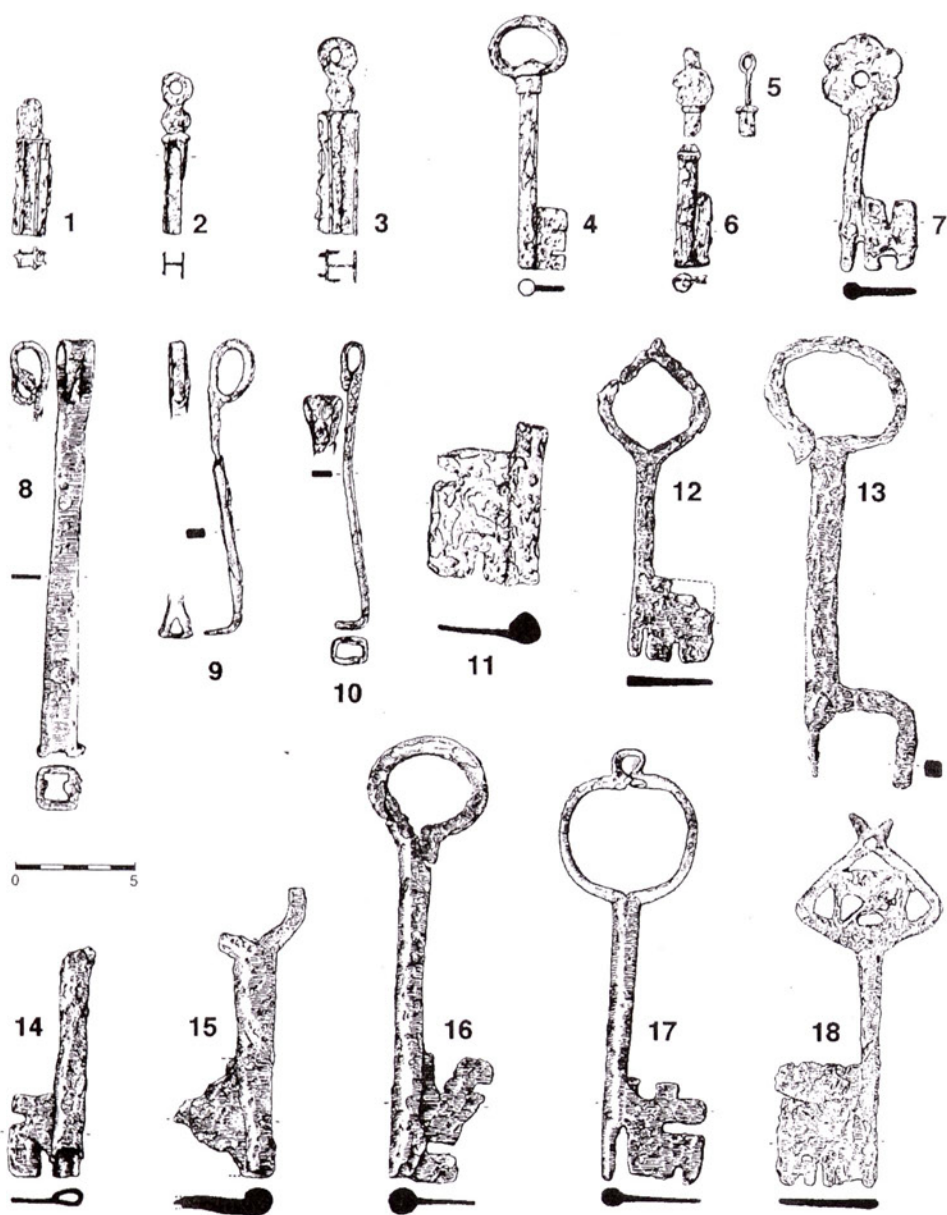
Tab. LVI. Konůvky – železné předměty – militaria: 1 – i. č. 72790, půd. č. 3; 2 – i. č. 72793, půd. č. 3; 3 – i. č. 75781, půd. č. 6; 4 – i. č. 71649, půd. č. 5; 5 – i. č. 72459, tv. III SS; 6 – i. č. 72834, tv. II JS; 7 – i. č. 71650, půd. č. 5; 8 – i. č. 72660, půd. č. 5; 9 – i. č. 71646, půd. č. 5; 10 – i. č. 71905, půd. č. 7; 11 – i. č. 75634, půd. č. 1; 12 – i. č. 72801, půd. č. 26; 13 – i. č. 72802, půd. č. 26; 14 – i. č. 72799, půd. č. 27; 15 – i. č. 75520, půd. č. 27; 16 – i. č. 71648, půd. č. 5; 17 – i. č. 75690, půd. č. 1.

Tab. LVII. Konůvky – železné předměty – militaria – ostruhy: 1 – i. č. 75892, tv. I; 2 – i. č. 75899, tv. II JS; 3 – i. č. 72232, tv. II JS; 4 – i. č. 75656, půd. č. 1; 5 – i. č. 72079, tv. III; 6 – i. č. 71665, půd. č. 1; 7 – i. č. 75913, půd. č. 2; 8 – i. č. 75897, půd. č. 3; 9 – i. č. 75893, půd. č. 1; 10 – i. č. 75913, půd. č. 3; 11 – i. č. 71636, půd. č. 3; 12 – i. č. 73901, půd. č. 27; 13 – i. č. 75912, půd. č. 5; 14 – i. č. 75896, půd. č. 26; 15 – i. č. 75894, půd. č. 26; 16 – i. č. 75900, půd. č. 27.

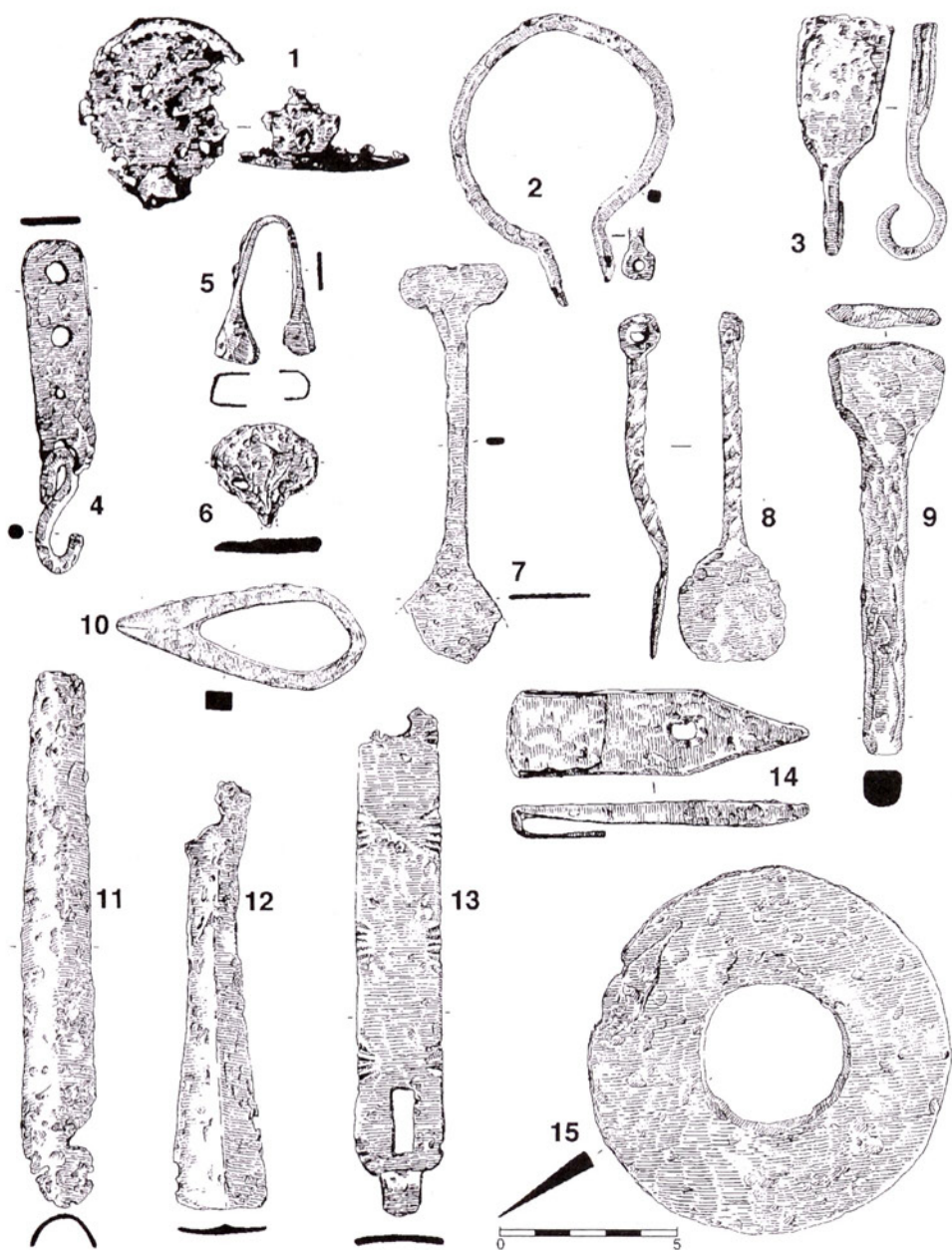
Tab. LVIII. Konůvky – železné předměty – jezdecká výstroj: 1 – i. č. 71667, půd. č. 1; 2 – i. č. 71658, půd. č. 1, M–N; 3 – i. č. 71644, půd. č. 2; 4 – i. č. 71643, tv. JS západní ohoz; 5 – i. č. 71687, půd. č. 3; 6 – i. č. 71664, půd. č. 1; 7 – i. č. 71632, tv. II JS; 8 – i. č. 72217, tv. jižní ohoz; 9 – i. č. 71645, půd. č. 2; 10 – i. č. 71634, půd. č. 26; 11 – i. č. 71630, tv. II JS; 12 – i. č. 71631, tv. II JS; 13 – i. č. 71633, půd. č. 5.

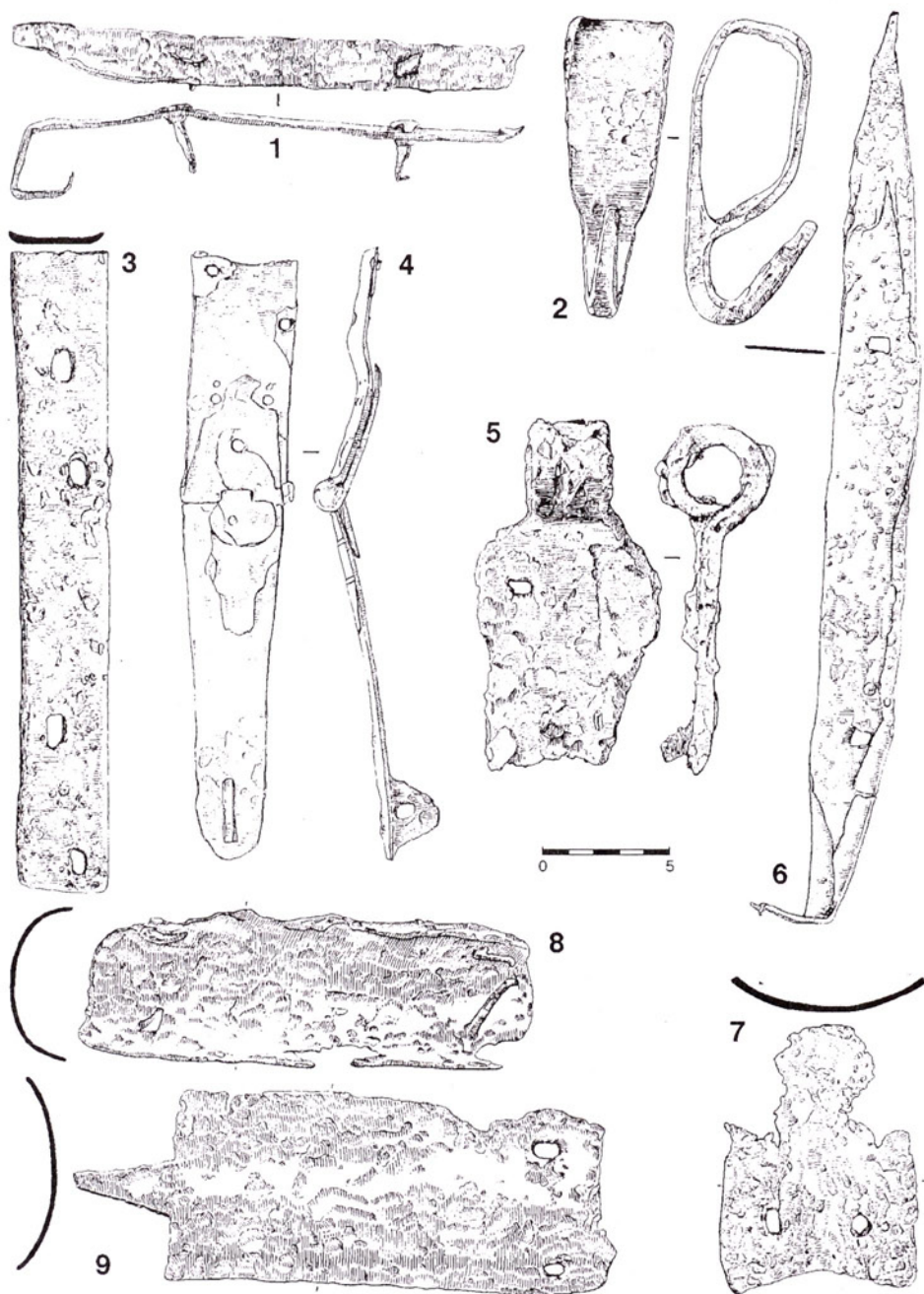
Tab. LIX. Konůvky – železné předměty – klíče: 1 – i. č. 72339, půd. č. 5; 2 – i. č. 72314, tv. IV; 3 – i. č. 72321, tv. IV; 4 – i. č. 75595, půd. č. 2; 5 – i. č. 77393, tv. IV; 6 – i. č. 75572, tv. IV; 7 – i. č. 82971, půd. č. 28; 8 – i. č. 72229, tv. IIJS; 9 – i. č. 72995, půd. č. 4; 10 – i. č. 71668, půd. č. 6; 11 – i. č. 75571, tv. JS; 12 – i. č. 82972, půd. č. 28; 13 – i. č. 72458, půd. č. 27; 14 – i. č. 75574, půd. č. 3; 15 – i. č. 75596, půd. č. 1; 16 – i. č. 75695, půd. č. 1; 17 – i. č. 75720, půd. č. 1; 18 – i. č. 75667, půd. č. 4.

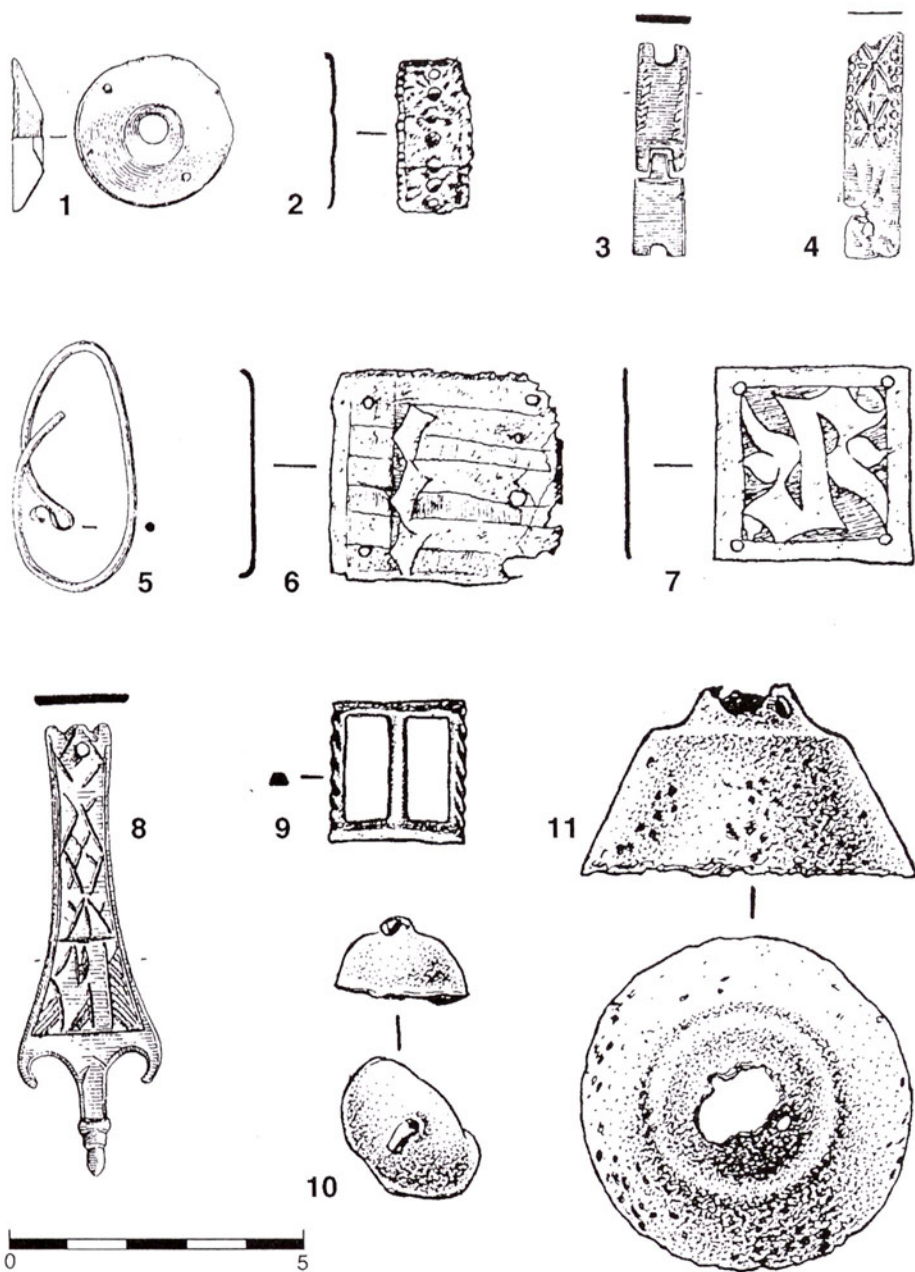
Tab. LX. Konůvky – železné předměty – potřeby v domácnosti aj.: 1 – i. č. 71859, tv. II; 2 – i. č. 71858, tv. II JS; 3 – i. č. 75691, půd. č. 1; 4 – i. č. 71900, půd. č. 7; 5 – i. č. 75634, půd. č. 2; 6 – i. č. 75521, půd. č. 27; 7 – i. č. 75704, tv. II JS; 8 – i. č. 72144, půd. č. 27; 9 – i. č. 72448, tv. III SS.

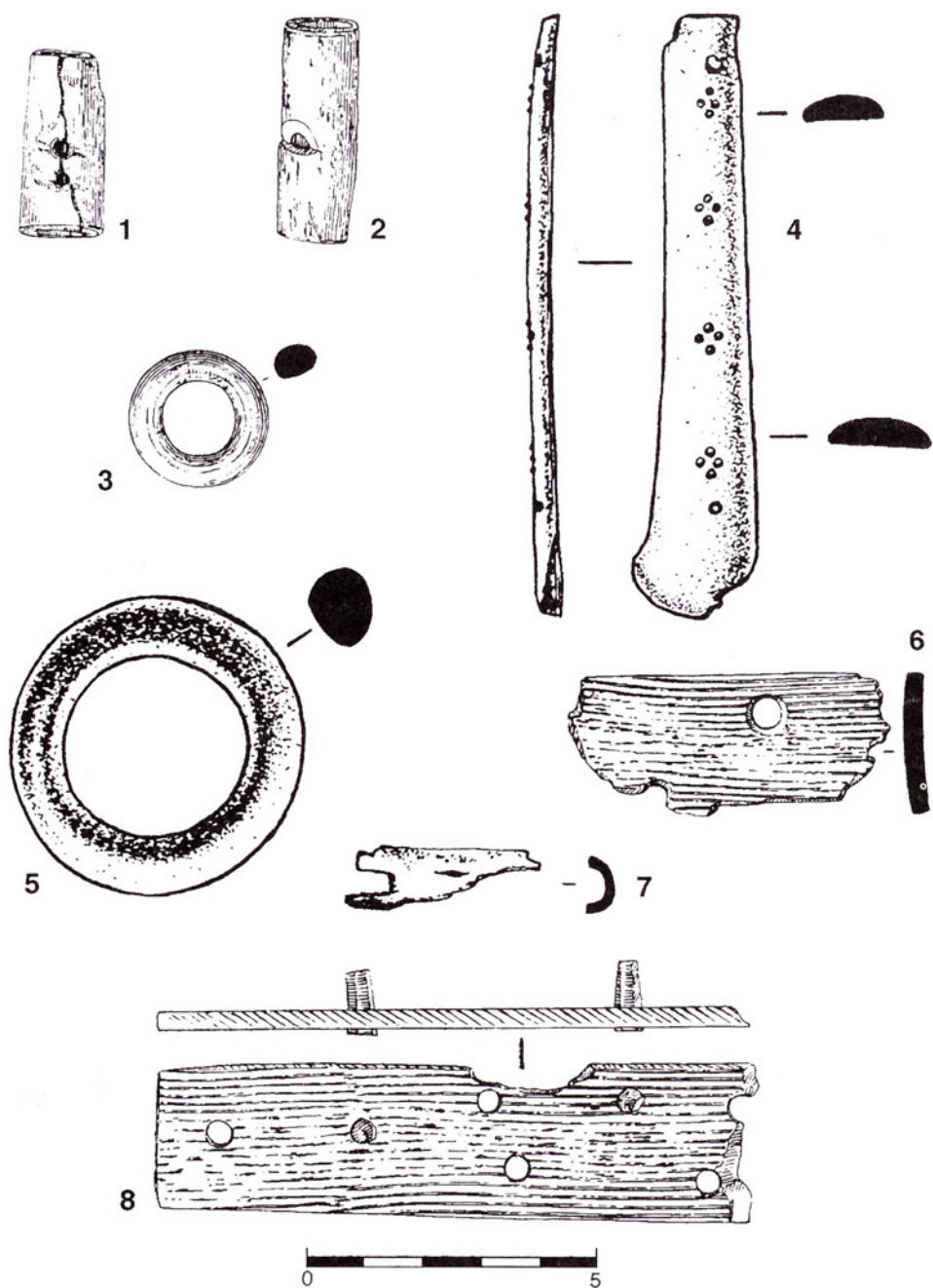
Tab. LXI. Konůvky – železné předměty – potřeby v domácnosti aj.: 1 – i. č. 72347, tv. II; 2 – i. č. 71763, tv. P; 3 – i. č. 71689, půd. č. 1; 4 – i. č. 73000, tv. I; 5 – i. č. 72424, půd. č. 4; 6 – i. č. 72766, tv. II JS; 7 – i. č. 72729, půd. č. 4; 8 – i. č. 71899, půd. č. 7; 9 – i. č. 71683, půd. č. 5; 10 – i. č. 72784, půd. č. 26; 11 – i. č. 75448, půd. č. 1; 12 – i. č. 72887, půd. č. 1; 13 – i. č. 75688, půd. č. 1; 14 – i. č. 71983, půd. č. 6; 15 – i. č. 75694, půd. č. 1.

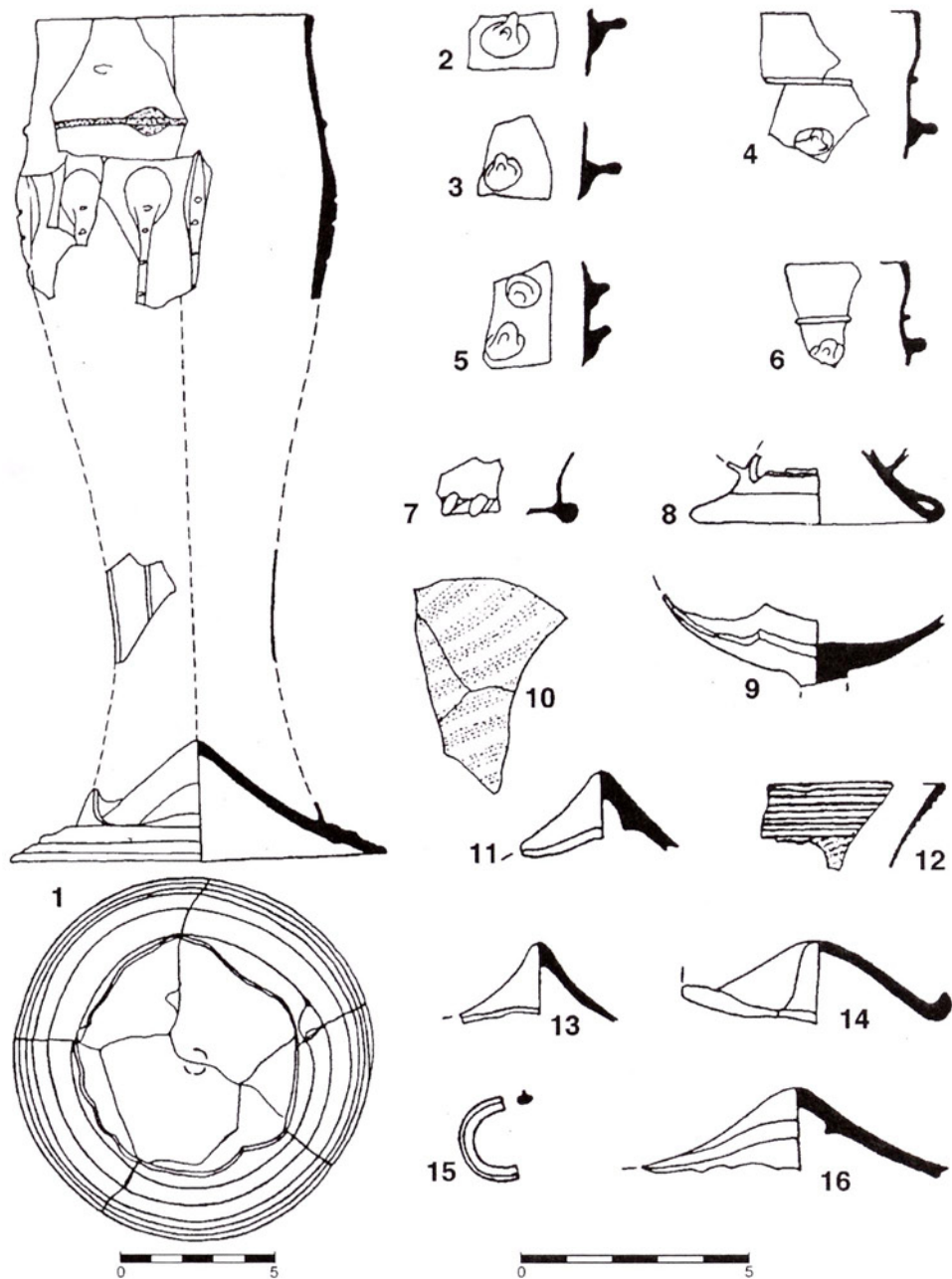
Tab. LXII. Konůvky – železné předměty – stavební kování: 1 – i. č. 72996, tv. I JS; 2 – i. č. 75692, půd. č. 1; 3 – i. č. 75750, půd. č. 27; 4 – i. č. 72939, tv. P; 5 – i. č. 75732, tv. SS; 6 – i. č. 73003, tv. III SS; 7 – i. č. 75531, tv. II JS; 8 – i. č. 75528, tv. II JS; 9 – i. č. 75526, tv. II JS.

Tab. LXIII. Konůvky – bronzové předměty: 1 – i. č. 72366, tv.; 2 – i. č. 72369, tv. I; 3 – i. č. 72353, půd. č. 4; 4 – i. č. 72388, hřbitov; 5 – i. č. 72392, půd. č. 6; 6 – i. č. 72354, půd. č. 4; 7 – i. č. 72357, tv. JS; 8 – i. č. 72352, půd. č. 4; 9 – i. č. 72362, tv. III; 10 – i. č. 71661, půd. č. 3; 11 – i. č. 72336, půd. č. 4.

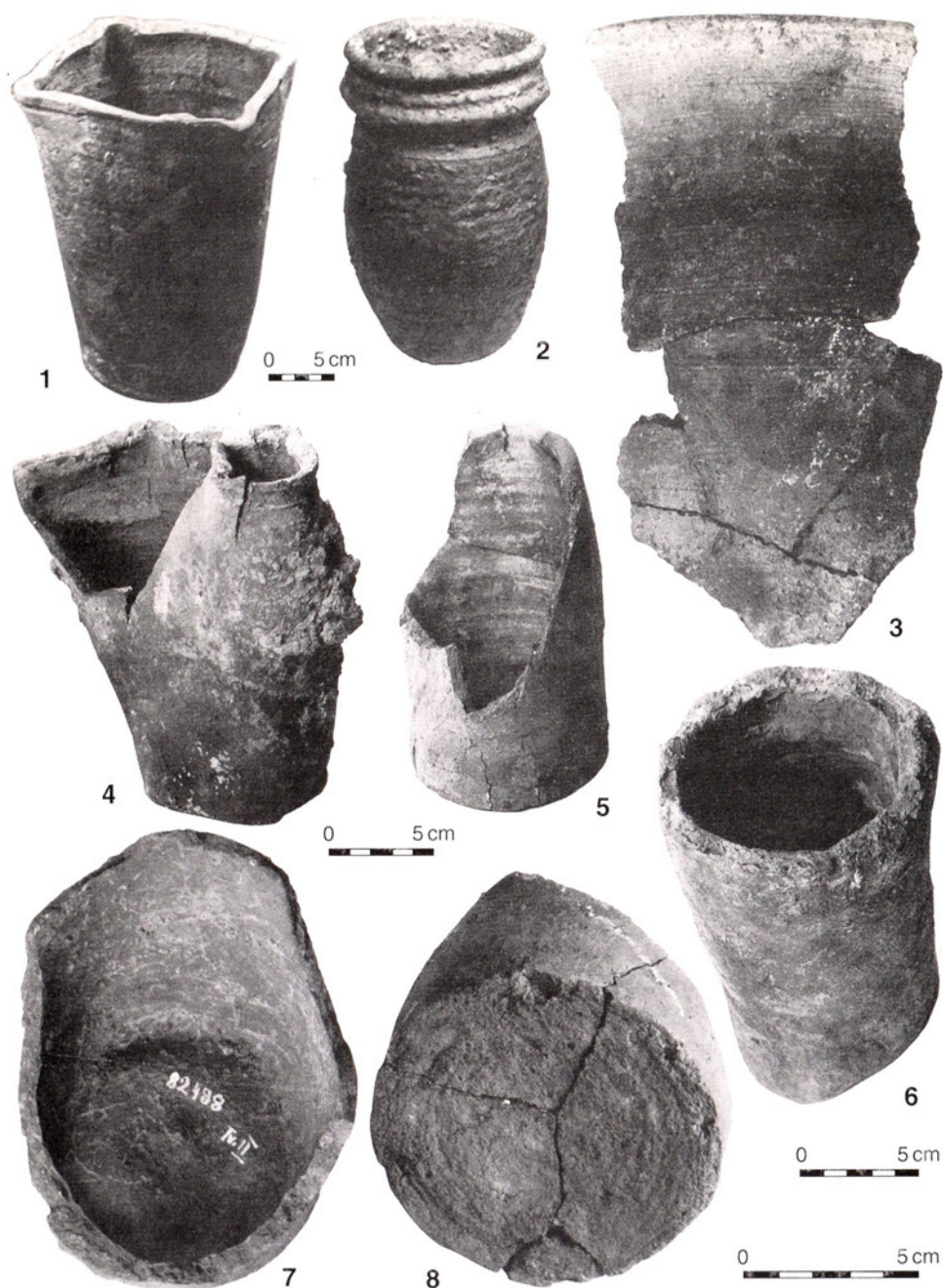
Tab. LXIV. Konůvky – kostěné předměty: 1 – i. č. 72344, hřbitov; 2 – i. č. 72343, půd. č. 3; 3 – i. č. 72364, půd. č. 1; 4 – i. č. 75719, půd. č. 4; 5 – i. č. 72349, půd. č. 27; 6, 8 – i. č. 72689–72690, tv. P; 7 – i. č. 83319, tv. I.

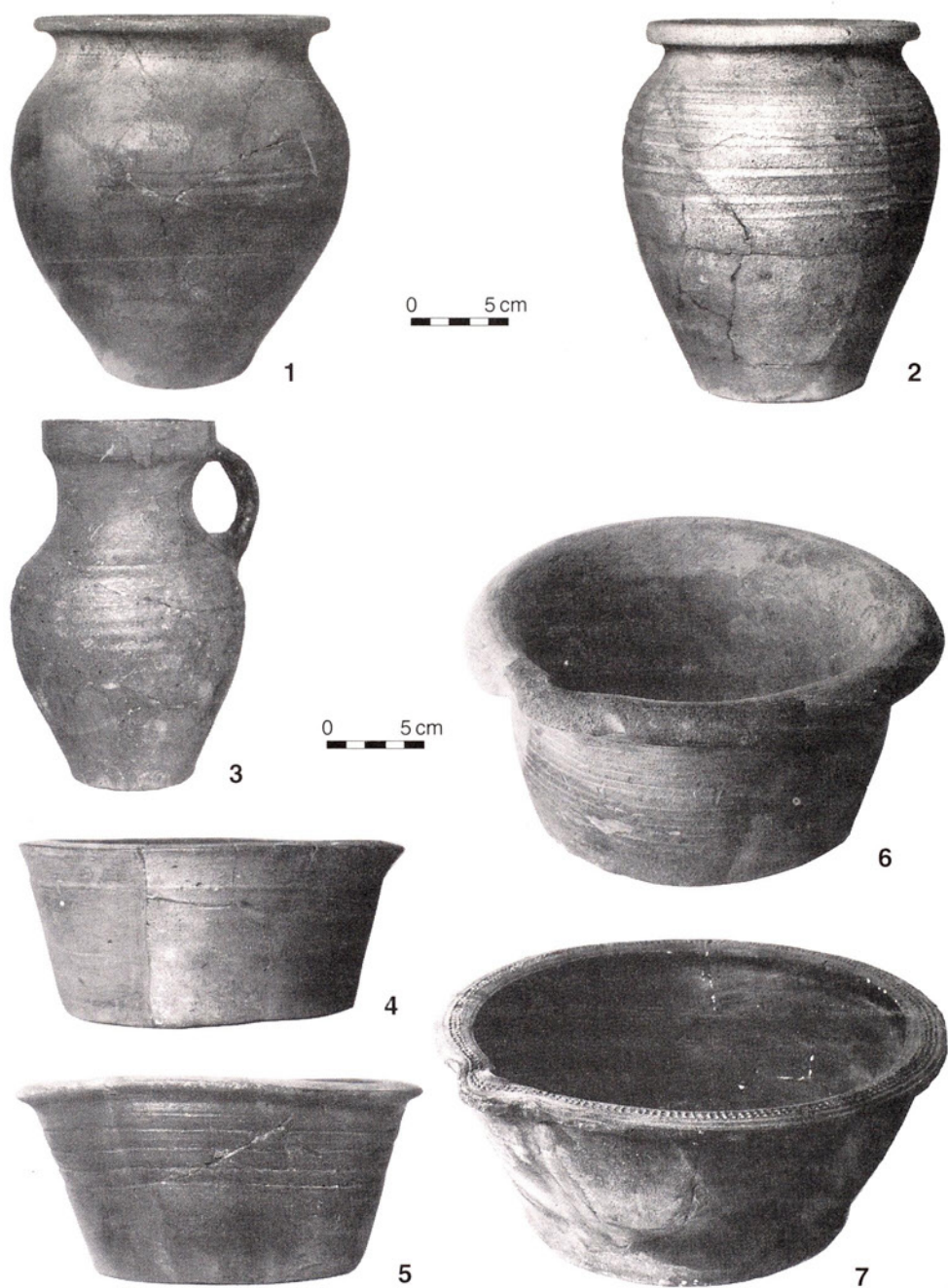
Tab. LXV. Konůvky – sklo: 1 – i. č. 75705, tv. JS; 2–4 – i. č. 88271, tv. u palisád; 5–7 – i. č. 88275, tv. IV; 8, 13 – i. č. 83236, tv. III; 9 – i. č. 88270, tv. u palisád; 10 – i. č. 88274, tv. IV; 11 – i. č. 83235, tv.; 12 – i. č. 75570, půd. č. 6; 14 – i. č. 88269, půd. č. 26; 15 – i. č. 72348, půd. č. 30; 16 – i. č. 83238, tv. III. (podle Z. Himmelové 1990).

Tab. LXVI. Konůvky – keramika – zásobnice a zásobní hrnce: 1 – i. č. 94936, tv.; 2 – i. č. 94377, tv. II (?); 3 – i. č. 80858, půd. č. 2; 4 – i. č. 94376, tv. II – 2R; 5 – i. č. 80859, půd. č. 1. Foto 1–4 A. Ležatka, 5 – M. Hofer.

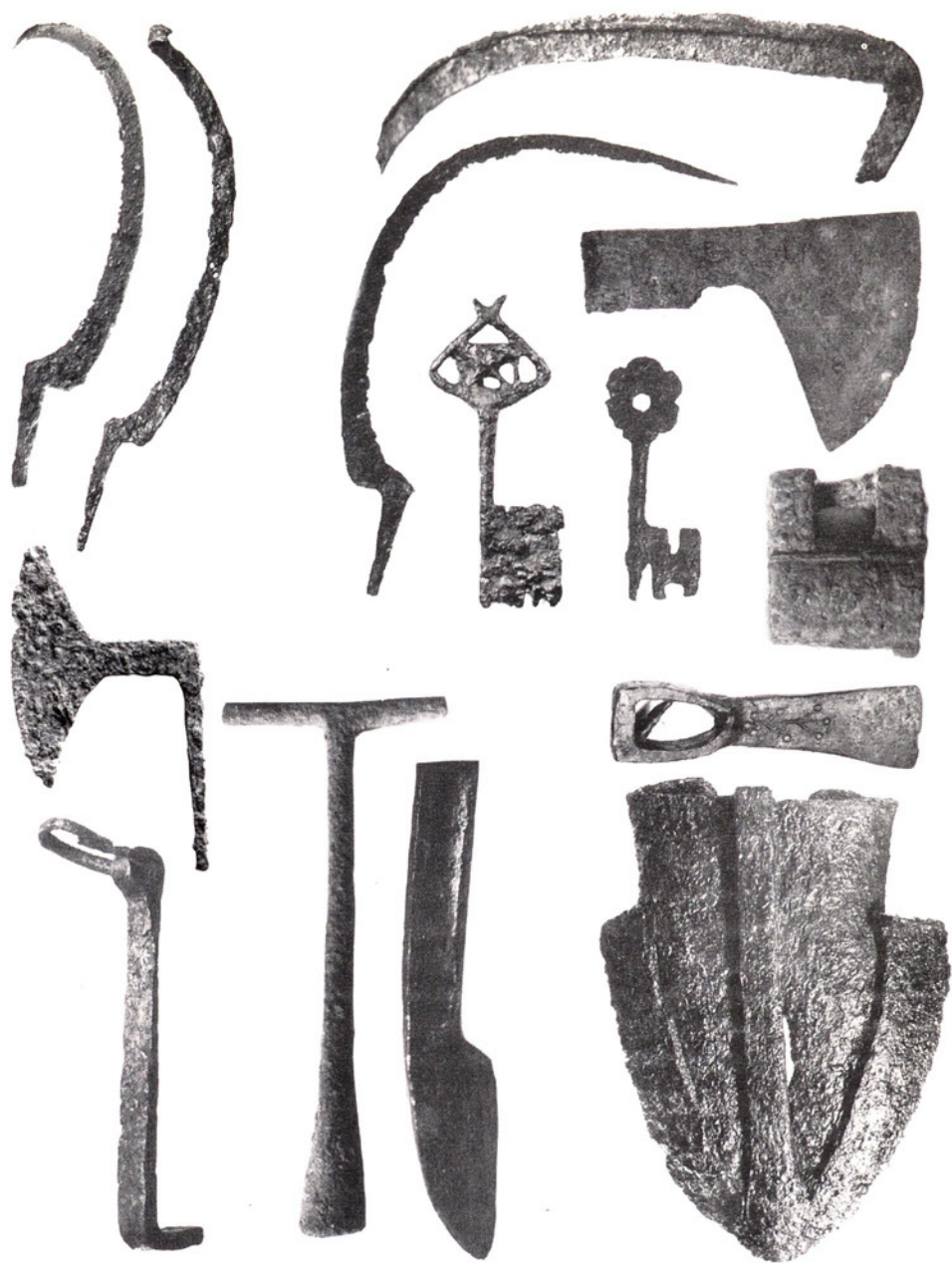
Tab. LXXVII. Konůvky – glazovaná keramika: 1 – i. č. 82094, tv. III; 2 – i. č. 82085, tv. II; 3 – i. č. 82104, tv. III; 4 – i. č. 82086, tv. II; 5 – i. č. 82087, tv. II; 6 – i. č. 80874, půd. č. 27; 7 – i. č. 94001, tv. JS; 8 – i. č. 94374, tv. II. Foto A. Ležatka.

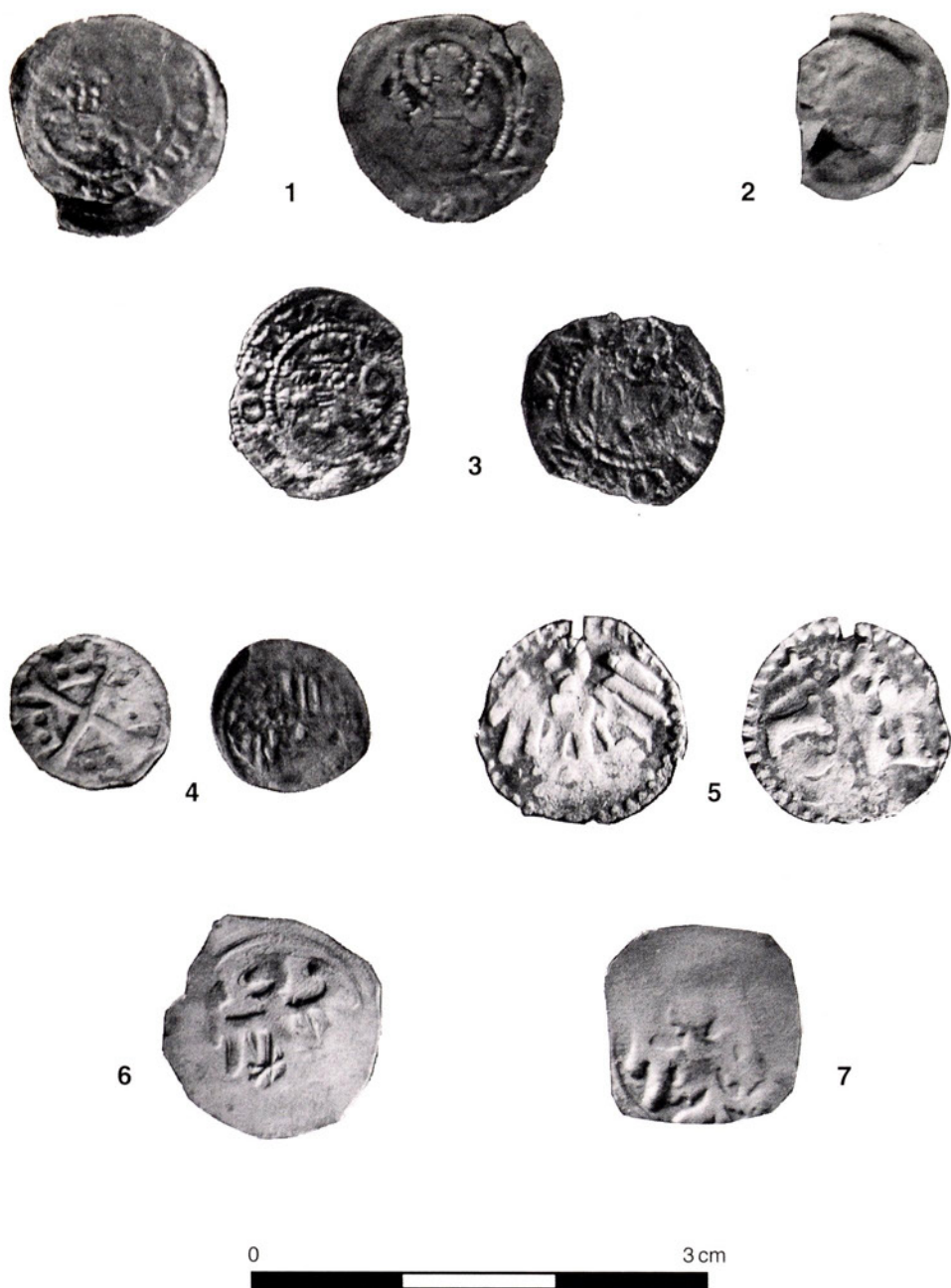
Tab. LXVIII. Konůvky – keramika – celé nádoby: 1 – i. č. 98047, půd. č. 26; 2 – i. č. 98048, půd. č. 2; 3 – i. č. 98046, tv. II; 4 – i. č. 98049, půd. č. 3; 5 – i. č. 98050, půd. č. 1; 6 – i. č. 80857, tv. II; 7 – i. č. 80856, tv. II. Foto 1–5 V. Gánóczyová, 6–7 A. Ležatka.

Tab. LXIX. Konůvky – keramika a kachle: 1 – i. č. 82124, tv. II; 2 – i. č. 83466, tv. II; 3 – i. č. 88539, tv. II; 4 – i. č. 82378, tv. II; 5 – i. č. 94373, tv. II; 6 – i. č. 82404, tv. II; 7 – i. č. 82488, tv. II; 8 – i. č. 82489, tv. II. Foto 1–2 z archívu AÚ MZM, 3–8 A. Ležatka.

Tab. LXX. Konůvky – železné předměty: 1 – i. č. 82975, půd. č. 26; 2 – i. č. 82974, půd. č. 3; 3 – i. č. 75712, půd. č. 5; 4 – i. č. 75707, půd. č. 2; 5 – i. č. 75709, tv. II JS; 6 – i. č. 75667, půd. č. 4; 7 – i. č. 82971, půd. č. 28; 8 – i. č. 72334, půd. č. 21; 9 – i. č. 72572, půd. č. 4; 10 – i. č. 75704, tv. JS; 11 – i. č. 72576, tv. I; 12 – i. č. 72571, půd. č. 5; 13 – i. č. 75703, tv. SS; 14 – i. č. 82973, ?. Foto z archívu AÚ MZM.

Tab. LXXI. Konůvky – mince: 1 – i. č. 75776, půd. č. 4; 2 – i. č. 75777, tv. P; 3 – i. č. 75780, tv. III; 4 – i. č. 75775, tv. I; 5 – i. č. 75774, tv. JS; 6 – i. č. 75778, tv. JS; 7 – i. č. 75779, tv. JS západní ohoz. Foto V. Gánóczyová.

Tab. LXXII. Konůvky – terénní záběry: *nahoře* – tvrz, zdivo jižního suterénu; *dole* – vodní kanálek u domu č. 3. Foto J. Šaur (z archívu AÚ MZM).

Tab. LXXIII. Konůvky – terénní záběry: *nahoře* – hřbitov; *dole* – detail pece domu č. 4.
Foto J. Šaur (z archívu AÚ MZM).

Konůvky

- eine mittelalterliche Ortswüstung in dem Hügelland Ždánický les

ZUSAMMENFASSUNG

I

Einführung

Die vorliegende Arbeit geht im beträchtlichen Maße von Ergebnissen der wissenschaftlichen Tätigkeit von Dr. Dagmar Šaurová, Archäologin im Historischen Museum in Slavkov u Brna (Austerlitz) in der Gegend des Hügellandes Ždánický les heraus. Ihr Name ist untrennbar mit der mittelalterlichen Ortswüstung Konůvky verknüpft, wo sie fast zwanzig Jahre lang Grabungen leitete. Der größte Teil des von ihr zusammengebrachten archäologischen Materials blieb jedoch unverarbeitet. Nach ihrem Ableben im Jahre 1982 wurde diese umfangreiche Kollektion im Rahmen ihres Nachlasses in den archäologischen Institut des Mährischen Landesmuseums in Brünn übernommen und schrittweise ausgewertet.

II

Grabungsgeschichte und Übersicht der Forschungen

Die Geschichte der Austerlitzer Region wurde bereits in dem vorigen und Anfang unseres Jahrhunderts verfolgt (Wolny 1836; Prasek 1906). Mittelalterliche Ortswüstungen im Bereich von Ždánický les wurden im Rahmen der gesamt-mährischen Übersichten (Hosák 1938) und der Vlastivěda moravská (Ličman 1921) angeführt. Archivbelege von verschiedenen Ortswüstungen brachte auch I. L. Červinka in der Handschrift seiner Verzeichnis von Ortswüstungen zusammen. L. Hosák (1931, 1953, 1957) widmete sich der Problematik der mittelalterlichen Ortswüstungen ausführlicher, besonders in der Gegend von Vyškov (Hosák 1957a). Eine Übersicht der älteren historischen Forschungen über die mährischen Ortswüstungen verfaßte dann V. Nekuda (1961, 7-12).

Die systematische archäologische Untersuchung und Erforschung des festgelegten Sammelgebietes verlief seit Jahre 1955 unter dem Schirm des Historischen Museums in Slavkov u Brna (Austerlitz). Im Jahre 1960 nahm D. Šaurová die Grabung in Konůvky, an dem Südrand des Wiesentals zwischen den Hügeln Kopaný und Líčka in Ždánický les, auf.

Die Arbeiten begannen mit der Freilegung des Baus Nr. 1. Bis Ende 1966 ist es der Grabungsleiterin gelungen, sechs Hausgrundrisse auf dem linken Bachufer zu erforschen (Šaurová 1971b). Im Jahre 1967 folgte die Freilegung eines Feudalsitzes im Südteil des Dorfes, dessen Erforschung erst 1970 zu Ende ging (Šaurová 1968c, 1970, 1970a, 1971b, 1973, 1973a) und wo D. Šaurová zwei Kellergeschosse und einen Ofen feststellen konnte (1970, 1970a, 1971, 1973a, 1973c, 1974a, 1980e). Im Jahre 1970 wurde die Erforschung des Friedhofes von Konůvky aufgenommen (Šaurová 1974b, 1976a, 1978b). Das anthropologische Material wurde laufend durch M. Stloukal analysiert (1974, 1978, 1980, 1980a). Später beschäftigte sich die Grabungsleiterin auch mit der Richtung alter mittelalterlicher Wege durch Ždánický les und mit den Wirtschaftsverhältnissen in Konůvky (Šaurová 1973c, 1981). Ein weiteres künstliches Gebilde im Tal von Konůvky stellt die sog. Motte dar, deren Untersuchung sich D. Šaurová seit 1971 parallel mit der Erforschung des Friedhofes widmete (Šaurová 1970b, 1971, 1971b, 1972, 1975a, 1978a, 1978b, 1980b). In der zweiten Hälfte der siebziger Jahre wurde die systematische Erforschung von Konůvky mit der Freilegung der Bauten Nr. 26 und 27 im südlichen Zipfel der Fundstätte erweitert (Šaurová 1978a) und im Jahre 1978 bestätigte die Grabung die Existenz einer Windmühle in der Baulücke oberhalb des Hauses Nr. 1 (Šaurová 1980a). In der Mitte der siebziger Jahre begann sich D. Šaurová mehr der Verarbeitung archäologischer Funde aus Konůvky zu widmen; sie analysierte Landwirtschaftsgeräte (Šaurová 1973e), Nägel (Šaurová 1978), Hufeisen (Šaurová 1979a) und Vorhängeschlösser (Šaurová 1980d); aus der Keramik beschäftigte sie sich neben den sog. Keramikklingen (Šaurová 1973a, 1974a) und dem Pokal mit drei Schnauzen (Šaurová 1979) besonders mit der Kollektion des sog. Lošticer Materials (Šaurová 1980e). Die Holz-, Pflanzen- und Kohlenanalysen wurden durch E. Opravil durchgeführt (1971, 1976, 1993). Mit neuen Entdeckungen wurde die Fachöffentlichkeit regelmäßig auf Seminaren der Industrialarchäologie im Technischen Museum bekanntgemacht und die Forschungsergebnisse wurden in der Sammelschrift des Technischen Museums veröffentlicht (Šaurová 1980e, 1982). Seit 1969 bildeten Berichte über die Grabungen in Konůvky einen ständigen Bestandteil des Programms von Konferenzen für mittelalterliche Archäologie und sie wurden in der Sammelschrift *Archaeologia historica* publiziert (1976a, 1977c, 1978b, 1979a, 1980, 1980c, 1981). Die fachwissenschaftliche Tätigkeit D. Šaurovas spiegelte sich besonders in mährischen Fachzeitschriften sowie in der Prager archäologischen Zeitschrift *Archeologické rozhledy* wider.

III

Schriftliche Quellen und die Frage des Dorfuntergangs

Die mittelalterliche Ortswüstung Konůvky wird in schriftlichen Quellen seit der Mitte des 14. Jahrhunderts (1365) erwähnt, wo sie schon eine selbständige

Wirtschaftseinheit darstellt. Ursprünglich hieß das Dorf Kunovice, später Kunovičky, Kunůvky, in der Volksmund dann Konůvky. Urkundlich erwähnt wurde es anlässlich der Güterübertragung zwischen Jakub von Kunovice und Pavel von Sovinec (1365), der diese Güter für seine Tochter Kateřina kaufte. Nach dem Ableben deren Gatten Oldřich Hecht von Rosice im Jahre 1412 fiel das Dorf der Familie Dubánek von Dubany zu. Durch weitere Heiraten gingen die Güter in die Hände der Familie Pacovský von Batelov, Anhänger von Jiří von Poděbrady über. Die zwei letzten Eintragungen aus dem Jahre 1481 führen an, daß Ctibor von Cimburk in der Landtafel Konůvky nebst dem gesamten Herrschaftsgut an Jindřich von Dúbravice und Licek von Luleč überführt, die zweite Eintragung nennt dann in der Grundbucheinverleihung an Racek von Zborovice Konůvky sowie das Nachbardorf Bohušice als wüst (Šaurová 1967, 169). Die Herrschaft von Konůvky und die kleine Burg Kepkov gingen in den Besitz der mährischen Zweiglinie der Kaunitz über, die dort ein Schloßgehege anlegten und das Terrain vor der Vernichtung durch das Ackern retteten.

Zum Thema Untergang von Konůvky sind noch einige Bemerkungen zu ergänzen. Die archäologische Feldsituation beweist, daß das Dorf tatsächlich durch Gewalt und Brand unterging, aber die Anwesenheit archäologischen Materials (Keramik) aus der Mitte des 15. Jahrhunderts ist nicht zuverlässig bewiesen. Die Abwesenheit des numismatischen Materials - Münzen nach 1436 datiert - deutet eher an einen früheren Untergang des Dorfes. Die erste Hälfte des 15. Jahrhunderts war für Mähren eine schwierige Kriegszeit, wo das Land von ständigen Konflikten geschüttelt wurde: Anfang des 15. Jahrhunderts von einheimischen Zwiespalten unter Luxemburgern, besonders zwischen Jošt und Prokop, in den zwanziger und dreißiger Jahren von Hussitenkriegen und Kreuzzügen von Albrecht von Österreich gegen Hussiten und nach der Mitte des 15. Jahrhunderts, in den sechziger Jahren von böhmisch-ungarischen Kriegen von Jiří von Poděbrady und Matthias Corvinus. Unter solchen Bedingungen ist es sehr schwierig oder sogar unmöglich, den Zeitpunkt des Dorfsuntergangs festzulegen. Im Fall von Konůvky sollte sich man daher lieber auf die Feststellung beschränken, daß das Dorf in der 1. Hälfte des 15. Jahrhunderts wirtschaftlich zurückging und an Bedeutung verlor, bis seine Existenz in den zwanziger oder dreißiger Jahren des 15. Jahrhunderts gewaltig zu Ende ging.

IV

Terrainsituation und Dorfdisposition

Die mittelalterliche Ortswüstung Konůvky gehört zum Typ der entlang eines Baches aufgebauten Reihendörfer (Šaurová 1971, 184-185). Die mittelalterliche Besiedlung dehnte sich in der Länge eines Kilometers in einem 40-60 m breiten Tal auf beiden Bachufern aus, den Wasserlauf genau folgend. Ortsweise lief sie in den heutigen Wald auf dem Talabhang aus. Es wurden 33 Grundrisse von Dorfhäusern beiderseits des Bachs identifiziert, wovon 10 durch archäologische Freilegungen erforscht wurden (Šaurová 1973b, 83-86). Für ihre Disposition wurde der Terminus "in Haken" eingeführt, womit die L-Form

verstanden wird. In dem Südteil des Tals war auf einer Erhöhung (die Hradisko genannt wird) ein Objekt mit einem Kuppelofen in der Südostecke situiert, das die Autorin als Feste bezeichnete. Auf dem rechten Bachufer, etwa in der Mitte des Dorfes, befindet sich in der Flur, die in der Volksmund U kostelíka heißt, eine künstliche Erhöhung, wo D. Šaurová eine Kirche suchte (Šaurová 1972, 113-115; 1975a, 37-40). Auf dem Abhang oberhalb des Dorfes, wieder auf dem rechten Bachufer, wurde ein terrassenförmiger Friedhof mit Kirche und Beinhaus (Ossarium) entdeckt (Šaurová 1976a, 159-163).

Dorfhäuser (Taf. III-VIII)

Die Überreste von Dorfbauten wurden durch Terraindeformierungen in der Form kleiner Grabhügelkuppeln signalisiert. Jede "Kuppel" verbarg nur die Destruktion eines großen Feuerraums. Die Bautechnik der Holzlehmhäuser ohne eingetiefte Fundamente stand im starken Kontrast mit dem Ausmaß der Bauten. Streifen der Steinuntermauerung grenzten die dreiräumige Grundrißgliederung ab, deren längere Dachrinnenmauer bei allen Häusern parallel mit dem Bach orientiert war. Die Räume waren groß (ca 5x5 m), der eine immer senkrecht an die zwei restlichen gebaut, so daß der Grundriß die L-Form aufweist. In der Ethnographie erscheint diese Grundrißkomposition viel später; sie wird als "in Haken"-Form bezeichnet und dieser Terminus wird auch in der Archäologie benutzt (Šaurová 1971b, 171; z.B. Nekuda 1975; 1982, 13).

In dem dreiräumigen Haus befand sich in einem der Räume ein Ofen, der meistens an der Innenwand, nicht jedoch in der Ecke situiert war. Der Boden dieses Raums war teilweise mit flachem Sandstein gepflastert. In einigen Fällen wurden oberhalb der Hausgrundrisse dicke Krustenschichten kompakten Lehmewerks festgestellt, wohl die eingestürzte Decke, denn unter der Kruste befand sich ein Hohlraum mit dem Hausinventar. Die Fundsituation deutet an, daß die Häuser Blockbauten waren, deren Konstruktion in den Ecken durch Behauen in den rechten Winkel eingekeilt und mit einem größeren Stein untergelegt war. Die Wände des Blockhauses waren verputzt und mit Austreich ergänzt, der in dem archäologischen Hilfsmaterial durch Fragmente des ziegelroten Lehmewerks mit Ruten- oder Pfosten- und Balkenabdrücken vertreten ist. Hauseingänge sind nur hypothetisch belegbar. Ein interessantes Bau- und Betriebs-element in der Dorfdisposition stellen die mit Stein gepflasterten Wasserkanäle dar, die zwischen den Grundrissen Nr. 26 und 27, an der Südseite des Hauses Nr. 3 und entlang des Hauses Nr. 4 entdeckt wurden. Diese Kanäle belegen ein gut gestaltetes Wasserregime des Dorfes. Gegenwärtig sind deren archäologische Analogien aus den Lokalitäten Mstěnice und Bystřec bekannt.

Windmühle (Taf. VIII unten)

In Sektoren L-M-N-O war kein Hausgrundriß zu beobachten, die Baulücke war jedoch in der städtebaulichen Gliederung der Ansiedlung nicht zwecklos. Oberhalb, an der Stelle, wo der Abhang in eine mäßige Plattform übergeht, ragte über das Terrainiveau ein deutlicher Hügel mit dem Außendurchschnitt ca

10 m. Die Häuserreihe an der linken Talseite respektiert offensichtlich die Plattform, die ca 10 m hoch auf dem Abhang oberhalb der Lücke liegt. Nach der Auswertung aller Indizien und trotz dem Mangel an zeitgenössischen ethnographischen sowie archäologischen Analogien formulierte die Grabungsleiterin die Interpretationshypothese über die sog. Säulenwindmühle, den ältesten Typ der Objekte dieser Art (Šaurová 1980a, 55-56). Die Existenz einer Windmühle kann in dem Tal von Konůvky theoretisch angenommen werden; weitere archäologische oder andere Analogien werden wohl die Situation klären.

Herrensitz - Feste (Taf. IX)

An dem südlichen Talende oberhalb des Quellbezirks des Bachs von Konůvky zweigt sich das Wiesental in zwei seiche Pässe des Ždánický les. Zwischen ihnen identifizierte D. Šaurová auf einer bewaldeter Anhöhe einen ausgedehnten Komplex von Objekten, der in der Brünner Landtafel als "munitionum" (Feste) bezeichnet wird. Die natürliche Anhöhe wurde künstlich mit Quergraben aus dem Terrain ausgegliedert und mit Erdaufschüttung in eine waagerechte Fläche einer kleinen Anhöhe ergänzt. Nach der Entwaldung und dem Abraum einer dicken Schicht von Waldhumus in einem gegliederten Terrain zeigten sich Umrisse zweier selbständiger, voneinander getrennter und nicht paralleler Gebäude. Ihre unterschiedlichen Ausmaße verliehen der Baufläche die Form eines Trapezes von 34, 25, 32 und 15 m und der Gesamtfläche von 700 m². Die Mauern waren tapetenartig aus eingepaßten Sandsteinquadern gemauert.

Die beiden sog. Kellergeschosse waren bei der Freilegung völlig mit dem Lehmewurfschutt aus dem oberirdischen Mauerwerk ausgefüllt (z.B. Šaurová 1971b, 175-180). Auf den Lehmewurffragmenten sind Pfosten-, Balken-, Bretter- und Rutenabdrücke deutlich zu sehen, so daß bei dem Bau der oberirdischen Mauern, Innenwände und Decken verschiedene Techniken angewandt worden können. Die Fläche zwischen den beiden Kellergeschossen, die 3-4 m breit ist und vorläufig als Scheiderraum bezeichnet wird, ist mit flachen Sandsteinen gepflastert und kann für einen Hof zwischen den beiden Gebäuden gehalten werden. Ein weiterer gepflasterter Platz kleinerer Ausmasse (4x9 m) wurde an dem Südwestrand des Objekts entdeckt. Die übrigen Arealflächen (4 m breit) sind seicht, lehmig, ungepflastert. Sie waren bis in die Höhe von mehr als 1 m mit Bauschutt überdeckt, wo unter anderem zahlreiche Schließhaken und Baubeschläge der Fensterläden und Türe gefunden wurden gemeinsam mit Überresten verbrannten Holzes. Die Grabungsleiterin nahm an, daß es sich hier um Überreste von sog. Umgänge der beiden Gebäude gehandelt haben kann. An der Westseite des nördlichen Kellergeschosses erhielt sich unter dem Schutt in situ ein vollkommener gotischer Türbeschlag mit Hängeringen - Angeln. Die Bedachung der beiden Gebäude (Schindel) ist mit zahlreichen winzigen nadelartigen Nägeln, sog. Schindelnägeln belegt (über 1000 Stk).

Das südliche Kellergeschoß weist einen ungefähr viereckigen Grundriß von 7x8 m auf. Es ist 2 m unter das Niveau des heutigen Terrains eingetieft. Sein Boden war bei der Freilegung ganz gerade, mit Erde geglättet. Genau in der Raummitte war in den Boden ein flacher, elipsenförmiger Stein eingedrückt, der ursprünglich wohl als Unterlage einer hölzernen Tragsäule diente. Ethnographische Parallelen bestätigen die Annahme D. Šaurovás, daß darauf das Kreuzbindewerk der Decke aus dicken Eichenbalken beruhte, was durch Kohlenfragmente in der Destruktion bestätigt wird. Inmitten der Ostmauer befand sich eine seichte, mit Stein gemauerte Nische, in deren Nähe auf dem Boden Ziegeln vorkamen. Darüber waren in der Destruktion bis in die 2 m-Höhe Fragmente der gefäßförmigen Kacheln, durch Brand stark deformiert, zerstreut. Diese Gefäßkacheln gehören zu dem ältesten Kacheltyp, der in das 14. Jahrhundert datiert wird. Die Grabungsleiterin hält die Fundsituation für einen Beweis der Existenz eines zweigeschossigen Hauses, das aus dem Kellerraum geheizt wurde.

Das nördliche Kellergeschoß des Gebäudes ist rechteckig, west-östlich orientiert und fast 3 m in das ursprüngliche Terrain eingetieft (Ausmaße 13,5 x 4,5 m). Das Gebäude war horizontal sowie vertikal gegliedert. In der Nähe des gepflasterten Zentralhofes (des sog. Scheideraums) wurde ein kleiner gepflasterter Windfang auf demselben Niveau entdeckt. Ihm entlang wurde ein Streifen verkohlter Balken festgestellt, die wohl aus einer dünneren Holzwand stammen. An diese gepflasterte Fläche grenzt ein um 30 cm niedrigeres Erdenbodenniveau, auf welchem in der Stein- und Mörteldestruktion einerseits verbranntes Holz, andererseits Fragmente von Fensterbleireifen entdeckt wurden, in welche ursprünglich kleine Glasscheiben eingesetzt worden waren. Der Fundkomplex wurde von D. Šaurová als zerfallenes Fenster nebst Rahmen und Balken interpretiert. Der Ostteil des nördlichen Kellergeschosses ist seichter und wohl ohne tapetenartige Seitenmauerung.

Ofen (Taf. X)

An der Südostecke des Trapezwerder wurden Überreste eines Kuppelofens entdeckt. Beschädigt war nur die tönernerne Deckenwölbung, die in der oberen Waldhumusschicht durch ziegelrote Lehmewurffragmente zum Ausdruck kam. Sonst blieb der ganze Ofenkörper erhalten - der vollkommene Boden mit dem beiderseitig eingepaßten Steinkranz der Umfassungsmauer sowie die schmale Mauer, die den Arbeitsraum vor dem Ofen von anderen Wohnobjekten getrennt hatte. Der Ofenunterteil ist ovalförmig mit Innenachsen 350 x 310 cm. Der Boden beruht auf einer gelben, laibartigen Sandsteinunterlage, die mit einer Steinsatzschicht aus kleineren flachen Sandsteinstücken überdeckt ist. Über dem Steinsatz gab es zwei deutliche Lehmausstrichschichten (Šaurová 1980e, 102-103). Die Ofenöffnung, nach Westen orientiert, befand sich über einem prismatischen Steinvorherd (Ausmaße: Breite 100 cm, Höhe 80 cm), der aus dem Ofenoval in den stufenartig gesenkten Arbeitsraum von 350 x 150 cm auslief. In der Nähe des Ofens wurde ein massiver Metallbrecher und ein in stumpfen Winkel gebogener Gegenstand - ein Schürhaken gefunden. Obwohl

D. Šaurová den Ofen am Anfang als Brotofen interpretiert hatte, bezeichnete sie ihn später als Töpferofen (Šaurová 1973c, 81). Das Bodenniveau des Umgangs in der Nähe des Ofens war nämlich mit Keramikfragmenten in einer so dicken Schicht bedeckt, daß es die Grabungsleiterin auf einen Scherbenabfallplatz zu denken machte. Es handelt sich wohl um sog. Keramiklingen, Scherben mit geglättetem Rand, die an Töpferklingen erinnern, aber wohl einem anderen Zweck gedient haben. Die ursprüngliche Ansicht D. Šaurovás, nämlich das es sich um einen Brotofen handelte, scheint logischer und wahrscheinlicher zu sein, besonders wenn man die Tatsache beachtet, daß in der Feste kein anderer Ofen oder schwarze Küche identifiziert wurde.

Friedhof und Kirche (Taf. XI oben)

Die Lokaltradition situierte den Friedhof an den Südrand des Dorfes, auf den Abhang über die Feste. Ungefähr in der Mitte des Gräberfelds befand sich eine Steindestruktion mit Mörtelbruchstücken, von welchen einige eventuell eine Schicht farbigen Verputzes aufweisen. Gleichzeitig wurden in der Destruk-tion Haken und Flügel- sowie Nadelnägeln mit Fragmenten verbrannten Holzes gefunden. Es wird auch ein Bruchstück eines aus Stein gemeißelten, schüs-selartigen Taufbeckens entdeckt (Šaurová 1974b, 94; 1987b, 348), zu welchen zwei weitere, zusammengehörende und schon früher im Mauerwerk des unweiten herrschaftlichen Jägerhauses in der Waldflur U zlatého jelena gefundene Fragmente gehörten. Der tatsächliche Kirchengrundriß war laut der Grabungsleiterin polygonal; das Presbyterium an der Ostseite war dreieckig, leicht unregelmäßig. Die Ausmaße des erhaltenen Kirchenteils können anhand der Archividokumentation D. Šaurovás nur rahmenhaft festgelegt werden: Breite 3,6 - 5 m, Länge 5,83 m. Die Fläche des Friedhofs und des Kirchenbaus wurde für die Bauzwecke terrassenartig ausgeglichen. Als die regional nächste Analogie führt D. Šaurová die gotische Kirche in Uhřice mit einem Presbyterium an, das einen Teil des ursprünglichen Baus aus dem 13. Jahrhundert darstellt, zu welchem später ein rechteckiges Schiff zugebaut wurde (Šaurová 1978b, 349-350).

Den Friedhof stellte D. Šaurová genau an der Stelle fest, wohin ihn die Volkstradition situiert hatte. Die Zeitgenossen erzählten der Grabungsleiterin, daß Leute am Ende des vorigen Jahrhunderts die im Raum des Friedhofs gefundenen Knochen in eine Zuckerfabrik gebracht hatten, wo sie zu Spodium für Zuckerraffination verarbeitet worden waren. Zu den ersten Skelettfunden kam es bereits 1970, wo die Grabungsleiterin ein Tripelgrab einer älteren Frau mit zwei kleinen Kindern entdeckte (Šaurová 1974b, 93; 1976a, 159). Die Erforschung setzte dann in den Jahren 1973-1974 fort (Šaurová 1975, 83). Der Friedhof ist nicht ausgedehnt, sein Raum war durch die Terrasse im hüggeligen Terrain bestimmt. Daher wurde tief und in dichten Agglomerationen begraben. Bei einigen Skeletten konnten Steinbelegungen festgestellt werden, von den Sargüberresten blieb jedoch keine Spur. Die Verstorbenen wurden auf christliche Weise begraben, d.h. ohne Grabbeigaben und wahrscheinlich in Totenhenden, da D. Šaurová keine Kleidungsüberreste fand; nur in einem einzigen

Fall wurde neben dem Verstorbenen eine runde Schnalle entdeckt, wohl aus einem Gürtel oder Schuh stammend. Die Orientierung der Gräber ist nicht einheitlich: Westen-Osten, Südsüdwesten-Nordnordosten, bei kleinen Kindern Norden-Süden; am öftesten wurden jedoch die Toten mit dem Gesicht nach Osten orientiert und in gestreckter Lage auf dem Rücken mit Armen dem Körper entlang oder mäßig gebogen gelegt. In einigen Gräbern wurden unvollständige Skelette oder im Gegenteil Knochenanhäufungen von mehreren Individuen gefunden, was die Grabungsleiterin durch die Beschädigung älterer Gräber bei einer neuen Beisetzung erklärte. Bei dem allmählichen tieferen Abraum des Horizonts innerhalb des Sakralbaus auf dem Friedhof von Konůvky legte D. Šaurová vier unterschiedlich orientierte Kindergräber und ein schon stark poröses Skelett eines Erwachsenen frei, das unter das Grundmauerwerk der Kirche reichte. Es handelt sich um Beisetzungen noch vor dem Aufbau der Kirche, die erst nach der Stabilisierung des Dorfes errichtet wurde, wie es auch in Narvice (Unger 1976, 169; Unger et al. 1980, 45) oder in Koválov bei Žabčice (Měřínský-Unger, 1983, 127) der Fall war.

Im Raum des Friedhofs hinter dem Presbyterium der Kirche kam es zu einer Entdeckung, deren Interpretation problematisch ist. Es wurden hier Überreste von etwa 140 Individuen einschließlich kleiner Kinder gefunden. D. Šaurová meinte, es handelte sich um ein Massengrab der Opfer eines Kriegseinfalls während der böhmisch-ungarischen Kriege, wo das Dorf verwüstet worden war. Heute hat man schon eine andere Erklärung. Auf dem Friedhof rund um die Kirche in Narvice wurden an analogen Stellen Gruben mit einer großen Menge menschlicher Knochen entdeckt, die Spuren einer Sortierung aufwiesen, was als ein Ossarium interpretiert wurde (Unger et al. 1980, 47). Es wird angenommen, da es sich um eine ältere, primitive Form des Beinhauses handelt, wenn für die pietätvolle Beisetzung der sterblichen Überreste aus den aufgelösten Gräbern noch keine selbständige Objekte gebaut wurden.

Motte (Taf. XI unten)

Das meist problematische Objekt der ganze Fundstelle, das sehr viele Diskussionen (besonders im Zusammenhang mit der Lokalisierung der Kirche) hervorrief, war die Motte, ein künstlicher runder Hügel auf dem rechten Bachufer im mittleren Teil des Dorfes, gegenüber dem Grundriß des Hauses Nr. 4. Unter einer halbmeterdicken Schicht von Waldboden befand sich - scharf abgegrenzt - einerseits das schwarze Lehmtterrain, andererseits eine sattgelbe Schicht mit Steinsplinter verwitterter Sandsteine, die laut D. Šaurová fünf Seiten eines Oktogons andeutet. Bis auf Mörtelschollen war die ganze Freilegung fundlos.

Die Grabungsleiterin setzte den Gedanken von der Existenz zweier Kirchenbauten durch, und besonders die Existenz einer neueren Kirche auf dem runden Hügel (sog. Motte) im Dorf, die allmählich nach dem Dorfuntergang durch einen Kriegseinfall im Jahre 1468 auseinandergenommen worden war. Die meisten Spezialisten stellten sich jedoch ihren Schlußfolgerungen skeptisch gegenüber. Die Parameter des Hügels und die Schichtenzusammensetzung

entsprechen den künstlich aufgeschütteten Anhöhen des Typs Motte, die im Mittelalter als Grundlage für den Bau eines kleineren Herrensitzes dienten (Unger 1985, 207). Sie waren vollkommen oder teilweise mit einem Graben umgeben, dessen Ausfüllung zum Anhäufen des Hügels benutzt wurde. Die Situation entspricht also den Umständen auf dem runden Hügel von Konůvky. An der Wende des 13. und 14. Jahrhunderts kam es offensichtlich zur Veränderung der Wohnanforderungen des Kleinadels. Der Wohnbau, soweit er überhaupt beendet worden war, kann demontiert und zu friedlichen Zeiten in den Südteil des Dorfes umgesetzt worden, dessen Lage vorteilhafter war, wohl wegen des sumpfigen Terrains an der ursprünglichen Stelle - Motte, wobei wahrscheinlich auch das ursprüngliche Baumaterial benutzt wurde. Dadurch könnte die Abwesenheit von Funden auf dem Hügel sowie im Graben erklärt werden.

V

Analyse des archäologischen Materials

1. Keramik

Die größte Gruppe des archäologischen Materials aus den meisten mittelalterlichen Fundstätten stellt das keramische Scherbenmaterial dar, das in Konůvky während der 20-jährigen Terrainforschung in der Gesamtzahl von ungefähr 10 000 Fragmenten zusammengebracht wurde. Nur ein unwesentlicher Teil davon konnte rekonstruiert werden (33 Stück), davon 6 Töpfe (darunter 1 Lošticer Stück), 17 glockenförmige Deckel, 4 Schüsseln, 2 glasierte Dreifüße, 2 Lämpchen, 2 kleine Gefäße, 1 Krug, 1 Lošticer Becher, 1 Henkeltopf und 2 Kacheln.

Die Analyse der Keramik erfolgte nach dem gewöhnlichen Schema:

- 1.1. Produktionstechnologie (Masse und Farbe, Bodentyp)
- 1.2. Morphologie und Chronologie
- 1.3. Dekor
- 1.4. Glasur
- 1.5. Typologie der Gefäße
- 1.6. Rotbemalte Keramik
- 1.7. Die Lošticer Keramik
- 1.8. Künstlerische Keramik und kleine Töpferplastik
- 1.9. Ofen- und Baukeramik

1.1. Produktionstechnologie

1.2. Morphologie und Chronologie

Die Masse der Gefäße ist überwiegend mittelkörnig, mit Glimmer oder Sand gemagert (ca 50%). Aus einer grobkörnigen Töpfermasse mit einer deutlichen Graphitbeimischung wurden Vorratsgefäße hergestellt, Graphit erscheint auch

in der Masse der ungenügend gebrannten Töpfe des Lošticer Typs. Eine selbständige Gruppe bildet die Graphittonkeramik des älteren (jung- und spätburgwallzeitlichen) Horizontes (siehe weiter).

1.3. Dekor

Die häufigste Verzierung der geläufigen Keramik des 14.-15. Jahrhunderts stellt die sog. Schraubenlinie dar, die die Ausbauchung und die Schulter mit einer seichten, dichten Kannelierung deckt. Das gravierte Dekor kommt besonders oft auf der feineren Keramik mit sattgrauer Oberfläche in Form einer sachten, mit zwei Rillen begleiteten Wellenlinie vor.

Für das ältere Horizont ist das Rädchendekor typisch, das in das 13. Jahrhundert datiert werden kann und oft unregelmäßige Linien auf Töpfen aus einer groberen Graphittonmasse bildet. Das Flächendekor auf Bechern wird am öftesten durch Wellenlinien gebildet. Häufig ist auch die Kombination der gravierten Bögen und unregelmäßigen Rillen und Wellenlinien. Das Grübchenflächendekor kommt auf schlanken Bechern, Krügen oder Töpfchen vor.

1.4. Glasur

Unter glasierten Waren kommen vor allem Dreifüße und deren Fragmente vor, sowie Henkeltöpfe und kleine Gefäße mit lasturartig abgeschnittenem Boden, innen glasiert. Glasiert war auch die kleine Töpferplastik-Bruchstücke von Figürchen zweier kleiner Pferde. Die Glasur ist meistens braunrot, auf ziegelroter Masse, weniger kommt gelbgrüne und gelbe Glasur vor.

1.5. Typologie der Gefäße

Nach dem üblichen Schlüssel werden Keramikformen in folgende Gruppen geteilt:

- 1.5.1. Henkeltöpfe
- 1.5.2. flache und glockenförmige Deckel
- 1.5.3. Schüsseln, Lämpchen, Schöpflöffel
- 1.5.4. Krüge
- 1.5.5. Becher
- 1.5.6. Dreifüße
- 1.5.7. Vorratsgefäße und -töpfe
- 1.5.8. kleine Gefäße und besondere Formen
- 1.5.9. Spinnwirtel
- 1.5.10. Keramikklingen

Eine Übersicht der Vertretung einzelner in der Feste und in den Häusern vorkommender Typen bringen die Typologietabellen (siehe S. 78-79, 80-81).

1.6. Rotbemalte Keramik

Die rotbemalte Ware stellt eine besondere Gruppe der mittelalterlichen Keramik heller, weiß gelber Farbe mit rotgemalter Verzierung dar, die meistens

Linien, in jüngerer Periode auch Flächendekor bildet. Ihre Formen unterscheiden sich von der üblichen mittelalterlichen Keramik nicht viel, ganz verschieden ist jedoch die Technologie der Verarbeitung, das harte Ausbrennen in Oxidationsatmosphäre der Horizontalöfen (Gabriel 1991, 4) und die Dekorauffassung. Gemalt wird mit dem Eisenrötel schon vor dem Ausbrennen. Diese Keramik erscheint ausnahmsweise im 13. Jahrhundert, typisch ist sie aber vor allem für das 14.-15. Jahrhundert (Nekuda-Reichertová 1968, 137). Aus Konůvky sind nur einige wenige Fragmente bekannt. Die Verteilung der rotbemalten Ware im Raum der Feste und in Dorfhäusern verhilft keineswegs zur Spezifizierung dieser Milieus. Es kann gesagt werden, daß Fragmente der rotbemalten Keramik aus Konůvky der älteren Entwicklungsphase im 14. Jahrhundert angehören. Diese Art Keramikware durchdrang hierher wohl aus dem nordböhmisches Gebiet über Ostböhmen und Mittelmähren und betont die wichtige Rolle, die der Handel im Leben dieses Dorfes inmitten von Ždánický les spielte.

1.7. Die Lošticer Keramik

Für die Lošticer Ware ist die Masse kennzeichnend. Es handelt sich um eine grobkörnige Keramik mit warziger, blasenförmiger oder glühpockenartiger Oberfläche, die durch eine absichtliche Beimischung von Graphit mit Ferroxyden erzielt wird. Und gerade beim Ausschmelzen dieser Eisen-beimischungen wird unter hohen Temperaturen die Oberfläche rau: einige Stücke sind hart, klingend ausgebrannt und weisen eine typische braunrote Färbung auf. Andere Scherben, bei deren Ausbrennen die Temperatur nicht so hoch war, sind im Bruch stark körnig mit deutlichen Graphitluppen und ihre Farbe ist heller, graubeige.

Lošticer Ware kam in Konůvky vorwiegend in der Feste vor. Typologisch geht es vor allem um Töpfe und charakteristische topfartige Becher. Vereinzelt wurden sie in Grundrissen von Dorfhäusern entdeckt. Die Keramikkollektion zählt 245 Stück (meistens Scherben), aus der Gesamtmenge konnten nur zwei vollkommene Gefäße rekonstruiert werden.

Die Keramik Lošticer Typs aus Konůvky wurde gemeinsam mit Proben aus Žádlovice und Loštice einer chemischen Analyse unterworfen. Es wurde die Röntgenphasenanalyse mit anschließender statistischer Clusteranalyse angewendet. In den untersuchten Proben wurden folgende Gesteine identifiziert: Quarz, Graphit, Muskovit (Glimmer), Ortoklas (Feldspat), Mullit, Albit (Feldspat), Diopsid und Cristoballit. Am ähnlichsten scheinen Scherben aus Žádlovice und Konůvky und dem entspricht auch das Aussehen und die makroskopische Analyse der Scherben mit einem starken Graphitanteil in der Tongrundmasse sowie in der Beimischung. Die Ähnlichkeit der Proben des klingend ausgebrannten "echten" Lošticer Bechers und des Lošticer Topfes, die mit nacktem Augen zu beobachten ist, wurde durch die Analyse der Phasenzusammensetzung bestätigt. Die Analysen bewiesen, daß diese Proben keinen Graphit mehr beinhalten, der wohl bei dem Ausbrennen in hohen Temperaturen verbrannt worden war. In beiden Scherben ist jedoch das Mineral Cristoballit

(Hochtemperaturmodifikation SiO_2) sehr deutlich vertreten, das aus Silikaten unter hohen Temperaturen entstehen kann, und zwar bei normalem Druck in Temperaturen 1470-1723°C. Die Ergebnisse der Röntgendiffraktions-analyse und der optischen Emissionsspektroskopie der keramischen Scherben und Proben von Naturgraphite aus verschiedenen Fundstellen in Böhmen und Mähren deuten an, das das graphithaltige Material, das in die Keramikmasse aus Konůvky und Žádlovice zugegeben wurde, in der Gegend von Velké Tresné angebaut worden kann.

1.8. Künstlerische Keramik und kleine Töpferplastik

Unter dem keramischen Material aus Konůvky gibt es auch die kleine Töpferplastik, zu welcher vier Figürchentorsos gehören. In drei Fällen handelt es sich um Tierdarstellungen: das Fragment des Körpervorderteils eines Pferdchens (InvNr. 72384, Taf. LI:2) aus dem Haus Nr. 4, woher auch das Torso eines tönernen Figürchens ohne Kopf stammt (InvNr. 72381, Taf. LI:3). Das dritte Exemplar, aus freier Hand hergestellt (InvNr. 72379, Taf. LI:4) aus dem Haus Nr. 27 stellt ein Pferd mit Reiter dar. Ein unikater Fund ist das Fragment der Figuralplastik (InvNr. 75380, Taf. LI:1), ebenfalls aus dem Haus Nr. 27. Es geht um einen Frauenkopf mit Haube und feinem, perfekt erarbeitetem Gesicht. Auf der Rückseite ist das Hineindrücken der Masse mit den Fingern in eine einseitige Form deutlich.

Die aus freier Hand hergestellten Figürchen können chronologisch in die Periode um 1300 datiert werden (Denkmalpflege 1985). Die mit Hilfe einer Form verfertigte Plastik gehört eher der Mitte des 14. Jahrhunderts und der danachfolgenden Periode an. Diese Datierung wird durch Figürchen aus Sezimovo Ústí unterstützt, die aus dem Untergangshorizont aus dem Jahre 1420 stammen (Hrdlička-Richter-Smetánka 1966, 670-Abb. 201). Zwei ähnliche Pferdchen aus den Sammlungen des Museums der Hauptstadt Prag werden chronologisch erst an die Wende des 15. und 16. Jahrhunderts eingereiht (Liška 1943, 17), ebenso wie das Torso aus Brno-Kapucínské náměstí 8 (Měchurová 1991, 145-146). S. Felgenhauer (1974, 48) stimmt der allgemeinen Eingliederung zwischen das 14. und 16. Jahrhundert zu, obwohl einige österreichische Analogien schon 1200 datiert sind. Aus Funden dieser Art künstlerischer Keramik im dörflichen Milieu geht hervor, daß es sich nicht um eine ausschließlich städtische Angelegenheit handelte. Diese Funde deuten auch auf Wirtschafts- und Handelskontakte hin und konkretisieren unsere Vorstellungen von dem Handel, dem Warentransport sowie dem Stand und System der Handelswege im Mittelalter.

1.9. Ofen- und Baukeramik

Die Art und Weise der Heizung ist in Konůvky durch Ofendestruktionen in Dorfhäusern belegt, in der Feste im Sektor des südlichen Kellergeschosses dann durch Funde der Ofenkeramik - Kacheln und Rauchabzug; zu dieser Gruppe gehören Baukeramik, Ziegeln und Fragmente von Dachrinnen. An der Ostwand

des südlichen auch Kellergeschosses der Feste wurde die Anhäufung von gefäßförmigen Kacheln über fünf konische Ziegeln entdeckt.

Die Mehrzahl der Kacheln erhielt sich nur in Bruchstücken (549 Stk), die darüber hinaus durch den Brand stark beschädigt waren - klingend rotgebrannt, versengt, verraucht und deformiert. Die Kacheln gehören dem gefäßförmigen Typ an und ihre Mündung ist unterschiedlich:

1) vier- oder dreieckig mit schnauzen- (lappen-)förmigen Ecken (213 Randfragmente), die auch als tiegelförmig, lang mit kleiner Mündung bezeichnet werden;

2) rund (34 Ränder) - sog. Becherkacheln;

3) Kolbenkacheln, die nur in Fragmenten anhand der Wandneigung nachgewiesen sind (3 Stk), deren Vorkommen in Konůvky wegen ihrer kleinen Menge und problemhafter Bestimmung (die durch die wahrscheinliche Deformation der Kacheln beeinflußt ist) unsicher ist.

Aus der Gesamtheit der gefundenen Fragmente konnten zwei Kacheln rekonstruiert werden. In der Kollektion gibt es auch eine unvollkommene massive Röhre, deren ein Ende leicht trichterförmig erweitert ist. Solche Röhren werden oft als Rauchabzüge bezeichnet, es fehlt hier jedoch jede Spur von Verräucherung.

Kachelöfen mit Gefäßkacheln besitzen eine Analogie in Sezimovo Ústí (Hablbauer-Chotěbor 1990, 376 - Abb. 14, 15). Die Kacheln aus Konůvky sind höher, schlanker, ihre Höhe übersteigt sogar leicht jene der analogen Tiegelkacheln aus der Prager Burg (Brych-Stehlíková-Žegklitz 1990, 9-Taf.7,8, 10-Taf.9) und ihre Mündung ist zum Unterschied von den letztgenannten schnauzenförmig. Auch die Datierung der Prager Exemplare ist für Konůvky annehmbar - das 14. - 1. Hälfte des 15. Jahrhunderts. Becherkacheln wurden auch in der Feste von Mstěnice entdeckt (Nekuda 1985, 112 - Abb. 165). Anhand westlicher Analogien, wo dieser Ofentyp bereits seit Anfang des 13. Jahrhunderts benutzt wurde, und der nächsten österreichischen Analogie aus Gaiselberg, die in die 2. Hälfte des 13. Jahrhunderts eingereicht wird (Felgenhauer-Schmiedt 1977, 265-266), werden die erwähnten Kacheln durch V. Nekuda in die Zeit der Entstehung der Mstěnicer Feste datiert.

Ein weiteres Element der Baukeramik stellen die Firstkappen, eine Art Dachfirsthaut dar. Das aus dem Grundriß Nr. 3 stammende Stück InvNr. 98422 ist im Vergleich mit der heutigen Vorstellung der Stroh- oder Schindelbedachung eines mittelalterlichen Hauses interessant. Mit Firstkappen war wohl nur der Dachfirst geschützt, wie es übrigens flämische Landschaftsmalereien des 16.-17. Jahrhunderts belegen (Nekuda 1985, 114). Analogien im archäologischen Material sind aus allen größeren Grabungen bekannt, z.B. aus Pfaffenschlag, Mstěnice, Dolany bei Olomouc, aus der Burg Štamberk bei Telč oder aus Narvice.

2. Eisengegenstände

Eisengegenstände bilden in der Kollektion archäologischen Materials aus Konůvky ca 1700 Inventarnummern. Die Tabelle (siehe S. 125-127) zeigt die statistische Vertretung einzelner Gruppen von Eisengegenständen nach ihrer Funktion und Anwendung, laut welcher die Kollektion gegliedert wird: Landwirtschaftsgerät, Handwerkergerät, Militarien, d.h. Waffen, Reiter- und Pferdeausrüstung, Bauausstattung und kleinere Gegenstände des häuslichen Bedarfs. Unter dem Begriff Bauausstattung versteht man Schlösser und Schlüssel, unter Baubeschlag reiht man dann Haken, Klammern, Schließen, Dornaugen, Kettenteile, Bandriegeln und vor allem eine große Menge verschiedener Nägel. Türbeschlag einbezieht Angeln und einzelne Beschlagteile. Eisengegenstände wurden schon detailliert publiziert (Měchurová 1995). Insgesamt wurden in Konůvky 4733 Eisengegenstände gefunden. Diese Zahl ist mit Vorbehalt zu nehmen, denn nur Nägel sind mehr als 3400 Stk, dann gibt es 366 unbestimmbare Fragmente; für eine sinnvolle archäologische Analyse stehen also rund 1000 Eisengegenstände zur Verfügung.

Die Gliederung der Eisengegenstände leitet sich nach dem klassischen Schema:

- 2.1. Landwirtschaftsgerät
- 2.2. Handwerkerliches Gerät
- 2.3. Waffen
- 2.4. Reiter- und Pferdeausrüstung
- 2.5. Bauausstattung
- 2.6. Kleingegenstände

2.1. Landwirtschaftsgerät

In dem Eiseninventar aus Konůvky bilden landwirtschaftliche Geräte und deren Bruchstücke eine Gruppe von 161 Stück, also etwa 16% der Gesamtmenge. Den größten Anteil stellen Sichel dar (100 Stk), vollkommene Exemplare kommen jedoch nur in einigen wenigen Fällen vor (12 Stk), 13 Stück sind fragmentarische Torsos. Es erhielten sich 8 Sichel mit Zeichen. Dieser ist meistens durch einen gegliederten Kreis gebildet. Typologisch können sie zum Typ *II-III* der Dornsicheln von M. Beranová (1957, 105 - Abb. 2d) gereiht werden. Sägezählung wurde bei 9 Stück festgestellt (einschließlich der Kollektion aus dem Grundriß 5), sie erhöhte wohl die Schärfe des Geräts. Als sehr bedeutsam kann der Fund einer intakten und sehr gut erhaltenen Sense (InvNr. 75707) aus dem Grundriß 2 bezeichnet werden (Taf. LXX:4), die 1963 im Hohlraum unter einer Lehmewurfschicht an der Innenwand des Raums entdeckt wurde, wo sie wahrscheinlich aufgehängt worden war (Šaurová 1973, 337; Beranová 1981, 283-Abb. 89:3). Ein Fragment einer breiten Sense, wohl sekundär benutzt, stammt aus dem Sektor IV in der Feste (InvNr. 75751). Zu Sensen werden auch deren Halter von typischer Hufeisenform gereiht, die die Art und Weise der Befestigung an den Stiel mittels eines kleinen Keils zeigen, der zum Dorn als Verpackung beigefügt wurde.

Zu Feldarbeiten dienten auch Eggen, von welchen in dem archäologischen Material meistens nur deren Zähne - sog. Eggennägel erhalten blieben. Aus Konůvky sind 20 Stück bekannt, die sowohl aus der Feste als auch aus Dorfhäusern stammen. Zu ihren deutlichen Merkmalen gehören schräge Einschnitte oder ein abgesetzter Zahn auf dem geschützten Körper, der Kopf ist - zum Unterschied vom Nagel - nicht vorhanden.

Gabelspitzen kommen in Konůvky nur in zwei Dorfhäusern vor - 7 Stk im Haus Nr. 1 und 2. Der Fund aus dem Grundriß 2 ist von besonderer Bedeutung, denn er stammt aus einem Raum neben dem, wo die Sense entdeckt wurde. Die Fundsituation bestimmte die Zugehörigkeit der drei Spitzen zu einer Dreizahngabel mit hölzernem Körper und Spitzen, die mit Tüllenbeschlag aus Metall und einem Ausläufer zur Fixierung mit Nagel verfestigt waren (InvNr. 72573-72575). Das Fragment einer Doppelzahngabel (InvNr. 72659) aus dem Grundriß Nr. 4 besitzt eine Analogie in dem besser erhaltenen Exemplar aus dem Metallinventar aus der Fundstelle Bystřec bei Jedovnice (Archäologisches Institut des Mährischen Landesmuseums Brno) sowie aus der Burg Tepenec (Burian 1971, 66, 131 - Taf. 47:5). Schafscheren (9 Stk) sind sowohl in der Feste als auch im Dorf vertreten. Vinzermesser stammen in Konůvky nur aus dem Dorf. Sie sind nicht von einheitlichem Typ, ihre Klingen sind jedoch immer gebogen und in den Holzstiel mittels eines Dorns angesteckt. Ihr häufiges Vorkommen auf dieser Fundstelle bestätigt faktisch die schriftlichen Erwähnungen in den Archivquellen über Weinberge in Konůvky.

Zum Wagenbeschlag gehören Radnägel (7 Stk) mit einem flachen, viereckig oder fächerförmig ausgehämmerten Kopf und abgerundeten Körper. Als Achsenbeschlag interpretierte D. Šaurová den im Grundriß 28 entdeckten massiven Halter von hufeisenförmiger bis kantiger Gestalt mit der Breite von 5 cm (InvNr. 75928). Für einen Leiterwagenbeschlag können viele verschiedene Beschläge gehalten werden, die immer den Beschlag hölzerner Pfosten darstellen (nach abgerundeter Form).

Zu Metallteilen des Ackergeräts gehört die Pflugschar. Sie ist symmetrisch, herzförmig, mit einer breiten Klinge und kurzen Lappen (Höhe=23,5 cm, Maximalbreite=16,7 cm). In dem archäologischen Material aus mittelalterlichen Fundstätten ist es nicht vereinzelt, dieses Exemplar ist jedoch dadurch ungewöhnlich, da seine Schneide repariert oder verstärkt ist. Das Pflugsech (InvNr. 72571, Taf. LXX:12) ist der größte und schwerste Gegenstand aus Konůvky; seine Gesamtlänge beträgt 47 cm und das Messer ist 20 cm lang. Aus der Fundsituation (es wurde in der Nähe der Sichelkollektion im Grundriß Nr. 5 entdeckt) kann man darauf schließen, da es zu dem Pflugtyp mit asymmetrischer Pflugschar gehört. Zu massiven Stücken gehört auch eine schmale krumpenartige Hacke (InvNr. 75703) aus dem Sektor IV des nördlichen Kellergeschosses der Feste (Taf. LXX:13), bei welcher sogar die Art und Weise der Verkeilung der Tülle am Holzstiel deutlich ist, denn der Eisenkeil blieb in dem hufeisenförmigen Geräthalter angeschmolzt. Die Hacke ist vor allem durch ihre Verzierung oder den Erzeugungszeichen an der Innenseite interessant, es handelt sich um einen Zweig mit Beeren an den Enden, wohl ein Symbol der

Weinrebe. Dies könnte die Hauptanwendung der Hacke bei der Arbeit im Weinberg andeuten. Ein anderer massiver Gegenstand ist der Brecher (38 cm lang) mit knüttelförmigem Funktionsteil, abgerundetem Körper und quer eingesetztem, 16,5 cm langem Balken als Griff (InvNr. 72576, Taf. LXX:11) aus der Feste, Sektor I des südlichen Kellergeschosses. Einen für das Mittelalter typischen Fund, der mit dem Landwirtschaftsgerät zusammenhängt, stellt der Spatenbeschlag dar. Aus Konůvky stammen nur einige wenige Fragmente, die funktionell nicht genau eingereiht werden können. Als ein Flegelhalter oder Wagenbeschlag kann der hufeisenförmige Kreis (InvNr. 72943) aus dem Grundriß 21 bezeichnet werden.

2.2. Handwerkliches Gerät

Gegenstände, die man mit Sicherheit als Handwerkergerät bezeichnen kann, kommen in der Gesamtanzahl von 45 Stück vor, also ca 4,5% von den gesamten 1000 Funden. Es geht vor allem um vier Hammer. Sie wurden alle in Dorfhäusern entdeckt. Zangen und deren Fragmente gibt es in der Kollektion von Konůvky 7 Stück. Ein Exemplar stammt aus der Feste. In allen Fällen handelt es sich um ein feines Arbeitswerkzeug. Meißel sind auf der Fundstelle durch fünf Stück vertreten. Ein massives Exemplar eines Meißels oder Durchtreibers (InvNr. 71696, Taf. LIV:11) wurde im Grundriß 2 entdeckt. In dem Metallinventar aus Konůvky nehmen eine wichtige Stelle Äxte (3 Stk) ein. Es handelt sich um massive Geräte mit breiter Schneide. Die Holzhaueraxt InvNr. 71869 hat auf dem Rücken einen Erzeugungszeichen in der Form eines abgeschlossenen Hufeisens. Sie wird auch Hussitenaxt genannt und gehörte wohl zu wirksamen Waffen der Hussitenheere. Von den Haueisen (4 Stk) soll vor allem der schlanke lange Gegenstand aus dem Haus Nr. 1 genannt werden mit einem Dorn für den Holzstiel und der Klinge mit stumpfem Ende und Spuren der Anfestigung mittels eines Äugleins oder Gelenks. Bohrer und deren Fragmente wurden in Konůvky 12 Stück gefunden. Es sind lange Stäbchen mit bohrerartiger (tordierter) Funktionsseite und oft mit einem Haken für eine bessere Befestigung an dem anderen Ende, das in einen Holzgriff eingesetzt wurde. Gerbermesser (4 Stk) sind in dem archäologischen Metallinventar gut zu unterscheiden. Es handelt sich um ein fächerförmiges Messer mit Dorn. Von den weiteren Handwerkerwerkzeugen, in dem archäologischen Material selten oder vereinzelt, soll ein kleiner Amboß - "babka" InvNr. 75717 (Taf. LIV:16) aus dem Haus Nr. 4 genannt werden, zu welchem eine Analogie aus Semonice (Huml 1967, 10, Taf. V:24) angeführt werden kann, die durch den Autor als "bobka" bezeichnet wird. Einen außergewöhnlichen Fund stellt der in stumpfen Winkel gebogene Schürhaken mit Tülle und Holzstiel (InvNr. 72987, Taf. LV:2) aus dem südlichen Umgang der Feste dar. Aus dem Grundriß der Feste stammt auch ein Schabeisen, das für die Zimmermannsarbeit bestimmt war. Im Grundriß 3 und 26 wurden Werkzeuge gefunden, die als Durchschläge, Durchtreiber oder Locher bezeichnet werden (InvNr. 75608, 75871), mit deren Hilfe der Schmied Löcher in das glühende Eisenhalbfabrikat anfertigte.

2.3. Waffen

Die Waffenvertretung (52 Stk) in dem ganzen Komplex ist mit der Gruppe von Handwerkerwerkzeugen vergleichbar, also ca 5%.

Die für das Mittelalter typische Waffe ist die Armbrust. In dem archäologischen Material aus allen Fundstätten, aber besonders aus befestigten Sätzen, kommen daher Armbrustpfeile vor. Längere, schlankere und leichtere Pfeile wurden für Bogenschießen benutzt, die schwereren, massiveren Stücke gehörten zur Armbrust. In Konůvky wurden 34 Stück entdeckt; 12 Exemplare stammen aus der Feste, 22 Stück aus dem Dorf, also es kommt bei dieser Waffenart kein Unterschied im Gesellschaftsmilieu zum Ausdruck. Die meisten Exemplare sind Pfeile rhombischer Form mit rautenförmigem Querschnitt (23 Stk). Die zweite Gruppe bilden Blattpfeile (3 Stk) und die dritte dann Flügelpfeile (2 Stk).

Zum Armbrustzubehör gehörten unbestritten Spannhaken. Es gibt zwei Typen: das kompliziertere Doppelspannwerk mit zwei Haken parallel nebeneinander (z.B. die Exemplare aus Mstěnice oder Posádka pri Gajaroch) und den anderen Typ - einen länglichen Haken mit einer Öffnung in dem erweiterten Mittelteil. Der zweite Typ ist in Konůvky durch zwei Exemplare vertreten. Ein analogisches Stück InvNr. 75805 stammt aus der unweiten Befestigung Kepkov. Als ein Bügelhaken zum Niedertreten kann ein rundes Bruchstück aus massivem Eisen mit einem prismatischen Tüllenansatz bezeichnet werden, das aus der Scheidewand der Feste stammt. Der Gegenstand erinnert an einen Steigbügel und hilft die Armbrust bei der Streckung der Sehne mit dem Spannhaken in stabiler Lage zu halten. Der sich erweiternde Armteil mit plastischer Mittelrippe aus dem Grundriß 1 könnte eher auch für einen Bügelhaken als für einen Steigbügel gehalten werden, denn er scheint zu winzig zu sein.

In die Gruppe der Speere können in Konůvky rein hypothetisch zwei vollkommene Stücke und zwei Bruchstücke gereiht werden. Eine Speerspitze stellt unbestritten der gut erhaltene Gegenstand mit einer schlanken rhombischen Klinge und massiven breiten Tülle (InvNr. 72459) aus dem Sektor III des nördlichen Kellergeschosses der Feste dar. Ikonographische Quellen der tschechischen gothischen Malerei belegen oft die kantige rhombische Speerform, sie ist jedoch kürzer und dicker. Im archäologischen Material kommt häufiger die Form der länglichen Blattklinge vor. Mit weniger Sicherheit kann der Gegenstand InvNr. 72834 aus dem Sektor II des südlichen Kellergeschosses der Feste interpretiert werden. Es könnte sich um ein Handwerkerinstrument oder Küchengerät - Rost, Bratspieß handeln. Zum Inventar des Hauses Nr. 1 gehört auch ein Stecher mit stumpfem bis abgerundetem Ende und breiter, tiefer Tülle (InvNr. 75690). Nach dem Vergleich mit zahlreichen Analogien kann der Gegenstand als ein Endbeschlag eines Fahnen-, Speer- oder Hellebardenschafts bezeichnet werden. Im Sektor III des nördlichen Kellergeschosses der Feste wurde ein großes Messer mit breiter Schneide und Griff entdeckt. Es kann eindeutig als Waffe interpretiert werden. Dieser Typ des Weidmessers wird in ikonographischen Quellen als Kampfmesser des Söldners

aus der Zeit vor 1400 bezeichnet. Aus demselben Raum der Feste stammt ein massiver Griff eines Weidmessers oder einer längeren Hiebwaffe (z.B. Säbel) mit Nietenspuren und dornartigem Ende. Dieses Eisenskelett war wohl mit organischem Material (Knochen, Holz oder Textil) belegt. Der deformierte Beschlag InvNr. 72424 (Taf. LXI:5) aus dem Haus Nr. 4 kann nach Analogien aus Hradištko u Davle ein Beschlag des Scheidenendes gewesen sein, obwohl D. Šaurová diesen Gegenstand wohl falsch als eine Pinzette bezeichnete.

2.4. Reiter- und Pferdausrüstung

Diese Gruppe des Metallinventars einbeschließt Bestandteile des Pferdegeschirrs, Hufeisen, Schürhaken, Sporen und die eigene Ausrüstung des Kämpfers, Harnischbestandteile, Ringe und Schnallen.

Zum Pferdegeschirr gehören seit der Urzeit vor allem Trensen, von denen in Konůvky 16 Stück gefunden wurden. Sie können als ein Bestandteil des Pferdegeschirrs bezeichnet werden, ohne zu präzisieren, ob sich um das Einspanngeschirr oder das Reitzeug handelte. Neben der Grundgliederung auf einfache Trensen mit Knebeln (d.h. mit Ringen oder Seitenstangen, mit Stäbchen- oder Tüllenmundstück) und Stangengebisse (Kandare mit Hebel) müssen hier die typologischen Reihen von Kirpičnikov und Ruttkay angewandt werden. Aus dem technologischen Gesichtspunkt kann gesagt werden, das Trensen mit Tüllenmundstück konstruktionsmäßig komplizierter, also fortgeschrittener und chronologisch jünger sind.

Steigbügel bilden einen charakteristischen Bestandteil des Reitzeugs. In Konůvky erhielten sich 6 Stück Steigbügel und deren Fragmente. Drei Stücke stammen aus der Feste, die übrigen aus Dorfhäusern. Ihr Körper ist trapezförmig (InvNr. 71630) bis sackförmig (InvNr. 71631). Weise der Befestigung des Riemenbandes an der engeren Seite des Trapezes ist entweder einfach, durch die obere Strebe des Steigbügelkörpers gebildet, oder komplizierter, mit einem Eisenschild ergänzt, der senkrecht zugefügt ist und einen Durchzug - eine Schlinge bildet. Der nächste aus den untersuchten Steigbügeln (InvNr. 71634, Taf. LVIII:10) aus dem Grundriß 26 hat den Körper in Form eines massiven Halbkreises und einen breiten Trittsteg; der Steigbügelriemen wurde direkt unter dem gebogenen Körper gezogen. Zwischen einzelnen Steigbügeln aus Konůvky wird es wohl keine große chronologische Differenz geben, es wird sich meistens um Exemplare aus der Mitte des 14. bis Mitte des 15. Jahrhunderts handeln.

Schürhakenfragmente stammen aus dem Grundriß 2; es geht um einen Überrest des gezahnten Funktionsteils und einen Griffansatz. In der Form unterscheiden sich Schürhaken nicht viel voneinander. Meistens ist der Anschluß gabelartig, mit leichten Abänderungen.

Hufeisen sind in dem Metallinventar von Konůvky relativ häufig - durch 81 Stück - vertreten. Ihre Verteilung im Dorf und in der Feste ist gleichmäßig. Die Grundmerkmale, die bei Hufeisen zu verfolgen sind, sind die Größe, Abschluß der Schenkel - die Fersen und die Form der eventuellen Stollen, die Anzahl der Nägellöcher, Stempellöcher oder die Nagelrinne (Furche) und die

Existenz des sog. Griiffs auf dem Vorderteil des Hufeisens. Dies alles stellt ein chronologisches Kriterium dar.

An der Grenze zwischen der Pferde- und Reiterausrüstung stehen Sporen. Da sie auf Reiterschuhe befestigt werden, ist es besser, sie zur Reiterausrüstung zu zählen. Aus Konůvky stammen 30 Sporen und deren Fragmente. Diese Militarien werden sehr häufig als ein günstiges chronologisches Kriterium benutzt, denn ihre Entwicklung ist mannigfaltig - sie waren nämlich, ähnlich wie Kleidung und Schuhe, eine Modeangelegenheit. Die Vertretung von Sporen ist in Konůvky erstaunlicherweise größer im Dorf als in der Feste, woher nur 4 Stück stammen. In der ganzen Kollektion können zwei Gruppen unterschieden werden: 1) Stachelsporen und 2) Rädchensporen. Eine weitere Klassifizierung erfolgt nach dem Schenkelabschluß und der Befestigungsweise; darum ist sie wegen der Bruchstückhaftigkeit der Funde unmöglich. Auch die Bogenform der Schenkel ist ein chronologisches Kriterium. Stachelsporen sind in Konůvky durch 4 Stück vertreten. Das Fragment InvNr. 75912 aus dem Haus Nr. 5 ist mit einem Stachel mit kugelförmiger Anschwellung versehen. Die Rädchensporen aus Konůvky können chronologisch in die 2. Hälfte des 13., das ganze 14. bis zu den 20er Jahren des 15. Jahrhunderts gereiht werden. Der Stacheltyp scheint älter zu sein, Sporen mit pyramidenförmigem Stachel kommen im 12. Jahrhundert vor und überleben bis in die 2. Hälfte des 13. Jahrhunderts, während die Form mit der kugelförmigen Stachelanschwellung (InvNr. 75912) vor die Mitte des 13. Jahrhunderts datiert werden kann.

Die Schutzrüstung ist in Konůvky durch ein Paar Fragmente eines Ringpanzers - eines Drahtemdes vertreten, die sowohl aus dem Dorf, als auch aus der Feste stammen.

Einen Bestandteil der Ausrüstung und der Kleidung bildeten Schnallen. In Konůvky wurden 41 Stück gefunden. Ihre Verteilung im Dorf und in der Feste ist relativ gleichmäßig. Die üblichste Klassifizierung erfolgt nach der Körperform: 1) kantige - vier- und rechteckige Schnallen, 2) runde Schnallen, 3) halbkreisförmige Schnallen - in D-Form und 4) kombinierte Formen. Einfache Eisenschnallen bilden einen geläufigen, jedoch nicht typischen und gut datierbaren Bestandteil der Fundkomplexe aus mittelalterlichen Fundstellen. Kleinere Bronzestücke als Gewandverzierung eignen sich dank ihrem Dekor und feiner Verarbeitung gut zur Datierung. Die Gruppe von Ringen zählt 76 Stück. Sie gewinnen an Bedeutung, erst wenn sie einem bestimmten Gegenstand oder Werkzeug zugeteilt werden.

2.5. Bauausstattung

Bei dem gegenwärtigen Forschungsstand und den Möglichkeiten der Rekonstruktion des Alltagslebens im Mittelalter ist die Bauausstattung oft schwer von anderen Beschlägen und Fragmenten zu unterscheiden. Besser ist die Situation nur bei Verschlusmechanismen - Schließern und Schlüsseln; die oben angeführte Feststellung gilt allgemein für Tür-, Möbel- und Baubeschlag.

In Konůvky können insgesamt 45 Fragmente aufgelistet werden, die dem Türbeschlag angehören könnten. Falls es die Fundsituation nicht andeutet, kann

der Türbeschlag kaum vom Möbel-, besonders Truhenbeschlag unterschieden werden, der oft sehr fest und massiv war. Leicht kann der Türpfostenbeschlag mit dem Beschlag eines Leiterwagens verwechselt werden. Hier ist die Bemerkung B. Pollas (1962, 138) über den mächtigen Beschlägen und Bestandteile der Kampfwagen der Hussiten zu erwähnen. Ganz klar ist der Zweck des unvollkommenen Beschlags eines Gelenktürpfostens, Türbandes aus dem nördlichen Kellergeschoß der Feste. Einen Bestandteil des Pforten- oder Türbandes bildet der massive Ring - ein Dornreif mit gebogenen Enden am Ringverschluß. Einen interessanten Fund, der mit Türbeschlag und Türen überhaupt eng zusammenhängt, stellen Türklopfer und deren Fragmente dar. Aus dem Sektor II des südlichen Kellergeschosses der Feste stammt das vollkommene Stück InvNr. 75704 (Taf. LXX:10).

Mit der Sicherung der Behausungen hängen neben Türen und deren Beschlägen auch ihre Sperr- und Verschlußmechanismen, also Schlösser und Schlüssel zusammen. Ähnlich wie Türen wurden auch Möbelstücke, besonders Truhen verschlossen. Der Unterschied beruht nur in der Mächtigkeit der Schlösser und Größe der Schlüssel. Aus Konůvky stammen 18 Schlösser und deren Fragmente (Taf. LIX). In allen Fällen handelt es sich um Vorhängeschlösser. Ihre Vertretung in der Feste und im Dorf ist ganz gleichmäßig. Der Konstruktion und Funktion des Verschlußsystems nach werden sie in zwei Gruppen gegliedert: Steigbügel- und Bolzenvorhängeschlösser. Unter jedem Typ gibt es jeweils eine Variante mit Schubschlüssel - die Federschlösser, und eine Variante mit Drehschlüssel - Klammerschlösser. Die meisten Schlösser aus Konůvky sind die Klammerschlösser, die Federschlösser (mit Schubschlüssel), die falsch als Walzen- oder russische Schlösser bezeichnet werden, sind durch 7 Stk vertreten. Zu den Türverschlußsystemen gehören weiter Riegeln und Fallklingen.

Die Schlüssel aus Konůvky (23 Stk) können in drei Hauptgruppen geteilt werden: 1) Hakenschlüssel, 2) Schubschlüssel und 3) Drehschlüssel.

Die Schubschlüssel gehören zu Federvorhängeschlössern, entweder zu der Klammer- (kleine, kurze Schlüssel) oder Steigbügelvariante (massivere Stücke). Die größte Schlüsselgruppe (12 Stk) bilden in Konůvky Drehschlüssel. Sie sind von verschiedenen Größen, von kleinen Exemplaren für Truhen und Kästchen bis zu robusten Formen (sog. gothische Schlüssel).

Der Baubeschlag einbeschließt vor allem Klammern (Ein- oder Doppelarmhaken), Dornaugen, Klammern, Schließen, Ketten und deren Anker. Eine selbständige, in archäologischen Kollektionen von Eisengegenständen am meisten vertretene Gruppe bilden die Nägel. Ihr Vorkommen ist in der Feste zehnmal höher als im Dorf. Am häufigsten sind in Konůvky (besonders in der Feste) Rollennägel vertreten. Die zweite zahlenmäßig größte Gruppe bilden Flügelnägel, auch T-Kopfnägel genannt. Dann folgen Nägel mit verbreitetem, flachem, abgerundetem, genietetem oder kantigem Kopf. Kopflose Nägel, sog. Keilchen, sind in Konůvky nicht allzu häufig. Durch ihre Form sind Hufeisennägel charakteristisch, die dank ihrer Situierung im Hufeisen richtig interpretiert werden.

2.6. Kleingegenstände

Einen der geläufigsten Gegenstände im Metallinventar mittelalterlicher Fundstätten stellt das Messer dar. Es gehört zu den einfachsten Werkzeugen, Haushaltsgeräten, aber auch Waffen. Aus Konůvky stammen 215 Messer und deren Bruchstücke. Die üblichste und zweckmäßigste typologische Gliederung erfolgt nach dem Aufsetzen des Griffs - mit Hilfe eines Dorns, dann ist der Griff hohl, tüllenartig, oder mit Hilfe von drei Nieten wurde auf eine abgesetzte flache Handhabe ein zweiteiliger Holz- oder Knochenstiel befestigt. In die erste Gruppe gehören 16 Messer, die in die zweite Gruppe gehörenden Messer überwiegen deutlich (85 Stk).

Taschenmesser (Klappmesser) stellen einen speziellen Typ dar, der im Mittelalter praktisch nicht vorkommt. Es ist daher interessant, da in Konůvky 5 Stück gefunden wurden - zwei in der Feste und 3 in Dorfhäusern. Die Abwesenheit der Vergleichsgegenstände in mittelalterlichen archäologischen Fonds veranlaßt den Gedanken von der rezenten Herkunft dieser Messer.

Haken und Häkchen sind Gegenstände einer nicht allzu klaren und sicher mehrzweckigen Bestimmung. Das ist der Fall eines Hakens mit tordiertem Körper kreisförmigen Querschnitts mit einem Äuglein am Ende (InvNr. 71900, Taf. LX:4) aus dem Grundriß 7. Als ein Luster- oder Lämpchenaufhänger kann ein halbkreisförmiger Bogen mit abgebrochenen Enden und einem durchgezogenen Hängestäbchen auf dem Gipfel interpretiert werden, der im Hof des Hauses Nr. 3 entdeckt wurde. Als Feuerstahl bezeichnete D. Šaurová eine massive tropfenförmige Hülse (InvNr. 72784, Taf. LXI:10), die aus dem Grundriß 26 stammt. Ein kleiner Löffel mit tordiertem Griff mit einem Äuglein beendet (InvNr. 71899, Taf. LXI:8) wurde im Grundriß 7 gefunden. Unter Eisengegenständen aus dem Sektor II der Feste gibt es ein unvollkommenes Lämpchen, eine rautenförmige Schüssel mit gewellten Rändern und einer beschädigten Ecke (InvNr. 71859, Taf. LX:1). Nach dem Vergleichsmaterial kann man darauf schließen, daß aus dieser Ecke ein gebogener Arm herausging, mit dessen Hilfe der Brenner aufgehängt wurde.

Für die Chronologie sind Militarien, besonders Waffen (z.B. Pfeile) von Bedeutung, sowie Sporen, die eine größere Formvariabilität aufweisen und von der Beliebtheit oder Zwecknutzung eines bestimmten Typs in einer bestimmten Periode zeugen.

3. Bronzegegenstände

Funde dieser Art können nach ihrer Form und Funktion in folgende Gruppen geteilt werden: Bronzebeschläge, Zierat, Schnallen und Bronzeblechfragmente. Zu ausgeprägten Exemplaren dieser Kollektion gehört eine massive Bronze-glocke mit abgebrochenem Aufhängehaken aus dem Grundriß Nr. 4. Nur teilweise erhielt sich im Grundriß 3 eine Schelle, genauer ihr deformierter Oberteil mit dem Äuglein. Zu bronzenen Ziergegenständen reiht sich ein länglicher massiver Beschlag mit heraldischem Ende aus dem Grundriß Nr. 4. Aus

demselben Haus stammt ein winziger zweiteiliger Gelenkbeschlag. Zwei glatte winzige Beschläge aus Bronzeblech haben eine längliche rechteckige Form und an jedem Ende einen Niet oder ein Nietloch. Zwei ähnliche Beschläge mit Löchern sind mit eingepreßtem Pflanzenornament verziert. Viereckig sind zwei Zierbeschläge, die in allen Ecken Nietspuren aufweisen. Das Dekor wird durch ein System von Schraffen, Streifen und Rauten gebildet, die nach gegenseitiger Verbindung gothische Buchstaben M (Maria) oder drei C darstellen können. Auf einem weiteren Beschlag aus dem südlichen Kellergeschoß der Feste gibt es ein graviertes Dekor, das an die Initiale S (Sanctus) erinnert, die mit einem Blätterdekor ergänzt ist. Der nächste Beschlag ist mit einem eingepreßten Dekor aus schrägen Rillen (wohl ein Teil einer Inschrift) verziert, aber er ist mehr beschädigt und deformiert. Aus der Nähe der Kirche stammt ein schmaler Doppelbeschlag mit federartiger Abrundung an einer Seite und Nietlöchern an freien Enden. Auf der Vorderseite ist er mit Gruppen von Quereinschnitten verziert. Die Kollektion der Bronzebeschläge ist mit drei Kappen oder kreisförmigen Besätzen aus der Feste ergänzt. Sie können als Beschlag des Schnallendornloches auf einem Gürtel gedient haben. Ein eingepreßtes Dekor der heraldischen Lilie zeigt der angenähte Ansatz InvNr. 75802. Die Interpretation dieser Beschläge ist problematisch. M. Richter (1982, 184-188) spricht vor allem von angenähten Ansätzen auf dem Gewand oder auf Riemen- und Gürtelbestandteilen, wahrscheinlich ist auch die Hypothese von ihrer Anbringung auf Kästchen und Truhen. Erwägt werden kann ebenfalls die potentielle Funktion einiger Beschlagsformen auf Bucheinbänden (Měchurová 1989, 475, dort siehe auch die weitere Literatur).

Ein weiterer Bronzegegenstand ist ein deformierter S-förmiger Ohring, der im Haus Nr. 6 entdeckt wurde. Er ist aus feinem Bronzedraht hergestellt und gehört dem älteren Zeithorizont, maximal dem 13. Jahrhundert, an. Eine kantige Nadel mit trapezförmiger Fläche und krückenartigem Einrollen kann als abgebrochene Nadel einer größeren Bronzeschnalle gedient haben. Zur Gruppe von Beschlägen und Verzierungen können weiter Bronzeschnallen gereiht werden. Es handelt sich meistens um kleinere Gegenstände zum Verknüpfen und Zuknopfen schmaler Riemen, derer auf dem Gewand, den Schuhen und der Rüstung viel nötig war. Zwei Exemplare sind beiderseitig mit einer Querstange. Das erste Stück hat längere, mit Tordierung verzierte Seiten. Aus den Häusern 2 und 3 erhielten sich auch zwei große rechteckige Schnallen mit verdoppelter Nackenplatte, einem Ausschnitt nach der fehlenden Nadel und mit Nieten zur Befestigung auf einen breiten Ledergürtel.

Die zweite Gruppe bilden Bruchstücke unverzierter, verbogener und durchgebrannter Bronzebleche. Es handelt sich besonders um Kesselteile aus dem südlichen Kellergeschoß der Feste und Fragmente anderer Gefäße. Gut erhalten blieb der Boden eines Bronzegefäßes aus dem Grundriß des Hauses Nr. 1. Als Bestandteile eines trichterförmig erweiterten Randes und der Ausbauchung eines Mörsers können vier Bruchstücke aus schwerem massivem Metall aus der Feste bezeichnet werden.

Chronologisch entsprechen diese Gegenstände der Periode des 14.-15. Jahrhunderts. Die meisten Bronzegegenstände wurden in der Feste entdeckt, wo wohl die höhere Gesellschaftsschicht lebte. Auch die Mehrzahl des Bronzegeschirrs - Kessel, Mörser und Teller - stammt aus dem südlichen Keller- geschoß der Feste, das also ohne Zweifel mit der Speisenzubereitung und - aufbewahrung zusammengehängt haben muß.

4. Knochenerzeugnisse

Ein typisches Knochenerzeugnis sind Griffe und Stiele verschiedener Werkzeuge, besonders der Messer. Aus dem Grundriß 4 stammt die Hälfte eines beiderseitigen Stiels, der auf den flachen Metallgriff des Messers von beiden Seiten mit Nieten befestigt war. Sein Ende ist verbreitert, abgerundet und bildet unten einen schnabelförmigen Ausläufer. Aus dem dekorativen Aussehen des Stiels kann man darauf schließen, daß das Messer wohl zum Servier- oder Eß besteck gehörte. Zwei Funde in dieser Kollektion sind Pfeifen. Im mittelalterlichen archäologischen Material kommen sie relativ oft vor und erinnern an heutige Kinderspielzeuge aus Weidenruten. Sie sind meistens aus hohlen Tier-, vorwiegend Vogelknochen verfertigt und werden als Signal- oder Lockpfeifen bezeichnet.

Eine weitere Gruppe von Knochengegenständen aus Konůvky bilden Ringe verschiedener Größe und Stärke. Die größeren Ringe aus dem Grundriß 27 und 4 können als Bestandteile (Rahmen) von Schnallen interpretiert werden. Der kleinere Ring aus dem Grundriß 1 kann für einen Fingerring oder eine Knochenhülse des Holzgriffs eines Werkzeugs gehalten werden. Zwei andere kleine Ringe aus der Feste wurden wohl (ähnlich wie ihre gläsernen Analogien) in dichte Reihen anstatt von Perlen eingefädelt und bildeten Ketten oder Halsbänder.

Für zwei Fragmente einer Knochenplatte mit unregelmäßig situierten Löchern und mit Stöcken darin, die aus der Feste stammen, kann keine zufriedenstellende und annehmbare Interpretation gefunden werden. Auch die Hypothese von Fragmenten eines Knochenbelags des Armbrustholzschafts muß abgelehnt werden.

5. Glasgegenstände

Die Funde von Glas (Himmelová 1990) kummulierten sich vor allem im Areal der Feste. Hohlglas kann in zwei Gruppen geteilt werden: aus der ersten Gruppe konnten Formen von 6 Gefäßen bestimmt werden. Es handelt sich um kleine Becher mit spitzengezogenen Nuppen, um einen Stielbecher, zwei Flaschen und ein Walzengefäß mit optischem Dekor in Form des schrägen Rippenmusters. Fragmente des scheibenförmigen Bodens, dessen Rand durch einen hohlen Ring gebildet ist, können den Flaschen zugeschrieben werden. Die zweite Gruppe, die durch Z. Himmelová (1990, 137) als Hohlglas einheimischer Herkunft bezeichnet wird, einbezog wenigstens 7 Gefäße (6 Becher und 1 Flasche). Der Form nach konnten 4 Becher des böhmischen Typs

bestimmt werden, wovon ein Becher mit dem Dekor gezogener Tropfen (InvNr. 75705, Taf.LXV:1) zeichnerisch rekonstruiert werden konnte. Die Becher böhmischen Typs werden für einen charakteristischen Ausdruck des böhmischen mittelalterlichen Glashüttenwesens gehalten und bilden den Größtteil der tschechischen Hohlglasfunde. Aus den restlichen Bruchstücken der zweiten Gruppe kann zuverlässig noch ein Teil der Bechermündung mit angeschmolzenem blauem Faden bestimmt werden.

Einen wichtigen Bestandteil des Fundkomplexes aus Konůvky bilden Fensterglasfragmente. Es sind hier zwei Sorten von Fensterausfüllungen vertreten: kreisförmige Scheiben, die am Umfang eine ringartige, in der Regel hohle Verstärkung bilden. Zwei Fragmente weisen winzige Spuren eines schwarz gemalten Dekors auf. Die zweite Sorte bilden verschiedenförmige Fragmente flachen dickwändigen Glases (Stärke 2-6 mm) mit abgespalteten Kanten, die den Raum unter den Scheiben und am Fensterrändern ausfüllten.

Aus dem Grundriß 30 erhielt sich die Hälfte eines Glasrings aus grünem korrodiertem Glas. Ringe stellen einen geläufigen Bestandteil der Funde materieller Kultur am Ende des 13.-15. Jahrhunderts aus Burgen und Festen sowie aus dem städtischen Milieu dar. Ihre Funktion ist bisher nicht ganz klar. Glasfragmente stammen fast ausschließlich aus Sektoren III und IV des nördlichen Kellergeschosses und seiner nächsten Umgebung. Man kann also feststellen, daß der oberirdische Bau oberhalb des nördlichen Kellergeschosses Glasfenster hatte und seine Räume zu Wohnzwecken diente.

Die ganze Glaskollektion kann nur rahmenhaft in die Periode des 14.-15. Jahrhunderts datiert werden. Die Brandspuren auf Fensterglasfragmenten zeugen von der Existenz von Glasfenstern in der Feste mindestens in der letzten Phase ihrer Existenz und stellen einen der Belege ihrer Brandvernichtung dar. Es scheint jedoch, daß Glasgegenstände nicht nur auf die Feste beschränkt sind; sie wurden auch in drei Dorfhäusern entdeckt und deuten auf den nicht ganz typischen Charakter des Dorfes, was die Orientierung, Beschäftigung und den Lebensweise der Einwohner betrifft.

6. Steinerzeugnisse und architektonische Elemente

Zu architektonischen Elementen gehören drei Bruchstücke eines Steintaufbeckens, die aus dem Kirchenfriedhof stammen. Der Taufbecken war abgerundet, mit zwei Öffnungen zur Deckelbefestigung, dessen Analogie aus der bisher existierenden gotischen Kirche im unweiten Dorf Uhřice bekannt ist. Dort steht er auf einem polygonalen Sockel als Fußgestell der heutigen Kanzel, die wohl während des Aufbaus des Kirchenschiffs errichtet wurde. Zum Baumaterial gehören auch drei Steinbruchstücke mit plastischem Blätterdekor aus dem Raum des Grundrisses 2. Es ist nicht auszuschließen, daß es um Pflastersteine, eher jedoch um Fragmente eines sekundär angewandten Steinfutters geht. Von weiteren Steingegenständen sind 7 sekundär benutzte neolithische und äneolithische Werkzeuge aus Amphibolit-Schiefer (Axtham-

mer und Äxte) zu erwähnen. Die gespaltene Industrie (vorwiegend aus Feuerstein) stellt wohl eine Beimischung dar.

VI

Münzen

J. Šmerda

Bei der archäologischen Erforschung der Ortswüstung Konůvky wurden in den Jahren 1964-1970 Sieben Münzen entdeckt (InvNr. 75774-75780).

Die Kollektion von 7 Münzen aus dem Areal der Feste in Konůvky stellt eine repräsentative Probe kleiner Nominale dar, die in Mähren im 14. und Anfang des 15. Jahrhunderts im Umlauf waren. Die gefundenen Münzen (höchstwahrscheinlich handelt es sich um verlorene Münzen) belegen die Intensität des Wirtschaftslebens des Dorfes und der Feste. Chronologisch gehen sie bis in die zwanziger bis dreißiger Jahre des 15. Jahrhunderts. Nach diesem Zeitpunkt kam es wahrscheinlich zur Unterbrechung der ökonomischen Aktivität oder sogar zum Untergang des Dorfes. Wäre das Dorf noch in den danachfolgenden Jahren besiedelt, dann würden höchstwahrscheinlich Münzen aus späteren Jahren gefunden werden, die in jener Zeit in Mähren benutzt wurden - österreichische Pfennige oder mährische viereckige oder runde Münzen. Es ist unwahrscheinlich, daß es zum Untergang des Dorfes und der Feste erst Ende der sechziger Jahre, zur Zeit des Einfalls der ungarischen Truppen unter der Führung des Königs Matthias Corvinus käme. Die Abwesenheit der in den 40er - 60er Jahren geprägten Nominale wäre schwer zu erklären. Der Einwand, es kann ein Zufall sein, ist einfach zu widerlegen. Allein die Münzenkollektion beweist überzeugend, daß trotz der zufälligen Auswahl darin Vertreter aller kleinen Nominale aus der erwähnten Periode vorkommen und daß ihre Häufigkeit mit dem Prägungsjahr steigt.

VII

Anthropologisches Material

M. Stloukal et al.

Die anthropologische Kollektion aus Konůvky erfüllt nicht die Grundbedingungen für eine paläodemographische Analyse, von den metrischen Werten geht jedoch klar hervor, daß diese Kollektion völlig unserer Vorstellung von spätmittelalterlichen Populationen entspricht. Schädel erwachsener Männer und Frauen sind bis auf eine Ausnahme brachykranial. Die erwähnte Ausnahme ist der Schädel aus dem Grab Nr. 32, mit dem Wert 77,0; dies ist gleichzeitig der einzige Männerschädel mit schmalen Gesicht in dieser Kollektion.

Was die pathologischen Veränderungen auf Skeletten aus Konůvky betrifft, dann ist sicher am interessantesten der Fund der Spondylitis (Brucelosis ?) auf

dem zweiten und dritten Lendenwirbel aus dem Grab Nr. 36. Sonst wurden durchaus geläufige Funde von degenerativ-produktiven Veränderungen auf Wirbeln und großen Gelenken festgestellt, sowie einige Spuren kleinerer Verletzungen und im fragmentarischen Material aus der Schicht z.B. ein geheilter Bruch eines Ellbogenbeins (wegen des schlechten Erhaltungsgrads und der Knochendeformation kann die Körperseite nicht festgelegt werden). Im fragmentarischen Material wurde auch ein Fund arthritischer Veränderungen des rechten Beins festgestellt, die zum vollkommenen Zusammenwachsen der Oberfußknochen mit Basen des zweiten bis fünften Metatarsus geführt hatte.

VIII

Osteologisches Material

V. Páral et al.

Bei der archäologischen Erforschung der Ortswüstung Konůvky wurden 3 200 Tierknochen gewonnen. Es wurden Kollektionen von 1 674 Knochen aus der Feste und 1 526 Knochen aus Grundrissen der Dorfhäuser verglichen. In der Feste sind Knochen von Rind, Geflügel und besonders von Wildtieren zahlenmäßig reicher vertreten. Im Dorf kommen dagegen mehr Schaf-, Ziegen- und vor allem Pferdeknochen vor. Die letztgenannten weisen Spuren der kulinarischen Bearbeitung auf, was von der Konsumation von Pferdefleisch zeugt. Funde von Schweineknochen sind in den beiden Kollektionen gleich.

Nach der Einteilung der Knochen nach der Qualität des Fleisches, das zu ihnen gehörte, wurde eine höhere Zahl von Knochen mit "besserem" Fleisch in der Feste festgestellt, während Knochen aus den Grundrissen der Dorfhäuser von einem "schlechterem" Fleisch zeugen.

Die Auswertung dieser Ergebnisse gibt die Auskunft über die Nutzung des Fleisches der Zucht- und Jagdtiere für die menschliche Ernährung in zwei verschiedenen Gesellschaftsmilieus im Hochmittelalter.

IX

Pflanzenmakroreste

E. Opravil

Die archäologische Erforschung der Ortswüstung Konůvky brachte eine Menge Makroreste pflanzlicher Herkunft - vorwiegend verkohlte Hölzer, verkohlte und unverkohlte Samen und Früchte. Das Hauptholzgewächs des Baumniveaus war die Eiche (Wintereiche), begleitet mit Linde, Feldahorn, Spitz-Ahorn, Vogelkirsche, Elsbeerbaum und Buche, im Gebüschniveau überwog die Hasel und der Spindelbaum. Das häufige Vorkommen des Fichtenholzes in der Ortswüstung Konůvky beweist, daß die Fichte in Inversionslagen in Tälern, wohl mit Tanne begleitet, vertreten war. Aus Nutzpflanzen ist der

Fund verkohlter Nüsse mit "Kernen" - Samen bemerkenswert, der im Körbchen im südlichen Kellergeschoß der Feste entdeckt wurde und bisher bei uns vereinzelt ist. Weiter kam unter Funden die großfrüchtige Pflaume vor. Spuren der Weinrebe wurden im paläobotanischen Material nicht festgestellt, aber bis heute kommt auf warmen Abhängen oberhalb des Dorfes der Hartriegel (*Cornus mas.*) vor, der in ehemaligen Weinbergen wächst. Einige wenige verkohlte Getreidekörner stammen aus dem Weizen; die Wicke war wohl ein Unkraut. Die Pflanzen der Sammelwirtschaft sind durch Haselnüsse, Eichel, Zwergholunder- und Holunderbeeren (Überreste der Marmelade oder eines Getränks im Krug aus der Feste) vertreten.

X

Historische Schlussfolgerungen

Abschließend können die bestehenden Kenntnisse von der Ortswüstung Konůvky in folgende Punkte zusammengefaßt werden:

1) Es handelt sich um ein Reihendorf entlang des Bachs mit 33 identifizierten und 10 durch Grabung bestätigten Dorfbauten in L-Form "in Haken" in zwei Reihen beiderseits des Wasserlaufes, mit einer einfachen Säulenwindmühle, einem künstlich aufgehäuften Hügel des Typs Motte (wahrscheinlich einem Überrest eines älteren kleinen Herrnsitzes), einer Feste im südlichen Teil des Tals mit zwei Wohngebäuden und Befestigung, einem Friedhof und einer Friedhofskirche auf dem Hang oberhalb des Dorfes.

2) Die Beschäftigung der Einwohner war - dank der strategischen Lage im Hauptpaß von Ždánický les - mannigfaltig. Neben der Landwirtschaft (ver splitterte oder zerstreute Feldfluren auf Abhängen des schmalen Tals) widmeten sie sich den Weinbergen, dem notwendigen Handwerk im Rahmen der Selbstgenügsamkeit des Dorfes, und sie nutzten wohl auch die durch die Region führenden Handelswege und pflegten die Handels- und Marktskontakte (Funde von Bronzen, Glas, Plastiken und anderen Luxuswaren). Sie können auch die Funktion des Wächters gegen den inneren sowie äußeren Feind erfüllt haben. Interessant sind ihre Kontakte zu Räubern, die in diesem Gebiet in zwanziger Jahren des 15. Jahrhunderts operierten.

3) Das archäologische Material deutet die Existenz einer älteren Besiedlung in Dorfhäusern an, wo ein älteres Zeithorizont (wohl Anfang des 13. Jahrhunderts) scheint vertreten zu sein (einige isolierte Fragmente der Graphittonkeramik mit doppelkonischen Rändern können in die jungburgwallzeitliche Periode datiert werden), was neben der Keramik auch durch Metallgegenstände angedeutet wird (z.B. durch die chronologisch empfindlichen Sporen mit kugelförmiger Anschwellung und Pyramiden-stachel).

4) Der Untergang des Dorfes erfolgte mit Gewalt (Brandspuren und Funde zahlreicher Gegenstände täglichen Bedarfs in Hausdestruktionen) - durch einen

Kriegseinfall Anfangs des 2. Drittels des 15. Jahrhunderts, wie es Münzenfunde andeuten, die über die Grenze der dreißiger Jahre des 15. Jahrhunderts nicht hinausreichen.

5) Territorial sowie kulturell ist die Region von Ždánický les nicht nur mit Südostmähren, sondern vor allem mit der mittelmährischen Region der Drahaný-Höhen und der Boskovicer Furche verknüpft (wovon ähnliche Funde der älteren Graphittonkeramik und die chemische Analyse des Graphits in der groben Keramik des sog. Lošticer Typs zeugt).

Die konsequente Analyse des archäologischen Materials gemeinsam mit weiteren historischen Quellen zeigte Konůvky als eine in ihrer Zeit gut prosperierende Siedlungseinheit, die sich auch unter weniger günstigen Naturbedingungen in eine Ortschaft wichtigen Umfangs und Bedeutung zu entwickeln wußte.

TAFELNVERZEICHNIS

- Taf. I. Topographische Situation der Gegend von Konůvky in Ždánický les. Maßstab ca 1:100 000.
- Taf. II. Grundriß des Dorfes Konůvky aus den Jahren 1972 a 1978. Zeichnung J. Šaur und Z. Špičák. *A* - entdeckte Bauten, *B* - identifizierte Grundrisse, *I-33* - Häuser, *K* - Kirche, *M* - Motte, *T* - Feste.
- Taf. III. Grundrisse der Dorfhäuser Nr.1 (aus dem J. 1967) und 2 (aus dem J. 1963). Zeichnung Z. Špičák.
- Taf. IV. Grundrisse der Dorfhäuser Nr. 3 (aus dem J. 1967) und 4 (aus dem J. 1964). Zeichnung Z. Špičák.
- Taf. V. Grundrisse der Dorfhäuser Nr. 5 (aus dem J. 1965) und 6 (aus dem J. 1972). Zeichnung Z. Špičák.
- Taf. VI. Grundrisse der Dorfhäuser Nr. 20 und 21 (aus dem J. 1973). Zeichnung Z. Špičák.
- Taf. VII. Grundrisse der Dorfhäuser Nr. 26 (aus dem J. 1974) und 27 (aus dem J. 1975). Zeichnung Z. Špičák.
- Taf. VIII. Grundrisse des Hauses Nr. 7 (aus dem J. 1972) und der Windmühle. Zeichnung Z. Špičák.
- Taf. IX. Feste: oben - Querschnitte (I-I, II-II) und länglicher Schnitt (III-III). *A* - südliches Kellergeschoß, *B* - nördliches Kellergeschoß; *1* - Bauschutt, *2* - Steinmauerung, *3* - Steinpflaster, *4* - gewachsenes Terrain, *5* - Grabungsgrenze. Zeichnung Z. Špičák. Unten - Grundriß der Feste : *A* - südliches Kellergeschoß, *B* - nördliches Kellergeschoß, *C* - gepflasterter Scheideraum, *D* - Ofen, *E* - gepflasterter Westraum des südlichen Kellergeschoßes, *F* - der Eingangsbau am nördlichen Kellergeschoß. Zeichnung Z. Špičák, J. Šaur.
- Taf. X. Oben - Grundriß und Profil des Ofens in der Feste, unten - Rekonstruktion des Taufbeckens (aus dem J. 1974). Zeichnung J. Šaur.

- Taf. XI. Grundriß des Friedhofraumes mit der Kirche (aus dem J. 1974) und Motte (aus dem J. 1971). Zeichnung aus Abteilungsarchiv.
- Taf. XII. Keramik: Typen von Gefäßrändern.
- Taf. XIII. Keramik: Typen von Gefäßrändern.
- Taf. XIV. Ränder der Töpfe: 1 - ič. 85928, Feste IV; 2 - ič. 85807, Feste I; 3 - ič. 85813, Feste I; 4 - ič. 85804, Feste; 5 - ič. 86231, Feste P; 6 - ič. 85974, Feste I; 7 - ič. 86034, Feste P; 8 - ič. 86033, Feste P; 9 - ič. 85990, Feste I; 10 - ič. 85998, Feste II; 11 - ič. 85803, Feste (I); 12 - ič. 85801, Feste II.
- Taf. XV. Ränder der Gefäße: 1 - InvNr. 85953, Feste; 2 - InvNr. 86014, Feste III; 3 - InvNr. 85971, Feste I; 4 - InvNr. 85818, Feste II; 5 - InvNr. 86025, Feste IV; 6 - InvNr. 86017, Feste III; 7 - InvNr. 85932, Feste I; 8 - InvNr. 85944, Feste P; 9 - InvNr. 86485, Feste II; 10 - InvNr. 88962, Feste III; 11 - InvNr. 88674, Feste; 12 - InvNr. 94625, Feste III.
- Taf. XVI. Ränder der Gefäße: 1 - InvNr. 86018, Feste III; 2 - InvNr. 81971, Feste; 3 - InvNr. 81970, Feste I; 4 - InvNr. 85947, Feste 1978; 5 - InvNr. 94766, Feste I; 6 - InvNr. 85976, Feste Ostrand; 7 - InvNr. 85748, Feste III; 8 - InvNr. 86198, Feste II; 9 - InvNr. 86058, Feste II; 10 - InvNr. 88008, Feste II; 11 - InvNr. 83647, Feste II; 12 - InvNr. 85786, Feste VR.
- Taf. XVII. Ränder der Gefäße: 1 - InvNr. 83658, Feste II; 2 - InvNr. 83651, Feste II; 3 - InvNr. 86015, Feste III; 4 - InvNr. 86040, Feste P; 5 - InvNr. 83560, Feste II; 6 - InvNr. 83522, Feste I; 7 - InvNr. 83659, Feste II; 8 - InvNr. 85958, Feste I; 9 - InvNr. 86026, Feste IV; 10 - InvNr. 83648, Feste II; 11 - InvNr. 85967, Feste II; 12 - InvNr. 83368, Feste II; 13 - InvNr. 85776, Feste VR.
- Taf. XVIII. Ränder der Töpfe: 1 - InvNr. 85938, Feste II; 2 - InvNr. 85822, Feste II; 3 - InvNr. 86019, Feste IV; 4 - InvNr. 85995, Feste II; 5 - InvNr. 85832, Feste II; 6 - InvNr. 85930, Feste 1977.
- Taf. XIX. Ränder der Töpfe: 1 - InvNr. 85785, Feste; 2 - InvNr. 85980, Feste IV; 3 - InvNr. 85821, Feste II; 4 - InvNr. 88287, Feste I; 5 - InvNr. 94576, Feste I; 6 - InvNr. 85925, Feste I; 7 - InvNr. 86474, Feste I.
- Taf. XX. Ränder der Töpfe: 1 - InvNr. 85791, Feste VR; 2 - InvNr. 85906, Feste P; 3 - InvNr. 84480, Feste III; 4 - InvNr. 85921, Feste NZ; 5 - InvNr. 85979, Feste I; 6 - InvNr. 83410, Feste II; 7 - InvNr. 88472, Feste II; 8 - InvNr. 85964, Feste II; 9 - InvNr. 88289, Feste II.
- Taf. XXI. Ränder der Krüge: 1 - InvNr. 83415, Feste III; 2 - InvNr. 83547, 83550, Feste II; 3 - InvNr. 83548, Feste II.
- Taf. XXII. Henkeltöpfe und Krüge: 1 - InvNr. 83617, Feste III; 2 - InvNr. 83666, Feste P; 3 - InvNr. 83592, Feste II; 4 - InvNr. 82122, Feste III; 5 - InvNr. 82086, Feste II; 6 - InvNr. 82088, Feste II; 7 - InvNr. 82089, Feste II; 8 - InvNr. 85939, Feste NZ; 9 - InvNr. 86245, Feste II; 10 - InvNr. 83593, Feste II; 11 - InvNr. 83616, Feste II; 12 - InvNr. 83546, Feste II.
- Taf. XXIII. Hälse und Ausbauchungen der Gefäße: 1 - InvNr. 86496, Feste VR; 2 - InvNr. 94828, Feste III; 3 - InvNr. 86047, Feste VR; 4 - InvNr. 94765, Feste I; 5 - InvNr. 94624, Feste II; 6 - InvNr. 94626, Feste II; 7 - InvNr. 94826, Feste III; 8 - InvNr. 94661, Feste III; 9 - InvNr. 94536, Feste VR; 10 - InvNr. 94594, Feste II.

- Taf. XXIV. Ränder der Töpfchen: 1 - InvNr. 86247, Feste III; 2 - InvNr. 88111, Feste 1978; 3 - InvNr. 88076, Feste I; 4 - InvNr. 88014, Feste II; 5 - InvNr. 88004, Feste II; 6 - InvNr. 94851, Feste II; 7 - InvNr. 83407, Feste II; 8 - InvNr. 83341, Feste VR; 9 - InvNr. 86056, Feste II.
- Taf. XXV. Ränder der Töpfe: 1 - InvNr. 88078, Feste II; 2 - InvNr. 86330, Feste I; 3 - InvNr. 86055, Feste III; 4 - InvNr. 86393, Feste VR.
- Taf. XXVI. Ränder der Töpfe: 1 - InvNr. 88243, Feste IV; 2 - InvNr. 86216, Feste II; 3 - InvNr. 88259, Feste P; 4 - InvNr. 83314, Feste II.
- Taf. XXVII. Ränder der Töpfe: 1 - InvNr. 86479, Feste II; 2 - InvNr. 86466, Feste I; 3 - InvNr. 86487, Feste III; 4 - InvNr. 88404, Feste P; 5 - InvNr. 83392, Feste II; 6 - InvNr. 86494, Feste VR; 7 - InvNr. 88403, Feste P.
- Taf. XXVIII. Ränder der Töpfe: 1 - InvNr. 85816, Feste; 2 - InvNr. 85405, Feste II; 3 - InvNr. 86192, Feste II; 4 - InvNr. 85770, Feste II; 5 - InvNr. 85788, Feste I; 6 - InvNr. 86332, Feste I.
- Taf. XXIX. Ränder der Schüsseln und Böden der Gefäße: 1 - InvNr. 81934, Feste I; 2 - InvNr. 94667, Feste IV; 3 - InvNr. 94751, Feste II; 4 - InvNr. 94637, Feste II; 5 - InvNr. 86070, Feste; 6 - InvNr. 94752, Feste II; 7 - InvNr. 94588, Feste I; 8 - InvNr. 94001, Feste II JS; 9 - InvNr. 81877, Feste P; 10 - InvNr. 81883, Feste P.
- Taf. XXX. Ränder der Schüsseln: 1 - InvNr. 86283, Feste P; 2 - InvNr. 86497, Feste P; 3 - InvNr. 86488, Feste III; 4 - InvNr. 86478, Feste II; 5 - InvNr. 86464, Feste I; 6 - InvNr. 86480, Feste; 7 - InvNr. 86489, Feste III; 8 - InvNr. 86317, Feste II.
- Taf. XXXI. Ränder der Schüsseln: 1 - InvNr. 81981, Feste III; 2 - InvNr. 81942, Feste I; 3 - InvNr. 82000, Feste VR.
- Taf. XXXII. Ränder der Töpfe des Lošticer Typs: 1 - InvNr. 83928, Feste IV; 2 - InvNr. 83915, Feste II; 3 - InvNr. 83898, Feste II; 4 - InvNr. 83913, Feste II; 5 - InvNr. 83923, Feste II; 6 - InvNr. 83914, Feste II; 7 - InvNr. 83942, Feste P; 8 - InvNr. 83924, Feste II.
- Taf. XXXIV. Ränder der Töpfe des Lošticer Typs: 1 - InvNr. 83893, Feste II; 2 - InvNr. 83892, Feste II; 3 - InvNr. 83896, Feste II; 4 - InvNr. 83897, Feste II.
- Taf. XXXV. Keramik des Lošticer Typs: 1 - InvNr. 83927, Feste IV; 2 - InvNr. 83891, Feste II; 3 - InvNr. 84845, Haus 3; 4 - InvNr. 83951, Feste III; 5 - InvNr. 84846, Haus 1.
- Taf. XXXVI. Keramik: 1 - Deckel InvNr. 82064, Haus 7; 2 - Rand der Schüssel EvNr. 103 R, Haus 7; 3 - Fragmente der rotbemalten Ware InvNr. 85948, Feste NZ; 4 - InvNr. 83431-83433, Feste III; 5 - InvNr. 83434, Haus 5; 6 - Ränder der Becher InvNr. 86075, Feste II; 7 - InvNr. 86074, Feste II.
- Taf. XXXVII. Lämpchen: 1 - InvNr. 83449, Feste NZ; 2 - InvNr. 83492, Feste II; 3 - InvNr. 83457, Feste I; 4 - InvNr. 83440, Feste II; 5 - InvNr. 83491, Feste II; 6 - InvNr. 83436, Feste I; 7 - InvNr. 83477, Feste; 8 - InvNr. 83469, Feste II; 9 - InvNr. 83485, Feste III; 10 - InvNr. 83517, Feste NZ; 11 - InvNr. 83484, Feste III.
- Taf. XXXVIII. Glockenförmige Deckel: 1 - InvNr. 85010, Feste III; 2 - InvNr. 84852, Feste II; 3 - InvNr. 80860, Haus 2; 4 - InvNr. 80865, Feste I; 5 - InvNr. 94375, Feste I; 6 - InvNr. 80863, Feste I; 7 - InvNr. 83244, Windmühle; 8 - InvNr. 80862, Feste I.

- Taf. XXXVIII. Glockenförmige Deckel und deren Fragmente: 1 - InvNr. 85169, Feste I; 2 - InvNr. 84863, Feste II; 3 - ohne Nr.; 4 - InvNr. 85065, Feste IV; 5 - InvNr. 83245, Windmühle; 6 - InvNr. 80869, Feste II.
- Taf. XXXIX. Glasierte Ware, Dreifüße und Töpfchen: 1 - Inv Nr. 80874, Haus 27; 2 - InvNr. 94374, Feste II; 3 - InvNr. 82085, Feste II; 4 - InvNr. 82087, Feste II.
- Taf. XL. Feine Keramik und ihre Fragmente: 1 - InvNr. 85949, Feste Ostrand; 2 - InvNr. 85940, Feste IV; 3 - InvNr. 82094, Feste III; 4 - InvNr. 94378, Feste III; 5 - InvNr. 82126, Feste III; 6 - InvNr. 85960, Feste II; 7 - InvNr. 94319, Feste IV; 8 - InvNr. 85952, Feste I; 9 - InvNr. 85969, Feste II; 10 - InvNr. 82104, Feste III; 11 - InvNr. 85968, Feste III.
- Taf. XLI. Spinnwirtel und kleine Vasen: 1 - InvNr. 85869, Haus 1; 2 - InvNr. 85865, Haus 4; 3 - InvNr. 75786, Haus 3; 4 - InvNr. 85856, Feste II; 5 - InvNr. 85857, Feste II; 6 - InvNr. 83243, Feste II; 7 - InvNr. 85862, mezi Haus 2 a 4; 8 - InvNr. 85860, Haus 4; 9 - InvNr. 85861, Haus 4; 10 - InvNr. 85863, Haus 4; 11 - InvNr. 85867, Haus 5; 12 - InvNr. 85866, Haus 6; 13 - InvNr. 80872, Haus 6; 14 - InvNr. 80873, Feste II JS.
- Taf. XLII. Keramik aus dem Grundriß Nr.1: 1 - InvNr. 97264; 2 - InvNr. 97263; 3 - InvNr. 97313; 4 - EvNr. 425; 5 - InvNr. 97307; 6 - ohne Nr.; 7 - InvNr. 97144; 8 - InvNr. 97697; 9 - InvNr. 97122; 10 - InvNr. 98509; 11 - InvNr. 97274.
- Taf. XLIII. Keramik aus dem Grundriß Nr. 3: 1 - EvNr. 51; 2 - EvNr. 27; 3 - EvNr. 40-64; 4 - InvNr. 98418; 5 - EvNr. 207; 6 - EvNr. 993; 7 - InvNr. 83634; 8 - EvNr. 185.
- Taf. XLIV. Keramik aus dem Grundriß Nr. 3: 1 - EvNr.7; 2 - EvNr. 471; 3 - EvNr. 250; 4 - EvNr. 242; 5 - EvNr. 42; 6 - bez EvNr.; 7 - EvNr. 381; 8 - ohne Nr., Kanälchen am Haus 3; 9 - EvNr. 891-64; 10 - EvNr. 144; 11 - InvNr. 98419.
- Taf. LXV. Keramik aus der Lücke zwischen Häusern Nr. 1 und 5: 1 - EvNr. 54; 2 - EvNr. 27; 3 - EvNr. 70-73; 4 - EvNr. 37; 5 - EvNr. 12, M-N 0-5; 6 - EvNr. 3, L-M 0-5; 7 - ohne Nr., M-N ; Keramik aus dem Grundriß Nr. 2: 8 - EvNr. 203; 10 - EvNr. 308; 12 - ohne Nr.; Keramik aus dem Grundriß Nr. 4: 9 - EvNr. 191; 11 - ohne Nr., E-F; 13 - ohne Nr., E-F 20-25.
- Taf. XLVI. Keramik aus dem Grundriß Nr.5: 1-5,7,9,12 - ohne Nr., J-K; 6 - EvNr. 364, J - K 0-5; 8 - EvNr. 127, K-L 0-5; 10 - ev.č 110, K-L 5-10; 11 - EvNr. 329, J-K 5-10; 13 - EvNr. 350, J-K 5-10; 14 - EvNr. 361, J-K 5-10; 15 - EvNr. 358, J-K 0-5.
- Taf. XLVII. Keramik aus dem Grundriß Nr. 27: 1 - EvNr. 27/73; 2 - EvNr. 27/305a; 3 - EvNr. 27/1558; 4 - EvNr. 27/69; 5 - EvNr. 27/23; 6 - EvNr. 27/21; 7 - EvNr. 27/30; 8 - ohne Nr.; 9 - EvNr. 27/2088.
- Taf. XLVIII. Keramik aus dem Grundriß Nr.27: 1 - EvNr. 27/326; 2 - EvNr. 27/1746; 3 - EvNr. 27/2; 4 - EvNr. 27/359; 5 - EvNr. 27/342; 6 - EvNr. 27/346; 7 - EvNr. 27/1235; 8 - EvNr. 27/1; 9 - EvNr. 27/1234; 10 - EvNr. 27/569.
- Taf. XLIX. Keramik aus dem Grundriß Nr.30: 1 - EvNr. 30/315; 2 - EvNr. 30/158; 3 - EvNr. 30/150; 4 - EvNr. 30/52a; 5 - EvNr. 30/351; 6 - EvNr. 30/225; 7 - EvNr. 30/305; Keramik aus dem Grundriß Nr.33: 8 - EvNr. 33/24; 9 - EvNr. 33/33; 11 - EvNr. 33/5; 13 - EvNr. 33/1; Keramik aus dem Grundriß Nr.26: 10 - EvNr. 860 XXVI; Keramik aus dem Grundriß Nr.28: 12 - ohne Nr.
- Taf. L. Ofenkeramik aus der Feste dem südlichen Kellergeschoß, sektor II: 1 - InvNr. 82279; 2 - InvNr. 82378; 3 - InvNr. 82404; 4 - InvNr. 82313.

- Taf. LI. Künstliche Keramik - kleine Töpferplastik: *1* - InvNr. 75380, Haus 27; *2* - InvNr. 72384, Haus 4; *3* - InvNr. 72381, Haus 4; *4* - InvNr. 72379, Haus 27.
- Taf. LII. Eisengegenstände - landwirtschaftliches Gerät: *1* - InvNr. 72329, Feste P; *2* - InvNr. 71766, Feste III SS; *3* - InvNr. 72126, Haus 27; *4* - InvNr. 75519, Haus 27; *5* - InvNr. 75639, Haus 2; *6* - InvNr. 75842, Haus 2; *7* - InvNr. 72659, Haus 4; *8* - InvNr. 75438, Haus 26; *9* - InvNr. 82977, Haus 30; *10* - InvNr. 75716, Feste P; *11* - InvNr. 82978, Haus 3; *12* - InvNr. 72575, Haus 2; *13* - InvNr. 72573, Haus 2; *14* - InvNr. 72574, Haus 2.
- Taf. LIII. Eisengegenstände - Messer: *1* - InvNr. 72121, Haus 27; *2* - InvNr. 71877, Feste P; *3* - InvNr. 75500, Feste II JS; *14* - InvNr. 75504, Feste II JS; *5* - InvNr. 73002, Feste III SS; *6* - InvNr. 75511, Feste IV; *7* - InvNr. 75507, Feste IV; *8* - InvNr. 72145, Haus 27; *9* - InvNr. 72951, Haus 21; *10* - InvNr. 75468, Haus 1; *11* - InvNr. 75746, Feste; *12* - InvNr. 75683, Haus 1; *13* - InvNr. 75729, Feste P; *14* - InvNr. 72627, Haus 4; *15* - InvNr. 75730, Haus 5; *16* - InvNr. 72682, Haus 5; *17* - InvNr. 75731, Haus 4.
- Taf. LIV. Eisengegenstände - handwerkliches Gerät: *1* - InvNr. 72782, Feste JS; *2* - InvNr. 72069, Haus 27; *3* - InvNr. 72886, Haus 1; *4* - InvNr. 75509, Feste IV SS; *5* - InvNr. 75546, Haus 6; *6* - InvNr. 75676, Haus 3; *7* - InvNr. 72765, Feste P; *8* - InvNr. 72805, Haus 1; *9* - InvNr. 71647, Haus 5; *10* - InvNr. 75718, Haus 5; *11* - InvNr. 71696, Haus 2; *12* - InvNr. 71693, Haus 1; *13* - InvNr. 72907, Feste II JS; *14* - InvNr. 72777, Haus 4; *15* - InvNr. 75663, Haus 3; *16* - InvNr. 75717, Haus 4.
- Taf. LV. Eisengegenstände - handwerkliches Gerät: *1* - InvNr. 71880, Feste P; *2* - InvNr. 72987, Feste I Südumfang; *3* - InvNr. 71908, Haus 7; *4* - InvNr. 72449, Haus 6; *5* - InvNr. 72764, Feste II; *6* - InvNr. 75515, Haus 27; *7* - InvNr. 73037, Haus 3; *8* - InvNr. 75672, Haus 3; *9* - InvNr. 72572, Haus 4; *10* - InvNr. 75535, Haus 2.
- Taf. LVI. Eisengegenstände - Militarien: *1* - InvNr. 72790, Haus 3; *2* - InvNr. 72793, Haus 3; *3* - InvNr. 75781, Haus 6; *4* - InvNr. 71649, Haus 5; *5* - InvNr. 72459, Feste III SS; *6* - InvNr. 72834, Feste II JS; *7* - InvNr. 71650, Haus 5; *8* - InvNr. 72660, Haus 5; *9* - InvNr. 71646, Haus 5; *10* - InvNr. 71905, Haus 7; *11* - InvNr. 75634, Haus 1; *12* - InvNr. 72801, Haus 26; *13* - InvNr. 72802, Haus 26; *14* - InvNr. 72799, Haus 27; *15* - InvNr. 75520, Haus 27; *16* - InvNr. 71648, Haus 5; *17* - InvNr. 75690, Haus 1.
- Taf. LVII. Konůvky - Eisengegenstände - Militarien - Sporen: *1* - InvNr. 75892, Feste I; *2* - InvNr. 75899, Feste II JS; *3* - InvNr. 72232, Feste II JS; *4* - InvNr. 75656, Haus 1; *5* - InvNr. 72079, Feste III; *6* - InvNr. 71665, Haus 1; *7* - InvNr. 75913, Haus 2; *8* - InvNr. 75897, Haus 3; *9* - InvNr. 75893, Haus 1; *10* - InvNr. 75898, Haus 3; *11* - InvNr. 71636, Haus 3; *12* - InvNr. 73901, Haus 27; *13* - InvNr. 75912, Haus 5; *14* - InvNr. 75896, Haus 26; *15* - InvNr. 75894, Haus 26; *16* - InvNr. 75900, Haus 27.
- Taf. LVIII. Eisengegenstände - Reiter- und Pferdeausrüstung: *1* - InvNr. 71667, Haus 1; *2* - InvNr. 71658, Haus 1, M-N; *3* - InvNr. 71644, Haus 2; *4* - InvNr. 71643, Feste JS Westumfang; *5* - InvNr. 71687, Haus 3; *6* - InvNr. 71664, Haus 1; *7* - InvNr. 71632, Feste II JS; *8* - InvNr. 72217, Feste Südumfang; *9* - InvNr. 71645, Haus 2;

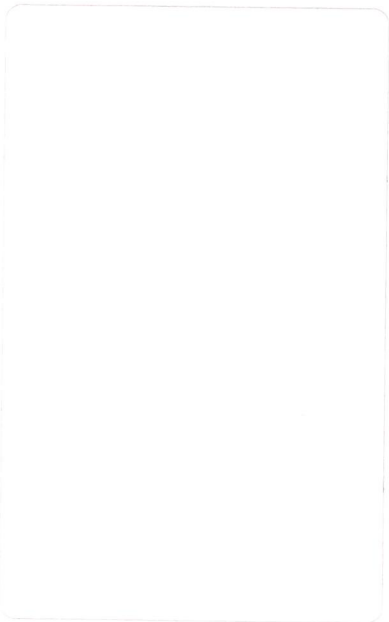
- 10 - InvNr. 71634, Haus 26; 11 - InvNr. 71630, Feste II JS; 12 - InvNr. 71631, Feste II JS; 13 - InvNr. 71633, Haus 5.
- Taf. LIX. Eisengegenstände - Schlüssel: 1 - InvNr. 72339, Haus 5; 2 - InvNr. 72314, Feste IV; 3 - InvNr. 72321, Feste IV; 4 - InvNr. 75595, Haus 2; 5 - InvNr. 77393, Feste IV; 6 - InvNr. 75572, Feste IV; 7 - InvNr. 82971, Haus 28; 8 - InvNr. 72229, Feste II JS; 9 - InvNr. 72995, Haus 4; 10 - InvNr. 71668, Haus 6; 11 - InvNr. 75571, Feste JS; 12 - InvNr. 82972, Haus 28; 13 - InvNr. 72458, Haus 27; 14 - InvNr. 75574, Haus 3; 15 - InvNr. 75596, Haus 1; 16 - InvNr. 75695, Haus 1; 17 - InvNr. 75720, Haus 1; 18 - InvNr. 75667, Haus 4.
- Taf. LX. Eisengegenstände - Haushaltsgerät: 1 - InvNr. 71859, Feste II; 2 - InvNr. 71858, Feste II JS; 3 - InvNr. 75691, Haus 1; 4 - InvNr. 71900, Haus 7; 5 - InvNr. 75634, Haus 2; 6 - InvNr. 75521, Haus 27; 7 - InvNr. 75704, Feste II JS; 8 - InvNr. 72144, Haus 27; 9 - InvNr. 72448, Feste III SS.
- Taf. LXI. Eisengegenstände - Haushaltsgerät: 1 - InvNr. 72347, Feste II; 2 - InvNr. 71763, Feste P; 3 - InvNr. 71689, Haus 1; 4 - InvNr. 73000, Feste I; 5 - InvNr. 72424, Haus 4; 6 - InvNr. 72766, Feste II JS; 7 - InvNr. 72729, Haus 4; 8 - InvNr. 71899, Haus 7; 9 - InvNr. 71683, Haus 5; 10 - InvNr. 72784, Haus 26; 11 - InvNr. 75448, Haus 1; 12 - InvNr. 72887, Haus 1; 13 - InvNr. 75688, Haus 1; 14 - InvNr. 71983, Haus 6; 15 - InvNr. 75694, Haus 1.
- Taf. LXII. Eisengegenstände - Baubeschläge: 1 - InvNr. 72996, Feste I JS; 2 - InvNr. 75692, Haus 1; 3 - InvNr. 75750, Haus 27; 4 - InvNr. 72939, Feste P; 5 - InvNr. 75732, Feste SS; 6 - InvNr. 73003, Feste III SS; 7 - InvNr. 75531, Feste II JS; 8 - InvNr. 75528, Feste II JS; 9 - InvNr. 75526, Feste II JS.
- Taf. LXIII. Bronzegegenstände: 1 - InvNr. 72366, Feste; 2 - InvNr. 72369, Feste I; 3 - InvNr. 72353, Haus 4; 4 - InvNr. 72388, Friedhof; 5 - InvNr. 72392, Haus 6; 6 - InvNr. 72354, Haus 4; 7 - InvNr. 72357, Feste JS; 8 - InvNr. 72352, Haus 4; 9 - 72362, Feste III; 10 - InvNr. 71661, Haus 3; 11 - InvNr. 72336, Haus 4.
- Taf. LXIV. Knochenzeugnisse: 1 - InvNr. 72344, Friedhof; 2 - InvNr. 72343, Haus 3; 3 - InvNr. 72364, Haus 1; 4 - InvNr. 75719, Haus 4; 5 - InvNr. 72349, Haus 27; 6, 8 - InvNr. 72689-72690, Feste P; 7 - InvNr. 83319, Feste I.
- Taf. LXV. Glas: 1 - InvNr. 75705, Feste JS; 2 - 4 - InvNr. 88271, Feste; 5 - 7 - InvNr. 88275, Feste IV; 8, 13 - InvNr. 83236, Feste III; 9 - InvNr. 88270, Feste; 10 - InvNr. 88274, Feste IV; 11 - InvNr. 83235, Feste; 12 - InvNr. 75570, Haus 6; 14 - InvNr. 88269, Haus 26; 15 - InvNr. 72348, Haus 30; 16 - InvNr. 83238, Feste III. Nach Z. Himmelová 1990.
- Taf. LXVI. Keramik - Vorratsgefäße und Töpfe: 1 - InvNr. 94936, Feste; 2 - InvNr. 94377, Feste II (?); 3 - InvNr. 80858, Haus 2; 4 - InvNr. 94376, Feste II - 2 R; 5 - InvNr. 80859, Haus I. Photo 1-4 A. Ležatka, 5 - M. Hofer.
- Taf. LXVII. Keramik und Kacheln: 1 - InvNr. 82124, Feste II; 2 - InvNr. 83466, Feste II; 3 - InvNr. 88539, Feste II; 4 - InvNr. 82378, Feste II; 5 - InvNr. 94373, Feste II; 6 - InvNr. 82404, Feste II; 7 - InvNr. 82488, Feste II; 8 - InvNr. 82489, Feste II. Photo 1-2 aus Abteilungssarchiv, 3-8 A. Ležatka.
- Taf. LXVIII. Keramik - Gesamtgefäße: 1 - InvNr. 98047, Haus 26; 2 - InvNr. 98048, Haus 2; 3 - InvNr. 98046, Feste II; 4 - InvNr. 98049, Haus 3; 5 - InvNr. 98050, Haus 1;

- 6 - InvNr. 80857, Feste II; 7 - InvNr. 80856, Feste II. Photo 1-5 V.Gánóczyová, 6-7 A.Ležatka.
- Taf. LXIX. Glasierte Keramik: 1 - InvNr. 82094, Feste III; 2 - InvNr. 82085, Feste II; 3 - InvNr. 82104, Feste III; 4 - InvNr. 82086, Feste II; 5 - InvNr. 82087, Feste II; 6 - InvNr. 80874, Haus 27; 7 - InvNr. 94001, Feste JS; 8 - InvNr. 94374, Feste II. Photo A. Ležatka.
- Taf. LXX. Eisengegenstände: 1 - InvNr. 82975, Haus 26; 2 - InvNr. 82974, Haus 3; 3 - InvNr. 75712, Haus 5; 4 - InvNr. 75707, Haus 2; 5 - InvNr. 75709, Feste II JS; 6 - InvNr. 75667, Haus 4; 7 - InvNr. 82971, Haus 28; 8 - InvNr. 72334, Haus 21; 9 - InvNr. 72572, Haus 4; 10 - InvNr. 75704, Feste JS; 11 - InvNr. 72576, Feste I; 12 - InvNr. 72571, Haus 5; 13 - InvNr. 75703, Feste SS; 14 - InvNr. 82973, ? Photo aus Abteilungarchiv.
- Taf. LXXI. Münzen: 1 - InvNr. 75776, Haus 4; 2 - InvNr. 75777, Feste P; 3 - InvNr. 75780, Feste III; 4 - InvNr. 75775, Feste I; 5 - InvNr. 75774, Feste JS; 6 - InvNr. 75778, Feste JS; 7 - InvNr. 75779, Feste JS Westumfang. Photo V.Gánóczyová.
- Taf. LXXII. Terrainphotos: oben - Feste, Mauerwerk des südlichen Kellergeschosses, unten - Wasserkanälchen am Haus Nr.3. Photo J. Šaur (aus Abteilungarchiv).
- Taf. LXXIII. Terrainphotos: oben - Friedhof, unten - Detail des Ofens im Haus Nr. 4. Photo J. Šaur (aus Abteilungarchiv).

OBSAH

I.	Úvod	3
II.	Dějiny výzkumu a přehled bádání	5
III.	Písemné prameny a otázka zániku vesnice	12
IV.	Terénní situace a dispozice vesnice	16
	1. Vesnické domy	17
	2. Komunikace ve vsi	28
	3. Větrný mlýn	28
	4. Panské sídlo - tvrz	31
	5. Pec	36
	6. Hřbitov a kostelík	41
	7. Motte	44
	8. Velikost vesnice.....	48
V.	Rozbor archeologického materiálu.....	50
	1. Keramika	50
	1.1. Technologie výroby	51
	1.2. Morfologie a chronologie	51
	1.3. Výzdoba	55
	1.4. Glazura	55
	1.5. Typologie nádob	56
	1.5.1. Hrnce a hrnky s uchem	56
	1.5.2. Poklice	57
	1.5.3. Mísy, kahánky a naběračky	58
	1.5.4. Džbány a konvice.....	59
	1.5.5. Poháry	61
	1.5.6. Trojnožky	62
	1.5.7. Zásobnice	63
	1.5.8. Malé nádobky a zvláštní tvary	64
	1.5.9. Přesleny	66
	1.5.10. Keramické čepele	66
	1.6. Červeně malovaná keramika	67
	1.7. Loštická keramika	69
	1.8. Výtvarná keramika a drobná hrnčířská plastika	71
	1.9. Kamnářská a stavební keramika	75
	2. Železné předměty	82
	2.1. Zemědělské nářadí	83
	2.2. Remeslnické nástroje	89
	2.3. Zbraně	94
	2.4. Výstroj jezdce a koně	99
	2.5. Stavební vybavení	110
	2.6. Drobné předměty	120
	3. Bronzové předměty	128
	4. Výrobky z kostí	133
	5. Předměty ze skla	134
	6. Výrobky z kamene a architektonické články	137

VI. Mince (J. Šmerda)	140
VII. Antropologický materiál (M. Stloukal a kol.)	143
VIII. Osteologický materiál (V. Páral a kol.)	145
IX. Rostlinné makrozbytky (E. Opravil)	147
X. Shrnutí problematiky a historické úvahy	148
Literatura	153
Seznam zkratk použité literatury	169
Technické zkratky	170
Zusammenfassung	231
I Einführung	231
II Grabungsgeschichte und Übersicht der Forschungen	231
III Schriftliche Quellen und die Frage des Dorfuntergangs	232
IV Terrainsituation und Dorfdisposition	233
V Analyse des archäologischen Materials	239
1. Keramik	239
2. Eisengegenstände	244
3. Bronzegegenstände	251
4. Knochenerzeugnisse	253
5. Glasgegenstände	253
6. Steinerzeugnisse und architektonische Elemente	254
VI Münzen (J. Šmerda).....	255
VII Anthropologisches Material (M. Stloukal et al)	255
VIII Osteologisches Material (V. Páral et al)	256
IX Pflanzenmakroreste (E. Opravil)	256
X Historische Schlußfolgerungen	257
Tafelnverzeichnis	258

42364041159
1
0

PhDr. Zdeňka Měchurová, CSc.

Konůvky

**- zaniklá středověká ves
ve Ždánickém lese**

**Srovnávací analýza nálezového fondu
ze zaniklé středověké vsi Konůvky,
kat. Heršpice, okr. Vyškov**

VI. - IX. kapitulu zpracovali PhDr. J. Šmerda,
prof. M. Stloukal a kol., MVDr. V. Páral a kol.
a RNDr. E. Opravil, CSc.

STUDIE ARCHEOLOGICKÉHO ÚSTAVU

AKADEMIE VĚD ČR V BRNĚ

ROČNÍK XVI, SVAZEK 1

Vydal Archeologický ústav AV ČR v Brně
Brno 1997

Návrh obálky Alice Del Maschio

Redaktorka publikace PhDr. Dagmar Jelínková, CSc.

Technická redaktorka Alice Del Maschio

Překlad PhDr. Pavla Seitlová

Vydání 1. - 268 str. (65 kresebných tabulek), 8 fotografických tabulek

Vytiskl Archeologický ústav AV ČR v Brně,
Moravské zemské muzeum v Brně

Náklad 450 výtisků

NABÍDKA PRODEJNÝCH PUBLIKACÍ ARCHEOLOGICKÉHO ÚSTAVU AV ČR V BRNĚ

Studie Archeologického ústavu Československé akademie věd v Brně

- I** 4. Marie Kostelníková: Velkomoravský textil v archeologických nálezech na Moravě. Praha 1972 (54 s., 12 tab., něm. rės.)
5. Jiří Říhovský: Význam moravských bronzových nožů pro chronologii mladší a pozdní doby bronzové. Praha 1972 (84 s., 14 tab., něm. rės.)
- III** 4. Emanuel Opravil: Archeobotanické nálezy z městského jádra Uherského Brodu. Praha 1976 (60 s., 8 tab., něm. rės.)
- IV** 3. Blanka Kavánová: Slovanské ostruhy na území Československa. Praha 1976 (103 s., 20 tab., něm. rės.)
- V** 2. Jaroslav Malina: System of Analytical Archaeography. Praha 1977 (141 s., 18 tab.)
- VII** 1. Pavel Košťuřík: Neolitické sídliště s malovanou keramikou u Jaroměřic n. R.. Praha 1979 (76 s., 9 obr., 24 tab., něm. rės.)
- VIII** 1. Jaroslav Malina: Metody experimentu v archeologii. Praha 1980 (175 s., 32 obr., angl. rės.)
2. Josef Unger a kol.: Pohoželice-Klášterka. Pravěké sídliště, slovanská osada a zaniklá středověká ves. Praha 1980 (114 s., 8 tab., 33 obr., něm. rės.)
3. Bohuslav Klíma: Zámečnická práce staromoravských kovářů v Mikulčicích. Praha 1980 (105 s., 43 obr., něm. rės.)
- IX** 1. Jiří Svoboda: Křemencová industrie z Ondratíc. Praha 1980 (109 s., 40 obr., 4 tab., angl. rės.)
2. Stanislav Stuchlík: Osídlení jeskyň ve starší a střední době bronzové na Moravě. Praha 1981 (60 s., 18 obr., 8 tab., něm. rės.)
3. Zdeněk Kratochvíl: Tierknochenfunde aus der grossmährischen Siedlung Mikulčice 1. Das Hausschwein. Praha 1981 (147 s., 56 tab.)
- X** 1. Jiří Říhovský: Základy středodunajských popelníkových polí na Moravě. Praha 1982 (185 s., 70 tab., něm. rės.)
2. Bořivoj Dostál: K časné slovanskému osídlení Břeclavi-Pohanska. Praha 1982 (82 s., 24 obr., 8 tab., něm. rės.)

Studie Archeologického ústavu Akademie věd ČR v Brně

- XV** 1. Věra Souchopová: Počátky západoslovanského hutnictví železa ve světle pramenů z Moravy. Brno 1995 (121 s., 23 tab., angl. rės.)
- XVI** 1. Stanislav Stuchlík - Jana Stuchlíková: Pravěká pohřebiště v Moravské Nové Vsi - Hruškách. Brno 1996 (216 s., 50 obr., 18 tab., něm. rės.)

Sborníky Archeologického ústavu Československé akademie věd v Brně

- II.** Františku Vildomcovi k pětadesátinám. Brno 1963 (131 s., 29 tab.)
- III.** Karlu Tihelkovi k pětadesátinám. Brno 1963-1964 (275 s., 52 tab.)
- IV.** Za Luborem Niederlem po dvaceti letech. Brno 1965 (35 s.)
- Sborník k 80. narozeninám Josefa Poulika. Pravěké a slovanské osídlení Moravy. Brno 1990 (430 s., obr., něm. rės.)

Monografie

- Pavel Kouřil: Slovanské osídlení českého Slezska. Brno 1994 (220 s., 86 obr., 15 tab., něm. rės.)

Přehled výzkumů

1962, Brno 1963, 77 s., 30 tab.	1977, Brno 1980, 123 s., 45 obr.
1966, Brno 1967, 134 s., 58 tab.	1978, Brno 1980, 76 s., 12 tab., 30 obr.
1967, Brno 1970, 128 s., 110 tab.	1979, Brno 1981, 83 s., 13 tab., 32 obr.
1968, Brno 1970, 147 s., 67 tab.	1980, Brno 1982, 66 s., 8 tab., 35 obr.
1969, Brno 1971, 86 s., 42 tab.	1984, Brno 1987, 100 s., 11 tab., 32 obr.
1970, Brno 1971, 148 s., 64 tab.	1985, Brno 1987, 114 s., 20 tab., 26 obr.
1971, Brno 1972, 266 s., 118 tab.	1987, Brno 1990, 142 s., 15 tab., 40 obr.
1972, Brno 1973, 184 s., 76 tab.	1990, Brno 1993, 147 s., 35 tab.
1973, Brno 1974, 251 s., 122 tab.	1991, Brno 1993, 134 s., 24 tab.
1974, Brno 1975, 100 s., 83 tab.	1992, Brno 1996, 154 s., 32 tab. 12 obr.
1975, Brno 1977, 110 s., 35 tab., 51 obr.	1993-1994, Brno 1997, 349 s., 15 tab., 132 obr., 1 mp.
1976, Brno 1978, 140 s., 35 tab., 75 obr.	

Spisy Archeologického ústavu Akademie věd České republiky v Brně

- I. Markomannenkriege - Ursache und Wirkungen. Brno 1994 (514 s., 165 obr., 21 tab., 11 mp.)
- II. Studien zum Burgwall von Mikulčice I. Brno 1995 (469 s., 179 obr., 7 tab.)
- III. Kelten, Germanen, Römer in Mitteldonauegebiet vom Ausklang der Latène-Zivilisation bis zum 2. Jahrhundert. Brno 1995 (280 s., 113 obr., 9 mp.)
- V. Paleolithic in the Middle Danube Region. Brno 1996 (323 s., 124 obr., 24 tab., 1 mp.)
- VI. Frühmittelalterliche Machtzentren in Mitteleuropa - mehrjährige Grabungen und ihre Auswertung. In: Internationale Tagungen in Mikulčice 3. Brno 1996 (314 s., 115 obr., 16 tab.)
- VIII. Neue Beiträge zur Erforschung der Spätantike im mittleren Donaauraum. Brno 1997 (396 s., 163 obr., 1 tab.)

Internationale Tagungen in Mikulčice

- I. Slawische Keramik in Mitteleuropa vom 8. bis zum 11. Jahrhundert. Forschungsprobleme des frühen Mittelalters. Brno 1994 (294 s., 147 obr., 7 mp.)

Dolnověstonické studie

- IV. Pavlov I - Northwest. The upper paleolithic burial and its settlement context. Brno 1997 (472 s., 250 obr., 83 tab.)

Fontes Archaeologiae Moravicae

- III. Milan Stloukal: Mikulčice. Antropologický materiál z 1. pohřebiště - Anthropologisches Material aus der I. Begräbnisstätte. Brno 1962 (100 s., 36 tab.)
- V. Jiří Meduna: Staré Hradisko II. Katalog nálezů z moravských muzeí. Brno 1970 (166 s., 57 tab.)
- X. Vít Dohnal: Kultura lužických popelnicových polí na východní Moravě. Brno 1977 (85 s., 75 obr., 5 tab.)
- XI. Jiří Meduna: Die latènezeitlichen Siedlungen und Gräberfelder in Mähren (Katalog). Brno 1980 (358 s., 96 tab.)
- XII. Jindra Nekvasil: Horákovské sídliště v Brně-Králově Poli. Brno 1979 (49 s., 69 tab.)
- XIV. Jindra Nekvasil: Pohřebiště lužické kultury v Moravičanech. Brno 1982, I. a II. díl (493 s., 364 tab.)
- XX. Martin Geisler: Holubice. Pohřebiště z mladohradištního období. Brno 1986 (60 s., 35 tab., něm rės.)
- XXII. Anna Medunová-Benešová - Petr Vitula: Siedlung der Jevišovice - Kultur in Brno-Starý Lískovec (Bez.Brno-město). Brno 1994 (91 s., 32 tab.)

Objednávky vyřizuje Archeologický ústav AV ČR v Brně, 612 00 Brno, Královopolská 147

Orders should be adressed to the Institute of Archaeology AS CR in Brno, 612 00 Brno, Královopolská 147